

כָּל שִׁירֵי
ר' שְׁמוֹאֵל הַנֶּגֶד

ערוכים וסדרורים, מנהיות ומכAIRIOS

ע"ז

חיים בר אדי (פראץ).

ספר ראשון.

הקלות 50 קראט.

- XIX) קובץ ציורים וספירים,
אתה ת. ה. ג' זונדרמן.
- XIX) קובץ ציורים וספירים,
אתה א. א. ג'קון.
- X) קובץ ציורים, דרמות
ודרישות, אתה יצחק קצ'לעמן.
- XV) קובץ ספרים וציורים,
אתה ג. וינברג.
- XV) קובץ ציורים וספירים,
אתה מ. פטאנטקי.
- XVII) קובץ שירים,
אתה י. יעקב פיבטן.
- XVIII) קובץ שירים,
אתה י. יעקב שטיינברג.
- XIX) העיר ודממה (קובץ שירים),
אתה ג. שבעזונוביץ.
- XX) נבטים (קובץ שירים),
אתה י. יעקב פיבטן.
- XXI) הבעל (ויט), ב. פרידקין.
- XXII) כתבי בריתבייה.
- XXIII) כתבי דוד כהנא.
- XXIV) כתבי הלל ציטלין, נד. שני.
- XXV) כתבי הלל ציטリン, נד. שני.

מראשית המפרים הנערcis לדרושים

(המצאות בארוחות בראוסטוק הטהורה)

ימשו לדפוס ראשונה:

- (1) כתבי רב ציר.
(2) אור עמים, ר' עובדיה ספורנו,
יעי הנ"ל.
- (3) עמק היכא, ר' יוסף הכהן,
יעי פרוש ד"ר פ. ה. קאסוטו.
- (4) כתבים נבחרים,
סתא ר' טנשא סאליליאן.
- (5) כתבי בוקי בזינגלי,
רו' ל. קוזלנסון).
- (6) כתבים נבחרים,
אתה ר' אובן ברויניגו.
- (7) כתבי ולמן אפשטיין
(זינט וחדשים).
- (8) כתבים נבחרים, אתה יהל"ל.
- (9) לכותות החסידות (קובץ מאמרות),
אתה ש. א. הורודיצקי.
- (10) כתבים, אתה ש. ג. הורוויז.
- (11) לתוכחות הרב מלמד,
סתא הלל ציטלין.
- (12) "לאן" (קובץ מאמרות),
אתה ד"ר פ. ערנגוריו.

ל"י ד"ז ש. א. פוזנאנסקי (ושה).

(13) הרב מלמד מלכת חב"ד,
אתה מ. פ. פיטלבוצי.

ח"כ (עם מלואים אתה ח"י ב-ארנסטון).

(14) כל כתבי דוד שלמה רובין,
ספר שלישי ורביעי.

(15) כל כתבי מ. ד. ברנדשטטר,
חלה שלשי.

(16) כל כתבי ר. א. ברידס,
חלה דאסון וצבי.

(17) שרטוטים, (פסחים בעיתות),
סתא יעקב פיבטן.

(18) פרי ספר, קובץ מאמרות,
סתא ד"ר פ. ג. ברדיוטצבקי.

(19) עמוק תהילים, קובץ ספרות,
סתא ח"ו ל.

(20) ילדי קדר (בנ"ז ואגדה אחת),
סתא הנ"ל.

(21) בין עליות קובץ שירים, פואזות ושירים
ברורות, בששנה הackets, אתה ג. שני אוזר.

„ביבליותיקה גדורלה“.

מבחר הספרות העברית הישנה, החדשה והצעירה

נרכבת בערתם ובמהשאותיהם של טובים החכמים והסופרים
העבריתים בכל הארץ.

המשים ספרים (50) בכל שנה

— ספר בכל שבוע. —

מהור חתימה:

ברוסיה: לשנה 10 רובל, עם המשלוח 12 רובל; בחו"ל: 13 רובל לשנה עצם המשלוח
וכן לחץ ולבצע שנה בערך.

עם ה-„ביבליותיקה העברית“ (מאותם ספרים בכל מקומות הפערות); בשיעורין:
לקבל 25 ספירות בחת/achat בכל רביע שנה:

ברוסיה: לשוה 24 רובל, עם המשלוח 28 רובל; בחו"ל: לשנה 32 רובל עז המשלוח,
וכן לחץ ולבצע שנה בערך.

החפצים לקבל את ה-„ביבליותיקה העברית“ בחת אחת עליהם לצירף להתייחס
על ה-„ביבליותיקה הגדורלה“ חז 20 הכב הראש, ועוד מפיזמתה הדר בחרטומים כרכום
(סונדרים לוי העיניים) 30 רובל. המשילות על חשבון הלקוח, כפי שיוללה.
בתשליטין לשיעורין אפשר ג"כ לקבל את ה-„ביבליותיקת העברית“ מפיזמתה הדר,
אבל רק בארכבים כרכום — כפי פדר היזאת הכספיות — ובהוסף 8 רובל بعد וכירובות
במשך שנים (1) רובל לכל רביע הרכבות של 5 כרכום). המשלוח כבסואר לטוליה,
מה: 5 אפ"ר לשילוח בסכמי הבדיקה לאיש הקורס.

בריכות לספריו ה-„ביבליותיקה הגדורלה“ העשינה רק בסוף השנה, והחיתומים
יוכלו להשתין או ולשים בהן את כרכי הביבליותיקה כבדר נכני.

הادرיך על הרידעה והאנטיניסטרציה:

usat. „TUŞIJA“, Warsaw.—Wydawnictwo „TUSZYJAH“, Warszawa.
Verlag „TUSCHIJAH“, Warschau. של ח"ל:

בע"פ: נוביילפקי 7, (טלפון 191-57).

או בטלפון: נאליבקי, אויאוניב-פאזאר 1 (טלפון 21-59).

אפשר לחתום על ה-„ביבליותיקאות“ הגדורלה והעברית בכל במת'ם העברות.
— פרוטוקט מפורט יתלה הנם לכל דורש. —

БИБЛИОТЕКА ГЕДОЛА.

Еженедельный журналъ.

Издание „ТУШИЯ“.

15 Декабря 1910.

№ 36.

„ביבליותיקה גָּדוֹלָה“

MBER HSPROT HEBRIT הייננה, החודשה והצעירה.

נערכת בעורותם ובছשתותם של טובי הכותבים והסופרים העבריים בכל הארץ.

חמשים (50) ספרים

בכל שנה.

ספר בכל שבוע.

כל ספר בתבנית⁰ 8 mo, 6-4 בגין עיר בכל ספר.
(3200-4000 עמודים בערך לשנה).

ביבליותיקה הגדולה תהיה מוקשת לסתמות המקורית שלט עברית. היא תכלול ספרי-טוקפניו, בתבניות של טובי הכותנו וסופרינו מלפניהם והיוות מילוי מקצועות הספרות: הפילוסופיה, התקירה, והמדע העברי, ההיסטוריה, הפילוציטיקה והבקרת, המליצה, השירה והחזון ועוד ועוד.

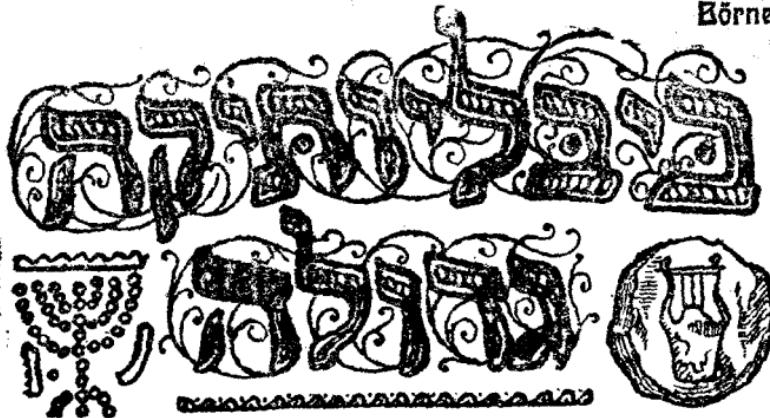
ביבליותיקה הגדולה תמלא את הצורך הנדרש דמונש זה כבר בספרות: לאוסף את כל הנכתב, והטוב שבספרות העברית מכל התקופות שלה ומילוי מקצועות שבת — בקבוצה גדולה אחת, בתבנית אחת ובסדר אחד, בהצאה עצמאית-פובלארית יפה ומודרנית.

ביבליותיקה הגדולה תנתן את יכולתו לקהל העברי ליטש ולבתנים קליהם את מיטב הייצורה העברית המקורית בשפטן הלאומית מכל הדרגות ומילוי הזמנים, וגם מה שחרש ותרא בימי ובירם הבאים ע"י אטפה אל תוכה מעשי ידי מני פירען וחכמי הארץ אלה ובן דבר נזהר טוב של היצירה העברית הבלתי פגום.

כל הספרים המבוקשים יקרויו-המציאות מיל תורת ומיל חומניהם, שאין לדוחים כעת אי שמתוות רב מאר, גם כל הספרים

הוצאת חושאן ורשה.

J. Kauffmann
Verlag und Antiquariat
Frankfurt a. M.
Börnestrasse 41.

מבחן הספרות העברית הישנה, החדשה והצעירה.

חמשים (50) ספרים

בכל שנה.

ספר בכל שבוע,

ל שער בתבנית 8 מ", ק-ג בונץ בערך בכל ספר.
(3200-4000 עמודים בערך לשנה).

ביבליותיקה הנדרולה נדפסת באותיות יפות,
בתבנית גדולה ונאה ובניד מודרני טוב ויפה.
זהו לעם, לאוצר של עשירות פטרותית, ולפאר ולנו לכל בית עברי.

התחלת הוצאתביבליותיקה הנדרולה היא
ראשית שנת 1916.

ארונות הראשונים של סדרה במכונאות, 5. ווונפלד, ורשה, מדגם 42.

אודי שנות הינה אוחזת עליה בידך לגשך ליצרת

מפעלי ספרותי נדול,

אלנו נשאו את נפשו זה כמה:

יצרתביבליותיקה עברית חדשה, שתהיה מקדשת לספרות המקורית שלט בעברית, שיכיל ספרים וקבוצות כתבים של טובים חכמים וסופרינו מלפנים והיום — מכל מקצועות הספרות: הפילוסופיה, התקירה והמדע העברי, היהדות, התרבות, הפליליציסטיקה ותבקורת, המליצה, השירה והזנון ועוד ועוד.

ביבליותיקה הגדולה חמלאת הצורך הגדול המתגשזה כנבר בספרות: לאפ' את כל הנבחר והטוב שבספרות העברית מכל החקמות שלה ומכל המקצועות שבה — בקבוצה הגדולה אחת, בתבנית אחת ובסדר אחד, בהוצאה עצמאית-צפו-לא-ריבוי ובצורה יפה ומידנית.

ביבליותיקה הגדולה תחן את היכולת לקהל העברי לרמש לו בתנאים קלים את מיטב היצירה העברית המקורית בשפטן הלאומית, מכל הדרגות ומכל הוטנים, וגם מה שתחדש ותכרא בימי ובימים הבאים ע"ז אספה אל תוצאה מעשי ידי טובי טופריך והכמים בימי אלה וכל דבר נבחר וטוב של היצירה הכלאי פסקת.

כל הספרים הטובים יקרין התוצאות מכל התרות ומכל הוטנים, שאין להשנים כתע או שמהדרם רב מאד, גם כל הספרים והענינים שיש להם ערך ספורתי תלуб, הפוזרים במאספים, ירחונים ועתונים, מן המאפק הראשון שנמיי בזמניהם ועה עתה, שנשכחו כמעט מעת הקדול, יקימו לתחיה רוחנית על ידי הביבליותיקה החדש הזהatta, ויהיו מעתה לকניין הקהיל הגדול בצדקה נאותה — צורת כתבים מאושפירים בסדר גכון ועריכה מומחית ובטהיר ולול מאד.

גם אוחם הספרים, ממקטע הספרות היישנה, המצוויים כעת בשוק, בצדקה גרוועה וצחוניות מכועדה, שנდפסו בשגיאות ושבושים רכים, בטහאות לא-Ճודיקות, בלי טימני הפקן או בסימני הפקן גושניט ריכים בנוסחות לא-Ճודיקות, בלי טימני הפקן או בסימני הפקן גושניט המכינדים את ההבנה, בעאטם מחדש בביבליותיקה הגדולה" יקמו לחיים חדשם, ע"ז עריכאה מתוקנה של כתמים טומחים, ע"ז צורתה הרשה, נאה והדרורה, ע"ז אותיות בהירות ויזיפות ונירה מושבה — בנוסחותן מדוקיות ועם מבואים מאידים,

גערות זבאוריים נכל הזרוש.

ב"ביבליותיקה הנדרוליה" יצאו גם ספרים שונים עפ"י כת"ז, שעשו גנווים עד כה בארכויים שונים, או שرك קצחם נדפסו עד כה. ומאותם הספרים שנכתבו במקורם בשמות אחרות: יונית, רומיית וערבית, ישחו לאבני פנה — לקלאסיקים — בספרה העברית ע"י תרגומים, יתוקנו תרגומרים על ידי ההשואה המדודיקת שלהם עם המקוריהם — מהם גם עפ"י המקורים הנמצאים בכתי" — וע"י הסרת כל השבושים והקלוקלים שנפלו בהם. גם דברים ופרקם ריכים שנשפטו לפנים ע"י הצינוריה מן הספרים הייתר מקובלים אצלנו ספרים שלמים שנארסו מטעם הצינוריה לפנים — יהיו מעתה לפחות רק הקהל ע"י עצם בשלימותם בביבליותיקה הנחלדה.

בזה אנו הושכים לא ליותר לבירר מעט באיזה דברים בוגרנו לחשבותם של הספרים מתקופות הקידמות וערכם לעמנו ולספרותנו גם בימינו אלה; עד' אותן הספרים שיצרה לנו הטענה העברית, על ידי גדרולי הרוח שלנו במחצאת החרות; אותן הספרים שדוות ריבים גוונם בהם בהזם, וגם מאות האותנות היו ללבלה רוחנית השובבה של חלק נבדל מבני עמו, וגם כעת רוב התורנים המשכילים שלן מתחמים אליהם בכנבוד רב ונחבה נחללה. הספרים הללו אבני פנה הם בספרותנו. ותיליה, לנ' המודרנים, להתייחס אליהם בקלות בראש ובכטול.

יש לך להצעיר למרא האוצרות היקרם שלני דטמוניים בספרים הדם, דמתנגולים בחשך והנסחיהם כמעט מלנוט צ עירינו כל' צדק. אנו מוצאים אצל סיבוריו הדרות הקודמים, תחת מסווה הגורה הפרימיטיבית שלהם — גרביה פנני רוח, מחשבה ורגש, שיש גם לריבים מצערין לכנען בהם; את מיצאים עצמם עמוקות הרבה כל כך, מקרויות, עוז זופי מיוחד, שעבירה גורלה היא מצידנו לבלי דעת ולבלי חוקר אותן, מוכן מאלו, שאין למד את הספרות הישנה באותה אמת המה, שימושדים בה את הספרות החדשה. על'ן למה ספרותה של כל תקופה באמת הדירה שלה.

לכל דור ודור יש אפני מחשבה והרגשה אחרים, שאיפות מוחזת וטעם מיוחד. בודאי שככל ספרות דולכת ומשתלמת, הולכת ופתחת, ובודאי שיש לנו הנה אסתטית יותר מן הספרות החדשה והצעירה, — אבל עם זה יכולים אנו להבין, ומתיוכבים אנו להבין ולדעת, את הספרות של הורותינו, בהיות שפותחות כל עם היא החינה אחת בעלת חוליות רבות, והזרות הקודמים השפיעו ביצירותיהם על גזרות הבאים אחריהם. בלי ידעת הספרות של התקופות הקורבות לא נוכל גם להבין ולדעת את הספרות החדשה כראין.

גם ספרי ההיסטוריה העתיקים שלן אין לשול אט ערכם החפטוני בשכיב ות שיש באיזה מדם גם שבושם הפטוריים וכחונלונז'

גולתי נכונה לפרקם. כאמור כזה הן יכול לשלול גם מכתבי-הקדש את זרכם ההיסטורי בשביבל, שלדעת תקרים אחרות, כמה ספררים שניהם אינם אותאים עם ההיסטוריה, והאגודה מעורבת בהם עם ההיסטוריה וככלה – ספרי התלמיד והמרשם.

אתם הספררים ההיסטוריים, שנלק' בשנויות וחותמים להאמת הדתים – תורה, דיו למקורות החשובים במקצוע דעת ההיסטוריה שלנו, ולכל אחד מהם ערך מדעי-היסטורי מיוחד, וסוף סוף הוא לאושות ההיסטוריה היהודים של דורות רבים אצלו. ואם יש בהם שנויות היסטוריים הלא תבוא העריכה המדעית ותעיר על השנויות הללו ותתקן את הדרוש – וגם מצד זה בלבד אין להניח את הספררים הדם בחרותם בגזועה והמשובשת שיש להם בעית.

ולא בלבדם מספרי דברות היישנה נצא ייד חובתנו לדעת ולהכיר את ספרותן היישנה. علينا לדעת את הספררים ההם בעצם, בשילומם, לחזור אל תז' נשמות ולהזכיר את התרבות העולמית והרגשות האנושית והעממית בכל מלאיה הויקפה – וრק או טבל לדעת ולהבין את הספרות היהיא במידה דברוישת.

ומלבד התוכן – علينا לדעת גם את סגנון ספרינו הקודמים ושפטם. מטלים טבל ללימוד מה. גם אצל אלה, שלאיזה, בשיטה נלענת ידרכו אלען ובמנון קשה בלתי מהזען. נוכל לפחות מבטאים יפים, חרושי-סגןון יקרים, עכימים גרעיניים, שיוכלו להעשיר, להעמיק ולהרחיב גם את סגנוןינו אני.

עלינו רק לדתחשב עם התביעות המהדורנות של יטמן אלה. מי לא יודה כי החיצונית הגורעה, שדקלה יספרי דברות היישנה המצוים בשוק, חופה היא לנו ולטענן. ידאב הלב לראות מבני ספרינו האוצרים פניני רוח, מחשבה ורגש של גחליל יושרין וחכמיות לפנים, מתגלגלים באשפותו, בצורה כוורה ומנוולה.

עלינו אפוא לתקן את דמיונת הוה, علينا להת את הספרים הדם בצורה יפה, בחיצונית נאה, בטעם וסדר טיב, ועם זה علينا להתאמץ להקל ככל האפשר את הרעת והבנה בספריות הדם על ידי מכוונים וסקירות כליליות על היוצרים ויצירויותם, לבאר ולהסביר כל הרבר הקשה, להטייר את השנויות של המהדורות דקדודות – באהת, לחתת להם צורה יותר מודרנית ויוטר סופולרית.

והדבר הזה יעשה ע"י "ביבליותקה הגדולה" באוזן משוכלל באמת.

וכראי לשים לפ' גם אל הצד החיצוני שבדבר, כי יש אצלנו מספר מסויים של חוכמי ספרות היישנה שלנו, אבל אין להם יכולת לעשות זאת, בין מצע שורוכם הם יקרי המציאות, ולאה שם יוכלים להשיג, דנה

מלבד צורותם היצוגה הגרועה, כפי האמור, עיר הפורטטים השוניים שלהם אינם נתונים איתם להציג במערכם בארכנות פפריהם, שיהיו לפאר זלני ולמפארים את הדרי המשכיות שלהם. והחומרן זהה גם כן ימנה על ידי ת-ביבליותיקה הנדולה".

ובוה אנו מוצאים לנכון להעיר, כי:

א) נחות הספרים מן הספורות דושנה ל프로그램ה של הביבליותיקה הנדולה נעשתה בעיון ובישוב דעת רבה בעורת סופרים וחכמים מובהקים, מומחים במקצוע זה עד מאד, ב) בשיט אל לב, כי אין אפשר לחת את הספרים היישנים לפני הקhal בכתות מרובה, וכן מפאת תכנים וסגנונות חרוטקים מעולמניים, מבטינו ומטענו במידה מרובה, וכן מצד זה שהספרים הינם חרושים ומתגונן לעובדים ועריכתם, בכדי שייצאו מתוקנים באמת, — אפשר היה להקדיש להם, ביהנ' בעת הוא אשונה, מקום מוגבל ידוע ב"ביבליותיקה הנדולה".

ובנגע לסתורת החדרה והצעירה אנו חושבים לモثر לזרנאות בוה בדנרים. מרשות הספרים והחכמים וכתביהם שימצאו הקוראים בראשיתנו הבאה, ייכתו בעצם עד כמה התיחסו בתשומת-הלב דראיה לתקופת הספרות הללו, עד כמה התאמזו להכניות לחוץ פרוגר-מתנו כל סופר וחכם שפעיל ארם רב ואט מעט בספרותנו, וכל ספר נבחר וטוב, שיש לו איה ערך חשוב: מדעי, היסטורי, מוסרי, אסתטי ומועלתי. ובתשומת לב כזאת נתיחם לכל כשרון חדש המתגלה אצלינו, לכל חבר השוב ולכל יצירה יפה, להכניות לתוכה "הביבליותיקה הנדולה".

לא לモثر יהיה להביא גם חוות דעת הבקורת אצלינו עד מפעלנו החדש זהה בכלל ובפרט:

"תויה" הפתיעת אוטנו בכשורות "ביבליותיקה הנדולה" הרודה. המדרישה ספר בכל שבוע. הביבליותיקה הנדולה" של "תויה" מבחןם העיקרי בעיקר עתיקות של ימי-הברינים ויישנות של המאה שעברה. כמובן, אין יצירותיהם של אב"ד עוזא ו/or יהודיהלוי יכולות לשטש לנו בתור "ספריה-השלוחן", בתור הכתיש איסתישי ושבוע רותני; אבל אין ספק, כי כל יהודי נאות יאוסף את היצירות האלה ברצון לאוצר-ספריו, כדי לשימוש בהם עין לסעים רוחקות. או יותר נכון כדי להתגען על זה שהן נמצאות בין ספריו. הביבליותיקה של האיש הספרתי היא במידה יודעה בבחינת טויאום ספרותי, שמאספים בו קידומיותם בלי שום תועלת ממשית. רק כדי להנזה מקנינס. וספריו המכינו ציריכים בוראי להחשב בעינינו כסגולות עתיקות. היקרות גם ספרי ערבען הלאומי וגם מפני השיכותן ההיסטוריה-הדקולטורית שלנו.

מלבד זאת אין לכך, כי כמה ספרים עקרים מימי-הברינים יכולים להיות עוד לדזינים ומוסלים לטקרה. לא ישוו את ההזרות שבסגנונם. גם הסגנון של ספרי דאנטה ומונטיאן, למשל, מקבל כמה שניות בהוואות החדשנות, וכי-חוור אינו מזיך שככל הצורה באופן מודרני לספר-מחקר עתיקות. כמעט כל ספרינו היישנים התרשלו בזואי הלשון, וזה היה אחד הנורומים שעשו

מהורה את יצירותיהם לנושנות. אין ספק, כי בספריהם כ„הכוורי“, „מוריה“, „נכוכיס“ ו„מהברות עמנואל“ דרומי, היה יכול גם היהודי המודרני למצואו עוד אינה הפעם וענין כי, אילו נעשה פונוגן לקל וטובן. ביהود אפשר וטובי דוא התקון זהה בספריהם מתרננים מערביות, אשר שני פונוגנים עי' זה בטעם המקור.

ערך ספרותי בלתי מסופק ישנו להפערות העבריים, שנכתבו מימי טינ-דילטן ועד הדור האחרון, והנכילים גם הם בראשית האביבלאותיקה הגנולהה“. בספרים כ„דרצי המשנה“ ו„מבוא היירושלמי“ של בריה פרזקל, „מוריה נכוי החתן“, של נחמן קרכטן, כתבו של דор אחד ואבנאי של הרץ פונאנסקי ישנה בודאי גם עתה חשיבות מדעית הנונה. כן יכול פונוגן של היוזיזויל ומאידלקוין להחשב עדין כיפה.

הפכו רך להעבור סקדתנו על הערך הספרותי של האביבלאותיקה הגנולהה“. היא טורהת לחת קומס-יכל צורה טודרנית למיטב הרוך הרוחני שהנחייל לנו העבר, בתקופה לעסוק אחריו כן בהצעאת ספריהם של הספרים החדשניים בני-דור. בשפעם קוראים את יצירותינו העתקות — אפשר שיקירו או יותר את יצירותינו החדשנות“.

(הה „הוטן“, ש"ז, גלוון 90).

— סבב —

ביחוד שמה אני על ההבטחה להוציא כספריהם פיווחדים את הכתבים הנבחרים של חכמיינו וסופרינו, הספרורים במאספים ובכתבי עתים שזוניים, מן „האטף“ הראשון שבימי בזמנו ועד עתה. לפועל כותנה תקופה, בלי שם פסקוק.

שערי מהלמת „הספרות החדשה“ מקרבת פורום, מנשת נסיבות ונדיים, ומשיבת אבדות, שחשונן מונש לכולנו. אפסלו אותן המאושרים הטעתים (כודאי שחות מאחד במדינה), שיש תחת ידם כל אותן המאסתים וכתבי העתים וכו', שנתרנסמו במאה השנים האחרונות, יקרו בתורה ובשפתה „קביען גלוות“ כזה, העורך בסדר יפה את מבחן כתבי של כל סופר וסופר, הספרורים „על שבעה ימים“. כינוס זה נאה לחכמיינו ולסופרינו הוטבים, ונאה ל„עולם“. בדבר היה עושה האביבלאותיקה נפשות לטורנו, גם נפשות לטהרכות החשובים של הדעה שעכבה, שכחכיהם הווקים היו קדורים עד עתה ביאספים יקרי המציאות ובגילוונות עתונים שכבר אבדו.

וهم על הספרים שבמחלקת „הספרות החדשה“, שהביבלאותקה, חדפסם בביבליה חדשה, אין לי מה להתרעם. כי כמעט כולם — ביהוד ספר בעקבות הוהדות — הם באמת גם חשובים בעיננו וגם יקרי המציאות. כי זה גורלה המשונה של ספרותנו: ספרים קדומים שחביבותם ונחיצותם מפלות בספק גדול, הולכים ונרגשים פעמים רכבות, יקרים החשובים מאר של הדורות האחרוניים אינם מוצאים להם נואלייטוילים. ובכלל, כל ספר רבאייה מהבר, הוא יקר-ה真יאות יותר ממנו, ולטשל. ערך מלין לפרשנות בזורה נכויי הוטן“, לקורטמאל, ו„דרצי המשנה“ ו„מבוא היירושלמי“ לפראנק, דב„גריטות“ ביבליוניות, הרבה יותר מספריו של איזה קדמון מסוף האל-ההתשי. ולכן, בודאי יודו כל המשכילים העברים לה„ביבלאותקה“ על הדעת הפתיעים בוו“.

"חברת תושיה" ננתה להוציא "ביבליותיקה נדולה" של מיטב היצירה העברית. מכל מקצועות הספרות, בעריכה מדעית ומצוולן, למקרה העם. בשורה זו נתפארמה והיינו בכתבי העתים עם רשותה מפורשת של הספרים העתידיים לצאת. היולה על רוחך כי בשביב לאות ספרי ירושלים, וזה גם את הקדרטנים, בומנו. אין צורך בכלל להוציא את ספרי ישראל, ומה גם את הקדרטנים, במחרורה חדשה? וכורו נא את המהדורות. שיש לנו הום: "יד החוקה" עט לוי פירושים והגנות, שעורותם בלבד עלולה להטיל אימה על הקורא; "טורה גוכים", "חוכות הלבבות", "האמונות והדעות", "מלחמת ה", "הכורי", שירי יהודה הלוי,aben עזרא, אלחרוי, ספרי מנשה בן ישראל, עמנואל הרומי זוך וכו' — במחודרות ישנות וחדשות, שאינם מסוגלים כל ערך למקרה העם, אף על פי שהם מוצאים בשוק "בטקח השוה". כמה יגיאות ציריך הקורא להתייען ואפללו אותו שקרא ושנה בילדותו כהונן, כדי לקרו על נסונה את "חובות הלבבות", את "הכורי", את "התקומני", את שירי יהודה הלוי ואלחרוי בזאתם הימים: הקורא שאינו רגיל בסוגון לשון הקדרטנים יגש בהם כעור באפלה, יען כי לפניו שלשלת ארוכה של פסוקים או חרוזים, אשר עליו לעומל לעמוד על הכרותם ולהוציא את הנרעין שבhem. ולספרים הללו עצם תוכנם אינם קשים כלל להשנת הקורא מבני העם, אלא שהקרייה נאות הספרים היא פשוט עכודת פרך. ואיך יעמוד הקורא על כוונתך? ומצד השני רעה נדולה בהוצאה ספרי הקדרטנים הוא חסרון באורים מספקים לתועלת העם. אותן לוי פירושים ליד החוקה" אינם עלולים למובן, לחת להספר המצוין מהלכים בקרב העם, ولو נט להלק קטן ממנו; והוא הדין בשאר ספרי הקדרטנים עם התוון פירושיהם והגותותיהם, שיש להם ערך בשביב חכמים ונבונים, ואולם לא בשביב קוראים מבני העם. לצרכיהם של אלו נוצרים באורים אחרים לוגרי: באורים קטנים ומדוקרים בתכילת הקצור והרווק. בלי פלאולא חריפתא ואטמכות ומראי מקומיות, וככלגר שהביאורים צריכים להפיכר כל דבר קשה. והמליצה השירית של מופרינו הקדרטנים? היא נדפסה, גם במחודרות חדשות, בעלי נקורות ובלי באורים מספקים, אף על פי שפונגון אותה המליצה רחוק מדרכי לשונו הום כרחוק מזרחה ממערב.

מה בצע, כי יש לנו ספרים טובים בשוק, ولو נט ב"טקה השוה", זלו נט "בובל נדול", בשעה שהספרים הללו אינם מסוגלים כל ערך למקרה העם, מלבד שהם מפוזרים ומפוזרים במחודרות ישנות ובפורטטים שונים, שלחמצאים בלבד קשה לו להקרוא.

זהנה אם חברה נכבדה ובבעל הנטיון ב"חושיה", טכנית שהיא ננתה לקבע את ספרי ישראל בקבוע שלם ומסודר לחועל העם, — כולן רשאים אנחנו לרשota את ידיה במפעלה זה? אדרבה, עלינו לחתכה ולהחזקה בכל תקופה, בחומר ובבורות. "ישר כחך, עלה וצלה במפעעלך" — זו היא הקראיה, שעליינו לקרוא להחברה הנכבדה ההיא. ורק עלינו לדוש ולחזור ולדרוש, שצרכי הקורא הפטוט יהיו תמיד לנדר ענייה.

— ספטם —

"חושיה" הכריה בעיתונים על "ביבליותיקה נדולה", שהוא עתידה להוציא בחרוב ושבה יבואו נט ספרים עבריים ישנים, שכלו משוק הספרים או שייצאו במחוזאות מסוימות וכעורות, נט קובץ כתבים של המופרין החדשניים והמפורטנים פחות או יותר, וגם — ספרים חדשים לנוגר מן הדספות הצעריה: התכנית

(הברק, ש"ז, 92).

החברה וטובה היא בכללה ואפשר לשמה עלייה. – על כל פנים הרעיקן
עצמו להוציא ולփוץ גם את ספיי קומוניט בחוואת הדרשה ומתקנת ראי
צץ לשבח".

במחלה, שיו"ר, סיון.

רישימת הספרים

שיבאו ב"ביבליותיקה הנדרלה".

I

הספרות הישנה.

רישימת הספרים שכבר נמסרו לעיריפה
ולפודוה לחכמים המומחים הללו:

ר' יהודה תריזו: „תהכניין“. –
ר' יוסף קטה: „שקל והחש“.

דר א. אפטוביצר (וינד):

אלרד הדרני: „ספר מעשיות“. –
ר' יהודה אריה דיב מודינה: „אריה
טהם“, „פיר מרע“, „צמה צדק“
וזה.

ס' יוסף שלמה הרופא יישע'ז
מקנדיה: „טקרה להכמתה“, „נעלה חכמה“
ויעד.

דר ח. ברודי (פראן):

ר' שמואל הנגיד: כל שיריו.
ר' שלמה בן נבירול, „
ר' משה בן עזרא, „
ר' יהודה הלוי, „
ר' אברהם בן עזרא, „

דר י. דודזון (נויארכ):
ר' יהודה ביז' שבתי: „דברי האלה
והנדי“. „מלחת ההכמתה והעהדר“. –
„מנחת יהודה שניא גנישם“.

ר' יוסף זבראה: „ספר שעשיים“
ר' ישראל נגארה: „זמירות ישראל“,
„שארית ישראל“, כת"י.
ר' קלונייטוס בן קלונייטוס: „אנן
בחן“, „פסכת פורט“.

ר' מנחם ב"יב יהודה לונזונאנו: „
שירים.

דר א. רוזובסקי (פטרבורג):

ר' ירמיה תפניני ב"יב אבגדם [

יד מארכון (פטרבורן):

ר' גדליה רון יהיאו
„שלשלת הקבלה“.
ר' נתן נתן הנובר:
„יון מטלה“.

אבודורי: „בחינת שלם“.

פרופ' ד"ר צבי פרץ חוות פלורינץ:

ר' עטנואל הרומי:
„מהבאות עטנאאל“.

פרופ' ד"ר א. מארבס (ニアרק):

ר' אברהם בן רוד הלווי (ראב"ד):
„ספר הקבלה“.
ר' אברהם זוכות: „ספר יהפטין“.
ר' אחימעע בן פלטיאל:
„ספר יותסין“.

פרופ' ד"ר דוד נימארק (סינסינאט):

ידיידה האלכסנדרוני (פלון):
ספריו (על המקור היהודי).
ר' שלמה בן נבירול:
„מקור חיים“ (על תרגום שלם
מורטהי).

דר' י. טהון (קראקו):

ר' הסראי קרשך: „אור ה'“.

בר' אשלי יהודה (ברלין):

ר' בחיי הדין: „הוזית הלכתה“.
„פ"ש השואה עם הסקור והרובי“.

דוד כהנא (אודיסה):

חכמת שמעון בן סירא" (כמקרה
העברית ע"פ כת"י שננים וביתוד
ע"פ הכת"י שנמצא בה'גניזה)
ומקצת ע"פ תרגום חדש מהמקור
בתוך החומר שבמקור העברי, ע"י
ד"ר א"ש קאנציצקי (ע"ז).

ד"ר א. לויינטהאל (האמברג):

ר' ברבייה הנקדן: „משל שעלם“.

פרופ' ד"ר צבי מאלטיר (פילדלפיה):

רבי אברהם בן רוד הלווי (ראב"ד):
„האמונה דרשה“. .

רב סעדיה גאון: „דאמונת ודעתות“

(על השואה עם המקור העברי
וע"פ כת"י שננים וכת"י חדש
שנמצא בה'גניזה), עם העוזת
נספחת מאת פרופ' ד"ר ב"ז בא-
כיר (CONDAPISCH).

ד"ר ז. פונאנסקי (וינה):

הספרות הזוכחת
ע"פ סדר א"ב של הספרות
„אבן בחן“ לרשות בן-ספרות.
„אנרת אל תהי כאבותיך“ לפרייפט
דוראן.

„בטול עיקרי הנוצרים“ לרוב הסראי
קרשך.

„ס. הברית“ לד"ז קמח.
„ס. הפוקרים“ ליהושע הלזרקי
„וכמי“ ר' רוד קמחה, ר' יהיאל
טפאייש וחרטב"ן.

<p>„הר מרדכי“ ו„לטש מלכתה“ להקראי מרדכי בן ניסן.</p> <p>„חזק אמנה“, להקראי יצחק ב' בר אברהם הטרוקי.</p> <p>פרופ' דר' י. פרידלנדר (נויארכָק):</p> <p>ר' משה בן מיטון הרמב"ש: „מורה נוכחים“, אנחות וענינים שונים ע"פ השואה עם המקום הערבי.</p> <p>דר' י. פרימאן (האלישוי):</p> <p>ר' רוד קונפורטו: „קורא ההורות“ עם העזה נספה מאת פרוט' ד'ז' א. מארכס, ניאורק.</p> <p>ר' יהודה החסיד: „ספר הסדרים“.</p> <p>ר' פתחיה מרנןשבורג: „טטעט“.</p> <p>דר' א"ש האמינצקי (אודיסה):</p> <p>ר' אברהם ביר חייא הנשיאות „הנין הנפש“. .</p> <p>ר' דורה גאנז: „עמה חד“. .</p> <p>פרופ' דר' מ' קאסוטו (פלוריינט):</p> <p>ר' יוסוף הכהן: „עמך הבנא“. .</p> <p>ר' משה ציאט: „מקדש מעם“. .</p>	<p>„ט' טענתה“ לר' משה מסלירנו כת"ב.</p> <p>„ט' יסף המקנא“ ננדפס קצתה.</p> <p>„מן אברהם“ לר' אברהם פריזול כת"ב.</p> <p>„מן והרב“ לר' י"א ממודינה כת"ב „מן והמחה“ לר' ח' בן מוסה כת"ב.</p> <p>„מכחוב“ מאישטריך רומזך.</p> <p>„מכחוב“ ר' יעקב מויניציה כת"ב.</p> <p>„מלחתות ה“ לר' יעקב בן ראוון כת"ב.</p> <p>„מלחתות ה“ לר' ישע בר משה בר יעתיאל כת"ב.</p> <p>„נחוור הכימר“. .</p> <p>„סתירת אמונה העצרים“ לר' שב"ץ.</p> <p>„ועה האמונה“ לר' משה ד' טזרדי שיללאש כת"ב.</p> <p>„קחש הקדושים“ לר' נידי אלדון לביא בגבני שתי כת"ב.</p> <p>„תולדות ישע“. .</p> <p>„תשובה העצרים“ לר' בני מין בית משה מזרמי.</p> <p>דר' ש. א. פוונאנסקי (וושינגטן):</p> <p>רב נסים גאון: „ספר המעשיות“. .</p> <p>רב שרירא גאון: „אגרת“. .</p> <p>סהספורות הקראיות:</p>
--	--

כל הספרים יונדו ופודרו בעטאות מהויקות ע"פ מהדורות מתוקנות
או כת"י עננים – עם מטאים, תילות, הערות ובאורות.

רשימת הספרים שיטפסו לעריכה ולסדור בשעתם:

- ר' יצחק לוייס: "סדר מצורף האמורות".
 ר' יצחק סחולא: "טשל הקדרני".
 ר' לוי בן גרשום (רבינו): "מלתמות ה".
 ר' משה זכות: "סמה עולם".
 "חפתה ערך".
 ר' יוסף בן יצחק סטבאהרי:
 "דברי יעקב".
 ר' עובדיה ספורנו: "אור עמים".
 ר' עזריה מן האודומיים:
 "אור עינם".
 ר' שלמה אלמוני: "אנורת המזר".
 ר' שלמה נוירנשטיין: "שבט יהודה".
 ר' שם טוב אבן פאלקינהה:
 "המבקע".
 "צרי היגון".
 "ਆשית חכמה".
- ר' אליהו חיל מדינו: "בחינת הדת".
 ר' אליהו קפסאלוי: " דבר אליהו".
 ר' בנימין מטהדרלה: "טסעות".
 דוד הרובני: "טסעות".
 דון דוד נשיא: "הוראת בעל דין".
 ר' הייד אולאי: "מעגל מלכ".
 ר' ידועה הפניני:
 "אנורת ההתנצלות".
 "אהוב נשים".
 "הפרדים".
 ר' יהודה הלויז: "הטור".
 ר' יהודה מסיר לייאזעך:
 "טמת צפים".
 ר' יוסף אלבו: "יעקרים".
 ר' יוסף האזובי: "קדחת כספ".
 ר' יוסף הכהן: "דברי הימים".
 ר' יוסף בן צדוק: "עלם קטן".

II

הספרות החדשה:

(מיינט רמייח ליעאט בע שעת השמנינט)

רשימת הספרים שכבר נמסרו לעריכת
ולסדור לתוכטימ המומתים היללו:

~~~~~

- דר' א. אפטובייצ' (וינד):
 ספרים ומאמרים נכתבים.
 ר' יעקב עטהיין: ספרים נכתבים.
 ר' יעקב ביבי פטאנץ:

נערה נבכי הומנו".

ד"ר ש. א. פוונאנסקי [וירשה]:

ר' אברהム גינגר:

„קבוצת מאמרם".

ר' שלמה יהודה רפופורט (ש"ר אש)

„ערך מלון".

„אנשי שם".

קבוצת מאמרם שניים.

כפרים ומאמרים נבדלים.

פרופ' ד"ר י. מ. גוטמן

(בודאפאישט):

ר' זכריה פראנקל:

„דרבי המשנה".

„מנוא היחישלמי".

שי HORWITZ [ברלין]:

ב' נחמן קרכטאל:

רשימת הספרים והכתבים שייטשו לפדרור
ולערכבה בשעתם (מהם שערטו ע"ז מהבריהם
ה חיים עטנו).

שירים ומאמרים נבחרים.
יוסט יצחק מרדכי: קבוץ מאמרם.

כהנה דוד: כתבים נבחרים (כdem גס'

כפיזו הנודעים: „אבן נגה", „אנ-

התוועים", „אבן אפל", „אר-

וחך", קבוצת מאמרם ווער.

לייביגנון א. ד. (אד"ט):

שירים ומתקרים.

לייביגנון מ. י. (מייל): שירים.

לויניגנון שלטה: „מליצת ישחן".

דוצ'אטו אפרים: שירים נבחרים.

לוצ'אטו ר' מ. ת: שירים.

לוצ'אטו ר' ש"ד (שידל):

שירים ומתקרים.

חויזל נטהלי הירץ: לטרים מ:

כתבים נבחרים (שירים ופתוחות).

טולדיר שמואל: שירים נבחרים.

זאקס שנייאודר: כתבים נבחרים.

חויזת ר' צבי הירש: כתבים נבחרים.

טנדלוזן משה (בן מתנה):

מאמרם, מתקרים ואנחת.

אייכנבוים יעקוב: שירים נבחרים.

אלמנצי יוסף: שירים נבחרים.

בראנדשטיטר מ. ד.:

כתבים ישנים וחדשים.

ברודסר. א.: כל כתביו (הגות והדעות),

„עתיקות", ספרים וציורים

שונים, קבוצת מאמרם ועוד).

בריל ר' יעקוב: מנוא המשנת

גינצבורג מרדכי אהרון:

כתבים נבחרים.

הולדהיים שמואל:

„מאמר האישות".

הירש ר' שלמה צביה:

„קוחת ישראל ואמינו".

חויזס א. ה.: קבוץ מאמרם.

זאקס שנייאודר: כתבים נבחרים.

חויזת ר' צבי הירש: כתבים נבחרים.

יהל"ל ניל לוין:

פלונגיאן ר' מרדכי: כתבים נכחדים.
 פראנקו מינדס דוד: שירים נכחדים.
 צויפל אליעזר הכהן: כתבים נכחדים.
 קאפלאן זאב הכהן (ק"ץ): שירים נכחדים.
 קרווכטאל אברהם: כתבים נכחדים.
 רוביון שלמה דוד: כל כתביו: ספרץ
 וקבצי מאמריו.
 רומאנולי שטואל: משיז בעקב.
 רינגיון ר' יצחק שמאל (יש"ז): כתבים נכחדים.

מאנדילקירן שא. דוד: שירים נכחדים.
 מאנדילשטאם בז': "הען למועד" וכתבים עזנים.
 מרפרגו רחל: שירים נכחדים.
 סאטנוב יצחק: "משל אפק" וכתבים עזנים.
 ספירות יעקב: "אבן ספריר".
 פולאך גבריאל: כתבים נכחדים.
 פין ר' יש"ז: כתבים נכחדים.
 פיניליש ר' צבי מנחם: "דרנה של תורה".

הספרים יוצאים עם מבואים, תלחחות המתרבים ועם תSTONEותיהם
 בمرة אפשרית.

III

הספרות הצעריה.

מושג זה שמוניהם עלה ימינו.

3) סופרים וספריטים, 4) ספרות שלמים:
 אברם מאפו, פרץ בן משה סטולנטקין, חי
 אורוד הרצל, בני דורוי, 5) הספרות היהת,
 6) פילוטונים, רשמי מסע, 7) פונלייטס-
 טיקט.

ברשדסקי י.:

כתבים חדשים (מעוזן המתשה).

גנסין ז.:

ספריטים וציורים.

אפשטיין זלמן:

כתבים ישנים וחדשים).

ברדייטצבסקי מ. י. ד"ר:

כתבים החדשים.

בריעין ר' אובן:

כתבים נכחדים.

כעשרים חלקיים, שייחלו את הטהלהות:

1) אנשים וספריטים, 2) אמנים ואמנות,

ניי מארכ דוד פרופ' ד"ר :

קבוצת מאמרים וספרים.

סטראבסקי מ. :

ציורים וספרים.

ערנפריז מ. ד"ר :

„לאן“ (קובץ מאמרים).

פרק I: נשות ודריכים. שורתנו החורשת מאנטה היהודית.

פרק II: התנועה הציונית. הקולטנות הלאומית. טנביורי התהיה.

פונאנסקי ש. א. ד"ר :

קובץ מאמרים בהנחת ישראל.

ביבמן יעקב :

I. „צללי בקר“ (קובץ שיירות).

II. „ספרים וספרדים“ (מפת ספירותיות).

III. „שירותנו החדשנית“

אנתלוגיה שרית. שתוכל בקרבה

מכhor השירה העברית טמי ורטית לוצאתו

על ימינו עם מבואים לכל תקופת.

פינט נ. :

קובץ מאמרים פרגוניים.

ציטילין ה.ל. :

תחים (כארבעה חלקים).

קובק א. א. :

ציורים וספרים.

הורדיצקי ש. א. :

קבוצת מאמרי וספרים:

I. „לקוחות הרבנה“.

II. „לקוחות החסידות“.

III. „לשאות האמה“.

הורין ש. י. :

קבוצת מאמרים וספרים.

I. „המאור שבתודה“.

II. „לקוחות החסידות“.

III. „השכל והרגש“.

וילקוביץ ג. פרופ' ד"ר :

צורי מסע.

טביוב י. ח. :

I. פלטונים ננדרים.

II. קבוצה מאמרים.

טחון יוזשע ד"ר :

„קטעים“ (קובץ מאמרים).

יעקובוביץ א. ל. :

קובץ צירום.

לייבונטין י. י. (חושי הארכוי) :

I. קבוצה צירום וספרים.

II. קבוצה מאמרים.

ליירובייז י. א. :

ציורים וספרים,

עMBERג ה. ד. :

ספרים וציורים.

רבי עקיבא יעקב:

ציורים וספירים.

שטיינברג יעקב:

שירים.

שמעון ביבי' דוד:

"בער זטמַה" (קנץ שירם).

שניאור ג:

"מן החיים והמות" (ספרים, ציורים
ושירים בפה).

קצנלסון יצחק:

ג. "דמדומים" (קנץ שירט).

ה. ציורים הרמות וקריקטורות.

קצנלסון י. ל. ד"ר:

ג. המפתח הדופת.

ה. קבוצת מאמרים וספרי מדע.

רב צער:

קנץ מאמרים בחכמת ישראל.

ספרים חדשים.

הknutros. פעלו הפסקנית. ספרי הפסוקיות.
הקרוא והדרשן. דרש ופשט. פרשו על
הטקרה. סוף ימיו.

טולידאנו י. מ. [טבריה]:
חולגות ישראל בתארוקו.

מוסינזון ב. ד"ר (יפו):
קהטעניזיט ישראל,
ארציאולניה עברית, מראשית החישב העט
בארציו עד נסלה הטמלכת. עם תפוננות
וזיכירותים.

מרגניות מ. פרומ' ד"ר [פילדלפיה]:

מבוא לכתבי הקודש.
מבוא כלל: קורת הטנאות בישראל
ובארצות, ארכות ומאות המבואה. הידיעות
הפרשנית. פרשו על התלטדור. תתיות

בורנשטיין חיים זיויאל (ורשה):

לעתולחת העבר.

אייטלבויים מרדיי (ורשה):

הרב מלאהי זטפלגנת חב"ה,

בשני חלקים.

עם פבואה רהכ מנת הלל צייטליין
זטלואיטס מנתה. ג. בורנשטיין ע"ז
ידעת "הרבי" בחכמת ההורסה, החכונה
והטכני. עם תפונת הרב והפסיטיליה
שלו.

לייפשיץ א. מ. (לבוב):

ג. שלמה יצחקי רשי".
טבואה. גערז. אטז. מנונ. תלטורי.
תולדות הקנוטיס. מתרומות. המתודת
הפרשנית. פרשו על התלטדור. תתיות

לדורותא]

סידקים י. י. [מוֹהוּלוֹבְּ-פֿוֹד]:

המושבר (בשני הלקיט).

סלוש ג. ד"ר [פְּרִיוֹן]:

מסע באפריקה עם חמוץ
צעריטם.

פרנקל יעקב (אוֹנוֹסְטָבָן):

ירושלים, נינה ובל.

הנחות למתעסך בכה'יך, סדרות של
כה'יך, פפרים היוצאים, הנוף עברי
והתונמים הישנים, מפרשין כה'יך, דברי
הפסרים ועוד.

מבודאים פדרטיים: מבוא פרדי לכל
ספר וספר, חכמו, ומנו ומחברו, השאלה
והසפות של הפקירות והופרשים,
הטקנות).

ניימרכ דוד פרוֹפֶּר ד"ר

[סִינְסִינָאַטִּי]:

תולדות העיירות בישראל.
רק קצשו בא באנדר היהדות", חוברת

מלבד זאת הננו עמדים במי'יט עם ספרים ודגימות שניים ע"ד
הוצאת כתבים על ידי תביבליותקה הנחליה" וגם ע"ד הבור ועריכת
ספרים חדשים בשילוח.

הקראים ייבנו מעצם, כי פרוגרמהגדולה,عشירה ורחבה
כואת איננה לשנה אחת או לשנתים, כי בחמש שנים ונגמ
במאה ספרים או אפשר להוציא אל הקהל את כל הכתבים הללו,
שיכילו אלפי בז'ינים של דפוס. ההצעה מהותה חנוך
להת�性 רק במשך שנים רבות, בהיות שהביבליותקה הנחליה"
איןנה מפעל זמני לשנה או שניםים ונתק לא רק
לשנים אהזה, אלא עדעה להחת לבביבליותקה קבועה
תמידית; למפעל קים ומתחמד בספרותנו, שבכל שנה
שנה יושיק לבנות את בנין ספרותנו העממית,
ובמטרצת השנים יגדל יותר ויותר, עד כי יהיה למנדר
נדיר ומאיר, לאוצר מרוכז, שיצטן בקרטו את כל הנבছ
זה טוב בספרותנו מכל הזמנים, של העבר וההווה
ושל כל ההולך ומתהדר ומפתחה בקרבה.

על שאלות רבים: איזה ספרים יצא בשנה הראשונה, לא נכון
בעת לענין נפרט, כי זה תלי לא בנו, רק בערכנים ובטופרים,
וקשה להזכיר מראש, איזה מן הספרים יגמח ראשונה בחברות,
עריכתם וסדרם ואיזה מהם אה"כ. אנחנו נוכל לדווח רק ברוך
כלל, כי הספרים יצאו הלייפות, לבלי הלאות את דקוראים במקצוע
אחד ובמספרת של תשופה אותה יותר מן המדה וספרים רבי הכמות
יצאו תלים, תלקים, הלקים בהפקות יהודית; ואלה הספרים שיגטרו
ראשונה, יצאו ראשונה.

**נוה עמל רך לפנות את שמות הספרים ההולכים
ונסחרים כבר בבייה' דפ:**

א) כל שירי רבינו שמואל הנגיד — ע"י הר"ת ברודוי, סדר ראשון. ב) ספר המדות — מאות דין שלמה רזובין. ג) גאזו יהודה וירושלים — מאות הפל. ד) רבינו שלמה יצחקי רשי, חייו ופיעתונו — מאות אליעזר מאיר הילוי זיפשין. ה) כתביים חדשים מאות י. ברשד- סקי. ו) בערב (טממים ספחתיש) — מאות טו דר' מ. י. ברדייטצברסקי. ז) ציורי מסע — מאות פה' ג. טו צייטלין, פרץ ראשון. ח) כל כתבי מ. ה. בראנדשטייך, יט גומברג. ט) דמדוטים (קבען שירט) — מאות יט יצחק קצנלאסון. כ) מון החיים והמוות (קבען ספרות וציורים) — מאות ג. שנייאודר. כט) הר' מלאדי ומפלגת חב"ד מ. י. ברדייטצברסקי. כט) כל כתבי ה. א. ברוחט — פרק ראשון.	ו) בקרוב ימסרו (דפוס): — הניל, ספר שני. ט) טלחמות ה' (כת"ט) לר' יעקב בי ראובנו ע"י דר' ג. פוננסקי. ט) עמק הבכא לר' יוסף הכהן — ע"י פרומט מ. ד. קאסוטו. ט) האמנונות והדעות לר' סעדיה גאון — ע"י פהט' דר' צבי מאלטיר, עם הערות נספח מאות מהפ' דין ב. ג. באכיר. ט) כתבים נבחרים מאות י. ברשד- סקי. ט) כתבים נבחרים מאות טו דר' מ. י. ברדייטצברסקי. ט) כתבים נבחרים מאות הלל וליקובייך. ט) ספרדים וציוריים מאות ה. ה. ט) רמן רישון. ט) קובץ שירים מאות יעקב שטינינברג. ט) ציורים, דרמות וקריקטורות מאית יצחק קצנלאסון. ט) משגיחים ומחזאות (קבען ספרות וציורים) — מאות ג. שנייאודר. ט) בשירה ובלשון — מאות דת ט) מילדי וטינטלבויים (עם מכוא מאית הלל ציטלין ומליאם מאית ח' טורנשטייך).

לאתזונה הנו מיצאים לנוכן להביע את שמתנתנו לעד אחד, כי
אמנם במשך הזמן מעט שברטנו את מודעתנו הראשונה ע"ז יסוד
ה-"ביבליותיקה דגלה" ועד עתה, כבר הספיק הקהל העברי
להראות את חכותו בפועל להביבליותיקה החדשה,
אך מצד שני אנו מביעים את בוט הזוננו בחשוב שפטנו הדאותית
בכל אחר ואחר, כי ידוע לנו את הערך הרב שיחיה ל-"ביבליותיקה
דגלה" לבניין בית ספרותנו וידוע לתמוך בו כראוי, לטען אשר
יהי לאל ידינו להגדיל ולדורחיב ולשלכל את מצעלני החדש הזה
כל הרוחש; ולהם תהיו עייז האפשרות לרטיש לאט, לאט,
בתנאים נודים וטוביים, את מבחר הספרות העברית מכל
הדורות ומכל המקרים.

מחוב כל סדר 50 קאמ', עם המשלוחה 56 קאמ'. ולתחומים יעלוי
כל סדר במחור 20 קאמ', עם המשלוחה 24 קאמ'.

החותימה מתקבלת:

ברומיה: לשנה במחור 10 ר', עם המשלוחה 12 ר'.

לחצי שנה במחור 5 ר', עם המשלוחה 6 ר'.

לרביע שנה במחור 2,50 ר', עם המשלוחה 3 ר'.

בחו'יל: כריסטוף 1 חבל بعد המשלוחה.

בריכיות לספרי ה-"ביבליותיקה דגלה" תעשיינה רק במספר כל שנה, וזאת
יכול להشيخ או ולשים בהן את כרכי הבביבליותיקה במחד הגן. ל

הנחה נדולה לדוחתמי הביבליותיקה הנדרולת
כל אלה, שייחט על הביבליואתיקה הנדרולת, והחדש, אפלו ורק
לרכע שנה, יכול לתזים גם על

הביבליותיקה העברית

(מאתים ספרים מכל מקומות הספרות).

א) לקבלה במשך שניםם בתשלומיין לשיטוריין:
במהר 24 רובלחת 40 רובל עם המשלה.

ב) לשלם בכל רביע שנה 3 ר.

החותמים ההפטים לונת בהנחה זו, צוילים לצרף לדמי התימת עוד
3 חניל בטור תשלום הראשון بعد דרבכ' הרראשון, בשביל הביב.
ליאותיקת העברית, ויקבל כיתר עם כל ספר חדש מן הביבlio-
ליאותיקת הנדרולת 2 ספרים מן "ביבליואתיקה העברית" וכן
ולאה בסלוק דעתנות הבאות.

(החפות לקלל 25 ספרים של כל רביע במת אחת עליהם לוטיפ עלה 25 ק').
ב) לקבלה בבת אחת (בסלוק כל המחיר מרואש):

במהר 20 רובלחת 40 רובל, עם המשלה.

כ' חו"ל: בתשלומיין לשיטוריין, בהוספה 4 ר' בשביל דעתנות;
במת אחת גם נמקמות הורזקים ביחסה נטפסת 2 ר' בשביל דעתנות.
ההפטים בביבליותיקה עברית מטורנת חזר בארכיים כרכים, עליהם לוטיפ
8 רובל, וכחמשים כרכים — 10 רובל, بعد הכריכות.
בתשלומיין לשיטוריין אפשר להשיג נ'כ את "ביבליותיקה העברית" מפדרנת
הזר, אבל רק בארכיים כרכים, נטה מורה הספרים שייצאו (במהר 22 רובל,
בוח'ל — 26 רובל).

תנתן "טושה":

Издательство «ТУШИЯ», Варшава,
Verlag „UTSCHIJA“, Warschau.

בעיט טטלטץ ? מעוז 9, או במלחה: נלבקי, אויאנו-ברבזואר 1.
אפשר להזמין על "ביבליואתיקה" הנדרולת והעברית בכל ביט"ס העבריטי).

נוסף להחטייה:

.... יומ.... להרשות... שנות...
להציגת "תוsieה" בורשה.
או: להסוכן..... בעיד....
אני שלחך זה ק... .... ז... .... ק...
דמי החיטה על
הביבליותיקה הנדרולת
ט... .... עד....

- ו... .... רובל .... קופ'
דמי החיטה על "ביבליותיקה העברית"
או בטלפון לשוערין (2 סדרים בכל שבוע)
או: (25 סדרים נבנת אהთ).
טכ' בארכאים ברובים (6 קריכים בבת אהת).
ב) בבת אהת (טאתים טפרים)
טכ' בארכאים קריכים.
טכ' נחטשים קריכים.

מה שלא צריך למסח.

לשנות על הכתבה:

• • • • • • •
• • • • • • •
• • • • • • •
(החותימה)

מאת כל חתום שירצה יכול שודרג או מוחזק כפוי.

מאותם הטעמים והטלאות יתקשו להשתהיל אונש, איש, דודג' גבריו.
לעתות העצלותיקה הבלתייה" סטטואן.

מכנים חרוצים ווריומות יבקשו!

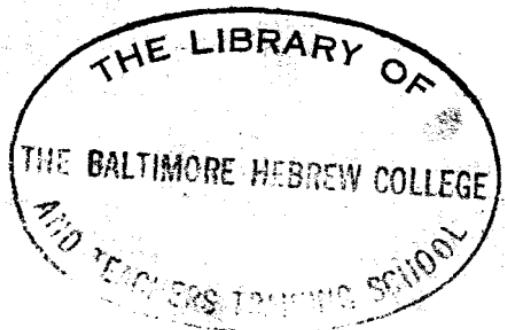
מאת המערכת.

המבחן למל' שירתי הוא שטחן דגנדי יבוא בסדרה לאחריו
מקובין לשירותם זהם.

הסבירות הראשתונית של "הביבליותיקה" מוגדרת במשמעות
מעט בדיאלוג מסבירות פונקציית תלויות בבדוד'יף
ושיטותיה נר' יצאנו דינט 2-3 וישלחן להחותמים ביזום
ו (18) פיברדראר ט' אדר 3; ואולם מאנו זה לא יצא
הסבירים מידי שבוע בשבוע בדיזוק.icum. עם זה אנו מבטיחים
להאטמיון הנכדים, כי עד ו (14) אפריל יmana להם
החסرون ויקבלו את כל הספרים של הרבע הזה
בשלימותם.

על שאלות רבים: איזו סוג ספרים יצא בשנה האשונה,
או נסיל בענין נפרט, כי זה תליילא בע, רק בערכיהם
ובנטיריהם, קשוח לאגביל מראט, איזה מן הספרים יגמר
הأشונה בחזרתם, ערביהם וסדריהם ואיזה מהם
אלה"כ. אנחנו נצלל לדודיע רק בזיך כלל, כי הספרים יצאו
חליפות, אבל הלאות את הקוראים במקצע אחד ובנסיבות
של תקופת אותה עתן מן המדה, וספרים רבי הפתעות יעצו
חלקיים חלקיים בהפקות ידועות; ואלה הספרים
שיגמלו האשונה, יצאו האשונה.

פחתה הדבירים דגנעים להוציאת הביבליותיקה דגוזלה ורשימה
מנדרמת של הספרים, העודרים וודעדים — ימצעו הקוראים
הנכדים כמחליפket טוודה הנשלה הנם לכל צורך.

אוצר השיר והמליצה.

לשכה ראשונה.

ר' שמואל הנגיד.

אוצר השיר והמליצה.

יכיל בקרבו את יצירות משוריין ישראלי ומליציו
בתקופת ימי הבינים,

מעבדות כל צרכן עפ"י ספרים נדפסים וכו'

על ידי

חויים בר אדי

זאת חנות חכמים אנשי שם העוזרים על ידו,

לשכה ראשונה:

כל שירי ר' שמואל הנגיד.

הוצאת "תושיה".

ורשה, תר"ע.

כל שידי

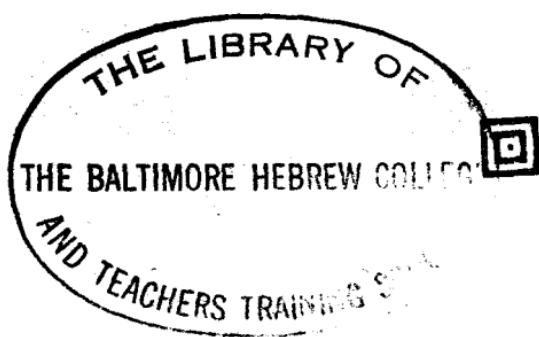
ר' שמעאל חנגיד

בן ר' יוסף הלוּי.

ערוכים וסדרורים, מנהים ומכארים

ע"י

חימן בר אדי (פראנץ).

הוצאה "תושיה".

ורשה, תר"ע.

גדפוס של לויין-אשטיין, רחוב פabeeה 88 נ

891.1
• 5a 45

Колъ ширей Рабби ШМУЭЛЪ ГАНОГИДЪ

— Кт. е. —

Собрание стихотворений Рабби САМУИЛА ГАНОГИДА.

Книга I

Издание „ТУШИН“

ВАРШАВА 1910

Тип. Левинъ-Эпштейна Павлинная 88.

891.2

.א.

על מות רב האי נאון¹⁾

וּמְקַבֵּר פָּרִימִיחָה²⁾?
 אֲרִי לְכָאָב וְלְכֹוִיה,
 בְּתַחְבֶּשֶׁת וְבְּרֶתֶיה,
 אַדְמְדַמָּת וְשָׂגִיה³⁾.

הַבְּמֹות פְּלִילִיה
 יְדִירִי, בְּקַשְׁוְרִנָּא לִי
 וְחוֹשֵׁשׁ פְּמָבוֹ לְבִי
 יְזָהָן בְּ עַלְיָמָה

¹⁾ הרבבי צד 45 שיר ב', והחכם הזה הדרפסו לראשונה בהכרמל החדשני, שנה ג' צד 614 וחלאה. – בכ"י כתוב טמעל לו: וקהל יורת רב האי זיל ונורי לפטהא עלי להה מטל לה אלטשנה ("ואמר בהספידין, את רב האי זיל, ובחר בלשון דומה לשון המשנה"), וכבר העיר הרכבי, כי לשין המשנה לאו דוקא, ותקדטונם מכנים כן את הלשון העברית ההדשנת המעריבת עם פלין דרבנן.

²⁾ פְּלִילִיה, מלשון פקו פלilio (ישעיה כ"ח, ז') וטעמו בטעם עשי פלילה" (שם ט"ז, ג'), עזה ותחלוה; תרוטיה, יחזקאל ט"ח, י"ב, וענינו הרמה וההרחקה. שאלת המשורר היא בשאלה, אשר תשובהה: לא, ועל ידה יהפך המاطר קלו למאמר שלילי, כמו "אתה תבנה לך בית" (שב' ז', ח') שבא תמורתו בדהי"א י"ז ד' מאמר שלילי: "לא אתה תבנה לי בית". וא"כ בנית המשורה: עתה, במתה הנאן הנרוול כאחד האדים, אני רואה כי אמנס אין הכתה ואין עזה ואין תחלוה ננד המות ואין מנוס פיד שאל. ובבריעון הזה פתח נס ר"ש בן נבירול את קינתו על מות ר' יקוטיאל: ביטוי יקוטיאל אשר נפטרו | אות כי שחקים לחולף יצרו (בשיר השירים שהוציאו לאור, צד 12, שיר ו', וראה שם בהערותי צד ב').

³⁾ וְזָרוּ, מלשון "לא זרו" (ישעיה א, ו'), וסדרו הגנדי בראשיו: הנעים האלה לא זרו ע"י רופאים באבקי סטפני תחביבת. – אדרמד מת נט'ג'יה, ע"ש הנפטר במחית המכוה (ויקרא י"ג כ"ד – כ"ז): "בחורת לבנה אדרמדת... אם פשה תפשה" וכו'. ומלת שג'יה היא מługן כארז לבנון ישנה (תהלים צ"ב, י"ג), כמו שהעיר הרכבי, ובפירושו נדרף ושותיה, והוא שנייה (שניית המדרפסים).

וְאַתָּנוּ רֹד בְּמוֹ רִיחָה⁵ ,
וּבְבֵבִי בְּבֵבֵת וְתָאַנְיָה .
וְהַתְּזִדֵּן אֲשֶׁר נִיחָה ?
בְּרִאשׁוֹנָה וּבְשַׂנְיָה⁶ ?
לְכָלְצָפָה וּצְפִיה⁷ ,
כְּגַיְשָׁע וּכְבָנָה⁸ ,
וּקְבָר קַשְׁטָה יַאֲשִׁיה⁹) ,

כְּבָנָשָׁר אֲגִירָה קְרִחָה⁴)
וְאַפְּבָעָה עִיר בְּקִינּוּתִי¹⁰)
תְּהִרְעָה בְּלִ-בְּנֵי מִיסְרָה¹¹)
וְכִי לֹא נִשְׁמַעַת כְּוֹאת
אֲהָה , מַתְּ מַעְלָה זָכָר
10 וְהַיְשָׁב בְּפָנְהִרְדָּרִי¹²
וְאַבְּדָה דָת יְקוּתִיאָל ,

4) עדחה"ב' מיכה א', ט"ז , "ובן ועשה האדם לאבל" (וד"ק שם) ;
ואמר המשורר אריריך ולא ארחי ב' (כלחה"ב) בשביול הפסקל .

5) אתנוּרֹד (תהלים ס"ד , ט') על ההרבנן הזוח (מות רח"ג) , כמו
הדיות אשר תתקבצנה בחרבנות (ישעה ליד , ט") להתנוּרֹד עליהם .

6) ישעה ב"ג , ט"ז .

7) ראה הערתתי לשור ד' , בית 7 .

8) הידעו , כי לא נשמע כשבר הזוח לא בחרבנן הבית הראשון , ולא
בחרבנן הבית השני ?

9) "חכונה כי מי שראה את רב האיי בחוי זכר את נבייאי ישראל
הקדושים , מפני שם הוא דפה לחם , והיה כאחד מהם" (חרכבי) .

10) ישוע ב"ט (עורא ב' , ב' , ועוד) , ועליו אמרו : דנפש זכותיה ... ירעננה
דצדיקה את (מנחרין צ"ג , ע"א) ; בנייה , הוא בנוחו בן יהודע , אשר נכתב שמו
דרשו עליו : בן איש חי - שאטלו במתותו קרווי חי ; רב פעלים מקבצאל -
שרבה וקבץ פעולים לתורה ; שני אריאלא - שלא הניח בטותו לא בטකדרש
ראשון ולא במקדש שני (ברכות י"ח , ע"ב) .

11) יקוטיא ל , הוא משה , כי בן דרשו חכמו"ל עה"ס , ואשתו הירידית
ילדח את ירד וכו' ואת יקוטיאל" (רהי"א ד' , י"ח) - שקו ישראל לאל
בימיו (טnilה י"ג , ע"א) . - קש ט , עדחה"ב , להודיעך קשת אמרו אמת"
(טשלוי כ"ב , כ"א) ; והכונה על ספר חתורה אשר מצאווה בימי אישינו
(ט"ב , פרשה כ"ב , רח"ב , פרשה ל"ד) . - קשט , בטشكל חשור יהשב
השו"א האחרון משני שווין בסוף המלה כושא נע . ובענין זה דעה אחת
לכל המשוררים .

ונגרתם... והבניה...), דמי עין בתוכה בכיה¹³), במודאת לענות איזה¹⁴), ארניהם וכאהיה¹⁵), ביום קינה לעת חיה¹⁶), אשר חיה כלוא חיה¹⁷), בסוף דבר כלל חיה¹⁸), בפי שנינו אשר חיה¹⁹), ביום יזבא במאפליה; ומפעליו בפרחסיא,

ונפלו משבנות משפט, בכו עליזאת והיולו ואמרו אוי, ונקל על 15 וקראו באליישע על נקראותם ויום ספדי בכו בכח לרבות האין, אשר חיה במו מאה — וכל-איש לא יחי נסבד 20 ולא עשרו יחי נופר לפि שכלו יהללא-איש²⁰)

(12) יחזקאל מ"א, י"ג.

(13) בכו בכח רב עד אשר יתערכו דם ודמעות יחד, עד הרועו זהה, אשר דבר על אדתו הרכבי צד 163, ראה את העורתי בדיון ר'יה, ברך א', צד 64 וצד 234.

(14) על העדר איש נдол קוה יndl הינן פאר, ונקל הוא לצוק: איזה ז' (הרכבי).

(15) באליישע על אלהו אדונו (מ"ב ב' י"ב) וכאהיה אשר קרע את השלמה החדשנית שנים עשר קרעים (ס"א י"א, ל').

(16) ס"א כ"א, כ"ט; בראשית י"ה, י, י"ד, ור"ל בשנה לאחרת לעת כוות.

(17) ירמיה כ"ב, י'; עבריה ט"ז. וכבר העיר הרכבי, שהשתמש הנגיד פה (ובביתו שלאהז') בלשון נופלת על לשון. עוד הרבה לדברם מ訛במים עד השם האין ומבטאו, ראה הערכה 12 לשיר ה'.

(18) רח'ג האריך ימים והוא בן צ"ט שנים במוותו, לדעת הרכבי ואחרים מחוקרי זמנו.

(19) הבעל היה עניינו השEAR בחוים, ועל פיו בנה לו המשורר בון עעל ור"ל לפי השנים אשר היה אוטוד'; וחוזן נפרץ הוא אצל חמשורים שהבונים למם בנינים חדשים ובוורים טלים חדשות (20) טשלו י"ב, ח'.

לצידה לו ולליהו²¹ .
 אשר חלכה לביית ציה,
 חבריה במו עטיה²² .
 בחלאות ובשאיה,
 על-משנת רבי חייא,
 ומחשכה ישיש²³ .
 ועל-קישיא ועל-סגיא,
 ורבץ דת יהודיה,
 בראש כלים באנטקיה²⁴)

וותרכתו תהי עמו
 אל²⁵) הרבה עלי תורה,
 אשר היה עלי עדרי
 25 ועל-ספר אשר גננו
 של-משנת רבי יודח²⁶),
 של-דעת שלישיה,
 של-תלמוד ענינו,
 ועל-רבב אשר למך
 26 אשר נבר במלחתה

²¹ בכ"ז לצירה, והרבבי תקן לבון, עד מס'ם (להבות ס"ז,
ע"ב) : זודאי קלילי ואורחא רוחקתה.

²² אלו, קונו, מלון אליו כבולה (יואל א', ח').

²³ שה"ש א', ד', ושייה הוא לשון עיטה (ר' יונה בשרש עטה),
ור"ל שהיה רה"ג מחה וממן לת"ח לומדי תורה וסק עליהם באברתו.

²⁴ כבר העיר הרבבי על מלת רבי ונוקדה וחביא דעת ר' אליהו
בחור, שיש לנקד גבי, ודעת הרב יUMB"ן, שיש לנקד רבי, והניד מנתקה
בשורא (או שורא טרקב) או בתנועה (רבי או רבי) ככל אשר ידרוש משקל
השיר. – י:כ:ח, כן אני קורא, ובכ"י: ייחודה וכן חדרוט חרבבי, והוא
העיר על הנושא הזהיא מתנדת למשקל, ויאמר: ואולי צרייך להבר
את הטעיה יהוד בחמק ולא לנקר בה את היהוד כלל (רביהודה), באופן
שתנוועת החירק בטלה רב כי תבלע נס את היהוד טיהודה", ובענין גראח שבכתב
הניד רבי יודח, וرك המעניינים כתבו יהוד והחוינו חטקל.

²⁵ דעת שלישיה, קרא בן את התורה לפני דברת חמוץ"ל:
דיבב אורין תליתαι וכו' (שבת פ"ח ע"א); ועד הרבבי ר' דעה חשיבה
ונברת, במו עגלת שלישיה (ישעה ט"ז, ח', ירמי פ"ח, לד') .
ומכח שביה ישישich, עדח"ב "בישישים חכמה" (איוב י"ב, י"ב).

²⁶) הרבבי העיר אל נبون על מה שאמרו (סנה ל"ג ע"א) על ר' יוחנן
כח"ג ששמע בת קול טביה קח"ק, שהוא אופר נצחו טליה דאולו לאניא קרבא
לאנטוכיא (או: באנטוכיא); ובתוספות (סוטה פ"ג) אמרו בפרשן נצחו אותה
חשעה, אולם אין אנחנו יודע פרוש המלהות, בראש דלום" (כלשה"ב עטום ב', ז').

וְלֹעֲנִי וְלֹעֲנֵיה²⁷⁾ ,
וּבְכָבֵד וּבְכָבֵדָה ,
וּבְשַׁטִיר וּבְשַׁלְיאָה ,
וּבֵין בִּיתֵית וּבֵין גַּוְתֵה .
וּבֵין יוֹנָה וְעַזְנֵיה ,
כְּמוֹ גַּלְהָ אֶלְיָ שְׁבִיה .
רַבְרַחֲמָה וּרְגַשְׁיָה ?
וְאַין בָּרָה וְאַין בָּרֵיחָ ?²⁸⁾
לִיעַת קְדוּשָׁה וְלִשְׁתִּיה ?
וְאַין מְעוֹן וְאַין מְקִיה ?
בְּכָל־פָּנָה וּבְכָל־קָרִיה ,
וּבְכָהָנה וּבְלֹנְיָה .
מְקוֹנֵת וְחוֹמֵת ,
מְילָלָת וּבוֹכִיה .²⁹⁾

אֲהָה , אָבֵד לְכָל־עַשָׂוק
וּרְבָ סְפָק³⁰⁾ בְּחֻקָּת רָאָה ,
וּבְמְמוֹן וּבְמְפוֹת ,
וּבֵין רָאשֵׁון וּבֵין שְׁנֵי³¹⁾ .
וּבֵין יְחֻמּוֹר וּבֵין פָּרָא ,
וְתַלְהֵה דֵין לְמַסְעֵי
חַבְבֵי , אָן יְהֵי נְמַצֵּא
וְאָנָה תְּהִרְשֵׁשׁ לְקָם –
וּבְצִוְיָה תְּשִׁבְרוּ יָיוֹן
וְאַיְכָה תִּמְצָאוּ מַעֲוָג³²⁾ –
עַלְיִזְוָתָה מַעֲשָׂוָי מַסְפֵּד
וְאַכְלֵל רַב בְּיַשְׁרָאֵל ,
וְהַתְּרִהָה עַלְיֵי אִישָׁה
בְּעַל־בָּעֵל נְעַורִיךְ

וּרְמַט פָּלוֹנִיאָן נַמֵּה אֶת כְּחוֹ לְפִתְוֹר אֶת הַחִידָה (הַכְּרֶטֶל הַשְׁבוּעִי שָׁנָה י' ,
צֶד 672) וְלֹא עַלְתָה בַּיּוֹרָה . – וְשָׁעֵם בְּמַלְחָתָה = בְּמַלְחָתָה הַדָּת אֲשֶׁר
בָּא זְבָרָה בַּבָּיִת שְׁלֶפֶז³³⁾ .

²⁷⁾ "רְחֵג אָבֵד לְכָל עַשָׂוק , כִּי עָפֵד תָּמִיד לִימִן הַעֲשָׂוקִים בְּשַׁפְטוֹ
פְּשַׁפְט צָדֵק , נִמְ הָיָה אָב לְעָנִים" (חַרְכָּבוֹ) .

²⁸⁾ "וְנִתְרַבֵּו בָּעֵת הַפְּסִיקָת בְּדִינָים , אֲשֶׁר יְחַשּׁוּב אַחֲרֵי כֵן , מִפְנֵי
שְׁגָנָן הִיה הַפְּכָרִיעַ בְּכָל סְפָק" (חַנְלָל) .

²⁹⁾ לְדַעַת חַרְכָּבוֹ רַל בֵּן כָּלִי רָאשֵׁון וְכָלִי שְׁנֵי , וְאַוְלֵי רַל בֵּן
רָאשֵׁון וּבֵין שְׁנֵי לְטוּמָתָה (וּכְנוּתוֹ עַל טוּמָת וּטְהָרָה בְּכָלָל , כִּי בְּכָל אַלְתָּחָת
שְׁחַשֵּׁב חֻכְרִיר פְּרָטִים וּפְוַנְטוּ לְכָלִים) .

³⁰⁾ אַין טַאכְלֵל וְאַין מַאכְלֵל ; רָאָה שְׁבָב יְגַן , ח' .

³¹⁾ מְאָיְז , יְבָב .

³²⁾ בְּהָנִים לְוִוִּיט וּוּשְׁרָאֵלים יְתַאכְלוּ עַל מוֹתוֹ .

³³⁾ עַדְחָב יוֹאֵל א' , ח' .

בתחפכות ובתעה⁽³⁴⁾,
רצונמו באוריה;
ברפיון יד וברמיה,
בלא דין באדרניה;
שכח בקד ורומיה⁽³⁵⁾
וحبט שער/orיה,
במחלקת ובתעה,
ומסורה ומסוריא!
ביום קלו למתתיה⁽³⁶⁾,

45 ועל-מורים אשר ירו
ועל-אישים אשר יעשׂו
 וכל יעת מלאת אל
 ויתנשא אליו משורה
 50 וכל-מפני דבר טעית
 וכל היום ראה עמל
 ותאבל? מבריע
 וכי סרה אמת מפוטם⁽³⁶⁾
 ואם קלך אין לו גן

⁽³⁴⁾ בית 45-48: וכן סקונת התויה על המוראים בתורה שלא כהלכה, על האנשים העיישי רצון המורים האלה באוריה, אשר בנה מובה כדות המובה אשר בדשך ויקטר עליו בכל אשר צוה עליו אחוי (מ"ב ט"ז, י', והלאה), ועל כל אלה העושים מלאכת ד' רטיה (ירט' פ"ה, י') ותתנסאות אליו משרה להיות מהני העם بلا דין ובלא משפט, באדרניה אשר התנסה אמר: אני אמלוך (ט"א א', ח').

⁽³⁵⁾ עדחיב איכה נ', ב"ח, "ונם אתה איש חמוץ עגנות המוראים הנזברים ומעיותיהם מוכбра אתה לשток ולודום, כי בטוט הנאנן לא ימצא עוד איש אשר אלו ישמעו כלם, וכן (בית 51) הראבל נס אתה על אבדן המבריע בכל ספק ומהלוקת" (הרכבי).

⁽³⁶⁾ ט פום = מפוטברותא.

⁽³⁷⁾ בית 58-59: ואף כי רחג לא הניח אחריו בנים ולא תוכל התורה לחזור על אכמניא שלח (כי אלו היו לו בנים הלא היו נכדי רב שרים ורב חנינה הנאנים, וכל שהוא ובנו ובןתו תלמידי חכמים תורה מהורת על אכמניא שלח, ביט פ"ה, ע"א), הלא תלמידים רבים לו בארץ ישפיעאל ואדום, וגס הנגיד (כפי עדות הראב"ד בסוף"ק) היה שותה פיטוי על ידי רב-נאמים, וכל המלמד בן חבירו תורה מעלה עליו חכטו כלו ילו; ופתו שבני אהרן נקרו תולדות משה בעבור זה, לפי דרש חז"ל, שנחרין י"ט, ע"ב (הרכבי). – ולא ילדה תעוזתו (בית 54), ר"ל אין לתעדתו ולד, אשר תהיה לו למורה. – נטפח (בית 57), הנקוד הזה נכון לפי חידוך וידרשו המשקל. – להורייה (שם) = להוראה.

וְלֹא חִזְרָה בַּאֲכַפְנֵיא,
בְּכֶלֶדֶון וּבְשָׁגִיה –
עֲרָבִית וְאַדְמִיה,
וְטַפְחָם לְהַדְרִיה,
בְּנֵי אַחֲיו לְתֹשְׁוִיה.
וְסָרְחָת וּפְרִיה⁽³⁸⁾ –,
וְבְּרָהָמוֹת וּבְגַנְשִׁיה,
וְעַרְעָםְפָּרִי עַרְקִיה –
וְרַב לְשָׁתֹות וּלְרִזְיוֹיה !
בְּגַדְגָּנוֹנִים וּבְצָדִיה⁽³⁹⁾ –,
וְאַרְבָּנו לֹא כָּמו תִּיה,
כְּסַנְבָּלָט וּטוֹבִיה :
עֲרִיאָנו בְּבָבְעַלְילִיה ?
לְכַתְּרָת יְמִינָה,

וְלֹא יַלְדָה תַּעֲזִיחָו
55 וְלֹא זָכָה לְבָנָן יְשִׁיב
יְלָדִים לוֹ בְּכֶלֶדֶון,
אֲשֶׁר גָּדֵל עַלְיִי תַּלְמִיד
בָּמוֹ מָשָׁה אֲשֶׁר הַוָּלִיד
וְגַפְן בְּעַלְתָּה בְּנָה
60 קָאִירִים לְהָאַלְמִימִים,
אֲשֶׁר עֲזָרָה יְמִינִי חַדְרָה
בְּהַחְטָאָס ? וְגַיְנָה טֻוב
אָמָר לְאֲשֶׁר הַצִּיקְוָה
וְטַמְנוּ פָח לְלַכְדָּהוּ,
65 וְהַזְּוּלָן בְּנַכְלִילָהָם
הַלָּא תְּרֹהֵו וְאֶם לֹא תִּי
הַיְבָשָׂר עֲשָׂות בְּוֹאת

(38) בית 59-62 : הן נפן סרות ופריה (יהוקאל י"ז, ו; י"ט, י), אשר תשלה קצירה עד ים (תהלים פ', י"ב) ותעשה ענף ותרבה בדים יונקותיה ילו על פני תחותמות ואירין (בימים וביבשה) – היהיא תפאָס בשבייל שהוא נשארת ערום ועריה מפּרו כל ימי זרע וחרף (בראשית ח', כ"ב) ? הלא כבוד יכברדו אותה האנשים בשבייל יינה הטוב אשר נתנה להם בומי הבציר ואשר יש בו די לשתייה ולרוויה ! וכן לא ינרע ערכו של הנאן אם לא ישא פרוי עתה, בימי ההרף (אחרי מותו), שלא הניה בן בטותו, כי רב ברכה הייתה בו כל ימי היו.

(39) בית 63-68 : אמר לאללה האנשים, אשר חזיקו לו, להגאון, בזדון לבם ובצדיה (במדבר כ"ה, ב', כ"ב), ואשר טמן לו פח (תהלים ק"ט, ו, ועוד) ללכדתו, וכמו היה ארבו לו (אווב ל"ז, ח), וזהו לו בנכליהם (במדבר כ"ה, י"ח) כמנבלט וטובייה, אשר לעמו לנחמה וחבריו יוכו עליהם בכואם לבנות את חומת ירושלים (נחתמי ב', י"ט, ועוד כ"ט עב) ; אמר להם : הלא מרחו (ישע' פ"ד, ח) ולא תעריצו פפני ד' רב

וַיֹּוֹיֶשְׁלָו בְּבִרְכְּתֵיכִיהִ ?
 עַלִּי כְּלִיחִי וּכְלִיחִ ?
 לְמִרְגָּלִית פְּנִימִיהִ,
 בְּכָל־חִכְמָה יְפִימִיהִ⁴⁰ ?
 וְאֶפְרַיִם וְאֶסְפִּמִּיהִ⁴¹ ;
 וְהַשְׁׁלָמָם בְּעַרְבּוֹבִיא,
 וְאַין לְהַם פְּרַקְמַטִּיא⁴² !

פְּנַסְפַּשְׁתָּהוּ רַבְבָּתִים
 בְּמִתְתְּפָאָרוֹן הַיּוֹם
 70 תַּוְשַׁ בְּכָם אֲשֶׁר וְדָקָת
 אֲשֶׁר אָחוּ בְּעַזְזָה חַי
 בְּכָר גְּשֻׁוּ בְּנֵי בְּבֵל
 אֲחַתָּה, חַרְוּ פְּנֵי אָרְצָה⁴³ !
 וַיְשַׁ מְעוֹת בִּיד אִישִׁים —

העליליה (ורומי ל'ב, י"ט) ? הותכנן לעשותות כזאת לאיש דומח לכתרת אשר בעמוד הימנו (ראה מ"א ז', ט"ז, והלאה), אשר בית ישראל נשען עליו ? לנעט טהור ולב קדוש בקדשו, וкорן אור פניו בפני טשה ? ובמי תפארו עתה, במתה הנאות, על בני האדם, בן איש ובן אשה, החיים אתנו ? היוש בכם עד איש כמותו, אשר ידמה למרגלית מנילה דף י"ג ע"א, והamateר (ב' 68), הוא טsha עפ"י דרשת חכט'ל מנילה דף י"ג ע"א, והamateר "דיזו לי" וכ"ו" נאמר על טר עוקבא בסנהדרין ל"א ע"ב, והשתמש בו הנגיד גם במקتابיה התנהוטים אשר שלח לרביבו הננאל. — מרגלית פנימיה = פני נינה, כדרעת ר' ייט וקש בספרו Relig. Poesie צד 335 (הזכירו הרבבי בחערתו) ובחרותו "בר טיכל" למחוזר ליל יה"ב, צד XLVII (וראה שם הערת החכם ר' ע' עהרליך), אבל פרוש מלת פנינני הו : זך כפנינים, ובמו שפרשנה רם"ע (את דבריו הביא הח' שרינו רב ספריו Le Kitab al-mouhâdara, צד 41, הערכה 2) ובמקום אחר ארחיב את הדברו זהה, ואחר כל אלה כונת הנגיד לאמר: דומח למרגלית וכזה כפנינים. ⁴⁰ כי היה ר' יה' גדוול גם בחלמות היזוניות, כמו שהזכיר הרבבי בחערתו.

⁴¹ כי بعد הנאון היו חיו לבני בבל הקרובים אליו וחווכנים אותו פעלה ויתרונו על בני יתר המדינות, ועתה נשוא כלם. וכן יאמר הרשב"ג בקינותו על ר' יה' על בבל: "נדעה קרע עידינה, היא נברת כל מדינה", וראח הרשי"ר בתולדות ר' יה' הערכה 7 (הרביבי).

⁴² ראה ישעי' כ"ד, ו.

⁴³ עד שאמר ר' עקיבא בהפסדו על ר' אליעזר בן הורקנוס (סנהדרין דף ס"ח ע"א) : הרבה מועות יש לי זואן לי שולחני להוציאו, וכמו שהעיר נס הרבبي.

וְסֹוף בְּלִתִי לְכָלֵיה⁴⁴ ;
 שְׁנַוְתִיך בְּכָל־בְּרִיה⁴⁵ ;
 בְּגַן עַחַן וּבְעַלְיָה⁴⁶ ,
 תְּהִקְתָּחֶך וְלִתְחָהֶה ;
 וְעַם יוֹתָם וְחוּקָה /
 רְצֹן הָאָל בְּמֹרִיה⁴⁷ !

80

(44) עד שאמרו ר' יוחנן (ברכות דף י"ז, ע"א): סוף אדם למות
וכו' והכל לטיטהה הם עיבודים.

(45) עד הא' מחלימות ק"ב, כ"ח, – כב ל, הרכבי: בבל.

(46) ככ, כן נ"ל, ור' תנ"ה לו בסא בבוד בן"ע. ובכ"ז כתוב כוס,
ובכן הדרים הרכבי ופרשא מלשון טנת חלקי וכוסי (תחלים ט"ז, ח'), ר'יל
חלק. – ובעליך, בגין-עדן העליון, כמו שפרשו הרכבי.

(47) הכהנה לאברהם ויזחק בעת העקדה, ואולי גם לדוד ושלמה
(ב' הרראשון קנה את מקום המקדש בחור-המוריה, והשניא בנה אותו), ולכן
נאמר בל"ר "זוניות": כן באර הרכבי. ואולי הכהנה על האבות והאמהות,
עששו רצון האל; ומה שאמר, "במוריה" איןנו מופב על כל החוננות, אין
שכון לסתה שדרשו במ"ר, פרשה נ"ז, על המוריה – שטשם יצאה הוראת
לעלם, ועי"ז נודע רצון האל.

ב

לכבוד ר' חושיאל¹⁾.

ונדריב את תוקום על נדריבות²⁾, אספְתָם בְּאֹסֵף בִּיצִים עַזְבוֹת³⁾; וְדָרְיַנְךָ לְכָלְגֹּל סְרָבוֹת⁴⁾, תַּעֲרֹה מִמֶּחֶטֶשׁ תַּשִּׁיב תַּשְׁוֹבֹת, 5 בְּמוֹ אָרֶץ יִנְמִים מַעֲרֻבֹּת⁵⁾.

דְּבָרֵיךְ בְּמוֹ גַּשְׁתָּמָן נְדָבֹות²⁾, וְכָל־בִּינָה וְכָל־חִכְמָה נְפֹוץָה וְחַקְרָךְ לְגַנְגָּלִים שְׁלוּמִים, וְכָל־שְׁכַנָּה בְּמִרְחָקִים וְיִרְשָׁה 6 בְּמוֹ שְׁמָשׁ עֲרֻבֹּת הַמְּאָרֶה,

¹⁾ נדפס על ידי בס' "ברכת אברהם", הוא ספר-חובל לכבוד החכם ר"א ברילינר (בחלק העברי, צד 11), עפי"ז כי הטונח באוה"ס אשר בפרנקפורט-דטמיין; נוסה שני טנו נדפס ע"ז החכם ר"ד קויטמאן באוצר טוב"א אשר על יד טה"ע Magazin לה' ברילינר-חויטמאן, שנת תרל"ה, צד 68 (ראה "נוספות" סי' ב').

²⁾ תהילים ס"ח, י". נראה כתוב ר' חושיאל לר"ש הנגיד והוא משיב לו, ואפשר שבא הנגיד לפני ר'ח בשאלת חכם ור'ח השיב לו את תשובתו, ועתה נותן לו ר'ש תודה על זה, ועל הדבר הזה ירמזון פלוי בבית 4, 3) ישעי' ל"ב, ח'.

⁴⁾ שם י", י"ד.

⁵⁾ כמו קוצים טכאיבום, סְרָבוֹם בִּיחָקָל ב', ו'.

⁶⁾ בדلت הבית מהל המשורר את ר'ח ואומר לו שהוא נמשל בעינוי לשמש ערבות (ר"ל השטש ברקיע החסמים); אבל כשהוא טוסיפ ואומר "כמו ארין ויטם מערבות" – אין שחר לדבריו, שהרי ארץ המערב והוים המזרבי אין להם שם חשובות כשם לעצם ואין להם שם שיקות לבן; ומלה "ערבות" אין לה פתרון אם לא נאמר שעינה כמו מערבויות (וחיה לו להשתמש בלשון זכר והשתמש בלשון נקבה בשביב החרוז, ולא הקפידו המשוררים על זה). אולם אם נניח, שבא ר'ח לא פרוקה טראציות המערב, או נבין את דבריו המשורר החיטב, כי בא לחולוק בכור לר'ח וירמו לו, כי חבל המערב, אישר בא משם, נדמה גם הוא בעינו לטקorum האור, כמו המשמש, והתחולל דופח לשילשות, לשטש ולא רץ המערב ולוי-המערבי, כי כמובן

ונטשֶת מִדְינַתך וְבָאתָ
בְּעֵין אֶרְם אֲשֶׁר תִּרְאָה לַרְחֹק וְלֹא תִּרְאָה לְחָנוּ תִּקְרֹבוֹת²
וְנִמְצָאת בְּאָפָרִיקִי לְדָלִים וְנִכְשָׁלִים, פָּמוֹ הַוּרִים וְאַבּוֹת,
בְּמִשְׁפְּטִים בָּמוֹ אֲשֶׁר נִחְלִים עַלְיָרִיבּוֹת בְּנִיצּוֹצִי לְהַבּוֹת³.
10 יְהִידְלַבְּיִ וְעַמוֹ פָּלִילְבָבּוֹת גָּלְתָה וְאִישּׁוּנִים וְבָבּוֹת⁴.
לְמַעַן בַּיְתִיבוֹת לְעֵם אֶל, וְאֶל יִגְמַל אֲשֶׁר יִטְבֵּב בְּטוֹבוֹת⁵!).

במהו ומכליהם תצא אורה. וכיוון שהוכיר ארץ המערב שיצא משם ר' חושיאל, בפק נחבר לה שבה אחר ויוצר לו לר"ח זכותו, שנטש מידינתו יבוא לקבוע ישבתו באפריקה. כן שערתי וכן באorthy בס' "ברכת אברהם" הניל, צד 8. אולם הח' פארנעט מספק באמיות פרושי. ולדעתו צ"ל בטו תחת בטו, ותחת מַעֲרָכָה ייש לנקר מַעֲרָכָה, וטעם הדברים: כמו המשמש לעת ערבי (ראה יומטי ה', ו') הטעורה ממשי מעל על ארץ ייטים (ראה דבריו במח"ע Zeitschrift f. hebr. Bibliogr. לשנת 1903, 172). ואם נסכים לפירוש זה יתכן יותר לקורות פני ארץ תחת צד (172). ראה גם דבריו הח' רשות פאונאנסקי במאמרו "אנשי קירואן" בספר חוויל ליבורן החכם ר' א' הרבני צד 193.

2 עוזבת את טוקט ותבוא להרבען תורה באפריקה, כאשרה העין אשר תחדל מהביט על חייו האדם הקróבות אליה והיא צופה למרחוק. – לרוחוק, כן הנhti טדעתו, וכ"ה בנומח האחר, ובכ"י פפ"ט כתוב בטיעות: לאחור.

3 משפטיך הם כאשד נחלים (במדבר כ"א, ט"ז) לבמות ריבות אשר בערו באש והיו בניוצוי להבות.

4 לבי ולב כל בני האדם, וכן האישונים והבבות היקרים לבני אדם והם שומרים אותם יותר מכל כליחדרה (ראה דבריהם ל"ב, י; תהילים י"ז, ח; משלי ז, ב; זכריה, י"ב), כלם יהיו קפְרָך ופְדוּין נפְשָׁך.

5 האל יגמול וישיב טובות לאיש אשר זה דרכו להישיב.

ג

מכתבים רתניים שלוח לרבנים

במות עליו יעקב בני¹⁾.

רְבִים בְּחִרְתָּם בַּמְרָדִים,
 וּבְלִילֹת חֲפֵצָתֶם בַּפְנִידִים²⁾,
 וּבְזַמָּן רֵעַ אֲשֶׁר יִקְשַׁר בְּזַרְזָן,
 כִּמוֹ מִן תִּקְשַׁרו עַל-תִּינְדִּידִים³⁾?
 5 לְטֻעַן תִּלְבְּשׂו מְכֻלָּל וּרְקָמָה –
 וּגְסִים עַל-בָּנו מְלַבֵּשׂ תְּרָדִים⁴⁾,
 וְתַשְׁירו בְּגִוָּת מְשֻׁתָּה נְשָׁמָה –
 וְהַוָּא יִקְרַא בְּגִוָּת אַכְל סְפָדִים⁵⁾

¹⁾ נמצא בכ"י אוקספורד ס"י 2668²⁾ (דף 90 ע"א – 91 ע"א),
וכתווב מפעל לו: «וליה תעוזה אליו ר' נסים פי אבן(ח)», וא"ב הוא השיר
אשר נשארה ממנה בכ"י בפתח רב הכהנת שעלה נבו (הרכבי צד 6, ס"י ה').

²⁾ הטשורר מדבר אל בני-האדם ושאל אותו אמר: חכם אתם בחורתם
בטרד ובכעל, כמו היטים וחלילות (חומרן), אשר אין אמן בהם וهم טורדים
בני-אדם ובונדרים בהם? –obelilot, בעתק שלפני: ובלילות. –
חפצחים, שם: חפצתי. – בבדדים, מלשון בנדיקנד (ירמיה י'ב, א')
והמלחה זוatta מפששת בכ"י והופתיה מדעתו.

³⁾ מופיע וחולך לשאת את פשלו ואומר: חכם אתם תקשרו על יודיכם
קשר ותבנדו בהם כומן הרע הזה, אשר בזדון יקשר על בני-האדם למrorod
בם? – בזדון, בכ"י: בזוד, והשאר נתחק.

⁴⁾ עתה הוא ספאר הבנידה הזאת מה היא: הן אתם תלבשו מכעל
ורקמה (ייחקל ט"ז, י"ג; כ"ג. י"ב; ל"ח, ד'), בעת שרבע נסים ילבש
חרדות (שם כ"ז, ט"ז) על בנו, אשר מת بلا עתו. – לטען – ביען,
ומצאנו בזאת לר"ש גם במ"א, והוא אינו ייחיד בדבר זהה. – מלבש,
הפעל משרש לבש, ולא נמצא דוגמתו בתנ"ך.

⁵⁾ ספדים, רבים מסלת ספֶד, שענינו: קינה על טה.

בָּאַלּוּ לֹא יְדַעַתֶּם בַּי לְאִידּוֹ

שְׁמֵי שָׁחָר וְאֶרְיָהּ בְּאוֹדִים⁽⁶⁾ ,

וְקָצִיר וְקָצִיר בְּאַזְרִים ,

וְחַטָּר וְלַפְּידִים בְּפִידִים⁽⁷⁾ !

הַקְּשָׁתִי יְחִיד אָבִיו בָּאָבוֹ –

וְאֲבִיהוּ מִיחִיד גִּין יְחִידִים⁽⁸⁾ ?

15 וְיִשְׁרֶש בְּחַטְמֵל יְלוֹדוֹ –

וְהַזָּרֶש לְשָׁר גַּמְלָל חָסְדִים⁽⁹⁾ ?

וְיִבְשֶׁל בְּגַעַת מִחְיִק יָד

לְגַבְשָׁלִים וּלְעַנְיִים מְרוֹדִים⁽¹⁰⁾ ?

וְלֹא זָה לְחַטְבִּילְוּ בְּרוֹת

אֲשֶׁר לְחוֹת בְּרִית לו בְּצָמִידִים⁽¹¹⁾ !

⁽⁶⁾ והנה אתם שטחים וועשים את ימייכם כחנים , אבלו לא ידרעתם , כי פנוי אידו של ר' נסים וחשבר אשר קrho , נהפכו שמי השחר הבהיריהם אידיהם – ר'יל העכבים חקליט וחלבניט אשר על פני השמים – והיו לשחריהם באודרים העשנים . – שמי שחר , החסמים בעת גור חבקר . – לאידו , וואודיהם , באודרים , לשון נעל .

⁽⁷⁾ גם החטב כלו צר לו בצרתו של ר' נסים , את הקציר והבציר יאהזו צירום וחלבום , והטטר וחלפידיום (הברקים) בפיידיהם פיד וצירה . – גם בויה יש לשון נעל בדלת הבית ובסנוו , וכן בשלושת הבתים שלאתה⁽¹²⁾ .

⁽⁸⁾ מעתה יתחיל לקונן על מות בנו של ר' נסים , והוא שואל (שאלה שרירות , שאין אחריה תשובה) : מי דאה בזאת ומוי שטע כללה , שיקטף באבו (אייב ח' , י"ב) בן יהיד לאביו , אשר אביו הוא יהיד ומיהוד בן יהורי הדור .

⁽⁹⁾ ויישרש , טלשן וטְבֻשָׂך טארץ חיים (תהלים נ"ב , ז) . – בחטמל , ר"ל טיד אחר הנטול (בראשית כ"א , ח') . – שרש , טלשן וטרש צדיוקים בל יטוט (טשלוי י"ב , ז) , שחכונה בו על זרעם .

⁽¹⁰⁾ וככל עז מיתה זרע איש , אשר זה דרכו להיות מהויך יד לכל כושל ותומך לעננים טרוודים (ושער נ"ח , ז) .

⁽¹¹⁾ האיש אשר לוחות הברית לו בצמידים (התורה לוית חן היה לו לא זכה להשכיל את בנו ברוחו .

וְאֵם מִבֵּין יָלְדִים יַעֲקֹב מֶת
תַּנִּשֵּׁה וַתְּחִרְזֵן לְעֹלָם בְּיָלְדִים¹²⁾ ?
וְלוֹלוֹ בַּי אָלְדִים אֵל אַמְנוּיה
וְכָל מַעֲשֵׂיו וּמִשְׁפְּטוּי חֲסִידִים¹³⁾ ,
25 וְכָל-סְגָל בְּסָבָר טוֹב שְׁפָטוּי
מַלְיאִצְיוֹן טוֹב בַּיּוֹם מִשְׁפְּטָה מַעֲרִידִים -
אָוי מָאוֹן לְהַתְּנִיחַם לְבָבִי
וְשְׁבָעַתִּי עַדְיוֹ גָּועַ נָדָידִים .
תִּנְהַא אַלְיָ לְאַבְיוֹ מִצְפָּנָה ,
30 אָשָׁר תָּצַפֵּן לְגַעַי הַחֲסִידִים¹⁴⁾ ,
וְהַשְּׁבֵב לוֹ מִקּוֹם אַחֲרֵי שְׁנָים ,
יְהֹוָה¹⁵⁾ בְּהֹרֶב בְּמָנוֹ אַבְיוֹ אַחֲרִידִים !

* * *

*

12) בְּיָלְדִים, בֵּן נְرָאָה בְּעִינֵי, וּבְכֵי הַמְּלָה הַזֹּאת מְטוֹשְׁטָה וְלֹא
תָּכַל לְהַקְרִיא בְּבָרוֹר .

13) שעור הדברים עד שורה 28 : לוֹלוֹ הַיְהָ הָאָל-אַמְנוּה וְתָמִימָה
בְּכָל סְעֻלָּוֹ (דברים ל"ב, ד), אֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל גָּנוּמָה כַּשְׁחוֹא מִבְּאָהָרָן
עַל הָאָדָם, וְלוֹלוֹ הַיְהָ שְׁכָר טוֹב לְכָל הַסּוֹבֵל וְנוֹשָׂא אֶת שְׁפָטוּי בְּלֹבֶן
וּבְנֶסֶת שׁוֹקְתָה וּמְצִדְקָתָה הָדִין, - וּשְׁבָרוּ הַתְּנִיחַם (בראשית ל'ו, ל"ה) וּמְרַב צָעִיר הַיְוִיתָ שְׁבָע
הַמְּשֻׁפְט - אוֹ גָּם לְבָבֵי מָאוֹן לְהַתְּנִיחַם: אֲבָל יַעַן כִּי ד' אָל אַמְנוּה
נָדָידִים (אוֹב ו', ד) עד מָתוֹי. וְהַכּוֹנָה לְהַפְּךָ: אֲבָל יַעַן כִּי ד' אָל אַמְנוּה
הָאָהָרָן וְכַיְצָחָם לְבָבֵי, וְגַם אַתָּה - ר' נִסְתִּים - עַלְּךָ לְהַתְּנִיחַם וּלְהַלְּלִיגָּע
יְגַנְּגָע . - סְבָר, עֲנֵינוּ בְּעִנֵּן סְבָל, וַיֵּשׁ כְּמוֹזָה בַּתְּלָמֹוד וּבַתְּרָנוּם, וּהַרְאָשׁוּנוּ
מִשְׁתְּחִמּוֹת אֲוֹלֵי בְּמָלה הַזֹּאת עד הַעֲרָבִים; וּמְצָאנוּהוּ אַכְלָמָדוּנוּ גָּם בְּשִׁיר
בְּבֵית א'. רָאה הַעֲרַתִּי שֵׁם. - גָּועַ=גְּוּעה .

14) עַרְחַיב תְּהִלִּים ל'א, כ. לְרַעַיו הַחֲסִידִים, רַיל' לְחֲסִידִים
שְׁכָמוֹתָו .

15) יהוֹיָזֶה יוֹהָזֶה צָנָעֶן synag. Poesie, צד 124 .

דָּבְרֵי ¹⁶⁾ רַאשׁ לְכָלְדָּאשִׁי דָּבְרִים,
וְעַד-שִׁיחִים נְגִידִים הֵם נְגִידִים ¹⁷⁾ .

25 זְמִינּוֹת בְּזָרְבִּי וּבְנוּ זְקִנִּים
וְשִׁיחִי אֲתָרִי מַזְחָם יְלִדִים ¹⁸⁾ ,
וְיִשְׂאוּם בְּגַפּוֹתֶם קְלָפִים
בְּמוֹן יִשְׂאוּ אֲרֻגִּיהם עֲבָדִים ¹⁹⁾ ,

וְכֵן הַטָּה אֲקָבִיךְ בְּגַטְשִׁי

מְגִינִּים וְגַטְבִּים גַּרְדִּים ²⁰⁾ .

40

16) הบทים הבאים מחרבים בכיס אל השיר שלפניהם. אבלו הם חלק טנוו, אולי באמת אין להם עניין כלל למה שלמעלה מהם, ולודעתו הם שיר בפייע. ובאמת אחד המעתקים, אשר החוו והמשקל הטעו את עינו, נתחברו יחד והוא לאחדים. ובברرأינו בדבר זהה גם באחד מן השיריהם אשר שר ראש בן גיבורול לבכור ראש הנגיד נבשור השירותים שהוציאתי לאזר צד 33-34).

17) מדרך המשוררים העربים לשבח את שיריו עצם ולרכום אותם עד למעלה. והמשורדים העברים הילכו בעקבותיהם גם בדרך זהה, והיה הנגיד באחד מהם, וכמווה עשה בשירים שונים, וכן בשיר שלפנינו. וכונת הביתה: דברי הם ראש וראשון למחרר הרוברים. הגעלם והגשגבם בכלם, ושיחי ערבים על שומעים והם נגידים ושלרים על שיקום מדינים יחשובים (מלשין כי נגידים אדרבר, משליח ת), – ראשינו דבראים, בטעם ראש בשמות (שהיש ד', ייד), הוקרים והמובחרים שבhem. – ראש, ראש, לשון געלם, וכן נגידים, נגידים.

18) הראשונים אמרו על המשורדים, אשר שרשו שירותים גרוועים ופחותים, שלא ימצאו בהם קוראים חפע וזה גורלם לחיות נשכח מז במת מלך, כי ברו כברים לשיריהם לטמןם שם עד בטטרם שנולדו (ראה למושל ראש בן גיבורול בשירו, עטה הווי, שיריו שלמה לרייל דוקס. צד 15: וטרם צלדו ברו כברים לשיריהם ועםם טמוניים). ועל כן אמר הנגיד על שיריו הווא, כי הם לא יאבדו בהיוו, ולא עוד אלא שימתו גם בנו ובנו זקנים, ועוד אחריו מוחם יהו שיריו כילדים, אשר זה עטה נולדו ועוד להט להזות ומן רב.

19) הקלף, ר'ל הניר, ישא על גבו את שיריו, כאשר ישאו העבדים את אדוניהם.

20) ובשם שכחובים שיריו על ספר ולא ימחו ולא ימחקו לעד. כן

וְעַל־מִהְרֹוחַ תָּאֵחֶר מִזְרִיחַ
 בְּתַבְשֵׁךְ בְּטוּרִים בְּרַבְדִּים?
 אֲנִי לְהָם וְמֵיךְ בְּמַחְאָב,
 וְהָם עָלֵי בְּפָנֵיכְ חַמְדִים,
 45 וְנוֹאַשְׁ מְחוֹזֹות סִיעִ בְּעִינֵיכְ
 יְהִי תָּאָבָ לְהַבִּיט אֶל־רַפְדִּים^ז).

נס אהביך חוקוקים על לוח לבי, מקימים וכותבים (עדיהיב אסתה ט, ל'ט) ומונקדים בנפשי. הכתב המונקד יש לו מעלה, כי הוא קל לקריאה.
 ז) רפדים קרובה לסיטי (שמות ייט, ב') וכונתו: אני תאב לחיד ולמכתביך, והם - המכובדים - חביביך עלי ואני רואה אותם בראות פניך (ב'ת 43), כי האיש המיאש את לבו מלהיות את הריסני בעינו, תאהו נפשו לראות לכחית את רפדים, אם כי אפשר לי לראות איתך פנים אל פנים, אני מתחאה לראות לפהות את מכתביך. – מ ת א ב (ב'ת 44), מלוון האבוי לפקריך (תהלים קיט, מ').

ה.

אל הניל¹⁾.

ידידיך בך ירבון שיטוים,
ואלך יוניקון ראנש-פתחניים²⁾,
ותורתך למחה בך, ושםך
במתקנים קרים מתקנים³⁾,
לק בטוב, לך ישך, לך חם, לך הטהר במתנה נתנים⁴⁾,
ומיום יצאת שטך הטוב בצלך קראוך בשם ראש הבוגרים.
5 לך מצרה, לך כתר בנה
במו נתן לדורך איש אמוניים⁵⁾,
ונזון ראתה, חבר תורת ומיסר⁶⁾,
ישיש תלמוד, שאירית הנזונים,
ונהנבר בעטוי הגדלים⁷⁾.

¹⁾ נמצא גם הוא בכ"י אוקספורד²³ 2668 (דף 91a – 91b), וסוף
חבר. מועל לו כתוב: ולה נאכ אלי ר' נסם זקל (ולו, תשובה לר' נסם זקל²⁴).

²⁾ ערחים אווב כ', טז. – תחת ידידיך כתוב בהעתקה שלפני
ידידך.

³⁾ עדחיב שהיש אי', טז – השמנים, בהעתקה שלפני: שמנים.

⁴⁾ במדבר ג', טז; ח', טז; ייח, ר'.

⁵⁾ מלשון בסאך היה נכון עד עולם (шиб ז' טז), רילקם לעדר.

⁶⁾ בני עירך נתנו על שכמך משראה כבדה, כמו שאתה האל – בבראו
אותך – איש אמוניים (= איש אמוניות, משלי כיה, כ') לדורך.

⁷⁾ חבר, נסיך מלחת חבר, מעניינו, בענין סאחב בלשון ערבית,
כלומר: בעליורה. – מוסר, עניינו בענין אدب בלשון ערבית, כלומר:
חכמה כללית, נמות ודרך ארץ (בילדונן).

⁸⁾ הוא הנבר (חזק ונקי-הלב, שבכיב, כי, תחלם יה, כי) בין
כל תלמיד-חכמים הלוויים בנד של ציצית ומטעפים בטלת של
תזה. כן נראה בעיני להגיה ולפרש, וכן אמר משורתו גם בשיר יא
בית טז: נдол בכל עטוי גדריה; והקורא ב עטפי תחת ב עטפי (ברלה או

וְבָרָא אֶתְכֶם בַּאֲפִרְיוֹן כְּבוֹד
 10 וְתַחֲלוּהוּ בְּמוֹתָלֵוּ אַנְשִׁים
 סְרָרָתוּ יִסְדָּה בְּאַדְנִים⁹⁾ ;
 יִסְדֹּה תְּבוּןָה וְלֹא בְּנָן אַבְנִים¹⁰⁾ ;
 יִשְׁבַּנְהָה לְנֶפֶשׁוּ בֵּית גַּדְלָה
 בְּלֹא חִמְרָה אַדְמָה אוֹ לְבָנִים,
 . . . . .

בstonor הבית) לא הפסיד, והענן אחד. ובהעתקה שלפני כתוב ונמסר
 ב עו שי הגידילם, וזה וראוי לא יתכן.

9) מְגַאֲנוֹנִים, אָוְלִי צִל: הַגְּאוֹנוֹנִים.

10) רַבִּים חָלוּ אֶת פָּנֵי וַיַּבְאָוּ אֶלְיוֹ שָׁאַלְוֹתָיהם וּבְקַשְׁוֹתָיהם, כַּאֲשֶׁר
 חָלוּ בַּיּוֹם שְׁעִבְרָו אֶת פָּנֵי שְׁבָעִים חֻקָּנִים (סנהדרין). וְחַצּוּהוּ, לשון בקר;

ראה הערתתי לשיר ביו בית 1.

11) יש אנשים אשר להם משורה תלולה על בלומה וכבוד הורם אין לו
 יסוד, כי אינם ראויים לו, אבל שרורתו של ר' נסים מיסודה על ארנים
 (עדitic שהייש ה', טז), יש לה על מה שחתטמורך ועל בן חטמור לעדר.

12) אתה בנית לך על יסודות בניך בנין יקר ולא בית אבני, כי
 בן (בית 3) יש אנשים רמי המעללה הבונים למו בית גַּדְלָה בְּלֹא חִמְרָה ולבניים
 (עושים להם שם עולם על ידי מעלה רוחם ומעשייהם הטובים). – על,

בהתתקה שלפני: עלי.

ה.

לו' שמואל בן יוסף ראש-כלת הבנדיידי¹⁾.

בְּאַשְׁמָרָת עֲרָב   לְכִי בֵּי יְרֵב
 וְתוֹכְחוֹת הַרְבָּה   בְּמִזְבֵּחַ הַכְּתִירָם²⁾
 וְאַסְדֵּלִי : קֶומֶת   וְתַעַנְחַ פְּרָגָה
 וְתַבְּט שְׁמִיטָה,   וְתַרְחֵז צָור גְּרָם!
 ۵ רְאָה אֶת-צְבָאָתָם,   וְסִפְרַ פְּלָאוֹתָם,
 וְגַעַע יוֹצֵר אָזָתָם,   וְיַדְעַ מִסְפָּרָם³⁾ ;
 וְשַׁמְשׁ מִתְהַלֵּךְ   בְּתוֹכָם פְּלָאָךְ
 וְכַלְמַ עַל-פְּלָאָךְ   אֱלֹהֵיךְ גְּרָם⁴⁾ ,

1) הרבנו צד 101 שיר ט'. ממעל לו כתוב: עליה אליו ראש כלת ר' שמואל אלבנדיידי נואב ען שער כאטבה בה מן דאניה (ולו, אל ראש הכללה ר' שמואל הבנדיידי, תשובה על שיר אשר שלחו לו מדאניה); ולפי השערת הרכבי אולי הכהנה על השיר: "תחלת החכמה" הנדרפס בשם ריש בן גיבורול בשיריו שלמה לריליל דוקס צד 66 והלאה, ולא כן דעתו.

2) שורה 1-4: באSTMORAH בללה יריב בוי לבבי וירבה עלי תוכחות, אשר זכתיר אותו (סבון, הוטיף עלייה) במוסר, ויאמר אליו: קום לך נרדט, שעוב את תרדמתך והבט השמיימה (בראשית טז, ו) וברך את הצור אשר נתה אותו (את השמים). – ייר ב, מלשון אך איש אל בירב (הושע ד, ד), והרכבי מניך בְּרָב. – קְרָב, מלשון "הרבע כבונני" (תהלים נא, ד); ואיני פבן מדוע העיר הרכבי, שציריך לניך אולי קרב (ננד חהרוו) ואיך יפרש את הדברים לפטי הגיקוד הו. – קְרָם,夷 ש הכתוב: "המקרה בימים עליותיו" (תהלים קיד, ג).

3) עדיהיב ישעי מ', בז.

4) וכל צבא השמים פור ד' ברקיע השמים. פְּלָאָךְ, מלה ערבית ובסובין הבדור השמיימי (הרכבי).

בְּשַׁוְּשִׁנִּי סָגָה   נְפֹזִים בְּעֶרְוָנָה
 יְרָצֵן בְּמַחֲוָנָה   עַלְיָקָנוּ בְּפִיקָּם⁵ .

וְהַבָּט רְמִיחָם   בְּחַקָּם בְּשִׁמְתָּהָם
 וַיְבָדֵד חָבֵר לְהָם   וּמְאִיד בְּמַאוֹרָם⁶ ,

אֲשֶׁר יִשְׁבֶּן שַׁעַר   בְּתוֹךְ אָרֶץ שְׁנִיעָר
 וּבְגַדְלֵיו גַּעַר   וּמְאָסָס שְׁנָעָרָם .

16   וְכָרְחָסֵר וְתָם   תְּבִינוֹת לְאַחֲתָם ,

אֲבָל פּוֹרָא אַזְתָּם   וּרְפָא נְשִׁבְרָם⁷ .

שְׁמוֹאֵל בְּנִיּוֹסָף   שְׁמַע דְּבָרֵי כְּפָחָה ,

שְׁמוֹאֵל בְּנִיּוֹסָף ,   וְעַדְנָה סְפִירָם⁸ .

⁵ הכוכבים הדומים לשושני ההן הנפוצים בערבות, יירוץן במסלולות במחוזה (בעגול, בנגלג'ל) על מאות כבירם, ריל נדרלים ואדרונים. – סוגה, ריל געה סוגה, אשר יש גדר סביב לה (עדח'ב שהיש' ז', ז').

⁶ שורה 11-14: וראה ראשי כוכבים כי רמו כאשר יairo בשמיים ממעל, ותחבר להם ח'בר המאיר גם הוא באור גדור כאורם, והוא האיש אשר ישב בשער וודוי שופט לבני עמו אשר בארץ שנער (בבל), יונער בגדולי הארץ הדיאו ולא נשא פנים להם ולבדני הבודד אשר עליהם. והרכבי למד מוה, כי עוב ר' שמואל את כל בשביל מליקת וקשתה שהוא לו שם. – זבד, מלשון ובದני אליהם (בראשית ל', כ'), ורלו: תן להם לכוכבים חבר, את ר' שמואל; ראה משיב על הרעון הזה בהערות לדיזאן ריהה, כרך ב', אדר' 226. – שנער... שנערם ריל אדרת שנער, יהושע ז', כ"א), לשון נעל.

⁷ ראה ישע' ח', טז; ובר' יא, טז.

⁸ שמע נא, שמואל בן יוסף, את דבריו אני, שמואל בן יוסוף, דפסוף לך, והם דבריים אשר ספור נודתת, ופספרים הוא העדנה, ריל הנימות (מלשון ויתעדנו בטובך הנדרול, נחמי ט', כ"ה, וחודוטים לו). ובכ"ז כתיב נומסף תחת כף, וכן הדריטים הרכבי ובאר לאטר: "הריך עניה, כלו ר' ר' שחכנראדי הוא העיקר ומןיך הוא הנומסף והחטפל לו"; אולם בלבד הרוחך אשר בבאור זהה חנה חחרונו (סקף) מתנדן לנופה הזה, וע"ב הנחותיו לאי דעתך.

חֲכָמִים נִעְדרִים   בְּכָלִיּוֹם מִגְרִידִים
 20   בְּבוֹד אָרֶץ בְּשָׂדִים   בְּשִׁיחַ סְפָרוֹת;
 וְלֹא לְאָדִירִים   מִקּוֹמוֹת מִפְאָרִים,
 וְגַם לֹא נְהַדְּרִים   בָּאָרֶצֶם וּמִגְרָם⁹),
 אָכָל אָרֶצֶם פָּרוֹם   בְּכָלְגָּבָן מָרוֹם,
 בְּצָפוֹן וּבְדָרוֹם   שְׁמָם גְּשָׂא גָּרָם.
 25   יוֹסֵרוֹ מִשְׁמָה   נְאָדָרִים תְּאַשָּׁם,
 נְדָאָה מִקְרָשָׁב   בְּגַעַר מִדְבָּרִים¹⁰);
 בְּגָלְגָּל צַי יְבָשָׁה   לְאַלְפָה בְּנִימָה יְיָ,
 אֲשֶׁר הוּא תֹּזֵק עַמְּדָה   קָצִינִים וּגְבִירִים?
 וּמְחֻקָּה בְּתָה   לְנָדוֹן וּבְדִיתָא,
 30   וְאַסְפָּמִיא שְׂתָה   וּרְזָה מְבָרָם¹¹).

⁹ שורה 21-22 : "בָּוֹנֶת הַבְּצִים חָלָה הִיא, כִּי לֹא הַמְּקוֹם טְכַבֵּד אֶת
 האָדָם, כִּי אֶת הָאָדָם טְכַבֵּד אֶת מִקְוֹתוֹ; וְהַבִּית הַקוֹדֶם נָאָט בְּשֵׁבֶת מִדִּינָת
 בְּכָל, וְעַתָּה הַבִּזְקָעָ כִּי עִקָּר הַשְּׁבָח וְהַתְּהִלָּה הַוָּא לֹא לְהַמְּדִינָה עַצְמָה כִּי אֶת
 להַגְּנוּנוֹת הַאֲדִירִים אֲשֶׁר בָּה" (הרבי). – מִפְאָרִים, הַפְּעִיל טְשָׁרֶשׁ פָּאָר,
 דָּרָה הַעֲרֵתִי בְּסֶפֶר שֵׁעָר הַשִּׁיר, צְדָה 48. – פָּרוֹם, מִיכָּה ה', ח', וּנוֹדָר
 שְׁרוֹם (הרבי) מְתַנְּגָד לְהַהְרוֹן).

¹⁰ אָוְלָם בָּצָאת הַגְּנוּנוֹת מִן הָאָרֶץ פְּשָׁם הַאֲדָמָה, כִּי יְהִי בְּתֵי
 הַמְּדָרֵשׁ בְּיוּרִים וּפְדָבָרוֹת מְבָלִי בְּאֵי מְעוֹד, רָאָה בְּדָר, פְּסָחָה, אֹות וְיָ : בְּזָמָן
 שְׁחַצְדִּיק בּוּרָר הוּא יוֹהָה וּמוֹ. – תָּאָשָׁם, לְדֹעַתִּי הוּא מְלָשָׁן, וַיַּאֲשִׁמוּ
 מִזְבְּחוֹתָיכֶם" (יְחִזְקָאֵל ו', ו'), שְׁהָא עֲנֵן שְׁמָה, וְלֹא מְלָשָׁן, "תָּאִיטָס שְׁוֹתְרוֹן"
 (הַשּׁׁעָר יְדָה, א'). וְהַקְרָא פְּשָׁם (עַדְחָב בְּבָרָאִישׁ מ'ז, י'ט) לֹא הַפְּסִיד .
 רָאָה חָרְבָּתִי שֵׁל הרבי.

¹¹ לְשׁוֹן טֹוהָ בֶן טֹוהָ (כְּרָבּוֹת ב'ח, ע'א).

¹² שורה 29-34 : "וּמְעַט גְּדוֹד וּרְחָקוֹ טְבָבָל יְשִׁיבוֹת טְהָטוֹא וּפְומְבָדִיתָא
 (וקְצָרָה בְּדָהָתָא, כְּמוֹ פּוֹסֵם לְפָטָלָה שִׁיר א'), בֵּית (52) נָעָשָׂו שְׁמָה וּבְתָה,
 וְלֹעֲמָת זֶה מִדִּינָת סְפָרָד, מִקּוֹם ר' שְׁמוֹאֵל הַנוּכוֹחַ, תְּשַׁתָּה לְרוֹיָה מְבוֹרָה
 תְּוֹרָתוֹ; וְלוּ הִיה עֲתָה בְּכָבָל, אֲשֶׁר בָּה הִיה מְשִׁנָּן אֲבִי, הִיה ר' שְׁמוֹאֵל
 מִפְּלָא אֶת מִקְוֹם רַב הַאֲיִן נָאוֹן וּתְוֹרָתוֹ הִיְתָה מִתְפְּשִׁשת בְּפִי הַאוֹתָה, וְהִיה

וְלוּ עֲתָה הוּא   בָּאֵךְ אַבְנֵי
 אֹוי בָּמְקוֹם הָאֵי   מִשְׁעָת אֶל הָרוּם,
 וְפִטְחָה חֹרְתוֹ   וּתְרִישָׁת מְלֹחוֹ
 בְּפִיוֹת אַמְתָהוֹ   וְנַגְג אַתְּדֹרָם,
 35   וְשָׂמֹואָז עַל-דָאָש   בְּנֵי דָוָרָו לְדָרָש,
 וְקַרְאָ אָתוֹ רָאָש   וְנַגְרֵם וְנוּירָם¹³⁾ .
 בְּשִׂירָה שְׁמַחְתִּי   וּבְדָבְרִי שְׁשָׁמִי,
 וּכְרָת אַשְׁרָתִי   תְּבוּנָת חַבּוּרָם¹⁴⁾ .
 בְּטוּרִיו נְשָׁאָתִי   וְחַכְמָות מְלָאָתִי,
 40   וְגַם רָאָשׁ נְשָׁאָתִי   לְהַתִּיר גְּנַקְשָׁרָם¹⁵⁾ .
 אַמְרִיו סְפִירִים,   וְאַתְּהָנָהִי שְׁרוּם,
 וּמְלָאת טוֹרִים   בְּחַשֵּׁן סְדוּרָם¹⁶⁾ ,

לְפָנָהִין הָדוֹר וּבּוֹ" (הרכבי). – וְלוּ עֲתָה הִיה (שרה 81), כִּי אַנְיַ מִנְיָה
 וּקוֹרָא (תַּחַת תַּחַת שְׁבָדּוֹת הַרְכָּבִי), כִּי כִּן מְדֻבֵּר הַנְּגִיד עַל ר"ש בְּלֹשֶׁן
 נִסְתָּר נִסְתָּר בְּבָתִים שְׁלָפְז' וּשְׁלָאָחָז', וְלֹפֶט הַנְּהָתִי הַקְּלָה הַזָּאת יַתְּכִן מְאָד
 שְׁיוֹחְרוֹן הַמְּשׁוּרָר אֶת חַפְלָה הַזָּאת עַם אַבְיוֹ וּחַאֲיוֹן, וְהַשְׁתָּמֵשׁ בְּלֹשֶׁן
 נָעַל, כְּתוּ בְּשִׁיר א' בֵית 17; וּעֲפִיז' יַשׁ לְתַקְנָן אֶת דְבָרַי הַרְכָּבִי בְּהַעֲרוֹתָיו
 צד 171.

¹³⁾ בְּנֵי דָוָרָו, בְּכִיּוֹ: בְּנֵי דָוד, וּבְן הַרְפָּאִים הַרְכָּבִי, אַבְל אֵין
 טָעַם לְדָבָר כֹּה בְּמַה שְׁלָפְנִינוּ. – אָתוֹ רָאָש, בְּכִיּוֹ: אַת וְרָאָשׁ, וְתַקְנָן
 הַרְכָּבִי אֶת הַשְׁעָות בָּרָאי.

¹⁴⁾ שְׁשָׁמִי בְּדָבְרַי שִׁירָךְ וּאַשְׁרָתִי, כְּלֹמֶר הַלְּלָתוֹ וּשְׁבָחָתִי כֶּרֶת וּכְרָאוֹי
 לְהַ אַת הַתְּבּוֹנָה – תְּבּוֹנָתְךָ – אֲשֶׁר חִבָּרָה אֶת הַדְּבָרִים הַמְּפָרְדִּים וַתַּעֲשֵׂה מֵהֶם
 שִׁיר מִחְבָּרָן. – הַמְּשׁוּרָרִים הַעֲבָרִים מִשְׁתָּמְשִׁים בְּשַׁرְשָׁן חִבָּר לְהַכְּבָר שִׁירָוִים,
 וּלְמַדוּ זֹאת מִן הַעֲרָבִים; רָאָח הַעֲרוֹתִי לְדִיוֹאָן רַיְחָ, כְּרָך ב', צד 215.
¹⁵⁾ "חַרְחַבְתִּי עַזְוּ בְּנֶשֶׁי לְבָאָר אֶת כָּל הַקְּשָׁה וְהַסְּטוּתָם בְּדָבְרַי שִׁירָתְךָ"

(הרכבי).

¹⁶⁾ סְדוֹר הַאוֹתִיות – טוֹרִי הַכְּתָב – דּוֹמָה בְּפִוּזָה לְמְלָאת טוֹרִי הַחַשׁוֹ וְשְׁטוֹתָה
 כָּה, יְזָ, וְהַלָּאָחָ.

לְךָ חַלֵּק עַלְיוֹן
וְגֹלוֹת עַם אֲכִילָה
וּסְוד אַמְתִּיק עַמְּדָה¹⁷⁾
לְךָ יְתָרֹן שֶׁבֶן
וְעַלְיָה מְחֻסּוּרָם¹⁸⁾.

לְךָ תְּהַשְּׁפֵיל וְלְהִירְחָת
כְּמַתְנְשָׂא כְּמָה,
בְּרַבְבָּם בְּצַעְקָרָם,
וְלְקָרְבָּן אַתְּ-עַמְּדָה¹⁹⁾
לְךָ יְכַפְּרוּן אַתְּ-עַמְּדָה²⁰⁾
וְלְךָ יְתָרֹן שֶׁבֶן
וְעַלְיָה מְחֻסּוּרָם²¹⁾.

¹⁷⁾ וענני השיר נחדרים וופים כפרחים ומעשה פתוחים (מ"א, ו', ב"ט),
יחפה סתוויים וחותמי נסתרים לבנה בשעת עבורה. והעיר הרכבי כי
בעת ההיא חשבו נס העברים לטוללה נדולה שהיו השירים קשיים להבין,
עד כי היו משוררים שכabbו בעצמת פרושים ובאוורים לשיריהם וינלו את
כונתם העמוקה. – וענין, התבן הרעוני, מעאני בערבית; ראה הערתי
בדיוואן ר'יה, ברך א', אדר 36.

¹⁸⁾ לך נתן חלק בראש בעט ובגלוון (בכתיבת שירים מלאי עניין),
וביתך מחחה ומסתור לנולות עטך, עם עני ואביוון. –

¹⁹⁾ תהלים נ"ה, ט"ז, ור"ל: חנני מלחה לך את חפציך בטדור, שתלמוד
נס פה את בני עטך וכו'. ואולי צ"ל: וסוד תפתק עטך, ור"ל: נמרת
בלבבך ללמד את עטך וכו'.

²⁰⁾ עדח"ב תהלים צ"ז, י"א. ²¹⁾ עדח"ב יורתה ד' ג'.

²²⁾ עדח"ב תהלים מ"ד ו'.

²³⁾ אם יש יתרון וטוללה לשינוי, פירך הייתה זאת לי, כי שפטעו
חרווו את שטך וימחרו ויבאו טאליהם לחלוו, ואם יש בו משחת ומחמור כל
מחמורו עלי (שפתיים י"ט, ב') בלאו בשבייל הוא בא, כי קטרה ידי מלחבר
שיר יפה אף נעים. עד חרווון חז ראה את צוינו בהערתי לדיוואן ר'יה
ברך ב', אדר 264.

ג.

תשובה לר' יצחק בן כלפון¹⁾.

זה הומנו כי השקה רעל,
ברין ורב ירב ולא יעל²⁾?
לאפעל בך רע ולא פועל,
נחר והגעל והגעל³⁾.
בגדי, תיריער במו שיעל⁴⁾?

השי, התתואן ותדרה על
תראג לטייה עויים אשר עלה
תאמר: בתבל אין אשר יכל
בי כל-בני אדם בבר נושא
טירף במו טרכ, ארי נאם

¹⁾ הרבבי צד 20 שיד ב'. – ר' יצחק בן כלפון הטשורה נרש את אשתו שהיתה בתו של הטרడך והטשור ר' יצחק בן קפנון, ועי' נולדו סכחים ורבי ריבות בשעריהם בין שני הטעורות ובאו הבהירם לפני ב' של ישראל, וכנראה זכה בן קפנון בדין; ועי' החשב חרחה לו לבנ-כלפון ומכתב לד"ש הגניד מכתב, וכמו היה מטרעם על הב' ועל ירידיו, אשר לא חשו לבוא לעורתן, ובדבריו של נב המכתב אמר:

בראיך אריינעם   ר' רב שזקק פרפו גו?
ואין עור בירושאל   נחי אווי בעמ ליעו.

ובכל דיבורו אמר בשירו, אשר שלח להנגיד עם הספר:

פי אין בתבל איש, אשר נבל	לאמר: פגע ביה! ולא אמר,
פי כל-בני אדם בבר נושא	נחר, והגשםר ומשומר,
איישו במו נשוי, ובגוריו	רצים פחלשיו להטפר.

ועל הדברים הקשים האלה מציב לו הגניד בשירו, – ווש להעיר עוד, כי הטלות גז, שהԶזים, נדי הם בניו לבן-כלפון, ווש זה רמז לשפט טשפתחו (capra ברומיות, cabron בספרדית=גדי עזים), ומלהות ד' ב', דב שוקק, ארי נ' הם הם בניו לבן-כלפון. יותר מטה שכותב כאן תמצא בחורתו של הרבבי צד 166.

²⁾ עדח"כ איוב ז', ט'. – נבד, הרבבי טנקד: נבר.
³⁾ הצעל וטבוח את חברו וטלビין את פניו, והגעל הנעלב השומע חורפות ואיןו משוכב.

⁴⁾ בן נראה בעני להגיה ולנקה, וכונתו לאמר, שאין בני האדם

איך ירד בזאת זאתה חי, נעל —ומי יפתח אשר נעל⁵) ? מה־יעשה לך אל ולא עשה ? השח בני אדם —זאתה על⁶), שרים ברגילים —זאתה ראש, או את ברגילים —ותם נעל⁷) ? איך מתחשב אישים כמו נשים, אם נחשבו נשים היה בעל⁸) ? 10 הנח לוות שפה ומישרים מליל, וסורה ממסר־מעל⁹), כי כל־אמריך מכתבים על־יך גמיך במו שעל¹⁰).

בדיעות בין טיב־דרע והטרף־יתרף שיטם בעיניהם, ובין ארי נעם ומי, העור יעד ישועל, ואינם טבראים בין זה להו את האחד ולהצדיק את החשי ולחוות בעורו. ונופח הרכביו : טורף כמו מך ארי נעם | בנדוי העור יעד בטוטו שעול.

⁵) ואיך תהי כזאת ואיזה דרך עבר عليك רוח רעה לאטר, כי בני האדם כלם שווים, והן אתה עצמן עלrah על רביהם במעלה, כי הנך איש הי רב פעולים בתורה, איש אשר מפתח החכמה בידו, ופתח ואין סגר. ונסר ואון פתח (כנית המשורר עדח"ב ישעיה" ב"ב, ז"ב).

⁶) מה היה לו לא לעשה לך עוד ולא עשה (עדח"ב ישעיה" ח', ד') ? השח בני אדם (יש"ב, ט', ועוד) ואתה הקמת על.

⁷) אם נדמה את העולם לנוף ונאמר על השירותיהם שם ברגילים, הנה אתה הרראש, ואם אתה ברגילים הם כנעלים, כי נתוניות הם תחת כפות רגלייך.

⁸) דבר שכיו ורנויל הוא אצל המשוררים, בפרט אצל טשורנו ור"ז הריווי, לבנות את האנשים, אשר רפה כחם (חחותרו או הפטורי), בשם "נשים", ובר הארוכתי לדבר על הענן הזה בדיאאן ר'יה, ברך א', הערות צד 134 וhalbach .

⁹) הנה לוות שפטים (טשי' ד', כ"ד) ודבר מישרים, וסור לך מטפורי־על (במדבר ל"א, ט"ז), למפור דינך לערכאות של נוים.

¹⁰) שטור פתהי פיך כי כל אמריך נכתבים בידי הכתבות בספר הוכרון אשר לפני ד', והם נמדדים בשעל ונשלקים במאזני צדק. במו שעל־בעל, והדברים נאמרים עדח"ב ישעיה" מ', י"ב. והרבבי הדפסים : בפי שועל, ובחזרותיו תקן לנכון מלה שעל, אבל הנה מלה בסמי, אשר אין לה כל טובן.

. ו.
להנ"ל¹⁾.

וַיֹּדְרֹתָךְ בְּחֻזֶּקֶת לְבֵית יִצְקָחָה
וְאַהֲבָה לֹא בְּאַהֲבָתְךָ בְּתָבָתְךָ
וְנֶפֶשִׁי מֵאָשֶׁר תַּרְחִיק רְחוֹקָתָה,
וְנֶפֶשִׁי בְּאָשֶׁר תַּרְבִּיק דְּבָקָתָה⁴⁾.
וַיַּשְׁאַל אָבָב אָשֶׁר בְּפֹטֶסֶת סְפָוקָה
בְּאַרְתָּה, וַצֵּר שְׁנוּןָתְךָ⁵⁾,
וַיַּשְׁאַל מִרְאָה לְקָדְשָׁךְ טוֹבָה בְּיוֹם צְקָחָה יְהִי חֶבֶר לְצְדִיקָה,
אָשֶׁר אִם תְּשַׁאֲלֵנוּ רְקִיקָלְאַבְּלָה אָזִין יְמִין בְּפָנֵיכָךְ רְקִיקָה⁶⁾.

¹⁾ הרכבי צד 99 שיר ז'. – החיבור הזה הוא תשובה על שירים שבכתב ר' יון בון כפלון להנגיד, כאשר הוטר מפקודתו אשר נתמנה עליו, לרנלי עלילות דברים שהוציאו עליו טשנאויו, ונחרמו או שנים מודידי של תנגיד ונם הוא בעצמו הסבנה הותה מרחתת ממעל בראשו. ושיריו בון כפלון תמצאים הלאה בנוספות פ"י י', ראה שם.
²⁾ שניינו אנחנו היינו בנווף אחד, כי חידירות קרבת אותנו אחד אל אחד ונהייה לאחדים.

³⁾ ואלו כתוב איש על לוח לבבי אהבה שלא כאחבתך חיש החיווי מוחק אותה, כי אין מקום בלביו לאיש שאין אהבותו נאמנת כאחבתך ולא אוכל בס אמי לאחבותך אתך.

⁴⁾ נפשי רוחקה מן הדבר אשר תרחקינו אתה והוא דבקה בדבר אשר תרבק בו נס אתה, אהב אני את אשר תאהב ואשננו את אשר תשנא.
⁵⁾ בית 4-5: כי אמנס לא כל אהב אהבותו אמתית. יש אהב אשר יפסיק את כפיו (אייכה ב' ט") וsmith לאידך עת צר לך וצר יחרוק عليك שניו (אייכה שם ט"), ויש אהוב אשר יעשה אתך אותן לשובה עת טוב לך ובימים צראח וצוקך יצוק לך נס הוא, כי יהפך לך לאויב. ובבטים האחרוניים הוא מוסיף לבادر את רעת האנשיים הנראים לאוהבים בשעת הנאתם ואין עומדים לו לאדם בשעת דחקו ולא עוד אלא שגם מרבים להאהבו ולהעzieבו.
⁶⁾ תשאלו, ר' תל שאל ממן (ראיה דברים י"ד כ"ז, תהילים קל"ז נ').

וְהִאמֶר לֵי לְהַעֲלֹתָה בְּעֵמֶק
וְיַזְרֵךְ בְּתוֹךְ שׂוֹחֵה עַמְקָה⁽⁷⁾,
וְאַם פְּרַדְלִיךְ אַבְקָה לְךָ יוֹרֵר
וְאַקָּה הַאֲרָה לְבָטּוֹב לְגַעַן
וְעַל-שְׁנָאָךְ יַדְךָ חֻזְקה⁽⁸⁾,
וְאַם תַּשְׁקַ – נְשִׁיקָתָה נְשִׁיקָה⁽⁹⁾,
וְאַם תַּשְׁקַ – נְשִׁיקָתָה נְשִׁיקָה⁽¹⁰⁾.
• • • • בָּנָשִׁים

בן הגיה הרכבי, ובכ"י בתיב: ת ש א ל, והזכיר: ת ש א ל ה לא הפסוד – רקיון, עית טעה (ייקרא ח' ב"ג); רקיון פלשון; לך בדק בענין (בטדריך יב"ז), והשם רקיון פ"ג בש"ט), וש' בו לשין נ"ל.

⁽⁷⁾ אם המצא המצא בעקבות התבשש להעלותך, חנה הוא יטילך לתוך שוחה עסקה (פטלי ב"ב, י"ד; ב"ג, ב"ג) עוד יותר. – לו' להעלותך, בן תקן הרכבי והוא הנגן, ובכ"י: לְבָן הַלּוֹתָךְ, והעיר הרכבי: ואולי פריש הנגיד הפלחה בnalotך (ישעי' לג', א'), אשר היא כמו בnalotך, באוון השיויך לכאן". אולם פרוש כזה לא מצאנונו לאחד הטעברים, ומלבד זה אין ספק, כי מלה יוירך (פלשון יודה ביט, שמוט ט"ז ד') היא מקבילה למלהת להעלותך.

⁽⁸⁾ ואם תדליק לך, לסתךEAR את אפלתך, הוא יפזר על אוינו עבר ואבק כדי לבביוו. – יזורה, פלשון יזר על פני הבויים (שמוט ל' ב"ב'), ואם אנחנו מבהילותם בין השדים שעוז נחי ליה ובין אלה שם נחי עז', קדרונותם לא הבדילו בינויהם וככל הם היו להם כשרשים של ב' אוותיות – עלי, בכ"י: על, והתקן תקינו של הרכבי. אבוקה (אבוקתך) אבקה (פלשון אבקת רומל, שח"ש י' ו'). לשין נ"ל.

⁽⁹⁾ אבל אתה לא בן מדריך, לך טוב לרגע אשר תארח (איוב לד' ח') עמו לחברה, ועל שונאך ירד חזקה, בן יש לפרש את הנוסח שבכ"י. וכתו שתקנו הרכבי (כי בכ"י בתוב: וְאַם תָּאַרְחַ, וזה מתגnder למשקל השיר), אבל בשינוי לעצמי מלת תארח השودה עצלי.

⁽¹⁰⁾ שמוט ופעלייט נגוריות משורש נ שך ושרש נ שך השתמשו בהם המשוררים הרבה בלשון נ"ל.

⁽¹¹⁾ בשורה 11 והלאה משיב המשורר על דבריו בן קלפון בשירו "פני תבל" שורה 5 והלאה ("נופות" ס"י ג'), ודلت הבית שלפנינו מטשטש ונמחק בכ"י ונשאר רק רשותן של האותיות ו... בתו אברך ונם אלה מוטלות בספק, ועל כן אי אפשר להשלים את החטרון.

ונחשים הן בעיניך ועינם,
חמדוני ויעיקו להודי
ומה-זיבל עיטה תיש ללייש,
15 ישלח אל עלי אישים וברמת
ובכלים בתוכך ארץם, וירדו
מנסים בכלמה אל-עלוקה¹³!
אני אעד בצרתך לציורי
ואצדיק על-אשר בא אל-אמונה במוסרו בעתותי מצוקה¹⁴!

¹² אתה אמרת על שוניו שהם "נחשים ועקרבים", ואם הם נחשים בעיןיך ובעוני עצם, אבל בעיני הם בתולעת זיקה (מן פטני התולעים) אשר אין כח לה יהוא נרפסת ברוגלים.

¹³ שורה 13-14: אבְּנֵם הַמִּקְדָּשׁ בְּיַד יְעִיקָּו תְּחִתִּי בְּשִׁבְיל הַדָּי
והוֹן כַּאֲשֶׁר תַּעֲקִק הַעֲלֵה הַמְלָאָה לְהַעֲפֵיר, אַבְּלָכְהָמָה יְהֻמָּו אַלְיָ וְלֹא יְכַלּוּ
לוּי, כִּי מֵהַיְלָה תַּעֲשֵׂת לְלִיְשׁוֹן (לשון נעיל) וְאֵם יְשָׁחַד בְּכָחָה וְאַנְקָה:
(וַיֹּאמֶר י"א, ל', וְגַם זֶה לְשׁוֹן נָעַל) לְהַרְעָה לוּ? – חַמְעִיקָה, בְּכִי (הרכבי):
חַמְעִיקָה, וְתַקְנִתִי עַפְ"י לְשָׁהָב עַמּוֹם ב' י"ג.

¹⁴ הכוונה על מלכי האמוראי אשר נבו פטני ישראל וד' חשליך עליהם
אבנים גודלות פן השיטים עד עזקה וימותו (יהושע י, י"א).

¹⁵ ארצם, בְּכִי (הרכבי): ארצו, ואני נבון, – עַלְוקָה,
משלוי ל' ט"ז, והוא ניחנמ לדרעת בעלי המדרש, ראה רשי' בטקומו, וכן
אמרו במדרש שלוי עה"ט הנ"ל: עתודה ניחנמ לזרזה לפני הקב"ה ולומר
הב ל' את הרשעים.

¹⁶ בְּכִי כְּתוּב אַעֲיד בְּצִדְקָתְךָ, וְעַל הַמְלָה האחרונה כתוב
בצראתך, ונבין לפני העין, כי הבונה הוא: אני מעד כי תשתחף עמי
בעצרי, ובעת שיובאו עלי צירום וטמאובים בצרתי נס לך צ"ר (הרכבי).

¹⁷ אני מצדיק את ד', שהוא אל אמונה (דברים ל"ב, ד'), על אשר
בא לסתני בעת צרה, ואני תפלתי שיזחק (יכתוב) את הרעה אשר הביא
על בספר, אשר כתוב בו פעלי הטוב, והיה לו לזכרון, כי עוד לא נקיה
לי כלום טובי. – במוסרו בעתותי מצוקה, בן אני מניה וקורא,
וענין עתותי מצוקה בעניין לעתות בצהה (תהלים ט, י; י, א'), يوم צרה

וְתַּרְעָה אֲשֶׁר הָבִיא יָשֻׁוּ עַל
מְגַלְתָּה פְּעֻלֵּי הַטֹּוב חֲקָקָה!
— לְבַד מִזְתָּם — בַּפִּי בְּדַבֵּשׂ
מִזְתָּקָה⁽¹⁸⁾.

וְאִשְׁפָחָה בַּי אֲשֶׁר לְקָח — בְּכָבוֹד
נִתְתִּיחּוּ, וְלֹא חַיָּה לְפָזָה;
חַשְׁבָּתוֹ שְׁלִשִׁינִי גַּבִּי בְּמִשְׁאָ — וּכְלִשְׁעָנוֹ מִנְחָתוֹ פְּרִיקָה⁽¹⁹⁾.
וְסָרָה אֲתָרָי זָאת בְּלִתְבִּיעָה
וְהַיָּתָה בָּה לְמִשְׁטִיעִי שְׁתִּיקָה⁽²⁰⁾,
וּכְלִבְיתָ יְפֵנָה מִשְׁאָר, לֹא
תָּהִי אָסָר בְּדִיקָה בְּדִיקָה;
תָּהִי אָחָר אֲשֶׁר הָרְחָה חֲלָקָה⁽²¹⁾,
וּכְלִגְיָה בְּהַתְּגִּילָה — שְׁעִירָה
נִישָׁ פָּרִי בְּבָזְבָּזָס וַיְקִיפָּה
וְאוֹר פָּנִי אָיוֹי רְכָה בְּהַרְבּוֹת
מָאוֹר בֵּית בְּהַקְּצָע אֲבֹוקָה!

ומצוקה (צפניה א', ט") והדרומים להם, ובכ"י (רוֹכְבָּי) כתוב: כְּטוֹסְרָך
בעתווי זעקה, וחונטח הזה אין לפרש אלא בדרך רוחקה ורוחקה.
(18) שורה 20-21: לבי יכاب על יודויו אשר נחרנו בסבב העלילה,
וינוינו נдол כל כך, עד כי כל טר מתק בפי כדרש זולתי מותם, כי להט
טרח נפשי, ורק על זאת אשמה, כי לא נפלתי נס אני חלל בית רע, ואת
אשר לך (האל) טני נתתי לו בכבודו-ר'יל לא לך מבני רק את כבודו-
יזבביך זהה היא הפשטה הבהיר אשר הייתה על שכמו. וחרבי באך את
הדברים באופן אחר, כנראה מה שכתב בהערתו, אכן לא פרש את באורו,
ואני את הנראה בעני בתבתי.

(19) והכבד הזה — מְשֻׁרְתִּי — חשבתוֹ כְּמִשְׁאָ על שְׁכָמוֹ, וְטוֹב בעני
כִּי לְקָח טָמֵן, שָׂהֵר טִי שְׁטָעוֹן עַלְיוֹ מִשְׁאָ לֹא יִמְצָא מִנוֹה וּסְרֻעָה עַד
שִׁיפְרָקוּוּ מְעַלְיוֹ. — גַּבִּי, רְבִים מְפַלָּת גַּבִּ, והוכנה בו: שְׁכָם.

(20) שורה 23-24: וּכֹן שְׁנַטְלָה טָמֵן מְשֻׁרְתִּי מִרְחָה מִנְיָן כָּל תְּבִיעָה
וּמִצְטָנוֹ שְׁחָקוּ וְלֹא בְקָשׂוּ עוֹד אֶת נְפָשִׁי לְקַחְתָּה, כָּמו שָׁאוֹן בְּדִיקָה אַחֲר
בְּדִיקָה בֵּית שָׁכְבָר נָפְנָה מִמְנוֹ כָּל חַמֵּץ וְכָל שָׁאוֹר (ובבן היהת לי אבדת
פְּשָׁרְתִּי לִישׁוּעה).

(21) שורה 25-27: וּסְוף כָּל סְוף נֵס הַנוֹּז אֲשֶׁר הַנְּעָנוּ עוֹד אָמַצָּא
תְּסִירָתוֹ וְעוֹד יוֹתֵר טָמֵן, כי בְּהַתְּגִּילָה הַנְּעָפוֹ יִשּׁוּב וַיְהִי שְׁעֹור אַחֲר שְׁחוּט
[רבי שטואל הנגיד ג 8]

כבר הופיע ר' ברה אתינגי, ואילichשבילך אהיזאת צדקה²²⁾, גויטיב בארכמה אחריתך ולא ישמע בגויתך קול צעקחה²³⁾. 30 קרא אחוי תשובה לך שלוחה בחפוץון במו עלה רפואה²⁴⁾, ומוי יבין בשירותך אשר מך ולמן טוב עלי רבאים מרייקה? וככל-כל מזבח פר וכבש יהי נערת בתורי הפליקה²⁵⁾!

הלק (שערו יצמה אחר הנגלה והיה רב מאשר בתקלה) והנפן יוסוף לתת טרי אחר אשר יומר, נס אוור הנר ירבה בחקצ' הפטילה ווינטל מטנה הפטום, וכן ירבה נס כבודיו אחר אשר נלה כבוד טמי. – בן ברם, ר' ל' נפן. – עוזח, טלשן וועוקחו (ישע' ח', ב'). – ואור פני, כנו לכבוד, וכן הוא אמר בן משל' אות בית משל' 6: בהפליך מאור פנים בمسئל, והוא דומה לכני מי פיני, אשר בארו בארכבה אה' איערט בספר היובל לה' גרייז (בחלק הלעוי צד 124 הדלאדי).

26) עדותם בראשית ט' ר'.

23) מלת בביתך החסירה בכ' הוספה הרכבי בהערותיו (ולא בפנים). ועפיין נקדתי ישמע תחת ישמע; ראה שופטים י'ח כ'ה. 24) שורה 30-31: מלת כמו חסירה אצל הרכבי, והוא העיר כי נמצא במקומו בכ' רשמי מלא אחת, תחולתה ב' וסופה ז', ונראה כי רישם האות הראשתונה הוא רישם אותן ב' וציל כמו, ור' ל' שירתי כתבתיה שלחתיה לך בחפוץון והוא לך בעלה אשר ידרפקיו (בראשית ל'ג י'ג): וידחpane הרוה (בעלה נדע), ואתא אל תחתה על זה, כי מי חכם יודע להבן שיר במקן המריק מור ושםן טוב על הראש (תהלים קל'ג'ב). – י' בין בשירותך, בכ' י' בין בשורתך, והתקנן תקוות של הרכבי. 25) ואולם העני אשיד אין ידו משגת להביאךךן פר או כבש הלא די לו להביא מן התורים ובני יונה אשר ימלוך את ראשם (ויקרא א' טז), כמו כן תכח לרצונן את שירותך הדלה והצעירה על כי לא אוכל לעזרך שירותה כשירותך' (הרכבי): ראה ויקרא ה' ו'.

ח.

לאחד מידידיו, ואולי לדנ"ל⁽¹⁾.

אָדִי מַסְךֶּר וּבְרִיתָמָרָה!
 לֹךְ שֻׁמְחָה וּגְםָ אָזָרָה⁽²⁾,
 נִתְקַבֵּחַ מִצְשָׂרָה⁽³⁾,
 קְבוּן פְּבִיר בְּמַטְבָּרָה⁽⁴⁾,
 וְאַתָּ גַּבְעָר יְמִינֵךְ כְּפָלָל
 וְמַכְלִימָם יְחִידָתָךְ!
 בְּלֹאָכָה אֶל אַשְׁרָבָרָא⁽⁵⁾!
 וְמַהְרָה רַוְתָּה סְרָה⁽⁶⁾
 וְתַהֲרָה בְּיוֹם אָזָרָה⁽⁷⁾?
 וְמַן קָצָתָ ? אַיְדֵי תִּירָא⁽⁸⁾
 בְּשָׁוָמוֹ חַע עַלְיִיטָר
 וְהַאֲיָךְ לְמַטָּרָא,

(1) הרכבי ציד 92 שיר ב'. דברי השיר הוות מקומות למול הדרברים הנאמרים בשיר 'הנחתוי בבר עבריה' הנזכר אצלו (בנוספות סי' ד'); ראה שם את 'ערתי'.

(2) עדחיב אסתר ח' טז.

(3) לך, בכ"י: למען, ותקנו סופר מאוחר. – למען, עניין בענין יعن בפי הגיור, כמשמעותו של שורה ג' שורה 5-6.

(4) נפשך מטהורה מכל מום כספריהם.

(5) עדחיב בראשית ב' ג'.

(6) עדחיב אסתר ד' ה'; מא כיא ה'.

(7) עדחיב ישע' ז' ד'; משלו כיד ז'.

(8) המשור הדרברים בבית ז והלאה: ואיך קצת בחיך מפני דעת הומן, ואיך תירא מפניו (מפני הומן, וריל מקרי הומן) בלבינו חע על יתר (תהלים י"א, ב') ויצב אותה למטרא (איכה ג' י"ב) אבל החזאת את כל החטאיהם הכתובים בבית 9-23 ; – על י' יתרה, בכ"י: על יתר, נגר המשקל, ותקנו הרכבי.

- בְּנֵי אַלְתִּי בְּתַכְבָּרָה⁹) ;   בָּאָלו אֲתָּה הַלִּינֹּת
 אַלְיִ מְשָׁה בְּמֵי מֶרֶח¹⁰) ;   10)   בָּאָתָּה קָמָת וְרִיבּוֹת
 לְדָמִיר אַל בְּבָנְדָפָרָה¹¹) ;   וְסִפְתִּית לְיוֹשָׁרָאֵל
 לְהַמְּרוֹתָנוּ בְּאָשׁ וְרָה¹²) ;   וְאַזְּיִת בְּנֵי אַהֲרֹן
 בְּחֹזֶק יָד וּבְגִבְּרָה¹³) ;   וְמִשְׁלִיקָת בְּמוֹ יִבְנֵן
 אַבְּנִיעָם וּבְרָבוֹרָה ;   וְמַאֲסָת בְּבָרָק בָּן
 בְּכָבָרוֹת וּבְאָגָרָה¹⁴) ;   15)   בְּטִפְחָת נְבִיאֵי דָן
 נְבִיא שְׁמָרוֹן בְּתַפְוֹרָה¹⁵) ;   וּמְאַנְתָּה לְאַהֲם רָאשָׁ
 בְּעַיִן סְרָה בְּסִוְרָה¹⁶) ;   וּשְׂרָף שְׁנָא דּוֹדִים

9) כאלו הסבות אתה לבני אל ח' (תוושע ב') לא להוו מליינים ומתחננים על ד' בתכברה (בבבבבר יא, א-ב). – הַלִּינֹּת, פעל יונא כמו וילינו עליו את כל ח'עה (שם פסוק לי').

10) ראה שמות טו ב'ג, ב'ג. – בָּאָתָּה, רִילּוּכָאָלו אֲתָּה, וזה טעם הויין גם בראש הบทים שלabhängig.

11) כאלו אתה פתית את ישראל לעשות את העגל (שמות פרשה ל'ב) ולהזכיר את כבודם בתבנית שור אבל עשב (ההלים קז כ'). – וְסִפְתִּית, כן ציל תחת ויפית שכבי', כמו שבאר הרביבי וכמו שהגיה איגרט (המוכר לשנת 1880. צד 27).

12) ויקרא י/א. – לְהַמְּרוֹתָה לְשֻׁוֹן מְרִי (ישע' ג/ח); תהלים ע'ת'ח'ו).

13) וכאלו משלת בחזק יד במ' יבין, אשר לחץ את בני ישראל בחוקה, ומאסת את דבורה וברק בן אבניעם, אשר הבו את יבין ויכניעוו (שפוטים פרשה ד').

14) לדעת הרביבי יש בזה רמז לפטול מיכה אשר לקחוו בני דן (שפוטים פרשה יז' י'ח), או לירבעם אשר הקים העגל בדן (מ"א י'ב, כ'ט). ואולי אין בונתו על מאורע פרטוי ודבוריו כתוב נאמרו : כאלו חמתה ביד נבייאו העגל אשר בדן בהעניקך לחם מלוחמן ונטפסך.

15) ראה מ"א ב/ליה. – לְאַדְם, לעשוותו אדרם עי' הדם היוצא מחברתו.

16) באלו מצאת טוב וישראל והסבמת לשנוא את האחים, אשר גם זה הוא עון גדול מנשוא" (הרביבי).

לְבָנָן מֶרֶד אֲשֶׁר אַרְתָה¹⁵),
 בְּנֵי אָדָם בְּחִזְקָתָה,
 אֲבִי—כְּפֹר וּכְפֹרָה¹⁶);
 מְלִיךְעִים — בְּמִקְבִּירָה¹⁷),
 יְדִידִים — לְעֻנוֹת שִׁירָה,
 מְקוּם מְלֹון וּבֵית דִירָה!
 גְּעוּרִים הַמְּגַבְּרָה¹⁸),

וּפּוֹרַת לְבָנָן עֲפָרָת
 וְהַבִּיטוֹ לְהַרְגוֹ אֶת־
 20 וּשְׁמַתָּה עַל־אֲבִי הַמִּתִּים
 וְלֹא חִלְתָּ — בְּיוֹם פְּרוֹד
 וְלֹא חִשְׁתָּ — בְּתַקְבִּעַ
 וְלֹא תִּרְתָּ — לְמַרְעִים
 דְּעָה כִּי הַיָּמָן אִישָׁת

15-17) סורה 18-20: מדרך המשורדים לבנות את הרעה האהובה בשמות של חברה, עיריה או צביהו, ואת האקב בשם "עִירִי" או "צְבִי" (וכאלה התמצאה גם בשיחס), וכשהם חפצים להסטור את כונתם תתקוף בדבריהם הצביה של אבוי (כללו דברו על הוכר), והעפרה תחפה לעפר ראה את הערתיה בדריאן ריה ברך ב', צדר 269). גם זה ממנוגט ליחס לרעה ריה מ- מניה נפשות, ולהמשיל את גבוקתיך לקשות ואות מבטי עיניה לחצים, ולהמליע עליה, כי תמשוך את קשתה ותזרע חיצים לתחנה בלב ראייה ותmittת ברם את מהאהבה (ראה למשל ריה בדריאן ברך א' שיר ע' שורה 7-8: אבל כי משכו קשת לאגוף וחרנו איש, וזה זכות והפטום), ועוד שם בשורה 21-22: ראה כי נטרפו לבוט לקרים: שאל הילשלה את הטירותו ?), וראה שם בהערותי צר 169 וצד 270). והקדמוני כל התקرمות האלה, כי על פיה יובנו דבריו משורדרנו, אשר אמר עליהם הרכבי שהם קשי ההבנה ופרשם בדרך רוחקה. כי באמת פונה המשורדר לאמר: אבל פורת את המלך אשר אריה לו (שהיש ח), אי בנדערת לבנון וריל העפר, וכונינו על העפרה, כאמור) ואשר ממענו ריחו הטוב נמצא, וכאלו הבית את העperf הוה (את העperf) בשכיבל שהרג בני אדם בחיזיו אשר ריה (במבטו עיני) והצרכת איב לכפר נפש וכפרה את הצבי (ויל הצעבה) בשכיבל שהמאות את הצבי (את אקבה), ובאמת אין לו דמים וכי בלא צדקה עשה את הדבר הוה ורק לתחמו משך את קשתו).- לבן... לבן, לשון נעל, ובן כפר ובפרה.

19) בית 21-23: ובאל לא הייתה מצר וחוללה בממכירה (ירמי ד'/לי') בימים פרוד הורידום ושםת וחוש לעונות שירה בהקצתם יחה, וכאלו לא היה דאגן לרעיך להטור להם מקום (דברים א' ל'ן) ללון.
 20) ועתה דע לך, כי חומן דומה לאשת נערות (ישע' נ'ה, ו') מעברת,

בַּיּוֹם מִתְחָר לְךָ קָרָה !
 בָּמוֹ נִפְשַׁךְ וְהַמִּקְרָה ²¹ .
 (אֲנַחְתִּי מִשְׁמֶרֶת ²² ,
 וְעַל־בֵּיתִי פָּאר קָרָה !)
 וּמַן עֲנָה בְּךָ סָרָה ,
 בְּאַחֲרָה לֹא מִסְתָּרָה ²³ —
 תָּהִי בְּהֹור מִסְפְּרָה ,
 פְּעֻלָּתִי בְּאוֹכֶר ,
 25   וְלֹא תַּרְעַ אֲשֶׁר תַּלְדֵּר
 .... אל וּבִידִיךְ
 הַנְּחַתִּי בַּעֲבָרָה
 וְשִׁמְחַתִּי בַּטְלַת הַלְּךָ
 אֲנִי אֲשִׁכִּיחַ רָעָת
 30   וְאָם "כִּים שְׂטַפְתִּיךְ"
 כִּים אֲשֶׁר לְךָ טוֹבָה ,
 וְתִפְתִּיחַ, בְּהֹכֶר ,

וכשם שלא תדע, את אשר תלך לך אהה הרה, כן לא תדע מה ילד יומם, אשר על בן אין לך לדאג על צורת החיים, כי ביום מחר אפשר שעברת כבר הצרה ו/orך לך. – כי הזמן (בית 25), ב' המlotot, האלה חפרים בכ"ז והויסוס הרכבי (בהערותיו) מדרתו.

(21) ראש הבית חפר בכ"ז ועל בן אי אפשר לעמוד על בנותם.
 (22) בית 27-29: ראה אתה אָמֵר בשירך: „הַנְּחַתִּי כָּבֵר עֲבָרָה וּכְזָ”, יונן כְּרָע לְךָ חָמֵן וְחָצֵיו נִחְתַּנוּ בְּלַבְךָ, אָבֵל אֶל תַּדְאַן לוּ, כי אני אֲנִי אֲפָרֹשׁ בְּנֵי עַלְךָ וְאֲשִׁיכְחַךְ בְּטוּבוֹתִי אֶת רָעַת הַזָּמָן, אשר עֲנָה בְּךָ סָרָה (דברים י"ט, ט"ז) למען עצידיק את מעשייו הרעים (ראה שיר ט' בית 12 והערתו שם). – ועל בֵּיתִי פָּאר קָרָה. הדברים האלה בארט הרכבי ברוחך ואמר, שהם מדברי האוחב אשר יאטדר, כי רק הנגיד בטחו בפראר بحيותו במצוב האנחה וחינוי. אולם מלבד שהדברים האלה אין להם טעם (שהרי לא חוכיר עוד את הנגיד), הנה שירו של האוחב לפניו (נימאות ס' ד') ועינינו חראות, שלא אמר בן, אבל אמר שם על הנגיד (בית 18): „אֲשֶׁר כִּים שְׂטַפְתִּיךְ וְוַחֲרֵסְךָ נִסְכָּה“. אשר על בן נס דעתו טעכמת לדעת הרכבי, כי נפלח פה טעה בכ"ז.

(23) בית 30-32: ואתח אמרת עליי כי שטפתיך כים, אשר לא ישאיר כל חלקה טובה אם יעלך על שפטו (כלומר, כי נהפכתי לך נס אני לאיש ריב), הנה אם כדבריך בן הוא ובשביל תוכחת מגליה אשר הוכחתך באחבה בלתי מסתתרת (טשלוי בכ"ז, ח') תהשבני ליט שטף – כים אישא לך טובה, אשר יספרוה לדור אחרון (תהלים מ"ח, י"ד) ובאשר יזכרו את פעולתי, אשר פעלתי, תפוח (שה"ש ד' ט"ז) ותען ריח כאורה. – בחוזבר, כאזברה, לשון נעיל.

ולא תמות בצמאן   בתרוך אָרָה וְבַצְרָה !²⁴⁾
 ואם יִכְרֹה וּמִנְקֵה בָּור   לְךָ יִפְלֶל בָּבוֹר כְּרָה,
 35   ואם יִדְרֹךְ נִתְיבְּגִתְּךָ – בְּרָאשׁוֹ אֲדִירָכָה פָּרָה,
 וְעִשְׂחוֹ לְךָ בְּדָת   וְכָהָנוֹ וּבְשָׂרָה,
 וְיִתְלַבְּגֵן לְךָ , אָמֵר   אֲשֶׁר דָּתָה בְּפִי כִּרְחָה,
 גְּעִינֵן מְאַשֵּׁר גָּרָע   גְּעִינֵן אוֹ בְּשָׂבָרָה,
 וְתַעַשׂ לוֹ אֲשֶׁר תַּחַפֵּז   וְתַשְׁקֵן בַּיְּבָצְרִיחָה !
 40   זָמֵן פְּטָהָה בְּנֵי אָדָם   בְּהַמְּתִיבוֹ לְךָ מָרָה²⁵⁾ ,
 חֲכָמִים יַעֲנוּ : מְהִזְאָת וּמְהִגְלָא וּמְהִגְּרָא ,
 עָלֵיכָה דָּוָר לְהַתְעוּרָה   וְלַקְרָתָה בִּיד עִירָא !

(24) בית 38-39: לא תמות בצמאן וכו', כאשר אמרת בשירך כי אנכי אהיה טן לך, ואם יכרח לך החותן בור, לטען הפילך בו, חוא בעצמו יפול בשחת ויפעל (ערח'ב' תחליט ז', ט"ז), ואם ייחוו לדורך נתיבות ביתך (איוב ל"ח ב') ולבאו בשעריך, אני אדרך על ראשך דרך פורה (ישע' ס"ג), ב"ז דבר: אני אבעיע את החותן עד שיתנהן עפק כדף בחון ובשורה, ואם היה לך עד עתה שחזור בפי כורה יתלבן גצטר, ויהDEL טלהרע לך כי ייונן בעיק או בשכורה, אתה תוכל לעשות לו את אשר תחפהין ולשחק בו כצפור (איוב מ', כ"ט).

(25) ואם יתפחו בני האדם בראותם כי המתקתי לך מרה (ראה שמות ט'ו, כ"ג-כ"ה) ויתפלאו על חייו כי הבנעתו את החותן אשר הרעלך, חכמים יענו לאנשיים התהווים ויאמרו להם: הנה נעלם הדבר ונורא מאד להתעורר ולצאת לטלחמה על איש חיל כדוד ולקוחת ולשלל את אשר ביד עירא (גיבור טן הנבוים אשר לדוד). אם בן עקש התקועי ואם היתרי, שב' כ"ג, כ"ז, ל"ח), וכן לא יוכל החותן לעזר טלחמה ולנצח את הנגיד. כן אני מפרש את החווונים האלה, ומלהת ללחמת, עניינה לקחת שלל בחזקה, עניינו ביהוקאל ל"ח, י"ג: קחת מקנה וקניין לשלהל שלל רב, וחודומים. ופירושו של הרכבי שונה מפירושי בפרוטים ולא בעקרו.

.ט.

נס וְהַלִּידֵיהוּ הַנֶּלֶךְ¹⁾.

—————
דָּבָרִיךְ בְּתוֹךְ לְבִי נְטוּשִׁים ,   וּמְלֵיכָה בְּתְחִכּוֹלֹת שָׂרוּעִים²⁾ ,
וְשִׁירִיךְ שָׁקוֹלִים וְחֲזִקִים   וּמְשֻׁבֵּר עֲנֵנִים לְךָ מְנֻעִים ,
וְאַת מְשַׁלֵּעַלִי מְלִיכִים טְהוֹרִים בְּסְפִירִים וְעֲנֵנִים יְגַעִים³⁾ ,
וְאַת מְלֵךְ עַלִי לְבוֹת תְּכִמִּים מְחַכְמִים⁴⁾ וּמְדֻעַת שְׁגָעִים ,

¹⁾ הרכבי צד 95 שירד'. – האיש אשר כתב לו הנגיד את השיר שלפ"ז שלח להנגיד את השיר "נטעתי ברنبي הרשעה" הנדרם אצלנו בנוספות פ"ז ח', ע"ז החיב בשיר שלפנינו.

²⁾ בית 1-2: דבריך נטוועים (קהלה י'ב י"א) בתוך לבי, כי אתה שקפת את החכמת לבישך וממנה לו (ללבושך) שלוות ארכבים ושרועים (כלומר: יש לך סרוח העודף בחכמתך), ושיריך שקוילים בטשקל וחוזקים בענין, ואין במשקלם שבר ואין בעניניהם עניין רך וקל. – הרעיון אשר בסוגור הבית הראשון נמצא כמה פעמים בשיריו משוררינו, ראה למשל בדיון ר'יה ברך ב' צד 228 (שיר ט"ג שורה 17-18): אם יקרה עלי לבוש שלל / הנה אבי בין יאריך מדוי. והרכבי באර את דברי הנגיד בעניין אחר לאמר: "בניו מליצותיך ארכבים ונדרולים ע"י ותחבולות (או: עם התחבולות) והרעיוןות הנשגבים אשר בהם; ואולי בהר הנגיד בטלה ומדיך להורות נ"ב על המדה והקצב של שיריו ר' יצחק", ובבואר הבית השני הוא אומר: "בשיריך לא ימצאו רעוונות שבורים, ר'יל עלי טופים, או נפקים זה מזה ואין להם כל קשר, נס לא ימצא בהן כל עניין רך, ר'יל חלוש, החפהן חזקם בדلت".

³⁾ כח גndoול לך לחתמש במלות ברורות ומוקנות ותחזרות בספריות, ובעניניות יגעיות, ר'יל טלאים (כדעת יש מפרשין שהביא ראב"ע בקהלת א', ח'), אשר רק החכמים יבינו אותם. והרכבי באר: "נס את העניניות הקשים הטויניות את המוח תוכל להלביש בשיריך במלות ברורות ומזהירות בספריות עד כי לא ירניש בהם הקורא כל פבד"; ואולם ראה שיר ה' בית 21-22 מהערתי שם.

⁴⁾ משלי ל', כ"ד.

וְעַל־פִּיה לְדֹזֶרֶךְ נְשִׁיקות, וּבִמֵּינֶה לְאָרֶיךְ פְּצָעִים⁵), וְגַהֲופִים לְךָ—גַּנְגָּעוֹ אַלְיָלָב יְמֻן בְּגַד בְּמוֹחַם חֲצִים תְּקֻעִים⁶), בְּגַמְלָלוֹ רַע לְכָלְמִיטִיב בְּמוֹתָה, וְגַמְלָלוֹ טוֹב לְרַעַי הַמְּרִיעִים⁷), וְרַעַתָּה אַרְבָּה עַד שְׁמָתוֹת וְעַד יוּבָלוֹת, וְטוֹבָתָה רְגֻעִים!
וְשְׁמָתָה «חַטָּא וְעַזָּן» שֵׁם זְמַנָּה, וְשֵׁם יְמִים תְּסִבְתָּה «פְּשָׁעִים», 10 וְעַשְׂרֵה רְבִים אֲשֶׁר יְבוּצָחוּ וְמַטְזָבָה בְּמוֹתָה גְּדֻעִים⁸); יְמֻן הַרְעָה וְלֹא אַתָּה לְךָ, בַּי וְאַתָּה יְמַרְעֵת גְּנַשָּׁאִים פְּרַעִים!
וְאַם עַזָּן בְּקַשְׁתָּה, תְּמַסֵּךְ עַל־יִצְאָר בְּרַקְעִים גְּרוּעִים⁹).

5) על פָּזֶק מוכנות נשיקות לדודיך, וימינך פשוטה להרבות פצעים לציריך .

6) יש לך גורופים, דבריהם קשים כגדים, אשר אם תדרך בהם את הומן הבוגר ונגע אל לבו כאלו חקעו בו חיצים שנוגנים .

7) בית 2-9: ולמה אתה מהחרפו ומנדטו? בשביל שהוא גומל רעה לכל מטיב דרכו ומעשו במוֹךְ, ולרעו המרעעים במוֹתו הָו גומל טובות, ואט יטיב פעם לטובות תְּדוֹהָה טובתו רַק בְּעַד רַגֵּעָה, בעוד אשר רעהו תתקנינה עד שטיפות יִבְלִיתָה (וְמַן רַב); ראה מה שהעירות עַל מְלִיצָה דומה לו בדיאנו ריהה ברך א' , צד 103), ועיב חרפת וגdetת את הומן ותכננו בשם «חַטָּא», עזָן, פְּשָׁע» (בשיר «מנוגותי ברגבי הרשעה» בית 2: גַּתְמִי בַּיד חַטָּא).

8) בית 10-11: ולא אתה לבודך הנך צדיק ורע לך, כי יש רביים אשר ורק ישר פעולם וכל טובה גנעה ונכרתה מהם, ואם מהר זמן ולא אחר להרע לך, הנה כן דרכו לפְּרוּעָה פרועות (שופטים ה', ב') ברמיים ונשאים במוֹךְ – אַחֲרָה, בְּצַל לְדֹעַתִּי, והרכבי מַקְדֵּשׁ: אַחֲרָה – פְּרַעִים=פְּרַעָות, והטלה הזאת חסרה בכ"ז וdotsתיה מדעתתי, והרכבי העמיד תחתיו מלת וגוּרוּעִים, אולם מלבד שוה מתנרד למשקל השיר יש בו גם סתורה למה שאמר בב' ? על הומן שהוא גומל לטוביים רעות ולרעים טובות .

9) בית 12-13: ואם יבָא עַלְיךָ הַמּוֹן רָעה ולמַעַן הַצִּדְיק את מעשהו הוּא אומר, כי את עונך הוא מבקש (עדhic אַיּוֹ ו' ; ראה שיר ח/בית 29) ובגמולך ישיב לך, אהה גם אתה אמר כי בן הוא וחמסך על יצרך הרעה ועל רעינוותיך הגורועים ומחשבותיך הפחותים (בשיר «מנוגותי בית 13 וhalbaha), כאלו באמת החשאת הרבה, אבל עד יבָא הַיּוֹם יופתחו הספרים, אשר בהם בוחבים

יעוד הימים נפתחו ספרים,
ונפתח איזה לך ברע ונפנעה
15 אני ור' מנחית – אם לא אשכח
ונכרי ממכרוי – אם יחי לי רכוש,
לקח נא משורקיו לפסוך, ועוד תאכל ענבים מיטעים (ז),
יעוד תשטה עסם רמנין והשכבר במטות ישן ומקלעת פקעים,
יעוד תפיה, במבה הבקב, אתר' ומנה או רגען גנעים!

מעלי איש ואיש לוכרון לפני ד', ויבדל החסידים מן הרשעים, ואו יונרע
בי צריך אתה ובין חסידים חלקך, והזמן שלא כדין עשה עמד. – מלחת
גרועים (ט) חסירה בבי ורטפהיה מרעתו, והרכבי העמור תחתיה
מלת פ. רנו עיס', ובבאר הבית כתוב לאמר: אם יפקוד המן הרע עליך
את עניך ויאמר כי בעבורך הנה נינש, דלא תוכל להשב כי ירד הצעיר הרע
היתה בועל הזה, ובשלחת מאת דריעיות והמחשבות אשר הן אצלך בלי'
סדרים ומכובלות מרוב כעס ומכאוביים אשר תsha ותסבול, והצהרות הן מעירות
את האדם על דעתו ועל דעת קונו, ובגנית המשורר בבית (ז) הוא לדעתו:
ובאים הרין כאשר יפתחו הספרים של בני האדם או יתודע מי הוא הגדי וממי
הרשע באמת, והכל הולך אחר המחשבה וכוננת הלב. – ספרים, בכ"י:
שפ. ר. ס., ותקן הרכבי את הטעות.

(ז) ועתה אם הרע לך המן עד היום, דע לך, כי מעתה אני אציילך
מידו, כי יש לי הון ויד נדיבה ואוכל להוציא לך.

(ט) בית 15-16: אם לא אכני לך את המן הרע וארצע את תנוק
אונו לטימן עבדות, איני מבני קהת ומררי הלויים, וזה לשון שבואה"ה (הרכבי).
(ז) שורה 17-19: ואם לעת עתה תקח לך את הצדדר מן השורקים
וחאכל בסר, אשר תכחדנה שני אכלי, עוד יבוא יום ותאכל מנפי עי הגפן
ונכבים מבשליטם כל צרכם, עוד תשחה עסם רמוני (שהיש ח', ב') ותשכבר על
מטת ישן (עמוס ר', ד') ועל מקלעת פקעים (מ"א ו', י"ח) ומצע פרחים
ושושנים, ועוד תרדם ירך על המן צרך ותכחו מכח גROLה, מכמה אשר הכה
אותך, אי תגע אותו גנעים גדולים (בראשית יב, י"ז). – מ. ש. ר. ק. יו.
ישעה ט"ז ח', בכ"י (הרכבי): מ. ש. ר. ק. יו. – ס. מ. ד. ר., שהיש ב', י"ג, ענבים
בראשית צמיחתם כתם פרח ועוד לא באו לכלל בסר, והמשורר גנראה לא
היתה כgento לרקל בכך וככתב סמדר בשיל המשקל וריל בפער.

20 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲלֵיכֶם אִשְׁר הַמֶּה בְּבּוֹר יְגֻון שְׁקֻעִים¹³⁾.
וּמַה תִּתְּרַא וּמַה יִרְאֶךָ לְבָבֶךָ וְתִּקְרַב אֶלְדִּים לְכָךְ יָדִים?
תִּתְּבִּין בַּי יָמִי מְכִינָה לְאַחֲרִית. וְאֵם טוֹבוֹ מַעַט הַמֶּה וְרוּעִים!
וְאֵין טוֹב אֵם אֲחֵי שָׁכֶב בְּפֶתֶם בְּלִי לְבָב בְּבֵית מִזְבֵּחַ רַבִּים!
אֵנִי שָׂתַק – וַיָּשָׁמַע מַעַשֵּׂי עַד לִמְרוֹחֵק בְּשׁוֹפְרוֹת תְּקֻעִים¹⁴⁾.
25 וְאַתְּ חָפֵשׁ – וְלִי דָבָר וּמְפַעֵּל, אֲשֶׁר יְהִי בְּרוֹר אַחֲרֹן שְׁמוּעִים,
וְאַתְּ הָלֵךְ בְּבָקָעה עַם בְּנֵי אִישׁ – וַיַּשְׁלַׁי לְבָב עַלְיִי רָאשֵׁי סְלֻעִים!
וְעַנוּתִי בָּמוֹ תְּרֻעָה, וְאַלְמָם לְאַתְּ אֲקָרָע בְּלֵב אֲרִי קְרֻעִים¹⁵⁾.

¹³⁾ בית 20-23: והנה אתה שאלתני בשירך (בית 28 וחלاه)
למה אני מיצר ודיאוג ומרתאה באיש שקווע בבור הינוון, בשעה שהחצלה
פָּאֵרָה לִי פְּנֵים וּחוֹטָן נִכְנָע לִי כַּעֲבָד וּוֹשֵׁחַ אֶת בְּלַחְפֵּץ? שִׁים לְכָךְ
לְדָעַת, כִּי הַמְּבִינָן יַדְגַּן לְאַחֲרִית וְכָל מְנֻמְטוֹ לְעָשׂוֹת וּלְפָעוֹל לְטַעַן יְהִי לוֹ
שֵׁם וּשְׁאָרֶית אַחֲרֵי סְטוּתוֹ, וּלְאוֹישׁ רֹוח כֹּזה אֵין דַי בְּטַקְנָה וּקְנָנָה וְלֹא תְּסַפֵּיק
לְוַחְצָלָה הַזּוֹמָנִית וּבְחַמֵּם לְשָׁאֵיפָתוֹ הַרְמָתָה וּהַשְׁגָבָה יָטַיו מַעַט וּרוּעִים
(בראשית פ"ז, ט") אָפְּ אֵיךְ חַמְבָּרְכִּים בְּשָׁבוֹת הַזּוֹטָן. וְאֵנֵי נָם אֲנִי אֲיַשׁ רֹוח
כֹּזה, אֲשֶׁר לֹא יַדַּע מְנוּחָה, וְאֵין שׁוֹחֵה לִי בְּכָל טֻבּוֹת הַזּוֹטָן, בְּכָל עַת אֲשֶׁר
אֲנִי טָכְרָה לְהִוָּת בְּטַל כָּאֹתָם הַפְּטוּתִים אֲשֶׁר אֵין לְבָם (עדה"ב' חֹשֶׁעָ ז',
י"א), הַשְּׁכָבִים רְבוּעִים וּרְבוֹצִים בְּבֵית שְׁדוֹת (וּרְטָמִי כ"ב' י"ד) וְאַינְמָם שְׁמִיטָה
לְבָב תְּכִלּוֹת הַוּם עַל אַדְמָות. כִּי אֲנִי מְפַרֵּשׁ אֶת דָבָר מִשּׁוֹרְדָנוּ, וְשׁוֹנָה
מוֹה פָּרוֹשָׁו של הַרְכָּבִי, רָאָה דָבָרָיו בְּחֻרְתוֹ.

¹⁴⁾ בית 24-26: ואני נָם עַד עַתָּה זֶה הַיָּה לְדִילָה לְהֹוֹת אֲיַשׁ חַי רָב
פָּעָלִים, וְאֵנִי שָׂוְתָק וְאַינְנִי צַוָּק וְאַינְנִי מִשְׁטַמֵּעַ בְּחוֹזֵן קְולִי, הַגָּה שְׁמַע
טֻשֵּׁי חֹולֵךְ עַד לִמְרוֹחֵק כָּאֵלוֹ הָיו (מעשֵׂי) תְּקוּעִים בְּשָׁטוֹרוֹת, וְאֵם אַתְּחָפֵשׁ
וְאַפְּתָחָר, דָבָרִי וּמְפַעֵּלִי יִסְפֹּר אֶתְמָתֵד עַד דָוָר אַחֲרֹן, וְאֵם מְתַהֲלֵךְ בְּבָקָעה
(ר"ל עַל האַדְמָה) עַם בְּנֵי האַדְמָה, לְבִי יִסְׁבֵּב עַל רָאשֵׁי הַסְּלָעִים (יִקְרַב אֶת
הָעוֹלָם כָּלֹו וּכְלִילָנוּ), וּבְיוֹן שָׁאַנְיָה נִמְנָע עַתָּה לְפָעוֹל וּלְעָשׂוֹת נְדוּלָות וּנְצָרוֹת
עַל זֹאת יִכְאָבֵב לְבִי בְּקָרְבִּי. עַד הַרְעִיוֹן בֵּית 26 רָאָה הַעֲרָתִי בָּרוֹ וְאָנָה
רְיוֹ'ה כֶּרֶךְ א', אַד 17.

¹⁵⁾ "חַבֵּית הוּא תְּשׁוּבָה לְדָבָרִי אַהֲבָנוּ, אֲשֶׁר הַסִּתוּ לְקַחְתָּה
נְקַמָּה בְּשָׁוְנָנוּ וְצָרָנוּ, בְּכִי וְאֲקָרָע, וּמְחַקֵּתִי הוּא טָפֵנִי הַטְּשָׁקָל" (הַרְכָּבִי).

וְאַתָּה רֹעֵךְ וְאַחֲבָתֶךְ יְרִיעָה
 וְשַׁבְתֵּי עַמֶּךְ אֲבָחָר וְאַתָּא
 עַלְיָהַשְׁקָט וּמְשַׁבֵּב עַלְיִצְעָדִים,
 וְשַׁבְתֵּי עַם חָכָם לְבֵב נָבָן
 לְנֶפֶשִׁי מִיחִזְתָּה טֹוב וּגְנוּים !

⁽¹⁶⁾ בית 28-30: אתה אמרת לי בשירך (בית 84): "אני אסע
 ואלך לי", והנני לבקשך שלא תעשה כזאת: הן אתה לי אהוב נאמן,
 ואחbatchך ורוועה בלבי כאור רע (תהלים צ"ז, י"א), ואני אבחר בשבתך עמך
 והיא חביבה עלי יותר מחשקת ומשכב על יצועים, כי בכלל שבתי עם
 חכם לבב ונבון טוב ונעים לנפשי יותר מהיותה (יקרא בעניין יותר מהחי).

אל ר' יוסף בן שטואל הדיין¹⁾.

וְכֹן לְבִי חַמְדָהוּ,
אֲשֶׁר חַבֵּשׁ, אַפְרָהוּ²⁾ ;
וּמְסִינִי לְמִדְהָוּ³⁾,
אַבְתָּהוּ הַגְּמִידָהוּ,
לְכָלִיל־עַמְנוּ יַסְרָהוּ⁵⁾.
דָּרְכֵינוּ הַאֲבִידָהוּ⁶⁾ !
דַּבֵּשׁ מִקְרָא וְרַדְהָוּ⁷⁾,
בְּתַלְמוֹד גַּם לְכָדוּהוּ.

אָהָוב נְפָשִׁי, חַמְדוֹ אֶל,
וּתְאַדָּק, בֶּמוֹ חַשֵּׁב
וְעַשְׂהָ דִין בֶּמוֹ מְפִין
וְכָל־דָּבָר בַּעֲתָוּ⁴⁾ עַל
וּמְשִׁפְטוּ בְּמִשְׁקָלָת
וְזַהֲיר אֲשֶׁר עַקְשׁ
אָנִי עַמִּית לְכָל־מְזִיאָה
וְגַע בְּלָאָשֶׁר גַּלְתָּם

¹⁾ חרבי צד 54 שיר ל'ב, וכחוב מטעל לו : ובtab אל' צדיק לה מנ אלדיינן ואבטה יוסף בן שטואל (ר'ל) : וכותב אל' יודידו מהדיינן ושטו יוסף בן שטואל).

²⁾ אפר, ר'ל ל'בש (שמות כ"ט, ה, ויקרא ח', ז) את הצדך כאשר ייחשב את החשב (לשון נע"ל), ור'ל כאשר יאזור את האזרע, וחדברות נאמרים עדח'ב והיה צדק אוור מתניינו (ישעיה י"א, ה), והרבבי בארכ' : "וחננו את הצדך במתניינו כטו החשב אשר חננו את האפר (שמות כ"ח)".

³⁾ كانوا קבל את התורה מסיני (טפי הנבורה) ומתרבר פין (טפי משה, מצות ודרינים שנאמרו אחר מעמד הר סיני), ויש במלות סין וסיני לשון נע"ל.

⁴⁾ משלו ט'ו, ב'ג.

⁵⁾ עשה את משפטיו במשפטת וקנה חמדת לכל עמו, כי במצותו יעשו ואחריו דבריו לא ישנו.

⁶⁾ וכל זהר יהיר (משלוי כ"א, כ"ד), הטעקש דרכיו (שם י', ט) אבד יאבדנו, כי יחיבנו בדין.

⁷⁾ בית 7-8: אני חנני עמית ורע לכל העומק במקרא, אשר יטצא יורדה את דבשו (שפטים י"ה, ט). ולכל הנלחם בתלמוד יוכלו לו (טבין

לְבֵב גָּכֶר וְצַדְחוֹ⁽⁸⁾,
 עַנְק מִלְכּוֹ רְכַדְחוֹ,
 אֲשֶׁר הוּא לֹא מִרְכַּדוֹ,
 וַיַּשֶּׂם—אָגָּדָק עַנְהָהוֹ:
 יְרוֹא אֶל הַחֲרִיךְהוֹ
 בְּשָׁם אָבִיו יְלָךְהוֹ—
 וְגֹבֵר בַּתְּעֻדָּה הוּא,
 וְהַוָּא אָרְנוֹ עַבְדְּהוֹ!

וְפִי דָּבָר בִּצְחוֹת עַל־
 10 גַּזְן אַתְּ-דָבָרִי עַל־
 וּמְהוּמָה בְּחַכְמָתוֹ,
 וְלִי הָזָן רַב וְחוֹדָם מִלְכּוֹת,
 גַּעַת אֲרָאָה יְדִידִי, בַּי
 —בְּשָׁם אָבִיו שָׁמוֹ, וְשָׁמִי
 15 וְאָדָע בַּי נְבוֹן דָּבָר
 אֲשֶׁר לְבִי בַּעֲבָר לֹו

את עינינו ווירד עד פַּף דָעַת). — נַחַם בַּתְּלִמְדִיד נַמֵּם לְכַדְחוֹ, עַדְה'ב יְרִיטִי לְהַדָּה, כִּי בַּבָּי, בְּכִי (הַרְכָּבִי): אָס לְכַדְחוֹ, וְהַוָּא טְעוֹת לְדָעַת.
 (9) בֵּית 9-16: וְעַבָּב, אָפָּעָל פִּי כֵּי נַמֵּם אֲנֵי יְדִידִי רַב לַי בְּחַכְמָות כִּי אָצַד אֶת הָעֲרָבִים בִּצְחוֹת לְשׁוֹנִי, נַמֵּם בְּנֵי יוֹן יְעַשְׂוָה מְדָבָרִי — אָס אָדָבָר בְּלִשְׁוֹנָם — רַבְּיָד לְצֹאָר מְלָכָם, וַיֵּשׁ לִי טְדָה נְדוֹלה בְּחַכְמָתָם — חַכְמָת יוֹן — יְוֹתֵר מַהֲם), וַיֵּשׁ לִי נַמֵּם הָזָן רַב, נַמֵּם כְּבָוד וְחוֹדָם מִלְכּוֹת וּמוֹשֵׁם טָוב, בְּכָל זַאת אֲנֵי נְכַנְּעַ לְפָנֵי רַב יוֹסְף, וְעַת אֲרָאָה אֶת יְדִידִי זֶה, אֲשֶׁר שָׁמוֹ כִּשְׁמָם אָבִי (יוֹסְף) וְשָׁטוֹ כִּשְׁמָם אָבִיו (שְׁמוֹאָל), כֵּי הוּא יְרָא ד', וְאַכְיר וְאָדָע בַּי גְּבוֹן דָּבָר הָוָא וְנוֹדוֹל בְּתֹורָה, אֲשֹׁוֹת אֶת לְבִי בַּעֲבָר לֹו וְאוֹתוֹ אֲשִׁים לְאָדוֹן, אֲשֶׁר לְבִי יְעַבְּדָנוּ. — לְבֵית 9-11 רְאָה אֶת הָעֲרָבִי בְּדִיאָן רִיחָה בָּרָק א' צָד 68. — מַלְכּוֹ (בֵּית 10), בְּכִי: מַלְכּוֹ. — וַיֵּשֶׁם צְדָק עַנְהָהוֹ (בֵּית 12), רְלִישָׁם טָוב אֲשֶׁר יְעַנְהָהוֹ הַצְּדָקָה וּוֹהֵל לְעָדִי וְחַלְילָה. וְעַד הַרְכָּבִי: "עַנְדָּהוֹ, מוֹסֵב עַל הַוָּדָם תְּלִכּוֹת הַקוֹדֶם". — וְאָדָע (בֵּית 15), לְדָעַת הַרְכָּבִי "שְׁעַוּרוּ פָה הוּא כָּתוֹ: אָז-אָדָע, מוֹסֵב עַל וְעַת אֲדָאָה הַקוֹדֶם". וְלֹפִי פְּרוֹשָׁי אֵין צָרָק לוּה. — אֲשֶׁר, בְּכִי (הַרְכָּבִי): אֲשֶׁר, וְעַיְזָה נְשַׁחַת הַמְשִׁיר הַרְכָּבִים.

יא.

לאחד מידידיו, ואולי להניל¹⁾.

— — — — —

תְּרֵבָה לְצֹרֶה מִהְלָקַת²⁾
 בְּנִתָּה גָּדְלָה אֲשֶׁר עַצְמָה
 וְתַעֲצִים שְׂרִיו בְּמַלִּיחָה,
 מֵאַל בְּכָל-אֲלִים בְּאַל עַשְׂה
 בְּסֶה מְעוֹנָתוֹ בְּעַבְעַן
 לְבַטְשֵׁר בְּאַרְצֵנו מְאַגְּלִיחָה⁴⁾,
 וּבְרַק עַנְן אָרוֹן בְּמַנוּזָה⁵⁾
 קְרַפְתָּעַלְפָנִי בְּבָבִי טְהָלִיחָה³⁾,
 תְּשַׁמְעַשְׁאוֹן בְּעַמּוֹ בְּחֻולָּחָה, אָרָץ יְבַקַּעַ קּוֹל חְלִילִיחָה⁶⁾.

¹⁾ הרכבי צד 2 שיר ב', וכותב מטעל לו: ולה אליו צדיק לה ניאבא ("ולו, תשובה לאחד מידידיו"), וטביה 28 נראה שהיה שם אביו של הידיד שמו אל, ושער הרכבי שהוא אולי ר' יוסף בן שמואל הדין הניל. – בית 21 והלאה נמצאים גם בכ"י אוכספורד הנזכר בהערה 1 לשור ב'.

²⁾ בית 1-2: ביטח בערב ים, לבשאננה מעבקו העיה⁷⁾ והבלוי, מרבח נפשי מחללים לצידה, אשר הביאה את נדלתו העצומה ועל כן פרקה בربיהו ותעיצים שיריו (שירי המכבוד המתחרים לשפטו). – בית 3, לשון בינה,

³⁾ שמות ט"ו, י"א; משלוי ח, ב"ו; תהילים ע"ד, י"ז; והרכבי מנך:

עַשְׂה אָרָץ. מבית זה ועד בית 18 ידבר החטסור על נפלאות אל בטבע, ואני אכאר את הדברים אחד אחר והחטסור טובן טליו.

⁴⁾ מכמה שמים בעבים, למען המטיר נשם על הארץ. מאנליה, איוב ל"ח, כ"ח, והכינוי טוסב על מלת מעוננתו, ור"ל נתפי המטיר היורדים מן השמים.

⁵⁾ והברק היוצא מבין עני המטיר הוא כמו ניזען (ישע' א, ל"א) אשר ישוף על פניו כוכבי השמיים המטירים. – ענן אורה, איוב ל"ז, י"א. – פ. ה. ל. י. ה., בן אני מניה וקורא, והוא משרש היל ועדחה⁸⁾ כי כוכבי השמיים וכטלייהם לא צהלו אורים (ישע' י"ג, י'). ונראה שלזה פן גם דירנבויג הביא את הנחתו הרכבי בחמניד לשנת 1879 צד 402) ונשתבשו דבריו בדרומות; ובכ"י (הרכבי) כתוב: פ. ה. ל. י. ה.

⁶⁾ ואת קול שאון הרעם תשמע בחוליה, אשר תהמתה כחלילים (ורטמי

בעב לנטע אַתְּ נִגְבֵּלִיחָ ?
 הַשְׁלִיךְ אֶלְיָאָרֶץ פָּתִילִיחָ ;
 וְתַכְסֵן פְּנֵי כּוֹכְבֵי וּבְלִיחָ ?
 לְחִיחָה וּתְחִיבָּא אַתְּ דְּעִגְלִיחָ ?
 יְדֻעָה . וְהִיא יְדֻעָ שְׁבִילִיחָ ,
 בּוּבָל — בְּכָלָה יוֹם בְּלוּלִיחָ
 חֹזֶת וּבָשָׂה מְבָתוּלִיחָ !

דוֹמָה חֹזֶת קְלֹות בְּהַרְעָמוֹ
 שְׁמַלָּה קְרַעָה אֲישׁ בְּגַבָּה גַּם
 זְבוּל בְּגַלְוָתוֹ פְּנֵי שְׁמַשׁ
 10 בְּדִימָות יְפַתְּ-תָאָר תְּגַלָּה אַתְּ
 מְזַלֵּךְ לְבָנָה עַל-שְׁבִילִים לֹא
 תִּקְרַב אֶלְיָשְׁמָשׁ וּתְחַבָּא
 חֹזֶת יְמִינְךָ חָפֶה בְּתוֹךְ בֵּיתְךָ

מ"ח, ל"ז) ותבקע ארץ בקולה (מ"א א/, מ'). – בחוללה (משרש חול),
 וענינו בענין קול בחולה שטעה, ירמי' ד, ל"א). חלייה, לשון נעל.
 2 בית 6-7 : ובאשר יורעם הרעם את קולו בעבים, הרי הוא כאלו
 בא לנפש את נבלו השטמים (עדח"כ ירמי' ס"ח, י"ב ; והכוונה על העבים,
 איוב ל"ח, ל"ז), והוא קודע בפירוש את השטמה (את העבים, סלשן טי
 צרר סים בשטלה, משלוי ל' ד') ומשליך את פגיעה (את הנשטים הדוממים
 לפטוליהם) על הארץ. זה באור דבריו הטעור, כמו שהעיר נס אינגרם במח"ע
 המוציאר לשנת 1880 צד 26, והוא העיר נס על מילצת דותה לו בשינוי
 רשבג'. – חזוז קלות, איוב כ"ח, כ"ז, ל"ח, כ"ה, והכוונה על הרעם
 לדעת מפרשימים רבים.

8) בית 9-13 : יהיו בעבר ליל והמער קם לדממה, תמו הברקים
 והקלות חרלו ונס הנשם חלף החל לו, השטמים וגולו את פני השטש ותכם
 השטש בותחה את הרכבים הנוצצים והמוחרים, או או גְּרָאָחוּבָּוּ (השטמים)
 בכלל יפהו, והוא דותה לאשה ימת הָאָרָר, אשר אם תנלה את חייה תחביא
 את יפי עניליה (יזוקאל ט"ז, י"ב). ו/or ל כי יפי עדריה באפס וכאיין למול יפי
 לחיה), נס הלבנה – אשר מוביל אותה האל על שבילים, אשר היא
 בעצמה לא תדען: לפניו הם נגליים ונודעים לו – מתקבא בזבול עת תקרב
 אל השטש, ככלה אשר ראתה ביום חתונתה את אופה בתוך ביתה ותבוש
 ספינה בשבייל בחוליה אשר עוד איןם, על דבר הרעיון בבית 10 ראה הערטוי
 בדיון ר' י"ח בר' א' צד 100. – נתקבָס (בית 9), בן ניל, ובכ"י:
 פְּבָסָה, ננד הטסקל, וכתב הרכבי שצ"ל תקסה. – על (בית 11),
 בכ"י: עלי, ותקנו הרכבי מהערותיו. – נידע (שם), הרכבי מנקד:
 נידע – כלח – כלוליה (בית 12), לשון נעל. – החוּקָה, = החוּקָה
 (כטו גַּאֲחָה=גַּאֲתָה, בראשית ט', ו'), וכן דעת אינגרם במח"ע הג' צד 27,
 ובכ"י: חוּקָה, וכתב הרכבי: "הטלה חורrah היא קשת החבנה, ואולי ציל

קַצְרָה לְשׁוֹן מִלְּתֹות אֶת- גָּדוֹלָה, וְאֵם תִּטְבִּיב בְּמַלְיכָה⁽⁹⁾!
וְנֶפֶשִׁי, אֲשֶׁר מִקְרָה לְאַזְרָה אֶת רֹוחָה וְלֹבָה עִם בְּסֶלֶיךָ,
עֲזָבִי לְסֶפֶר אֶת-פָּעָלָת אֶל- בְּפֶרֶט וְסֶפֶרִי אֶת-כְּלָלָיךָ!
שִׁימִי לְדַתְךָ יוֹם, תִּפְתַּח בָּנו קְשָׁרָה וְתִגְתַּשׁ אֲפֵלָה⁽¹⁰⁾,
וְתַּנִּי לְצִיּוֹן-יוֹם אֲשֶׁר בְּכִיה יִפְרֹעַ בָּמוֹ פָּרָצָו נְחַלָּיכָה⁽¹¹⁾
עַל-פָּתִיחָה- אֲסֹורָה בֵּין רֹודִים וּמְכַבְּדִים בְּכָלָיכָה –

פ'ודהה, או בְּרוֹךְ בֵּיתְךָ חִזְרָה בְּמוֹ בֵּית בִּירָהוּ, ובחרבָה שֶׁהוּא מִבְאָא אֶת הַשְׁעִירָה דִּירְנוֹגָן, שֶׁל זָהָרָה, מְלָשָׁן פָּנוֹ חִזְרָה (ישעַי ב'ט, כ'ב);
 יְמִן צָעֵדרָה נֶם אֲנִי מְלָפְנָים, ואָוְלִי הוּא הַגְּכוֹן. וְעַד הַחֲסָם רַבְּצָיו באַבְעָר הַעֲקָר חִזְקָה-אָבָהוּ, כִּי הַבָּלה בּוֹשָׁה בְּרָאוֹתָה אֶת אָבוֹה וּתְרַמְּמָה שַׁתְּבֻשָׁ מַמָּה.

9) שורה 14-16: אולם מה אָארַיךְ וְלֹשׁוֹן קַצְרָה להנידר את כל גָּדוֹלָה של הבורה, אף אם חִיטֵּיב לְדַבָּר לא מִכְלֵל להגִּיעַ עַד תְּכִלָּת שְׁבָחוֹ, אשר על כן נֶפֶשִׁי – אֲשֶׁר מִקְרָה לְצָוֹרָךְ אֶת רֹוחָךְ וְאת לֹבָךְ וְאת בְּסֶלֶיךָ, רַילָּךְ – אֶת בְּלָךְ – חִדְלִי לְסֶפֶר אֶת פָּעָלָת אל לְפָרְטָה, כי נְגַע מִמֶּךָּ הַדָּבָר וְלֹא תִּכְלִל עַשְׂדוֹן, וְסֶפֶרִי רַק אֶת בְּלָלָתָה.

10) הַבְּלָלִים הָאֶלְתָּה מִה חַמָּה? האחד: כי נתן לנו תורה אמת בוללת חממה אלהיות עמוקה, וע"ז אמר: הִי קוּבָּעה עִתִּים לְתוֹרָה וְהַשְׁתְּרָלִי לְפָתָח אֶת קַצְרָה (להבין את דבריהם הסתומים והחוותומים) ולְהַגִּיה אֶת אֲפֵלָה (את דבריהם המבוססים בערפל ודרושים באור וברור), או תְּבִינָה גְּדוֹלָה הָאֵל וְאוֹתָה הַבָּלָל לְסֶפֶר לְרוֹר אֶת פָּעָלָתוֹ. – קְשָׁרָה, כן ציל, בין הַבָּיא הַרְכָּבִי בְּחַמְנָד שֶׁבָּשָׁם דִּירְנוֹג וְתוֹרְדוֹן; וּבְבָבָי: קְשָׁרָה, וְכָבֵר הַגְּרִישׁ הַרְכָּבִי שִׁשׁ בָּה טוּחוֹת וּרְצָחָה לְתַקְנָה קְשָׁרָה, וְהַעֲדֵר בְּעַצְמָוָה כִּי לְפִי תְּקוּנוֹ וְהַזָּנָן הַלְשׁוֹן עַלְהָה יְפָה.

11) בית 18-23: וְהַכְּלָל הַשְׁנִי מְכֻלָּל פָּעָלָת דִּי, כָּלֶל הַכְּלָל פָּרָטִים דָּבָרִים, הוּא: כי הַקִּים לִישְׂרָאֵל בְּגָלוֹתוֹ אִישׁ כְּמַקִּיטָּמוֹאֵל הַמְּהוֹלָל, אשר נִמְצָא בְּדוֹן לְאֶחָרִים כְּתָר בְּקָנָה וּכְתָר מְלָכָות (מְשֻׁרָה רַיל שְׁרָה), שְׁנִי דְבָרִים אשר אָבְהוּ הַאֲוִיכִים מִישְׂרָאֵל, וְעַז הוּא אָוֶר: אָמְרוּ לְצִיּוֹן – בָּוּם אֲשֶׁר בְּבָיה יִפְרֹעַ בְּנָחָל (איוב כ'ח, ד') עַל בַּת יְהוָה הַאֲסֹורָה בֵּין הַעֲמִים אֲשֶׁר יָרְדוּ בָהּ בְּגָדוֹ וּמְכַבְּדִים אֶת בְּכִילָה – אָמְרוּ לָהּ וְדַבְּרֵי עַל לְכָה בְּפִידָה דָבָרִים טוֹבִים, דָבָרִים נְחוּמִים, כי חִקּוֹם וְתִגְנְעָר מִעְפָּר וְחִשָּׁא אֶת רַאשָּׁה וְתַּבְּנֵן אֶת עַצְמָה לְמַצּוֹא מִנוֹתָה מְהֻבלָה, כי אָמַר אָבָהוּ הַמְּפִיצִים (ירמִי כ'ג), ז' רַיל הַשְׁנִיאִים, שְׁרָה וּבְקָנָה מִקְהָל יִשְׂרָאֵל, הַנָּה שְׁוֹהָן – גַּם שְׁרָה

- 20 אַמְרֵי עָלִי לְבָה בֶּפֶה שִׁיחָה
תְּקֻומָ וַתְּחַנֵּעַ וַתְּחַאֲרָאשׁ,
בַּי אָם בְּפִצְיוֹם אָבְדוּ מְשֻׁרָה
תְּהֵה שְׂמִינִין נְקַבְצָו הַיּוֹם
לִישָה וְלֹא טְבָרִי רְחַלְיהָ,
- 25 רְאַשָה וּמְחוּיק יָד לְרִשְׁתָה,
פְּלִיל בְּכָל-קְשָׁרִי חְפָלָה,
מְשֻׁרָה עָלִי שְׁכָמו בְּשִׁירָתִי
תְּנוּתָה אִמְתָה עַל-פִּיו מְסֻרָתָה,
- גַם כְּדַגָה - נְקַבְצָו הַיּוֹם בְּדַי שְׁטוֹאָל, בְּן אֲצִילָם מְאַצִילָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. -
וְתַנֵּי (בית 20), בְּלָשׁוֹן לְזִוְתָה לְבָת יְמִתָה (שְׁפָטִים, יא מ'), שְׁעִנְטוּ לְדִבָר
עַל לְמַה וּלְנַהֲמָה, לְלֹעתָה דְבִים מִן הַמְפָרְשִׁים, וּכְن שֶׁיְתַנוּ צְדִקָתָה ד' (שם
ה/ יא) עַנְינוּ גַּם הַדָּבָר וְהַסּוּפָר, וְהַקְלָל בְּעָנָן זוּ גַם כִּי יְתַנוּ בְּגָנִים (הַושׁ
ח/ יי') לְפִי דְרָשָׁת הַכְּמַוְיל בְּבֵב ח' עָא. - וּבְלִיל (בֵית 23), רְלִכְתָר
וּעֲטָרָה, רָאה הַעֲרָתִי בְּדִיזָאן רִיה בָּךְ א' צְד 102.
- (12) המשורר הולך ומספר בשבח אהובו והו יאמר, כי הוא לבת
ישראל חוק כאריה וכלש שללה, אולם לא ישמש בכחו וגבורתו להרע
 לישראל ולטרוף הרחלים החלשים וכו" (הרביב). - לישאה, בן הוא מנקר
בכ"י אוכספورد והוא הבן, ובא על משקל תעל, חילקה, מילום.
- (13) הוא ר' אש לבת יהודה ומהזיך בד' ר' שיה (בלשון נעיל) אשר
מטה ידים, והוא לה ברוכל, כי מודה לה כל אבקת רוכבל (כל טוב ונעם)
� והוא ימחץ ראש כל הולכי רכיאל בקרבה, ויש גם בוה לשון נעיל.
- (14) ראה שיר ד' בית 8 והערתי שם. פְלִיל, תְּפָלָה, לשון נעיל,
ובן גְדוּלָה, גְדוּלָה, ובכ"י אוכספورد כתוב כליל תחת פְלִיל (שהוא
מלשון נתן בפְלִילִים, שמות כ"א, כ"ב), וטעות הוא.
- (15) המשרה אשר על שכמו רמה בשורתו, אשר תנע עד מרים ותנה
בוכבי השמיים וכיסיליהם (ישעיה י"ג יי').
- (16) הדרלה היא עדה'כ מלacci ב/ ז', והסוגר הוא עד נאמרם (וטהה

גאים. ושהפל בין שפלה¹⁷ ו-
ארץ ומספריא נפליה¹⁸ ;
רבה, ובלהו לא יכלה¹⁹ ,
אמרו ; לך תאות גדרתך,
כח מטה ונחה חיליך !

ביב ע"א) : כי רבים חללים הפליה (משלו י, בז) זה היה שלא הגיע להוראה
ומורה, וכמו שהעיר נס הרכבו.

(ז) וזה הוא בערת זבים , ריל' הבהיר עם נבר (שיב ביב, בז, תהלים
יח, בז), ואף שהוא נאה בן גאים, הוא שפל בך שפליים, עז בון עזים . -
בן גאים . בן גאים וגדולים, וכן בנה ר' נהוני בן הקנה את ר' ישמעאל,
במבחן כמה פעמים בחוכמות רבתי .

(ח) והוא מוה בן מוה (ברכות דף ב"ז ע"ב), בן אנסים מעמידי ארץ
(עדיהיכ וצדיק יסוד עולם, משלו י, בז) אשר יש בכחם להפליג את
הנפוליים בחכמה (לשון נעל).

(ט) בית 31-32 : וכאשר ראו בארץ את גדרתו כי רבה היא כל כך , עד
כי לא יוביל ולא יבל נשוא אותה איש זולתו , אמרו לו : לך תאות
גדרת בגדודה, כח מטה (צמלה י, יט) ונחה חיליה , את צבאות ישרון .

יב.

לאחד מידידיו ורב יוסף שמו. ואולי הוא הנו"ל¹⁾.

יריבוני אשר יידעו אבותוי, ^{למען ייחזו נפשי מכורה²⁾}

לאח עוב – ביום עוב מדורו – בלביו אח ובצלע מדורה;

עניתים: שאא אמרתם לי זקב, ופתני אמרין אל בל-אמירה³⁾!

התיקר משלת נפשי זאינה משות אתרטתי נפש יקרת?

וזהארון אשר עבד אדנים ועבדיהם, וארכיו בחכורה!

שטע, יוסף, מאסף שור אבותוי, ומוסף על-שרשת שורה⁴⁾.

1) הרבבי צד"ה ט"ז, ופצעל לו בזוב: לא אליך זידק יולו, אל אחד מידידיו), ובבית 6 נזכר שמו: יוסף, ועוד הרבבי אויל' הוא ר' יוסף בן שמואל הדין היל.

2) בית 1-2: האנשים אשר יידעו את אבותוי, שהיו בע chorin מחורי הארץ, יריבוני יعن' יראו את נפשו שרווא מכורה כאקה לאח יודידי, אשר נהיה בתקוק לבו אח מבוערת (וירטמי לו, כ"ב, כ"ג) ומדורת אש (ישעיה ל"ט) בשעה שעוב את דירתו... לאח, אח, לשון נעל, וכן מדורו, מדורה.

3) בית 3-5: ואני השיבו אמרי להם לאמר: רבריכם שאו וכוב ואין בהם ממש, ורק פתי מאמין לכל דבר (משל' י"ד, ט"ז). אבל אני הני מבין בר לאשרו ואיך אישים לב לדבריכם; והתיקר בעני נפש ומעלה, אם לא חדי משות (מיא א' ט"ז) את האנשים, אשר להם נפש יקרת, כיידי זה אשר אהבתמי? ואתם דעו לכם, כי רק מי שעבוד אדנים באלה (נדולים בחכמה) ועבדיהם, ונכנע גם לאורחות המסבבים אותו בחכורה – רק הוא ארון באמת!

4) בית 6-8: שמע לך, יודידי יוסף, המאסף את שרחת אבותוי ומוסיף

עליה שורה, האיש אשר ברוב שכלו ישכיל גם את בעלי הסכלות (מחכים פחאים בחכמתו) ומולדת את התבונה העקרה (כי הוא מרבה תורה חכמה בעזם בינהם): זו נפשך, כי יש לך מקום בנפשי וכי לך אצלך מעלה יתרה על ראשי (הנק חשוב בעני יותר מראשו)! – שור (בית 6), לשון שורה;

וְהַטְּשִׁבֵּל אֲבִי סְכָלוֹת, וְמוֹלִיד בְּשֶׁבְלוֹ אֵם תְּבִונָה הַעֲקָרָה:
 לְזַה מִקּוּם—וְחַי נְפָשָׁךְ!—בְּנֶפֶשֶׁנִּי, וּלְלָרְאָשִׁי לְזַה מַעַלָּה יִתְרָה,
 וְלֹא מְאוֹ אֲהַבְתִּיךְ, אֲבֵל טַן וְמִינְלָדוֹת וּמִימּוֹת הַיִצְרָה⁵).
 10 שְׁנֵי הַשְּׁקָט וְהַרְצָה יִשְׁנָה, יִמְיַרְתָּה בְּתוֹךְ אָרֶץ בְּחוֹרָה.

והרכבי כתוב גם הוא כן אבל חוסוף לאמר: ואולי עד שהbia הרדייק ביצרת שורר, כי יש מפרשימים חתמה שורה (ישעיה ב' ח', ב' ח') יפה יחסות, ותודה אם הוראת המלה פה: אבל פה טיבך יפה אשר הותה לאבותינו, ולא כן דעתך. – יוֹסֵף מְאַסְתָּה, יוֹסֵף לְשָׁן גָּעֵל. – בגען לרענן המשיר בבית 6 ראה הערוות לזריאן ריה ברך א' ציד 101.

5) ואכן לי רגע אשר אמר עליו: מאו אהבתיך, אבלו לא אהבתיך לפני הרגע ההוא, ואני באמת אהבתיך למין היום אשר נוצרתוי וממיילדותי, ומה נעימה הייתה העת הזאת! השנים היו שנות השקט והרעה הייתה ישנה ולא הדרישה את שמחתנו, והימים היו ימי טובות וחיינו יהדו בארץ נבחרה, לא בטע עתה אשר הפריד הנדור בינו ובין!

יג.

לאחד מידייו ורב יוסף שלו, ואולי הוא נ' בהנ'ל¹⁾.

הנְּרָפָא הַזָּמֵן מִמְּחַלְתוֹ,
וַתַּדְשֵׁ אֶתְרַי אֲרֻךְ בְּלֹתוֹ²⁾,
וְאָם לְבָשׂ עַנוֹּד בְּקָר בְּשָׁמֶשׁ וְסָרָ מַעַל בְּנֵתְשַׁתְרַ בְּסָתוֹ?

1) הרכבי צדר ז"ז שיר לוי, וכותב ממעל לו: ולה אליך צאלחה بعد
עדואה (ולו), לאחד מידייו שהשלים עמו אחריו אשר התקוטט עמו). ובבית
ז' נזכר היהודי הזה בשם ר' יוסף, ובבית 20 מכנה אותו הנגיד בתואר
הרבי", ושער הרכבי שהוא ר' יוסף בן שמואל הדין הניל, ולפי השערת
דוקס (להלן קורותים צד 33) הוא המשורר ר' יוסף בן חסדי, אשר כתוב
לכבוד הנגיד את שירתו המכונה "שירה יתומת" (ראה נספות סי' ה'), וההשערה
זו את לא תתקן, כי אם בן לא היה הנגיד נמנע טלשבח את ידיו גם בתור
משורר, ולא הוביל מוה דבר בבית 18-19. – בית 1-12 נמצאים גם בדיאן
ריה כ"י אוכספורד 1791 ח"א סי' שפיה ובכתבת שעיל גבס העיר המאסקופ,
שמצא את השיר הזה, אשר נכתב אחורי אשר חדרה המחלוקת בין ידיו,
באספת שורי ריה אשר אסף וכותב על הספר ר' דוד (וכאן בינה ובין בעק'
אכונאה וחשה פואלת פכתה לה, מן כת ר' דוד נ"ע). ור' דוד זה היה אחד
ממאספי הדיאן לריה), ובסוף כתוב:Kal ר' דוד הדא אלקizard נאקו לם
יונך מנה סי' מא כתוב (אמר ר' דוד: השורה החסורה זו לא נמצאה ממש
רק בכתבוב בוה), מכל אלה נראה נראה שהרגיש המעהיק הראשון, אשר הייתה
העתקתו לפני ר' דוד, שהשיר הזה אינו לריה והוא מלעתיקו כלו. – בתיים
אחרים משירנו הביאם ר' משה בן עוזרא בספרו "מתאב אלמחצירה ואלמראברה"
ואעיר עליהם במקומם; ואת כלו הדרפסתי גם אני בס' שער השיר צד 29 סי' 23.
ויש להעיר עוד כי השיר, אשר דת אליו הנדפס בהמגיד לשנת 1879 צד 14 כולל
אולי את התשובה על השיר שלפנינו, אשר היה בלי ספק לפני עיני המחבר
בכתבו את שירו.

2) בית 1-2: המשורר ראה עד עתה את העולם חשוק בעדו ואת הזמן
כ Allow הוא מלא חללים ופצעים ובליה ונשחת ואין בו מותם. עתה כי חדרה
המריבה בין ידו לבין ידיו הוא ראה את הזמן ופניהם שוחקות לו ורבל נדפרק
לטוב ויפה ונעימים, והוא מתמה וושואל: הנרפא הזמן ממחלהו אשר שנתה את
פניו לרעה ואם הייתה לו ערנה אחורי בלוותו (בראשית ר' י"ב) והימים רביכם
האם הלבישה הטמש את עין הבקר (הושע י"ג, נ) באור לבושה. ואם הוסר

הַכְמָנִי יְהִי טָרֵף בָּאָפֹן   וְאֶם יִטְזֹר לְעוֹלָמִים בְּמַתוּתוֹ³ ?
 וְאֶם אָכַל לְהַתְּאַפְקָן, וְדוֹדִי   בְּמִים שְׁפָכָה עַלְיִ חַמְתוֹ !
 וְאֶם תָּאַמְרוּ: עַלְיִ מַהֲדָה וְלַמָּה וְאֵיכָה אַחֲרִי אַהֲבָה נִשְׁתַּחַו⁴ ?
 חַמְסִי עַלְיִ לְכָבִי, כִּי בַּיּוֹם בָּו   בְּחֻול יַכְבֵּר וְלֹא אָכַל שְׂאַתוֹ ;
 וְלוֹ אָכַל לְהַכְנִיעַ הַבָּאַתְּיו   אַלְיִ רְגָלָו בְּעַבְדוֹ בְּנָאַמְתַּחַו !
 וְאֵיךְ יַשְׁפִּיל אַשְׁר גַּיְתָּו בָּאָרֶץ לְמַיִּ שַׁחַק מַעֲונָתוֹ וְבִיתָו⁵ ?
 וְאֵיךְ אָכַל לְכַוְּפֵת לְבָב גְּעִינִי יְמִי חַיָּו בַּיּוֹם קָלָו בְּמַיִּתְוָו⁶ ?

פעל בעך השחר (תהלים קל"ט, ט) כבוי השחר ויהי אור וזהר טסביב ? –
 הקדשות ותחינות כלשהן נמצאות הרבה בשיריו משוררינו, ראה לטשל בדריאן
 ר'יה ברך א' שיר ע"ח והערתי שם (צד 189). והרבבי כתוב בחערתו
 לבית 2: «על זה הס תמנות מליציות להאהבה אשר היתה נסתרת עד
 כה משני האוחבים הנനיד ורב יוסף». – ל'ב'ש, פועל מושרש לבש (מ"א
 כ'ב' י), ובכ"ז אוכספורד: ל'ב'ש.

³ בות 3-4: אםנס ידרתי כי סוף החלום לבוא, שהרי איש כמוני
 לא לעוד יטהר באפּו (איוב י"ח ד'), ואיש כמוני לא יטור לעולמים (תהלים
 ק"ג, ט), ובכל זאת לא יכולו להתפרק (בראשית ט"ח א') ולבי היה על
 דיו על אשר שפכה עליו חמתו של ידיי נמים. – ה'ב' מ' נ', כ'ט'ו, כ'טו
 פלה שמשתמשים בה משוררינו הרבה במובן שלפנינו, כמו שהעיר הרבבי
 בחערתו צד 163. – ו'ד'ו'ר, ב'כ' אוכספורד: י'ד'ו'ר.

⁴ בות 5-7: «ואם תשאלו: מודיע שבחת את רעך אחרי אהבה
 שאהבת אותו? אשיככם כי הסבנה לה הוא לבבי הלובש נאות, וכבים
 אשר יבוזו יכבר הלב עלי כחול עד כי לא אוכל שאתו; ולו יכולתי
 להכנייע את לבבי ולטדו ארך אפים וסבלנות, היותי מביאו וטפilio לרגליו
 של אהובי ר' יוסף כמו העבד בן האמה המתבקש סליחה וכפרה בכךעה
 והטהרוה» (הרביבי); ראה איוב י' י'; דברים י"ד כ"ד; תהילים ק"ז
 ט'ז. – י'כ' ב'ד (בוח 6), ב'כ' אוכספורד: כ'ב'.

⁵ «אולם אוכבָּה אוכל אנבי הצער אשר ביתו בארץ תחתיה, להשטיל
 ולהכנייע את לבבי הרם, אשר ירים ונשא ונכח מאר עד כי משכנו בשמיים?»
 (הרביבי); ראה שיר ט' בית 26 והערתי שם.

⁶ «וְאֵיךְ אָכַל לְהַכְנִיעַ אֶת לְבָבִי אֲשֶׁר יִהְשּׁוּב אֶת חַי הַחֲרַתָּה
 כְּבָתָה, וּבַיּוֹם אֲשֶׁר יִמְצָא קָלָו וַיּוֹזְהּוּ יְמִי חַיָּו נְדַטו בְּעִינֵינוּ בְּמַתוּתוֹ?»

וְיַלְוָה הַזָּבָא בְּמִלְחָמָת כְּמוֹ יָם
וְאֵין תָּוֹקֶה לְבָרֶךָ מְגַנֵּן מְאַדְם
אֲנוֹ שְׁתָה בְּכָסָם מְתוֹת וִשְׁחָק,
בְּכָסָם מְסִים בָּעֵת אַמְּאָךְ שְׁתִיתָהוּ;
וַיּוֹם קָטָב אֲשֶׁר יִפְלִיל בְּפִירִים עַלְיָעָרֶת הַזִּי טְרַם חִוּזָתוֹ⁷—
יְשַׁתְּקִרְבָּנוּ כְּמוֹ צְפֹור בְּבָאוּ, וּבְגַעַל לִבְתָּחָבָא.
15 שְׁאַל בְּיוֹמָה אֲשֶׁר תַּדְעַשְׁבִּילָוּ, שְׁאַל צְדָקָה, לְמַעַן הוּא עַמְּתָהוּ⁸,

(הרבי). — לכוֹף, לדבָא ולחשְׁפָול, לשׂוֹן ווֹקֵךְ כְּפֻופִים (תְּהִלִּים קְפֵי ח').
⁷ בית 10-12: ולבי זה עוֹ ואמיַץ בְּךָ, עד אשר אָם יְבוֹא
בְּמִלְחָמָה כְּבָדָה, אשר תַּדְמַה לִים רְעֵשׂ ווּמְעֵפָה בְּשָׂהָא מְטוֹלָא טְשָׁפָתוֹ אֶל
שְׁפָתוֹ (דְּהִי "בְּ ד' ב") וְגַלְיוֹ יְהָטוֹ וְרוֹהָטוֹ וַיַּתְפְּרַצּוּ לְעַבְורָעַל נְדוֹתָיו, וְתַחַת
טַי הַיָּם הִיא מְלָאָה טַנָּן בְּאַדְמָן יָאֵשׁ פְּלוּחָות הַקְּרָבָה (עַדְה"בְּ נָחוֹם ב' ד') וּבְרָק
חַנְתוֹת (שם ב' ג): נָס אָוֶן לְאַבְדָּק יְלָא יְהָת, אַבְלָא יִשְׁתָּחָה בְּבֵית סְתוֹת וְשְׁחָק
עַל שְׁפָתוֹ, אַבְלָוּ שְׁתִיתָה אַתָּה בְּזָם טִימָה בְּשִׁתְצָמָא, — בְּבָוט מִתָּה, כְּחָתָה
בְּכָי אַוְכְּפָורָד וְהָוָא הַנְּמָמָה הַגְּבָעָן לְדָעַתִּי, וּבְכָי פְּטַחָב שְׁתִיהָ לְפָנֵי הַרְכָּבָן
כְּתָבָב: כְּבָור מְתוֹת, וּפְרָשָׁו הַרְכָּבָי: "בְּמִדְחָה נְדוֹלָה, כִּי הַכּוֹר מְחוֹקָק שְׁלָשִׁיט
סָאוּם וְשָׂוָה לְחוֹטָר (מ"א ה' ב', יְהָוָאָל מ"ח י"ד)", וְאָם נְעָמָה "בְּבָור מְתוֹת"
הָוָא הַגְּכָונָן, לְדָעַתִּי יִתְכַּן יִתְרַחֵר לְפָרְשָׁו עַפְיָי אַיּוֹב י' ג': אַת הַמּוֹתָה הַקְּשָׁה,
וּרְלַבְגָּן בְּאַיּוֹב שֵׁם וּר' יְוָנָה בְּשָׁרֶשֶׁת בְּבָרָה. — וְאֵין, בְּכָי אַוְכְּפָורָד:
וְאֵיךְ. — שְׁתָה, שם: יִשְׁתָּחָה.

⁸ בית 13-14: "וְנָס בְּבָאוּ יוֹטְקָטָב וְדָבָר הַמְּפָלֵל אֲדוֹת עַל טְשָׁבָב
חָוְלִי אֲשֶׁר לֹא יִקְוֹטוּ עוֹד סְמָנוֹ, נָס אָוֶן לְאַיְסָול לְבָוּ עַלְיוֹ כִּי יִשְׁחָק בְּוּ
בְּצָפָר וְיִשְׁטָנוּ מְדָרָךְ לְכָתָף וּגְלָנוּ בְּגַעַל". (הרבי). — טְרָם, דְּלָל אָ, אַיִן,
בְּאֵין, רָאָה דָבָרִי ר' יְוָנָה בְּשָׁרֶשֶׁוּ; חִוּזָתוֹ, מְלָשָׂן וְהָוָה מְהָלוֹ (וַיְשַׁעַר
לְח' ט') וְהַדּוֹמִים לוּ, עַנְעָן רְפָואָה; וְשָׁעָס טְרַם חִוּזָתוֹ: אַיִן לוּ רְפָואָה
(פָּקָד הַקְּשָׁב לֹא גְּרָפָא עָוד). — לבית 14 רָאָה אַיּוֹב מ' ב' ט'.

⁹ בית 15-17: וְאָם תַּרְצָה לְדָעַת אֶת תְּקֹפוֹ שֶׁל לְבִי, אֶת נְדָלוֹ
בְּחַכְמָה, בְּצָדָק וּבְנְדִיבָות, שָׁאַל אֶת הַכּוֹבֵב בִּוְתָה (עַמּוֹם ה' ח'); אַיּוֹב ט'
ט', לְח' ל"א) אֲשֶׁר תַּדְעַ אֶת דָרְכֵי (כִּי בֵּין בְּכָבִים יִתְהַלֵּךְ לְבָוּ, רָאָה
שִׁיר י' א' בֵּית 27 וְחַעֲרֵתִי שם), שָׁאַל אֶת הַכּוֹבֵב צְדָק, כִּי לְבִי לוּ עַמְּתִית
בְּרַע (כִּי צְדָקֹת אָחָבָה), שָׁאַל אֶת הַלְּבָנָה בְּחַצִּי הַחֲרֵשׁ (כְּשָׂהָא בְּמְטוֹלָה) או
אֶת הַשְּׁמֵשׁ בְּצָאתָו בְּנֹבוֹתָיו (שְׁפָטוֹם ה' ל"א) — וְהָמָם יִנְדֹּז לְךָ אֶת תְּקֹפוֹ

שָׁאֵל סִפְרֵר חַצִּי יְרֻחָם יְנִינֶר לְקָדְמָוֹתָיו, שָׁאֵל שְׂמִישׁ בְּצָאוֹתוֹ, שָׁאֵל חֲכָמָה, וְאִם גְּפַלָּאת – שָׁאֵל אַתְּרָבִי יוֹסֵף אֲשֶׁר חֲכָמָה אֲחוֹתוֹ,

אֲשֶׁר חַבּוּ בֵּין הַטּוֹב וּפְרִוּחַ אֲרִי עַזְבָּן וְעַזְחִים שְׁפָתוֹ¹⁰⁾, וּמְמַן הַפְּטוּרָה בְּחַנּוֹתוֹ; 20 יְהִי בּוּ רִי – פְּתִיחַ נְפָשׁוֹ פְּרוֹתָתוֹ¹¹⁾, בְּכָרֶב שְׁבָח בְּקָרָם אַתְּבָתוֹ! נְמַבְּנָה אֲחָתִים חַלְבָּתוֹ¹²⁾, בְּתַבָּח בְּמַטָּר יְדִידָות לְבִבִּיסְדוֹ וְסִפְרֵר לֹא בְּכָלְלָא – פְּרִזְבָּר לְמַעַן

(של לבי); זו שאל את החכמתה (אשר לבי יתעתק בה וע"כ תכירנו), ואט נפְלָאת הֵיא מַטָּךְ (דברים ל' י"א) שאל את – ר' יובָךְ, אשר אמר לחכמת אֲחוֹתוֹ את (טְשִׁלְיָ ז' ד')! הנה כי בן מצא לו המשורר מעבר לתחלת יְדִינוֹ, והדרך הָזֹאת מְצֻוָּה הַרְבָּה בְּשִׁירֵינוּ, ראה למשל בְּרוֹזָאן רִיחָה כָּרָךְ א' שִׁיר ע' שְׂוָרָה 35 והעתרתי שָׁכ' (צד 178). – בית 17 נתצא בספרו של הרטב"ע הניל', ושם כתוב רב תחת רבי (בן העתיקו רטש"ש ושירינער במחברתו על ספרו של רטב"ע צד 38), והרכבי העיר על הדבר.
10) בית 18–19: הוא רב יוסף אשר חבו ביני הטוב (שה"ש ז' י'), ובמבדורי פיהו צרי לעצב ומרפא לכל חלי, ועל שפטיו עץ חיים אשר פריו טוב למأكل וועלוי לתרופה, אשר התבונה תքצא באשר הוא שם ותחפר במקום אשר איןנו.

11) בית 20–21: ולבי (ר' ל' אני) מוכן לחת את כל הום פרות וכפָּר בשוביל הרוב, ואט אין די בוה טוכן הוא להקריב בעדו נס את נפשו, ובן מוכן הוא לחת פרוון רב بعد הכתב, אשר בפְּשָׁר אותו (את לבבי) לאטר: שבה אהבתו של הרוב ותחי כבמי קדם. ומה שיחשב הרכבי לקרו הרוב או הריב תחת קָרְבָּן לא יתכן כלל; ויש רעיון דומה לזה בשיריו ר' יה' (דיוואן כריך ב', צד 28 שיר ב'ד' שורה 9–10): וחלבב והנפש – ויקל – תננו לה, לא בספיטים או זהביהם.

12) בית 22–23: והבטב הוּה יְסָדוֹ (ר' ל' עַקְדוֹ וְחַכּוֹמָה עַל טְוָרִי הכתב) חם מטָר יְדִידָות אֲמֹתִית, יְדִידָות לְבָב, וחלבנטו (לְבָנָר הַלְּבָן) נמוֹר כחרורי אהבה זבח וצחח וטהורה; ואינו דומח לשאר כתבים, כי אותו כתב

תחלתו ומתקהה אחריתו,

25 וכן אשר הוא בتوزק לבי מכבדר

ביוומו – בין ימי מפחהתו,

ויום המחרת אחר שנותו¹³).

בגנני איש אשר עמקה שאותו¹⁴),

פירים חיות – וזה يوم טהרותו;

ושםנו אגרותינו שתהי צד

ואחותנו בציצת ראש ומן רע

ובמהו יקי תמה באח, לא

תשנהלו לעוזם אהוינו¹⁵),

קָרְאַתִּיהוּ וַיָּקֹרֶה לֵי בְעִנִּי

וַיָּסַף עַל-כָּבוֹד הַזֶּה בְּיוּמוֹ

וְהַיּוֹתָךְ לְבָגִינִי נְגֻעִים

וְשָׁמְנָא אֲגַדּוֹתֵינוּ שְׂתִּי צִדְ

עֲדֵינוּ הַפְּרָט בְּעַל בְּרָחוֹ בְּרִיתֵינוּ¹⁶!

וְבָמָהוּ יַקְרֵי תִּמְךָ בָּאָח, לֹא

ידידי ביום שנתרצה אליו ויקרא לי שלום. דמיון טורי הכתיב השוחרים לפני השחרור חיוני נפרץ הוא בשיריו משוררינו והערותי עליו כמה פעמים, ואת הנער (אשר אמשילוהו היטשוררים, לבפר לשדים, לבדולח ובכו' פנוי לבגנוו) דמה הנגיד להלבנה (שםות ל' ל"ד), כי לבן טראחו נס הוא.

¹³) "היטשור ילק ממלה לטעה", ובבויות הקודם אמר כי מכתב אהובו יהיה נכבד אצל ליום המחרת כטו הימים, ועתה שב לומר כי כל אשר יעבור עליו ומן יותר עוד יndl כבונו ויקיר ערכו בעינויו" (חרכבי).

¹⁴) בית 27-28: נני הריב והמחלקת היו בלבותינו בגנני המצורך אשר עמקה שאטו וטמא אותו הכהן (ויקרא יג' ב', נ'), ועתה כי חדל הריב ונעשה שלום בין שניינו בא יום הטהרה ושמנו את שתי אגרותינו במקום שתי הצפרים החיות, אשר על המצורע לחביא ביום טהרותו (ויקרא יד' ב'). – שני הבטים האלה הביאם ר מב"ע בספרו חנ"ל (שרייןער צד 47). ומטעתיים חוטיפו על הטועות האחת שכבי"ו (וחיותך תחת וחיותך) עוד כמה טיעות שהעיר עליהם הרכבי.

¹⁵) וע"י בית השлом אשר ברתנו אני ואתה לקחנו את הזמן בציצת ראשון (ויהקאל ח' נ') עד שהיה מוכrho לחפר את הברית אשר ברת עם עצמו, ר"ל את נdro אשר נדר (עד ברית ברתי לעוני, איוב ל"א א') להרע לנו, והרכיבי אמר: "על ידי השלם שנעשה בינו הכרחנו את הזמן הרע אשר היה בעוכרינו להפר את הברית אשר ברת עם אטחלקת וחאיבה אשר הייתה בין שניינו; ובמליצתו יתאר הנגיד את חותם הרע בשפת לאיד ואובי אורב לאנשים, וכמעט יקרה אסון ופגע רע לבני האדם יטהר לכורות בריות עם האסון וחפנע".

¹⁶) "איש יקר כמו רב יופף עליו מוטל לתוך בידיו אהוב ואח

בראו אל ישות לו פה להוביר תחלת אהבי נפשו מנתנו¹⁷⁾.
ולב עטך במו יסוסוף, ואולם במשה מלכוב הים משבתו,
ואיש ינחת בשבטו הכהרים, ואולם אט בצען משה נחיתו!
שמעו שיריו ראה ארך לשונו, אזן ניבו תהה את-דיבית נכתו¹⁸⁾.

מהראוי לר' יוסף לבלי יקניתו ליטים הבאים בדברים המבאים לידי הפרת האהבה והאהוה" (הרביבי).

๒) בית 31-33: באלפת חמימות חallee ורבן הגנד עד מתכונות נשוי היקרות, אשר בעבור ראי לאחבו להזכיר את אהבותו, ויאמר כי ד' בא אותו ישות לו פה ריל חלק לו מנה יפה במתה המליצה והשרו אשר לא נברא אלא להלל את אהבו ורעו, ורק זה הוא מנת חלקו וגורלו; גם נתן לך ד' לב עמוק כים, ריל כי הוא איננו מהאנשים אשר לבם פתוח לכל עובר ומוכנים הם לחתת את אהבתם לכל הפטוש ידו אחורייה «ואהבת אנשים כאלה אינה שווה כלום», כי לעומת שבאה בן תלך בנקל, גם בנקל יוכל להודמן להם לכרות ברית עם אנשים שאינם מהוגנים ופחותי ערך), כי אם לבו עם הרגשותיו מונחים עמוק מאד כמו בקרען דום, ובतורה גROL יובל אש לחדר אל חובו ולקנית לו עם מקום יותר נאמן, ורק בידך צלה המשכו אליך מלכוב הום במשה ואשר נקרא בן מכת פרעה על כי מן הימים משיקתו, שמות ב', יי) ולקשרו אליך בעבותות אהבה; והוא איש בעל רוח כביר וגביה ונשא עד אשר ינחת וינחל בשבט עצתו את הכהרים, ריל המלכים אשר בו ימלכו ואחריו דברו לא ישנו, ואולם ביחס אליך, ר' יוסף, האיש התקף ובעל ורועינו לקולך, עד כי תנגןו בצען משה, ריל בני ישראל אשר תחפו ושותע לכולך, עד כי תנגןו בצען משה, ר' יא) «נחת בצען עמק ביד משה הלו כצען אחורי משה, עדהיב (תהלים עז, ב'יא) «נחת בצען עמק ביד משה ואחרני» (הרביבי). – ושם לו פה (בית 31), עדהיב שמות ד', י'א. – מנתנו (שם), הבנו מוסב על מלהת «פה» האמורה בדלה.

17) עדהיב ישעיה נז, ד'; ליט, ב' (מייב ב', יט); ומלצת ארך לשונו יש בה טעם לשבח בפי משוררנו ולדעתו קצת מפרשין גם בישעיה במקומו).

35 אָרְנוֹ לְךָ בַּיּוֹם אֶחָד, יוֹקֵר וּטוֹב מִשְׁיר אָרְנוֹ בֶּן־שְׁנָתוֹ⁽¹⁹⁾;
וּקְשֵׁר מִחְצִית לְפָנָיו בְּקָרְבָּנוֹ – וְהַנִּימֵּת לְחַיּוֹ מִחְצִיתוֹ⁽²⁰⁾!

(19) כתוב לבבורה את השיר זה ביום אחד, והוא יקר וטוב משיר אשר יארך ומן כתיבתו שנה תקופה. עיד המלצה אריג שיר ראה העורתי בריוואן ריה ברך א' צר 43 וברך ב' צר 179 וצד 265.

(20) בשיר זה קשור את מחצית לבבו אשר ניתן לאוהבו ר' יוסף והמחצה השנייה הניתה לעצמו לכל ימי חייו (הרכבת), ולודעת טעם שלחייו= למען יהיה בו, כי לא יוכל האדם להיות כשaan לו לפ כלל.

יד.

לבנו לויוסף¹⁾.

יְהוֹסֵף! כֹּל אֲשֶׁר אָשָׂא וְאָסַבֵּל כֹּל אָבוֹא בָּצָרָה—בַּעֲבוֹרָךְ²⁾
וְלֹלוֹלִי אַתְּ בָּבָר שְׁטַפֵּי בַּתְּבֵל וְחִיְּתִי בְּמָוֶן בְּדָרָךְ!

ה) הרכבי צד 104 שיר י"א, וכותב עליו: ופי ציפה שנת תחיב גולבן
עמאָר ומנאָדר: אָנָּאָרָאָלְגַּעַרְ וְאָלְשַׁאַקְ וְאָלְאַפְּרַנְגְּ עַלְ מְרִינָה לְרוּקָה וְנַפְּרָ
אַלְפְּצָוּלְ לְקַתְּחַלְתָּם חַתִּי נַלְתָּה אַלְעַסְאָכָר בְּקָרִיה בְּאַלְםָ וְכָאַתָּה פִּיהְ לִילְחַמָּם
פְּלִי נִיהְ אַלְנָהָוּזְ פִּי צְבָאַתְהָאָאָלְיָ לְרוּקָה וְמְקַאַתְּחַמָּם דּוֹנָהָאָ פְּכַתְּבָאָלְיָ מָן
אַלְמַחְלָה בְּקָרִיב בְּלָם וְאַבְּיָ... אַלְלָה יִצְחָקְ צָרָה אַלְחָאָל וְוַצְיָעִי בְּקָוְלָה וְזָהָ
עַלְיָ לְגָהָאָלְתְּלָמוֹד אַלְמָנוֹד מְתַלְּהָאָ פִּי אַלְמְקָרָאָ וְוּבְּקִיעָן שָׁנָה תְּהִיבָּ-1042-
יַּרְדָּן בְּעַמְּאָר וְמְנָאָדר וְגַבְּרוּי עַרְיָה גְּנִיבָה וְהַמּוֹרָה וְהַפְּרָנִיקָם עַלְ הָעִיר לְרוּקָה
וְגַמְּרָה הַדְּבָר לְצָאת וְלְהַלְחָם נְגָדָם, וַיַּרְדוּ אֲנָשִׁי הַצְּבָאָ לְכַפֵּר בְּאַלְםָ וְלַעֲנוֹ שָׁמָ
לְילָה אַחֲרָה, וְתוֹתָה כּוֹנְתָם לְהַשְׁכִּים בְּבָקָר וְלַלְכָת אַלְ לְרוּקָה וְלְהַלְחָם נְגָדָם מְחוֹזָעָ
לְעִיר זוֹאת. וְכַתְּבָאָלְיָ מָן הַמְּחַנָּה בְּכַפֵּר בְּאַלְםָ וְאַבְּיָ... הַאֲלָ! – יְהָאָרָת
מִצְבָּה הַדְּבָר וְיכֹתֵב לִי צֹואָה בְּלָשׁוֹן הַתְּלִמְדּוֹד וּנְמָצָא דּוֹגָמָתוֹ גָּמָם בְּלָשׁוֹן
הַמְּקָרְאָה, וְהַרְבָּרִים דְּבָרִי רִי יוֹסֵף בָּנוֹ של הַגְּנִיד, אֲשֶׁר אָסָף אֶת שִׁירֵי אַבְּיוֹ
לְאַסְפָּה. וְמָה שָׁאָמֵר, בְּלָשׁוֹן הַתְּלִמְדּוֹד וּנְמָצָא דּוֹגָמָתוֹ גָּמָם בְּלָשׁוֹן הַמְּקָרְאָה בְּגַנְתָּו
עַלְ דְּבָנָיו לְיִחְזֹד נְבָחָצָה (תְּחַת זָהָב) בְּשִׁיר הַזָּהָב, וְשָׁ דּוֹגָמָתוֹ בְּפָעָלִים בְּהַפְּסָקָה
הַמְּאָמָר (דְּבָרִים בְּיַחַד, כִּידְרָוְעָד) וְשָׁלָא בְּהַפְּסָק (יִרְמַיְּ בְּגָן, לִין). – מְנָאָדר
הַסְּלָאוֹוּ מְשָׁלָל עַל דָּגָנָה וְעַל אַיִּי בְּאַלְעָאָרָ וִימָת בָּשָׁנָה 1044;
רָאָה עַל אֹודָתוֹו בְּסֶפֶר Geschicht des Mauren in Spanien דְּזָזִי חַבְּ צָדָ 422
וְהָעִיר הַרְכָּבִי, כִּי הַסְּלָאוֹוּ אֲשֶׁר שָׁבָנוּ אוֹ בְּדָרוֹם סְפָרְדָה הַיּוֹ צְרוּרִים בְּנַכְלָהָם
לְבָנָי גְּרָנְתָה בְּכָלְלָוּ וְלְגָנִיד בְּפֶרֶטָה. לְרוּקָה הִיא עִיר בְּקָרְבָּתְהָעִיר מְוֹרָסָה
וְקְרַטָּאנָה, כְּמוֹ שְׁהָעִיר הַרְכָּבִי.

2) בית 1-2: רָק בַּעֲבוֹרָךְ, יוֹסֵף בָּנָי, אַנְיָ אָשָׂא וְאַנְיָ אָסְבָּול וְיִשְׁעִיתָ
מֵזָה, דָּי) אַתְּ עַלְיָ הַכְּבָד וְהַקְּשָׁה, וְרָק בְּגַלְלָךְ אַנְיָ בָּא בָּצָרָה וְמַבְיאָתָה נְפָשָׁי
בְּסֶכֶנָה, וְלֹלוֹלִי אַתְּ כְּבָר הַיּוֹתָה גָּמָם אַנְיָ שָׁטָה בָּאָרֶץ (אוֹבָא' ח', ב', ב' וְעַדְךָ)
וּמְתַחְלָךְ בָּה בְּרַחְבָּה וְחוֹתִים חַפְשִׁים וּבָאָן דָּגָנָה גָּמָם רַבִּים בְּדָרוֹנוֹ וְ

כתביו זה כתוב ישר אמורי,ומי יורה לך ישר בהזקה³? כתבתהו והפויות מצתק לנוינו בפה רחכ וארכ, ולא ארע, בקום הארץ למן, הילנו אמלצרים יעוזה;⁴ ואם נגור, בני, כי לא לעולם תשורי ולא לעדר אשורך⁵ – תננה לך בשבותך אל-כתביו יקומחה, ואם תישן יעורה, יום לא ידרשו ربיכים ומורדים להוציאך – יהי לך רחך ומורה! בכל-נפשך ובכל-הונך ועל-כלך הרכיה ירא יוצרך וצורך⁶.
10 קינה בינה ישכלה, כי תבונה חלהך והשכלךך;
ירא אמך ובבר טוב להזקה ולשארך ובבר אה-חברך⁷).

וועל בר אהנה גם עתה והני שלוח לך את מכתבי זה, ובו אורך את הרוך אשר תלך בו ואת המעשה אשר תעשה אם אלקחה מעל ראשו).

3) בית 3-5: כתבי זה כתוב ישר דברי אמת –ומי יורה לך ישר כמוני אביך הורך, אשר לבי שלם עמק – ואני כתבתו בשעה שהמות מצחק לנוינו בפה רחכ וארכ (עדhic ישעה נז, ד) ומוקן לבלענו, וכבשיקום הארץ ביום מהר למלחמה איני יודע אם יעורך ויהה ערוך) המות לנו או לצרינו, כלומר מי יודהומיות, ואין אדם משפט בשעה כזאת והוא מדבר את דבריו בכבוד ראש ובכונה מיחודה ועיב יש לחם מעלה יתרה ומשנה חשבות –. לזרינו, בכ"י (הרוכבי): לזרנו, והגהת עפ"י לש晖ך יהושע ה, יט).

4) בית 6-8: ואם נגור (אסתר ב', א) מאת השם שלא תרاني עוד לעילם וכי גם אני אם אשוב לדאות עוד את פניה, תננה לך (משל כי...) אל כתבי זה בשבותך וכקימתך (איכה ג', סיג), ואם תישן ומעוור משנתך – הו אעירך כי תקום למתן קרוא אותו, והוא עדhic במשלוי, כ"ב: בחתולך... והקיצות היא תשיחך), ובעת אשר לא יהיה לך דורש וمبקש ולא ישימו רכבים (מלמידים) ומורים לך להוציאך (עדhic ישעה מה, יז), יהיה כתבי לך רב ומורה.

5) עדhic דברים י, ה.

6) מבית הזה נראה כי גם אחרי מות ר' יצחק אחיו הגניד עוד נשאר לר' יהוסף דור אחר, אשר אמנים אולי היה אחיו אמו; גם אולי דור בפה הוא במוקן יריד" (הרוכבי); וב עיי לא יתכן לפרש מלה דור העומדת בין

וְהַתָּהֲבֵב לְכַלְגַּדְרָא, וְתָרֵם
יְהֹוֹסֶף ! מִן לְכַלְשָׁאֵל בְּלִבּוֹ, וְאֵם אַין עֲנָה מַעֲנָה דָּבָךְ^(๙),
וְעַת מְתָן וּכְר אַתְמַחְסָר בְּחֹנוֹךְ, וְעַת מְתָן וּכְר אַתְמַחְסָר בְּחֹנוֹךְ^(๑๐) ;
וְעַת מְתָן וּכְר אַתְמַחְסָר בְּחֹנוֹךְ, וְעַת מְתָן וּכְר אַתְמַחְסָר בְּחֹנוֹךְ^(๑๑) ;
וְהַתְּגַדֵּל וּרְוֹמָה עַל גְּדַלָּת אַבּוֹתֶיךָ וְאַלְתָּבָנוּ צָעִירָךְ^(๑๒) ;
וְהַתְּגַדֵּל וּרְוֹמָה עַל גְּדַלָּת אַבּוֹתֶיךָ וְאַלְתָּבָנוּ צָעִירָךְ^(๑๓) ;
וְלִמּוֹסֵר טָעִים לֹא זְכַרְתִּים
וְאֵם יָם . . . . בְּנֵי אֱלֹהִים אַנְיָ אָזְרָה וְאֵל מֶרֶע יְסִירָה !

מלת אַמְּדָה יְבִין מָלָת שָׁאַרְךָ בְּמוֹבוֹן יְדִידָךְ, אַוְלָם כְּכָל מָלָת דָּוד אַין
עֲנִינה קְבוּעָה וְאַין לְהֹזִיאָה מִמְּנָה הוּלוֹדוֹת .
זֶה השתרדל להווות אהוב לבירות ווּתְהִוֵּר לְקֹנוֹת שֵׁם טָוב בְּעִירָךְ יוֹתֵר
שלקנות הָנוּ . – טְרֵם, קוֹדֵם בְּמַעַלָּה וּבְחִשְׁיבָּה .
๘) מְשֻׁלְּמִזְ, אַי .

๙) בְּעֵת תָּהַנֵּן אַדְקָה אַמְּנָה חֹבוּרָה כִּי גַם לְךָ יִשְׁצְרָבִים וּמַחְסָרִים רַבִּים ,
וְלֹכֶם לֹא תָבּוּכוּ יוֹתֵר מְדָאֵי ., כִּן בָּאָר הַרְכָּבִי, וּכְתוּב עַזְרָפָרֶשׂ אַחֲרָה . אַבְלָה
שְׁהַבָּאָתָזָה הָוּא הַעִקָּר .
๑๐) הָיוּ חָרוֹץ וּמְשַׁתְּדֵל לְעַשּׂוֹת חִיל וּלְקֹנוֹת הָנוּ וְאֵל חַבְטָה עַל הָרוֹן אֲשֶׁר
רְכַשְּׁתָּי אַנְיָ, כִּי בְּשִׁבְיל חַרְיצָתוֹ לְעַשּׂוֹת חִיל תִּקְרֵר בְּעֵינֵי הָאָנָשִׁים .
וְאֵם וּכְן תְּבַקֵּשׁ גְּדַלָּה לְעַצְמָךְ וּמְשַׁתְּדֵל לְהַתְּרֹומָם עַל גְּדַלָּת אַבּוֹתֶיךָ . אַבְלָה
בְּכָל וְאֵת אַל חָדוּכָו לְצָעִירִים וּקְטָנִים מִמְּךָ .
זֶה וְעוֹד יִשְׁלַׁמְךָ לְמוֹסֵר עֲנִים רַבִּים . אֲשֶׁר לֹא זְכַרְתִּים אֶתְהָרָשָׁה אַחֲרֵיכֶם וְאַתָּה תְּבָרֵךְ
אֶת חַרְישָׁה אַחֲרֵיכֶם וְתָרֵבֵר בָּם כְּדוּעָה לְעַשּׂוֹת . – עִיר הַפְּזִינָן בְּמָלָת פּוֹסֵר
דָּרָתָה וּעְרָתָה לְשִׁיר אַי בֵּית ? .
זֶה דָּלָת הַבַּיִת הָוּה נְלָקָה בְּחָרָר , וְעַיְסָא אוּפְשָׁר לְעַמּוֹד עַל כּוֹנְתוֹ .

טנו.

להניל¹⁾.

וְאֵם דַּיָּא לֹא מִסְפְּרַת²⁾ ,
 בְּנֶפֶיתָ מִחְבָּרָתָ ,
 וּבְלִבּוֹנָה מִקְטָרָתָ ;
 שְׁנִיה אַזְתָּה בְּאַחֲרָתָ³⁾ ,
 וְאֵם תָּפֵל בְּמִכְמָרָתָ ,
 תְּפִירָ שְׁנִיתָ מִטְהָרָתָ .

שְׁלַח יוֹנָה, מִבְשָׁרָת
 בְּאֶגֶּרֶת קְטָנָה אֶלָּי
 מִאֲדָרָת בְּמִי בְּרַכְתָּ
 שְׂעִת פָּעוֹת וִתְהִנְשָׁא
 ۵ לִמְעֵן אֵם פָּגָשָׁה נָעַ
 וִתְהִתְאַחַר וְלֹא תְחִישׁ -

1) הרכבי צד 500 שיר ייב., ומועל לו כתיב: פלמא (אכברו) אל מה אצرون למדינה לודקה בתצימים אל עסאך נוחות למ' ילבחו אין פרו ענהה ונחצת עסאברנא אליו לורקה פאסתקרת פידה פכתב אליו מנהא (וכאשר ספרו להצרים על העיר לודקה מתקרובות אנשי דצבא נדרם לא התהממו וברחו-משם, ובאו חילו תינו לודקה ונשאו שם, וככתב אליו משפט), וגם אלה דבריו ר' יוסף בנו של הנגיד (ראה הערכה 1 לשיר שלפ"ז). גם אני הדפסתי את השיר שלפנינו בס' שער השיר צד 31 ס' 24. בהמגיד לשנת 1879 צד 402 נדרפסו שניים לשיר שלפנינו עפי' כי ר' רוטי בפרמא, ועל הרוב הנוסחות שלפנינו הן הטעויות והעקריות.

2) בית 1-3: המשורר מדבר אל לבו ואומר אל נפשו: שלחה (לבבך) יונה מבשורת בשורה טוביה, אף על פי שאינה מדברת, שלחה אותה עם אנרגת קטנה מחברת אל כנפה, איגרת נתנת ריח טוב מהיה נפשות כלו הדותה מדרדת, ריל מיפה ומקדרת, במי ברכט (אשר היה מנהגם לבשם בו בגדים) ומקטרת בלבונה (עדrylic שהיש ג', ו'). – מס' פרת (בית 1), בולם: מרברת (ותהלים סיד, ו' ועוד). – מאדרת, מלשון נادرתי בכח (שמות טז, ו'); ראה העratio לבוט 28.

3) בית 4-6: ואחר אשר תחנשא היונה ותעוף מפה, הזוף לשלות עוד יונת שניות אחרתה, וזהו אם יפגש הנץ בראשונה וודرسנה. או תפלל במכמות ותכלבד בפח, או התהדר מאיזו סבה שתהזה ולא תחש לעוף, תהיה השניה מנהרת ומקדמת להיעש למלהו הפעזה.

תְּצִפְצִחַת עַל־מָרוֹם קָנָת⁴),
וַיְשַׁחַק־בָּה בְּצִפְצָרָת,
וְכֹה יִקְרָא בְּאֶנְרָת:
עֲדַת קָמִים מְאֶרֶת,
בְּמֵץ חָלָקָה מִסְעָרָת⁵),
בְּלִי רַעַה מִפְּעוֹרָת⁶),
אֲשֶׁר תִּתְחַה מִשְׁעָרָת⁷);
אֲנוֹ בְּרָחוֹ בְּאַשְׁמָרָת,
לְרַעַתוֹ בְּמִעְבָּרָת⁸),
ובָעֵיר חֹמָה מִסְגָּרָת⁹).

וְעַת תָּגַע לְבִית יוֹסֵף
וְעַת תָּגַד עַלְיֵי יִדְיוֹ
וַיִּתְהַר אַתְּכִנְפִּית
10 בָּנִי, בְּעַבְיִי כִּכְרָבְרָת
וְנִטְוָצָה עַלְיֵי חָרִים
וְבִדְרִיכִים בְּמוֹ צָאן מַדְּבָר
וְלֹא חִזְתָּה בְּאַזְבְּתָה
בְּלִכְתָּן לְהַשְׁמִידָם
15 וְנִחְרַבְוּ נִזְקְדוּ אִישׁ
וּבוֹשׁ מְאַשְׁר קָיוּ

4) בית 7-10: וְעַת תָּגַע הַיּוֹנָה-הָרָאשׁוֹנָה אוֹ הַשְׁנִיא-לְבִית יוֹסֵף בַּנְיוֹן.
חַצְבָּצָף לְפָתָח בַּיּוֹתָו וְעַל מְרָפֵי קְרָתָה (מִשְׁלֵי ט', ז', י"ד) תְּקָרָא וְתַשְׁמִיעַ קּוֹל
הַבָּשָׂרָה, וּמְאַשֵּׁר תַּרְדֵּד עַל יִדְיוֹ יִשְׁחַק בְּהַכְּצָפָר (אַיּוֹב מ', כ"ט), יִתְרַח
אֶת הַקָּשָׁר וַיִּקְחֵת הַאֲגָרָת הַמְּחַבְּרָת אֶל כְּנַפְיהָ וַיִּקְרָא בָּהּ לְאָמֵר: דַּעْ לְךָ
בַּנְיוֹן, כִּי עֲדַת אֹוּבֵינוֹ הָאוּרָה וּבָנוֹ. – פָּגַע (בֵּית ד', כ"ה) לֹא הַפְּסִיד –
(זִנְחָה ג', ז'; דְּנִיאָל ט', כ"א), וְהַמְנַקֵּד פָּגַע (שְׁמוֹת ד', כ"ה) לֹא הַפְּסִיד. –
לְבִית, בְּבֵית (הַרְבָּבִי): לְכָפָר, וְנוֹסֵחּ שְׁלַפְנִינוּ נִכְתָּב בֵּין שִׁיטֵּי וּהוּא הַנְּבָנוֹ. –
קָמִים, (בֵּית 10), לְשׁוֹן לְשִׁמְצָה בְּקָמִים (שְׁמוֹת לְבָבָ, בֵּית הַהֲדֹודִים לוֹ).
5) מִיא בֵּבָב, יִזְׁרֵאֵל יְהִי, דְּהַיְיבָה יְהִי, טְזִי; הוֹשֻׁעַ יִגְּנָה, דִּי. בְּמֵץ חָלָקָה, רִיל
כְּמֵץ אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַשְּׁדָה.

6) עַדְחַבְכִּים בְּמִרְבָּר בֵּץ, יִזְׁרֵאֵל.

7) לֹא רָאָתָה עֲדַת שְׁוֹנָאָתָה בְּאַזְבְּתָה (רִיל קָנוּ אֹוּבֵיהָ, וְהַדְּבָרִים נִאמְרִים
עַדְחַבְכִּים תְּהִלִּים נְדָר, ט') אֶת אָשָׁר חָשְׁבָה. – מִשְׁעָרָת, בְּשִׁין יְמִינָה, לְשׁוֹן
הַשְּׁעָרָה וְאוֹמְדָן, מִשְׁלֵי בֵּגָן, ז'; וּבְכֵי (הַרְבָּבִי): מִשְׁעָרָת = מִשְׁעָרָת בְּשִׁין
שְׁמָאלִית, וְאֵיכָה דָוָא מַלְטוֹן לֹא שְׁעָרוֹם אֶבֶותִיכִם (רוּבְרִים לְבָב, י"ז) שְׁעָנוּ נִכְבָּה
לְשׁוֹן מַחְשָׁבָה לְדַעַת קָצָת הַמְּבָאָרִים. וּבְכֵי דִּי רֹוסִי הַנּוֹסָח: מִשְׁפְּרָת. –
חַיְתָה, בְּכֵי: הַיּוֹן, וְתַקְנוּ הַרְבָּבִי.

8) מִעְברָת = מִעְבָּרָה בְּלִשׁוֹן הַמִּקְרָא; וְהַרְבָּבִי מַנְקָד: בְּפָגַע בְּרָת.

9) הַמָּה קָוּ לְלִכְוֹד אֶת הָעִיר הַמְּסֻגָּרָת וּמִקְפַּת חֹוָמָה, אֶבֶל בְּוֹשָׁן מְשֻׁבָּרָם

אֲשֶׁר נִמְצָא בַּמְחֻתָּה¹⁰ ,
כְּלֹמְתָם בְּאַדְךָת¹¹ ,
כְּמוֹ כָּבֵד לִוְתָרָה¹² ,
וּמְצָוֹ כּוֹס מִשְׁפְּרָת¹³ !
בְּחִיל אֲשֶׁר מִכְפְּרָת¹⁴ ,
כְּמוֹ מַטָּר בְּבָצָרָת ,
וְאַיְבָטִ שְׁתְּרַחְלָת ;
וְהִיא קִינִים מִרְבָּת¹⁵ ,
וְהִיא בְּבָכִי מִמְרָתָת¹⁶ !
לֹךְ נִפְשֵׁי מִוְמָרָת ,
חַנְגִיהֵ מִסְפָּרָת !
אַלְתִּי קְמִתְרָת¹⁷ .

וְהַזְבִּישׁוּ בָּמָנוֹ גַּנְבָּ
וְעַטּוֹ עַל־פְּנִיקָם אַתִּ
וְהַבְשֵׁת דְּבָקָה־בָּם
וְשַׂחוֹ בְּיוֹ בְּקַבְעָת
וְהַיָּ חִיל בְּתוֹךְ לְבִי ,
וְשָׁם הָאֵל אַצְרִי עַלְיוֹ ,
אָנוֹ אָרוּ שְׂטִי עַיְנִי¹⁸)
אָנוֹ אֲשִׁיר בְּטוּב לִכְבָּב ,
וְקוֹל שְׁשָׁן בְּתוֹךְ גִּתְיִ¹⁹ ,
לֹךְ סְלָעִי וּמְשִׁנְבָּי²⁰ ,
לֹךְ חִתָּה בְּאַרְחָה מַר
בְּנִי , שִׁים לִכְבָּקָ אַלְיִיד

ותקנות אברהה. – מס' ג'רת, בכ"ז (הרבעה): ומס' ג'רת, ג'ר המשקל, ובכ"ז ד' רוסי לנבן.

(10) עדה'יב ירמ' ב', כז; שמות כ"ב, ז.

(11) עדה'יב תהילים ע"א, יג.

(12) כאשר תדבק יורתה הבבד לכבד.

(13) ראה ישע' נ"א, י"ז; ירמ' נ"א, ז.

(14) בית 21-22: לפנֵי המלחמה אוחוו צירום והבלים כצירוי אשה מבכרת (ירמ' ד', ל"א, ז' ב"דו), אבל האל שלח רשותה לשורי ותהי לך ישועתו בפלני מים בעזון.

(15) ראה שא'יד, כ"ז, ב"ט. אווי, כי'ה בכ"ז ד' רוסי, והרבעי הרפאים: ואו, והעיר על המלה הזאת שהוא מוטלת בספק.

(16) עדה'יב ישועה ס"ה, י"ד. בכ"ז ד' רוסי כתוב מחברת מה מה מדברת, ואולי הוא הנesson.

(17) שם כ"ב, ד'. ב"תי, בן תקן הרבעי, ובכ"ז: ב"תי.

(18) ראה תהילים י"ח, ז' .

(19) לויל דמסתפניא היווני קורא בו: המאדרת עדה'יב ימ"ד ד'

במקרא עם ובעצתה,
זאת יזכה מקשרה²¹!
בעט ברול ועפרת²²!
וקום וקרא תהלי²³

נדרי בפח (שמות טז, ר), ובכיתת מחרת מادرת.
בשם תהלי יבנה הננד את שינו, בלו פצעש, שהוא בן קמיון
בטים כמיון מומורי תחלים (ראה שם הגדה). ואל השין הוה או שר אוד
דיאמוי בן ביציר באמתו לבני, קידא תהלי במקרא עם ובעצתה ריל
באופתת שם רב).

(21) דברים ו, ח; יא, יח.

(22) ירמיה יז, א', אוב ריש, כד. בכדי די רוסו: עלי לבר מחר
בלבתק.

טו.

ביהוֹתוֹ נִפְרֵד מְשֻׁנֵּי בָנָיו¹⁾.

— — — — —

לְכַבֵּי קָעַז וּמִאֵם אֶת־יְרִיבוֹ,
וְהַזְנִיחַז וְלֹא שָׁמַע בְּקוֹלוֹ²⁾ ;
וְאֵיךְ יָרִיב אֲשֶׁר הַמֶּט לְבָבוֹ
יָקֹוד פְּרוֹד וּבְחַסֵּן אַכְלוֹ ;
וּמוֹצִיחַז עַלְיִי דְּמַעַז—יְשַׁלֵּח
בְּאֵב פְּרוֹד אַלְזִים לְךָ וְלֹא לוֹ³⁾ ;

1) הרכבי צד 6 שיר ר', וכתחוב עליו : וללה קיבל מות יהודה אבוי רחמה אלה גולו , לפni מות יהודה אובי ירחמו האל', וריל שכח את השיר הזה בהיותו עוד שני בנו בחים , ומתכנו יוצאו מפורש שכחו בעת שהיה נפרד מהם .

2) בית 1-2: המשורר רואה בדמותו אנשים מריכים אותו ומוכיחים אותו , יعن איננו מתפקיד ומבלג על ינן הפרוד , והוא אמר : לבבי יקוץ במוכיחו ותווכחתו וימאס את יריבו (ישע' מיט , כ"ה) ווינה אוטו (דר'יב יא , יד) ולא ישמע לקולו . ולא עד אלא שאני מתמה ושאל : איך יכול איש ריבי לריב אתי ואני איש . אשר אש הפרוד המט את לבבו (רבבים א' , כ"ה) ואכלחו בחסן (ישע' א' , ל"א) . ומרושי לבית 2 שונה מפרשו של הרכבי שכחוב : והמשורר יאמר כי מפתאת יגנו וועוגת נפשו יחרול גם לריב עם מתנדרו . - ק"ץ (בית 1) , משמש פה עם שם הפעול (את יריבו) , ושותו במקרא הוא בבית . - ובק"ס , עניינו לדעת הנגיד בעין חוסן בלשון המשנה , והוא פשtan שאינו מעבד עד כל צרכו , ביתנא דרייך ולא נפייע כרברת חוליל בשבת דף כ' ע"ב (ורשי שם הרכבים את הפרש המקובל עם פרוש השיס וואמר : והכי קאמיר קרא פשtan החוק יהפק לנערת , כלומר : הגבור יהיה חולש').

3) אתה האיש , המוכיח את המשורר על אשר יבכה וישפוך דמעות , ישלח ד' לך באב פרוד , ותרעד ותבין מה עצום הכאב הזה ! ומרוב בעסו ומר נפשו יקלל בשפטו (הרכבי) . - ולא לו , ריל לא למשורר , אשר אתה מוכיחו .

אשר הוזקיד בלבו אש נדדים ; ישלח רחמים מרים ובלו⁴⁾ ;
ולבן פורת יהופי עין ימינו, ונור אריה יהורה עין שמאלו;

4) בית 4-5 : האל, אשר הצית בלביו אש הנזר, והוא ישלח מרים
שמי רחמים לשני בני האחים לישתוי עני, בן פורת יוסף וגור אריה
יהודה (בראשית מ'ט, ט', כ"ב). – הוא קידר (בית 4), בן אני מגיה וקורה,
והוא הפעיל משרש יקד (והונטו אפעל בתלמוד ומדרשים : או קיד), ובכ"ז
(תרכבי) : הרקייד.

י

עת קראו את בנדיו במוות עליו ابو אברחים [יצחק] אחיו¹⁾.

— — — — —

עליך אקְרָעָה מַלְבִּישׁ וּמַדִּים? – ולְפָתֵחַ בְּבָנֶר עַשׁ וּעֲדִים²⁾!
ולְפָתֵחַ תַּעַלְוֹ חַמֶּר עַלְיִסּוֹתֶךָ – וּמַזְרְשֵׁי בָּמוֹ בְּאֶרְתָּבְשָׁדִים³⁾?
וְהַגָּה שְׁבָרוּ צִירִים עַצְמֵי, – ולְפָתֵחַ תַּשְׁבְּרוּ כְּסֹות וּכְדִים⁴⁾?
בְּקָרְזָבְתָּה תַּפְּרֹרְזָבְתָּה צָהִי קְרָעִי – עַלְלְ-אֲגִי לְבָבֵי חִיל בְּגָזִים⁵⁾.

¹⁾ הרכבי צד 81 שיר לה' וכותב עליו: וקאל ענד שקה תיאבה עליה (ואטר בעט קרע את בנדיו עליו), וחכונה על אחיו ר' יצחק, ולפ"ז היה כתוב בכ"י שיר שבtab הנגיד על אחיו זה בחלותו, והוא הספר כתולא נשאר טפנו דבר רק הכתבת שעל גבו והוא: ומרץ ابو אברחים עמי רחפה אלה עלייה טי שנת שמונה מאות ואחת אשפזקה עליה פקאל פי דלק (וחלה ابو אברחים דודי – ירחהמו האל!) – בשנת שמונה מאות וחתת (1041) זונבר פחדו – פחד אבי – לעלו ואמר על זה).

²⁾ למה זה אקרע את מלבושים ואת פְּנֵי (את בנדי, שא"ד, י"ב), ואני לבוי קרווע בנדי אכלו עש (ישע"נ"א, ח', איוב י"ג, כ"ח) והוא בנדי עדדים (ישע"ס"ד, ח'), ר"ל סטרטוש בלוי, כפוש רדך בישעה שם ובשרשו שרש עה, וככבר באר בן ר' יונה בשרש עוד; וטעם הדברים ערדה"ב וקרעו לבבכם ועל בנדייכם (ויאל ב', י"ג).

³⁾ ולמה זה אתם טעליט עפר ואדמה על בנדי, הלא מורי ללבני הם כמו בארות בקר אשר בעטם השדים (בראשית י"ד, י'). – ומורי ש, איוב י"ז, י"א, ופירושו הנגיד לוחות לבב כתנותו, או שהוא לדעתו בענין נידים ועורקים כדיות קצת מפרשין (ראה רש"א פאונאנטקי בספרו על ר"ט הכהן צד 16). – קארת, בכ"י (חרכבי): בורות, ולשון פקרא עדיפה.

⁴⁾ צירים וחללים כבר שברו את עצמי, ולטה תשברו עוד בומות וכדים לסיטין צער ואבל?

⁵⁾ בית 4-7: והנה אתם קיריעס את בנדי ובקרוב תטפו את אדרוי

וַיֹּתְהִרְזֵן בָּקִידָר לִבֵּי שָׁאוּלִים,
וַיַּדְקֵךְ לְעַצְמֵי הַשְׁבּוּרִים
וַיַּגְןֵן לִבֵּי כֶּטֶבֶעת לְבָדִים;
לְנֶסֶת אֲחֵי מְנוּחִים וְעַלְצִים
לְנֶסֶת עַד יָמֵי עַלְםָמְנָדִים!

הקריעים ומתחו אותם, אבל לבבוי חקרווע ישאר חיל דורך ומכאיב בצדדים (שופשים ב', נ') וקוציים חדים; נס העדר אשר אתה טעלים על גנדוי יוסר וטלכושי יהיו לבנים ונקיים, יבלבוי ג'הרו השאנינט אישר קטו בקרבו יהמו בו, ויונן לבי זדק לעצמי השבוריוט (בית 3) צטבעית לדבים ולא יסרו מהם (אה שבית ב', ט'), כי בשביול מיט אדי פירוזקומים ומונקומים טמנני בניהם ישנן עד כל ימי עילם. – אֲדִי, אֲדִים (בית 4), לשין געיל. – שאונזיז (בית 5), צידצ'ני לאי ענינו במקרא, ואנטש שטענעו פה: שאיה יטבכח. – מְרֻבָּיִם (שם), הַעַל מְשֻׁרֶשׁ לְבָנָן, ו/orah קחלט ט', ח'. – קְרָבִים (שם), לְבָנִים כְּדֹתֹת הַבָּרֶד" (רד"ק לוכריי י', נ'). – נעלצ'ים (בית 7), רביבים מטלה עילץ (=שמחה) חמורנלה בפי חפיטנים, ו/orabi ננקד: נַעַלְצִים. – מְגַדִּים (שם), הַעַל מְשֻׁרֶשׁ נְדָה (ישעה ס'ו, ה'); עטוט ו', נ') וענינו חחרקה, והשתמשו בו חז"ל הרבה; ובב"י (הרכבי): אַנְזּוֹרִים.

יח.

קינה על מות הניל¹⁾.

ויאבד יומג'ילקתי²⁾,
ואל-אראה ברעתי³⁾!
הויש דומה למקתי⁴⁾?
ומי ירנו לקרתי⁵⁾,
ויתשחת להקתי⁶⁾?
לאח יلد לארכתי⁷⁾,
תמוורתו ייחיקתי⁸⁾
באב חטול בארכתי⁹⁾,

ימחר يوم פקרתי,
ווחיש אובל אלוי עפר,
הויש מכואוב במכאובי⁴⁾,
למי אונד יונן לבוי,
ומי ישמע מרי שיתוי
יחיקתי, הו כפר
ומי יתנו ותלהך
ארה לאח אשר אחו

¹⁾ הרכבי צד 81 שיר ל"ז, וטintel לו בתוב: ורתהה במא יאתי דברה והוא אשול (פסטה) רתאה בה ודרר פיה אלתלהה מן אהלנה אלדן סתו בעודה ("ויקונן עליו בשיר אשר נזכרנו, והוא היוט ארוך מכל אשר קנן עליו, וזכר בו את שלשת האנשים אשר מתו אחריו"), ואנחנו לא נעמי האנשים האלה אשר מתו באותו פרק. סוף הקינה חסר.

²⁾ פקרתי, הוא מלשון ופקרת כל האדם (במדבר ט"ז, כ"ט), ורל יום מותי, וכן פרשו דמפרשים עד פקדיו אותו (ירטוי ליב, ח), פקדת המות. ילידתיך לקרתי, והדברים נאמרו עדח"ב איוב נ, ג,

³⁾ איוב י, י"ט; כ"א, ל"ב; במדבר י"א, ט"ז.

⁴⁾ איך א', י"ב, י"ג. ⁵⁾ הויש מכח דומה למקתי.

⁶⁾ להטקרה הרע והאסון אשר קרה לי, כמו הקורות (בראשית ט"ב, כ"ט), קוראותיך (ישעיה נ"א, י"ט); והנגיד השתמש בלשון ייחיד" (הרכבי).

⁷⁾ איוב כ"ג, ב'; יונה א', ו'.

⁸⁾ בית 6-7: יהודתי, רל נשמתי, אני נתן אותך בחפות לך כפר بعد אתה אשר נולד לארכתי (כיו צר לי עתה מאד בשבילו, ולשון המשורר הוא עדח"ב משלוי י"ז, י"ז), אבל מי יתנו ותליך נפשי כפר נפשו, כי בכלל אח לא פדרה יסדרה איש, ואף אם יאמר לחת את היו פדיון נפש- אחיו - אין שומע לו, - הוי (בית 6, בב"י (הרכבי): תונה.

⁹⁾ בית 8-9: אוי לי על אחוי, אשר אחוי והחזיק באחבותו אותי

- אֲשֶׁר חִיה – וְחִיָּתִי !
 וְאַינְנוּ – וְחִיָּתִי !
 בְּרִיתֵנוּ שְׁהִפְרוֹתִי^(ט)) –
 חִלְיפָתוּ, חִלְיפָתוּ
 בְּעָרֵשׁ לִיל הַנְּחִתִּי^(ו) ,
 שְׂמִי עַיִן פְּנוּמִתִּי ;
 בְּבִית שְׁחָתָה, בְּבִרְרוֹתִי –
 לְרָאשׁ פָּהָן אֲכִילָתִי ;
 בְּגַדְךָ – עַת שְׁתָתָתִי
 . . . . .
- וְלֹא אִיטִיב וְאִשְׁמַר אֶת־
 אֹנוֹ בָּאָה, בַּיּוֹם בָּאָה
 וּבְרִתְמָךְ, בְּכָור אָבִי,
 וְגַלְעָד מְפוֹזָה
 וְאַוְרָר אֶת־מְלֹונָה, צָם
 וְתַהְפֵק בְּתוֹךְ בָּשָׁר
 וְאַוְרָר שְׁבָבָה צָמָא
 . . . . .

כמו אב האוחב את בנו והמל עליו ; על אחיו , אשר כל ימי היותו הוותי
 גם אני , ועתה כי איננו – גם אני הנני באלו חייתי בבר ואיני עוד | –
 אהח לאח (בית 8) , כן נראה בעיני להניה עד אהח ליום (יואל א',
 ט') . ובכ"י : «אהה... אה» והשאר מטוושטש , ונראה – כפי שהעיר הרכבי –
 כאלו נמחקו אותן האותיות כל , אבל אין למפרק על רשות אותן נמחקות . –
 א' איננו – וחיוית (בית 9) , העיר הרכבי שצ"ל אולי סיטן השאלה איזה
 חסנות האלה , ולא כן דעתינו יכנו שפרשתי .

ט' אלו הiotavim לשטוח את ברית אהבותיו לאח – אשר הפיוותαι
 אמנס , שהרי עידני הוא – כי או מפני נס עני ביום מותו . – חילופתו ,
 חילופתי , כמו עד בא חילופתי (איוב י"ד , י"ד) שענינו טויתתי .

ט' בית 12-16 : אם זברתיך , אחוי , על יצועי עת אשכוב בليلות
 לטען מצוא מנוחה , ימול זכרך את השנה מעל עני ; אם בעת אכליל אוכור
 את מלנק ובי אתה צם בבית שחת (בקבר) , תתחפה אכילתי בתוך טעוי
 בראש פתן (דברים ל"ב , ל"ג ; איוב ב' , ט") ; ואם אוכור בעת שטעה ,
 איך אתה שוכב צמא בקבר... . (ההמשך חסר) . – בכורABI (בית 12) ,
 כן טכנה הנדר את אחיו כמה פעמים . בערש (שם) , ר"ל על ערש , וטעם
 הבית כטעמו בטלת בסוטים (ישע"י ס"ז , כ") . – הנחה (שם) , ענייט
 טנווחה , ולשון חכמים הוא (ב"ד פרשה פ"ז , אות ב') , ועד ראב"ע נס
 הנחה דאמתר ב' , י"ח טומו טנווחה . – בגוית שחת (בית 14) , הוא
 דCKER , ראה טש"ב בהגן החבישן צד 75 הערכה 48 . – בברותי (שם) ,
 לשון טאכל , תחליטים ס"ט , כ"ב ; ואולי נכון יותר לנקד בברותי עפ"י איכה
 ד' , י' , שהוא מכוון לדעת קצת .

יט.

על מות הנ"ל¹⁾.

---

* * * * *

וְמֵי יַתֵּן וַיָּעֶלֶן לִעְלָה!
וְאָמְרוּ: עֹד יִטְבֵּל הַזְּמָן לְךָ וְתַנְחֵת—הַשְׁבוּתִים בְּחִילָה²⁾:
עֲלִירָטוֹב הַזְּמָן תָּווֹתֵחַ וְעַלְכָלָה מְנוֹתָה אָחָרֵי אָחָרֵי קָלָלה!
אַילּוּתִי³⁾, קָתָה נְפָשִׁי, לְפָעֵן נְשׂוֹא יָנוֹן כְּמוֹ זֶה לֹא יָכֹלה!

---

¹⁾ הרביבי ציד 83 שיר א'. תחילתי דברה ונומם הכתבה שהיתה על נבו נאבדה, וע"כ לא נובל לדעת על אייזו מאורע פרטני כתוב הנגיד את שירו.

²⁾ ולמנחים אוטו שאמרו, כי עוד ישוב חותם להיטיב לי ואძקאת טנווה ממכאובי, ענית ברעדיה שזה דבר שאי אפשר, כי אחרי מות אחי קלחת אלהים תלוחה לפני על כל טובות החותם ועל כל טנוחה" (הרביבי).

³⁾ לשון אילותי לעזרתי חושח (תהלים כ"ב, כ').

כ.

למנחמו על מות הניל¹).

— — — — —

המונחים פִּתְבָּר עַל־לִבְבֵי, וְאֵת אֶחָרַיו נִתְּמַם וּמִבְּרֵר² ?
 נִאֵךְ לֵי אֶחָרֵי יִצְחָק תְּבִוָּה, וְתִים אֶחָרֵי טְמַתֵּי בְּקָבָר ?
 שׁוֹמְנֵי³ וְאַלְתְּרָבָו דְּבָרִים, וְעַזְבָּנוּ וְעַמְבָּדְלֵי לְעַבָּר⁴),
 וְהִאִצּוּ וְפְגֻּנְדָּלִי בְּתִין אֲשֶׁר שְׂפָל – נִיחַה דָּלֵי לְחָבָר⁵).
 5 וְאַמְרוֹדָלוּ יְכוֹן וְאַקְמָן – וְתָרָאוּ מֵי בְּמֵר סִיחוּ יְרָבָר !
 בְּבָרֵי, אַלְתְּרָבָו אִיד לְאִיד, וְלֹא שְׁבָרֵי בְּמֹות יִצְחָק לְשָׁבָר !

¹ הרכבי צד 83 שיר מ"א, וטמעל לו כתוב: וקלפי תעווה אלנאמם לה ענה ("ואמר כאשר נחתמו האנשים עליו").

² בית 1-2: איך תאפר לנחמני בדבריך, האם נוכל לטזוא נחמן אחורי אמי או כח לסבול את הכאב אשר בלבי ? איך אישים לב לדבריך אחורי אשר אבדו עשתנותי ולא דעת ולא תבונה בקרבי, ואיך אוכל לחיות אחורי אשר שפטתי את יצחק אחי בקרבר ? – סבר (בית 1), ראה הערטה לשיר נ' בית 13, ועוד הרבבי הוא כמו שבר, ר' ל' תקוה, – תבונה, חנוך זהה פרשטי אמנס כמו שהוא לפניו, ור' ל' שהו גניד חסר תבונות אחורי מות אחינו, בכל זאת טלה, "תבונה", השורה אצלי פה,

³ ישעי' כ"ב, ד'.

⁴ עמדו על הצד שכנדרו, כלוטר: רחקו טלי.

⁵ בית 4-5: אל חאיינו לנחמני, אבל האינו (ישעי' שם) ופנעו לה (בראשית כ"ג, ח') בתניין אשר שפל מבניו והיה לי לחבר ונקון יהדו, והיה כי תאטרו לו ויקונן ואكون נס אני ואו תראו בחו של מי נドル ומי הוא ה谈论 בעמר שיחו . – התניין ירווע בקהל יילתו (מיכה א', ח'; איזוב ל', כ"ט), ותניין שפל שבניו תנדר יללו עד יותר, ועל יללו תנדר יללו. הגניד על אחינו !

כא.

על קבר הניל למחורת יום הקבורה¹⁾.

אֱלֹהִים יְחִינֶנָּךְ אַחֲרֵי
וְנִסְתְּרִי זָמָן מִרְיָה שִׁיחֵי²⁾,
בְּקָרְאִי לְךָ בְּכָל-פָּנָיו³⁾ ?
עֲנֵה קַיִן בְּהַצְּרִיכֵי ?
וּמְכַתֵּשׁ מִטְקָוָם לְחֵי⁴⁾,

אֱלֹהִים שְׁבַתִּי בְּצָרָ רֹוחִי,
קְבָרָתִיךְ בַּיּוֹם אַמְּשָׁ
לְךָ שְׁלוֹם ! הַלֹּא תִּשְׁמַע
הַשִּׁיבְנִי : הַתְּכִיר מֶ
הַרְפְּתָחָה מִמְּפָךְ עַצְם

¹⁾ הרכבי צד 84 שיר ט"ב, ומתוב פטעל לו: וואר קבירה פי אלתאנו מן מיאראתך פי יהודה ולאל (ובקר את קברו ביום השני אחד שנתבצה בקבינו, ואמר). ועד המתาง לבקר את קבורי המתים בעיר הרכבי בדברים אחדים, יותר טוה תפצע בספר סקורי טנהנים לר"א לעוויזאון (ברלין תרי") צד 138 סי' צ"ט; אבל לבקרים טיד לטחרת יום הקבורה מתาง כוה לא נודע לי מופן קדום, ונראה שעשה בן הניגר מරוב החטא לאחיו ולא בשובל איה טנהן. אולם בזמן מאוחר היה טנהן בקטת קחלות ספרד לצאת לבית החיים בקר כל שבעה, וש תשובה ע"ז בריב"ש סי' קנ"ח, והעיר עליה ר"ט פלוניין בהטניר לשנת 1879 צד 402.

²⁾ בצר רוחי (איוב ז, י"א) שבתי הנה וברכתי חובאת לך לאטר. אלהים יחנק (בראשית ט"ג, כ"ט) אחוי ! – בצר, הוא הנכון לדעתך וכשה שחשב נס הרכבי להניה, ובכ"י כתוב: בצד רוחי, והעיר הרכבי: "אם הנוסחה בצד יכונה היא, המכני רוחי טוסף לאחיו אשר יכנו רוחי זונפשי דרך אהבה".

³⁾ ביום אטגול קברתיך, אבל נס היום מריו שחיי (איוב ב"ג, ב') עודנו עומדר בסקומו.

⁴⁾ בית 3-4: ראה אני קורא אלקיך לאטר: שלום לך ! הנירה לי: הלא תשמע את קולי בקראי בכל חי ? ואם אשא קינה על קברך-חטכיך את טעה קניתי בזוקי ? – טענה, לשון בטעה פו (טשלוי ט"ז, כ"ט, טענה לשון שם ט"ז, א'). – קיני-קינתי. – בהצרא Ich, לשון עצקה (ושעי ט"ב, י"ג; צפני א', י"ד).

⁵⁾ בית 5-6: אף נס זאת איש אלך וחודיעני: האט כבר התהיל נזך

אָמַם לְלִיחָה בְּלִילָה, בֵּי
 עֲוֹבְתִּיךְ, בֶּכְוָר אָבִי,
 וְתַּחֲנִין הַוְלָךְ לְמִבְטִיחָה!
 אָבְטָח בֵּי אַלְיָ שְׁלוֹם

לחיות בלה ונטפֶד? האם החלו עצותיך להתרדר עצמו מעצמו ואם נתן
 וענק כבר הפטיש אשר בליך (שופטים ט"ז, י"ט, ור"ל אם נערחה שנ
 מפקחה)? האם נס לך בלילה העבר, כסו שעס לך (דברים לד ז') טרבּ
 בכוי ו-ליך, לך, לשין נעל.

⁶⁾ בית 7-8: אני עובתיך, אחוי, לפקרון ביר האל, ובטיזה אני כי
 לשלים אתה הילך אליו, לך, לפבקיחי (בן אני קורא תחת שם בתי חירות
 שבבי, וכן אף ארכבי לאנייה). שני בניוים להקב"ה, עדה'ב תחליט ב'ב, י'ב.

כב.

על קבר אחיו הניל¹⁾.

אמְרָנָא לְאַשֵּׁר אֲתָאָ רְאוֹתוֹ, וִיְהִי שְׁלַחְתָּו בְּאַבְדָּה²⁾ ;
בְּחֵי אַלְמָן, לְעוֹלָם לוֹ בְּלִבִּי בֶּמוּ אַשׁ-עַד-אַשְׁר אָשַׁכֵּב לְצָדוֹ !

¹⁾ הרכבי צר 84 שיר ט"ג, כתובعلיו: תם קאל ("ואחרי כן אמר"), ור"ל אחר שאמר את השיר שלפ"ז.

²⁾ אמר נא - אתה האומר - לאחיך, אשר תתחזק נפשך לראותו, אבל יורי הורידות שאלות: אבל הוא אני נשבע, כי אם הכאב תבער בלבך על אדרותינו, עד אם אמתות גם אני: אשכבר לצדו ! - ב א ב ד ה (בית 1), לשון שאל ועבדה (משלוי כייז, ב', והוא הכתיב, ובדבר הקרי יש שם שינויים בסיפורה, דאה מנהת שי בטקומו), ובכ"י (הרכבי): ב א ב ד ה, ורק על חנן נדחך הרכבי בחערותינו להגיה, והנהתו אינה עולה יפה . - אשר (בית 2), הטלה מהוות השרה בכ"י והומינט הרכבי מדעתו.

כג.

אל המלויים אותו בשובו אל ביתו¹⁾.

שְׁלוּמִים לְךָ אַנְיַהוֹלֶד לְאַרְצֵי²⁾?
 בְּאָשׁ וּבְעָרָה וְאַתָּה רְשׁוּם בְּחָצֵי,
 בְּוֹהַ בְּקָדְשֵׁלִי שְׁבָרִי וְפָרָצֵי!
 נָעַשׂ לִבִּי בְּמִחְמִיאָגָה בְּמַזְמִיעָה³⁾:
 הַפִּי רַאַת אַל-מִקּוֹם שְׁבָנִי וְרָבָאִי,
 וְלֹא יֵצֵא לְפָנֵיךְ גְּדוֹלָךְ,

אֲהֹבָב נֶפֶשִׁי וּמְאוֹנִי וְחַפְצִי,
 אֲנִי הַזָּלֵךְ – וְלֹבִי מִתְצִיתָוָה
 בְּוֹהַ אַבִּיטְתָּמִינְתָּךְ בְּכָלְעַתָּה,
 וְאַמְרָתִי לְעַם יִצְאָה לְהַקּוֹתָה
 הַצִּצְאָתָה לְהַלְלָנִי בְּלַלְלָנִי
 וְלֹא יֵצֵא לְפָנֵיךְ גְּדוֹלָךְ,

¹⁾ הרבי צד 85 שיר מ"ד, וסתעול לו כתוב: וקאל טי רנוועה אליל
מוועץ כרכחה ותשיע אלנאם לה (ואמיר בעה שובו למוקום משערתו וההתאספו
אלין אنسיכס לילוות).

²⁾ שלומיים לך, אחוי, אהוב נפשי, כי הולך אני אל מקומי ולא ארצי
(עראנאטה, ואחווי היה יושב בעיר אהדרה)! אמונס כן, אני הולך – אבל
בלכתי מעטך לא יטוש זכרונך לפני ולא אשכחך, כי הנה מחזית לבי
יבעיר באש טרכ טבאוב, ובזהצוי השמי תאריך רישום וחירות; וזה – בחזי לבי
האהדר – אביט את תפונתך (בטדרה י"ב, ח) ההקוקה בו, וזה – חי לבי
האהדר – לא יבדל טלהוות פער בקרבי על שבורי ופרצוי! – וט אוווי (בית 1)
גנטא פטנו בטקרה דק לשין רבוים (תהלים ק"ט, ט').

³⁾ ואל האנשיים אשר יצאו לילות אוחוי, איש גנווע לב ומתרנעע
בספינה המטרופת בים מרוב צعرو, אסטרוי: איך יצאתם לילות אוטי בלכתי
אבל וחמי ראי (אסתה ו', י"ב) אל מקומי, ונדרולכם, האיש אשר הויח לכט
המושיא והמבעיא (ש"ב ח', ב'; דהו"א י"א, ב'), אייננו אתכם? – והעיר
הרבי, כי מהדברים האלה נובל למלוד, שהויה אחוי הנגיד ראש העדה בעיר
ששבנו. – לעם (בית 4), ר"ל אנשים, עניינו בעניין טלה קומ בערביה,
שבשתתמשים בו במובן עם ובמובן אנסיכס (ויש דוגמתו נס בערביה, במדבר
כ"א, ו, ועוד). – לחולות שם, וכן להלויני בבית 5), הפעיל
פרש לוה, והוא לשון חכמים ועניינו בעניין הקל בטקרה (קහלה ח', ט"ז). –
ומטסונג (שם), לשון תנואה, ראה ר' יונה בשרש פ"ג. – צי (שם),
אניה, ישעי ליין, כ"א.

כד.

אחרי עבר שבעת ימי אבלו על מות הנילו.

בְּכָר שְׁלֹמוֹ יַמִּי חֶבְלִי²⁾ –
 יַמִּי צְרִי לִילּוֹת יְהִידָה³⁾ –
 אֲחָה, אַלְלִי, וַצְרָדְלִי צָר, וַאוֹיָה-הַלִּי⁴⁾
 עַלְיִי אַחֵי וַבְּנָדָאִי,
 5) הַהָה הַהָה מִנְתָּחָלְקִי,
 וַאֲיְכָבָה עַלְיִ בְּתָהִידִי
 וַאֲלֹו צָר אַחֲתָהו –
 וַלְוִי יְשָׁב בְּמִן בְּפָר –
 אֲבָל מָה אַנְיָשָׂה הַיּוֹם,
 וַאֲלָה מַטְבָּשָׂא אַלְיִ!

¹⁾ הרכבי צד 85 שיר פ"ה, ומתובعلיו: وكאל ענד התאמ אטבואה ("ואטר אחר עבר ימי השבעה").

²⁾ בית 1-2: שבעת ימי אבל כבר תטו, אבל לא תטו ימי צירום וחבלים (ישעיה יג, ח), יטוי ינון וטבאוב, ולא עברו עוד לילות עטל, אשר בהם מעי יהטונ בחילוי, ר"ל מהמת החיל והמצוקה אשר החזיקוני, – יהטונ, בשוו"א תחת אותן ט"מurdינו שלא בהפק הטמאר, ע"ט יתקףין (בראשית י"ח, כ"ח וחלאה), יקרבן (תחלים י"א, ב') ודורותם.

³⁾ בית 3-8: השטטש המשורר בכל הלשונות של צער לטען הביע את גודל ינוינו על מות אחיו, שהוח בלילה ראשו גערדי. – וצדר (בית 3), חסר בכ"י והוסיפו הרכבי מדעתו. – בלילה (ביה 4), עטראה, ראה הערטה לשידר י"א בית 22. – וטבללי, יוזקאל כ"ז, כ"ה, ור"ל תכשיט בלילה יויסי.

⁴⁾ קול נהוי, כן נראה בעני להנעה, וכמו שישער שם הרכבי בהטניר לשנת 1879 צד 402, ובן אטר הנגיד נס בישור שאחר זה (בית 5): כי קול נהוי אצל"י, ולשון מקרא היא (ירטמי ט', י"ה), ובכ"י (הרכבי): קול נהוי.

⁵⁾ בית 7-9: אלו היה צר אותו באחוי, כי או הדפתיהם ברב כהוי ונרטתו טמן, ואלו היה אפשר לפדרתו בטמן ולהשיבו משחת ע"י בקר, כי או היותי פורה אותו בכל הונוי, אבל מה עשה היום (עדח"כ בראשית לא, ט"ט) כי ל夸חו אלחים, ואין חבטה ואין תבונה ננד טשפתו.

זהעננים שיש לדם ערך מיוחד חשוב, הפטורין במאספים, ירחוניים ועתוניים, למנן המאפק הראשון שכימי בדיניהם ועד עתה, שנשכח כמעט מעת הקהיל, יקוםו לתחזקה רוחנית על ידי תביבליותיקה החרדשה זואות, ויהיו מעתה לכאן קדול הגדול בציורה נאותה – צורת כתבים מאושפחים בסדר נכון ועריבת פונטיה ובמתגער, גול מאהן.

גם אתם המבקרים, ממקיע המבקרים הישות, המצוינים בעית בשוק, בצורה נרוות וצחוניות מכוערת, שנדרפה בשניות ושבושים רביים, נטהאות לא-אטיזיות, בלי סימני הפטק או בסימני הפטק ניטים דמבלדיים את הבהיר, מעולם מהדש ב"פוב" ליתיקה הנדרלה יקפא לחיוך הדשים, ע"ז אורה הדשת, נאה ז הדורה, של חכמים טומחים, ע"ז אורה הדשת, נאה ז הדורה, ע"ז אורה בדורות ויפות זניז שופך – בונוסחהות מזריקות עם פבאים פאיידים, הערות זאוורים בכל דהשת.

ב"ביבליותיקה הנדרלה" יראו גם סדרים עמי כת בירוד, שהו גינויים עד כה בארכויים שניים, או שוק קצתם נדפסו עד כה. ומאותם, בספרים שנכתבו במקורות בשפות אהבות: יוונית, רומיית וערבית ושותן לאבני שנה – לקליסטים+. מסמורות העברית על ידי תרגומיט, יתוקנו תרגומוטים על ידי זה שואה הפטזוקת שליהם עם התקודים – מהם נס ע"פ התקודים המאויים בכתה זו – ע"ז הסחת כל השבושים והקלזונים שנפללו בה פוגם דבוריים ואידיים רביים שנשטו לפנים ע"ז הצינוזרן מן הארים הצעיר מקובלם אצלן וגם ספרים שלמים שנארכו מטעם הצינורית לבזים – יהוו מעתה לקניון הקהיל ע"ז אתם בשלימותם בביבליותיקה הנדרלה.

ונדי' דשים לבן לצד הדיאconi שברבנו, כי יש אעלאן מסבר מטיים של תיבצי ספרות היחסים לפאר את ארונותם ספרייהם בספריו הספרות היונה והחדשה שלנו, אבל אין להם יכולת לעשות זאת, אין מעד שacobת הא יקדוי תמציאות, או שהם מטבאים בפי' ומאספים שניים, ואלה שום מילוי להשיג, הנה מלבד צוותם תחיזנות הגזעה, כפי האמור, עד הפורטמים חזוניים שליהם אין מטעם אותם מהווים בטעינה באדרנות כפריהם, שייחו לפאץ ולני ולטפוארים את תדרי הטעניות שלהם. והחישון הזה נס כנ' גמנה על ידי תביבליותיקה הנדרלה".

מחיר החריטה של ה-„ביבליותיקה הנדולה“:

(לקבל 1 סטר בכל שבוע):

ברוסיה: לשנה 10 רובל, עם הטשלות 12 רובל; בחויל: 18 רובל לשנה עם הטשלות
ו- 12 רובל; בחז' ולבע: שנה בערך.

עם ה-„ביבליותיקה העברית“ (מאותים ספרים בכל מקצועות הספרות). בשיעורין:
(1) (לקבל 2 סטרים בכ"כ שבוע):

ברוסיה: לשנה 20 רובל, עם הטשלות 24 רובל; בחויל: 26 רובל לשנה עם הטשלות.
ו- 18 רובל; בחז' ולבע: שנה בערך.

(2) (לקבל 25 ספרים בחת אחת בכל רביע שנה):

ברוסיה: לשנה 20 רובל, עם הטשלות 25 רובל; בחויל: לשנה 29 רובל עם הטשלות
ו- 18 רובל; בחז' ולבע: שנה בערך.

ההפסדים קיבל את ה-„ביבליותיקה העברית“ בחת אחת עליהם לצורף לחיטאת
על ה-„ביבליותיקה הנדולה“ עוד 20 רובל מראש, ובנוסף מכירכת הדר בחתשים כרכבים
(חסודרים לשי' הענינים) 30 רובל עם הטשלות, בחויל (באירועא) ובמקומות הרחיקים
ברוסיה הוספה של 2 רובל פודט הטשלות. כיתר חלקי התבל הוספה על הטשלות כפי
העלית.

בתשלוטין לשיעורין אפשר נ"ב לקבל את ה-„ביבליותיקה העברית“ מכירכת קדר,
אבל רק בארכבים כרכבים — כמי סדר תוצאות הספרים — וביחסת 8 רובל بعد הכריכות
במשך שנתיים (1) רובל לכל רביע לאחר הכריכות של 5 כרכבים). הצלחה בסבואר לסעלה,
THONIL אפשר לשנות בסכמי המדרינה לש' הקורס.

כריכות לספריו ה-„ביבליותיקה הנדולה“ שעשינה רק בסוף השנה, והחוותמים
יוכלו להשיגן או ולשים בהן את כרכי ה-ביבליותיקה בסדר נכון.

האדරיסט של הירידקציה והאדמיניסטרציה:

Издат. „ТУШИЯ“, Варшава.—Wydawnictwo „TUSZYJAH“, Warszawa.
Verlag „TUSCHIJA“, Warschau.

של הויל: 1910-57,

בע"פ: נובוייפקי 7, (טלפון 19-59).

או בטלקס: נלייבקי, איוואנו-בצ'ואר 1 (טלפון 21-59).

אפשר לחותם על ה-„ביבליותיקה הנדולה“ והעברית בכל בט"פ העברים.

— פרוספקט מפורט ישלח חנם לכל דוש.

БИБЛИОТЕКА ГЕДОЛА.

Еженедельный журналъ.

Издание „ТУШИЯ“.

15 Января 1910.

№ 1.

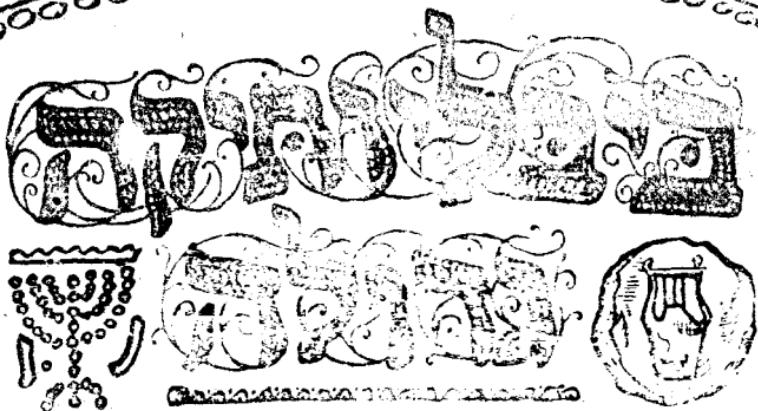
Редакторъ-Издатель: Л. Ш. ШАЛЬКОВИЧЪ.

Годъ I.

ל. 5.

שנה ראשונה.

№ 36

כל שיריו

ר' שמואל הנגיד

ערובים וכדרורים, מגהום ומבארים

ע"י

חייב בר אדי (פראנץ)

ספר שני.

מחיר חסר 50 קראט.

הוֹשִׁידְ מַלְאָכִים

עד כה יצאו מביהר"פ המספרים הללו:

טו—(ו) הרב מלאדי ומפלנת
ח'ב"ד, מאת ט. טיימלבוים.
חי הרב, ספריו ושותחו וקורות פאלגת ח'ב"ד
(על תבונת הרב והפקסמיילה שלו).
יח—(ז) חלק ראשון: תולדות הrob.
יח—(ח) כתביים אחרים (בעמון המתו)
שאת ג' ברשדסקי. חלק שני.
כא—(ט) בין הדוחים: דמות קבן
ושיטות ספריות. באת ג' שגיאות.
כו—(ה) קבוצת מאמריהם
שאת אברם גוונר.
ערופים וסדרים עם מבוא והערות ע"י ד"ר
ש. א. פוזנאנסקי (ורשה).
מחברת רשותה (על תבונת החבר).
כו(ט) כל כתבים, ד. ברנדשטטר.
ח'א. כתם ד"ר יוסף קלונדר.
לו—לה) לkiprot הדר בצעיר (קבן
חולות: ר' יצחק אהוב הרשון, ר' ישראל
טבריאן, ר' יוסף קולון, ר' משה אלעזר
ר' שלמה לוי (טהרש"ל), ר' משה
ישראל (טומ"א), ר' טודכי יפה, ר' מאיר
מלובין (טהרש"ס), ר' שמואל אליעזר
(טהרש"א), ר' מאיר שיף (טהרש"ש).
ר' מנחם מנדל קרנבל, ר' גרשון אשכנזי).
פאח ש. א. חזרודה יצחק (בירו).
לו) כל שיורי ר' שמואל דנניא.
ספר שני, ג' ד"ר. ברודוי (פארם).

נספרים בדפוס ויגמרו בקרוב:

(5) מל"חותה' (טהשרות הוכחות) לר'
יעקב ד"ר ראובן (כח"י) —
ע"י ד"ר ג'. פוזנאנסקי (וינה).
(6) הכרמת שמעון בן-סירא (ספר
בקסיאו בתקופו העברי ע"ג כי בקארוא) עט
בגוא ווישוש, מאת דוד כהנא (אודיטה).

מועדנים לדפוס:

(I) ר' שלמה יצחקי (ריש"י).
שאת א. ס. ל' ש. ציון (לובוב).
(II) קבוצת מאמריהם. ר' נינר, ח'ב.

- (א) כל שיריו רב שמאלי הננד, ערופים וסדרים, טנהום ובארום, ע"י ד"ר ת. ברודוי (פארם).
- (ב) כל כתבי ד"ר שלמה רובין. ערוכים ובסדרות, בנהום ובתקנים, על תפונת החבר ותולדתו, ע"י ד"ר ג'. קלונדר.
- (ספר שני): נaan יהודה וירושלים (לבשת העברים בתקופת בה"ק, עם בושא והערות, מאת א"ש הרשברג).
- (ד) כל כתבים, ד. ברנדשטטר. ישנים גם חדשים, בשלשה הלקים, עם תפונת החבר וגולדמן, ע"י ד"ר מ. ריביגזון. חלק ראשון.
- (ז) ציורי מסע, רישוט-טסע בסדר ארץ כוש, מאת פרום, ג' זיליקוביץ' (נווילוק). עם תפונת החבר ותולדותיו כתובות בידי לזר לנטן. ח'ט) דמדומים, קבן שיטות, ח'א. סאות יצחק קזנילזון.
- (ט) עברב, טזוטים ספרותיים. סאות ד"ר מ. י. ברודיטצקי.
- (יא—ו) כתבים אחרים (עטובן המנוח) מאת ג' ברשדסקי. חלק ואשון. עם הסוגות החבר, תלמידיו ע"פ. קפלן. עם תפונת החבר, תלמידיו ע"פ ברשדסקי בתור ארא ועתה מספר', מאת בנאי ביגדור, י"ד) כל כתבי ד"ר ש. רובין.
- (ס) ספר ראשו: "ספר המדות". מספר זהה נסתהו ה"מכוא והערות" לספר נaan יהודה וירושלים, הב'ל).

- (1) בשירה ובלשון. קבן מאמריהם, סאות ד"ר מ. י. ברודיטצקי.
- (2) ר' ישראל סלנטר, (כינויו), סאות ש. רוזנטולד.
- (3) ההלבשה העברית בימי כתבי ה الكرש (עם ציורים). מאת א"ש הרשברג.
- (4) כתבי דלל צייטליך. כור רישון.

(I) דבורי, ר' יהודה הלוי (ע"פ השואה עם המקור העברי), עם מבוא ו跋, ע"י ד"ר א. ציידר זוביצ'.

כה.

אחר אבלות שלשים יום על מות הנ"ל¹⁾.

ארחץ וחתענג ואתרפק²⁾?
וזאת, ואני בגד בלי ספק!
אתמך באכלי עוד ואשתומם
ימים, ובת אל-בף אחוי ספק³⁾.
משטה במתנהם ומהאפק –
לא עשה שפם ולא עש
בְּיַד קָול נֶהֱי אֲצֵל יָקָול אָחִי
נברת, ולא גְּשֹׁטַע וְלֹא דָפָק!

1) הרכבי צד 86 שיר מז', וכחוב עלי: וכאל عند מא הם לופאתה שדר ואחר (ויאמר בעת נשלט חדש אחד למותו).

2) בית 1-2: האמנם אשוב אחר חדש ימים למות אחיו לרוחן ולהתענג בתענויגים ולשבת במסבת רעים ולשםו אתם? הלא אם עשה כזו את אהוה באיש אשר אין אמון בו, ואין ספק שאבגנו או ברית האחות – ואתרפק (בית 1), מלשון מתרפקת על דודה (שהיש ח'ーウה), שפרשו רשי וראב"ע: מתחברת על דודה.

3) בית 3-5: לא כן... אבל אי אחוייך עוד באכלי, אשותומם עוד ימים נריל ומן רב), ואספוק כף אל כף (לאות צער ואבלות), לא עשה שפם (шиб יט, כיה) ולא עשה משטה, בדרך שעושים המתנהמים ומהאפקים ומתגבירים על אבלם ועל יגונם, כי עוד קול נהו ביתי, וקול אח נברת ולא נשמע (שמות כ"ה, ל"ה) ונאינו דפק (שהיש ה', ב', ועד הנגיד 'קול' נשא דמאמר) עוד. – אתמך (בית 3), אחוייך (ישע' ליג, טז). – ואשתומם (שם), אשב בدد באכלי, לשון וחשב חמץ וטמפה (шиб יג, ב'). – אל כף (שם), כתבתי כן עפי יהוקאל ב'א, יט, כ'ב, ובכדי (הרכבי): על כף, וכן הוא ביהוקאל שם לדעת מרדנאי.

כו.

על קבר אחוי הניל¹⁾.

חום גיני ובינך
 ולא אروع בלבך
 אם אעשה בזאת
 אמת, אם אעשה בזאת
 אחה, אחוי, אני ישב
 על קברך לעמתקה,
 ו喳ק מאוב בתוכך לבי
 במקאו כי בקיתתקה³⁾!

¹⁾ חרכבי צד 77 שיר פין; בספריו שער חזיר צד 22 ס' 25. וכותם מועל לו: יסעד אל אין קרב פן פקרבתה בקיטע אריה וקאל פן לך נוישע ויבוא עד קרוב לckerיו ויסר אלו, (אמר על זה).

²⁾ בית 1-3: הושם ים ביני ובינך, אשר יעוצר בעדי לسور אליך ולבקרכך. להווע אליך ולשבכת על קברך? ואם אין מפריט אותו, איכבה אחדר מלעשות בזאת? הלא או כבניך אורה ברירות האוחה אשר בין שניים: – פרשטי בית 1 בפירושו הדאשון של הרכבי, והוא הנכון לדעתינו וטעמו בטעם ולא מעבר לסת הוא (דברים ל', י"ג); וחרכבי מפרש עיד בענין אחר לאמר: «האם בעבור שנמצא הים ביןינו (כפי עיר טשכן ר' יצחק أولי היה באחד מסאי ספרד, כמו מיאורקה ומינורקה, או בצפון אפריקה) לא עבור אליך לחלות את פניך?». – הים (בית 1), המלחה הזאת מטשטשת בכ"י וכותבה הרכבי עס"י החשערה (ובכן מלהט "אם" בבית 3), ובטאפק"ח ח"א (פט"ב 1902) צד 42 וצד 54 חור בו טהנתה בשביב שפצא בכ"י אחר ובפירוש נבאים לר"י בן בלעם את הנוסח «היום בינו», אבל עניינה נראה הנוסח שלפנינו ובמו שפרשטיין, ונומח «היום בינו» אין לו טעם בכלל. – לחנותך (שם), ריל לבקרך, והשתחמשו בשרש חלה בטובן זה גם אחרים, ראה לטשל ר' חי חריו בפ' טחים איתיאל צד 7 שורה 11: וירחך מטהו ישר ואכן | פני זדים ערייזים יחלח.

³⁾ בעבורך ואודתויך נמצאו גם עתה טכאוב גודול בלבי, כאשר נדל המכאוב בעת מיתתק, והוזען שעבד מעט היה לא הקטין מאומה את הכאב» (חרכבי).

וְלֹא אִשְׁטַע תְּשִׁבְתָּה⁴ ,
בַּיּוֹם בּוֹא לְאֶדְמָתָה⁵ ,
וְלֹא אִשְׁטַק בְּקָרְבָתָה⁶ ,
וְלֹא אֲרָאָה תְּמִינָתָה⁷ ,
וּבְקָרְבָתָה⁸ !
שְׁלֹמִים לְה בְּאֶחָדִיה⁹ ,
עַלְיָה יְחִידָה נְאִשְׁטָה¹⁰ !
בְּאֶרְצָן פָּגָרָן אֶחָד¹¹ ,
אָמֵן לְעֵד בְּנִזְמָתָה¹² ,
בְּלִבִּי אִיש אֶרְידָתָה¹³ !

וְאִם אֶתְנוּ לְה שְׁלֹמִים,
וְלֹא תָצ֏א לְפָגָטָנוּ ,
וְלֹא תְשַׁחַק בְּקָרְבָתָנוּ ,
וְלֹא תְרָאָה תְּמִינָתָנוּ ,
לְמַעַן בַּי שְׁאֹל בִּיתָךְ
בְּכָור אָבִי וּבְנָאָבִי ,
וְרוּתָם אֶל פָּתָח נְחָה
אָנִי הַוְלֵה לְאֶרְצָי , בַּי
וְאַנְתָּם עַת בְּאַיְלָן עַת –
בָּעֵד יוֹם בּוֹא חַלְיפָתִי

⁴ ואיך נקל מכאובי, ולא חדרה סְבָתוֹן מֶסֶת – ואיך! הנה אני נתן לך שלום, ולא אשטע את תשובהך, כי נאלצת דוטיח; אני בא אל הארץ אשר פרף בה, ולא תצא לארצתי, בחרבך בהזתק עד בתיות; אין אתה שחק בחירות קרוב אליך נבְּנֵי אַיִלָנוּ שחק בהזתק קרוב אלך, עני לא תראך עזינך לא תשוענו – יונן כי שואל ביתך (אילובין, יונן) ובחשך רשתת יציעך!
⁵ ועתה, אתה איזו, אחריות לאיש בטוק שלום (תחלם לו, לו!)

זה אל תנוה על רוחך (עדחוב ישעיה י"א, ב') ועל די תחתנו!
⁶ אני הילך ישב לארצתי, כי פגנו איזה בקביר ולא, אובל להשתעשע אתה, ובעה אשר איזן עת ועת אהיה לך, אתה תישן לעת ולא תקיאן עוד, אשר על בן תבער בלבי אש פרידתך טמך עד בוא חלופתי (אייב י"ד, י"ד; ראה הערתמי לשיר י"ח בית 10).

בנ.

במר נפשו על מית אדי הנ"ל¹⁾.

וּמָן בְּגִידָר, עַלְיִ מְהֻדָּה וְלַמֶּה
אָלֵי אֲחֵי אֲחֵי תָּאֵב [צְבָא]²⁾ ?
וְאָם אַתָּה גְּנַבְתָּו לִי—לִמְתִּי
לִמְזֹתוֹ בְּהַתָּה עֵינִי בְּפָנִי —
הַטּוֹב לְךָ בַּי אֲחֵי חָבֵר לְסָומָא
לְךָ, יִצְחָק, אֲשֶׁר הַלְּךָ לְשַׁתָּת וְלֹא יָשּׁוֹב, אָנָי גַּעַת וְהַמֶּה,
וְקִנְיִתִי בְּמוֹתָךְ לְבָב וְעַרְמָה, וְהִיִּתִי בְּחִישָׁב מְרַפָּה³⁾ :
אָרְפָּה בַּי תְּהִרְלֵי לְעַרְיָעָד — וְאוֹלָם חָמֵן לְאַרְבָּן יְרַפָּה :

¹⁾ הרכבי צד 88 שיר פ"ח, ומפצל לו בתיבות: וזהו גואה עליה טפי
עם וסתחה פקהל ("ונגדו ינינו עליו בשנת מותו ואמר").
²⁾ בית 1-3: המשורר שואל את החותם הבוגר לאטר: لماذا זה היה
נורלי להיות תאב לאחי וצמא לראותו? ואם לחתת אותו מטמי מתי תשיבחו
לו ושביע שובע שמחות את פניו? חן מרְבָ בְּכֵי עַל מְתוֹתָו פְּבָה עַיִן-וּכְיִ
יז חַפְצָךְ וכָּן טָב בְּעַיִן שָׁאַחַי חָבֵר לְסָומָא וְעַדְרָכָתָו ? — וְלִמְתִּה
(בית 1). כָּן צָל (ש"א א', ח'), והרכבי מנתק: וְלַמֶּה, והוא גנד החזרו, —
וְכָמָה (בית 2). כָּן צָל (ט"א כ"ב, ט"ז ועוד), והרכבי מנתק: נִפְאָה, —
לְסָומָא, בְּנָנוּי הַלְּמָנָךְ בְּדַיְנוּ וְהַחֲרוֹזָ מְכוּחָ עַלְיוֹ (והנהצוו טלא וי"ז
סְפָנִי מְרָאֹת הָעֵינָן וְיַשְׁדִּיגְתִּי נִסְבְּקָרָא, אַבְלָן חָרָאוּ לְכַתְּבוּ חָסָר),
הרכבי טנקה: ס' ק. א.

³⁾ בית 4-6: לְךָ, יִצְחָק אֲחֵי, אֲשֶׁר הַלְּךָ וְלֹא יָעַזְבָּ (ירמי כ"ב),
ר'; תהילים ע"ח, ל"ט), לְךָ אוֹזֵק טָר וְלֹךְ יְהֻמָּה לְבִי ; כל הימיטים אשר
הייתה חי על האדמה הייתה מְרַפָּה, כי רַבְעִי החותם נִתְחַעַ אַתְּי, ועתה
במוצך קנייתך לְבָב (טשלי ט"ז, ל"ב; י"ט, ח') ואחכם, כי הנה לפנים דמייתי
שתחיה ותהייה לי לעדי עד, ואולם כתעת נודע לי, אשר החותם לא כָּן יַדְחַה
(ישע' ז', ז') ולבדבו לא כָּן יַחֲשֹׁב, כי להשתיד בלבבו ולהכריתך מסארץ
חוויים. — גַּעַת, ש"א ו', י"ב; אַיּוֹב ו', ה', והשתמשו החכמים בשרש
זהה נס על קוֹל וְלִלְתָה האדם; כמו בניטין נ"ח ע"א: גַּעַת בְּכִיכְתָּה.

כת.

על כתבי אחיו כי נעדתו¹⁾.

בנפשי אח, אשר היז בתקני במו מים בעת צמאה ללבבי²⁾, והוא יום אם בתקב בא מפקומו ישו זכר בתקני אט בקרבי³⁾.

¹⁾ הרבנו צד 89 ש"ר ב"ט, בכתב עלהו: קאל פ"ז אנטטאנ בתבה זיל אלכתבן כי ענד נהה ("אמך על אשר פסקו כתביי - כתבי אחיך - לבוא, והניעו אלו כתביים פאנשים אחרים").

²⁾ בנפשי ישן אח, אשר כתבי היז לי כפלני ט"ס בזון, ואם יבוא לידי היזם כתב מן המקום אשר היה הוא בדור שם, יעלה לפני את זכר כתבייו וווקיד אט בקרבי. ~ צמאה, ירמי ב', ב"ה,

כת.

על אבדן אחיו הנידל¹⁾.

לְנִינִי עַש בְּגָרוּתֶךָ²⁾,
וּבְשָׁלוּמוֹ שְׁבָעָתֶם;
וְאֵינֶנוּ—לְרֹעָתֶם,
וְסָפָדוּ עַל־שְׁמִיעָתֶם —
וּבְכִיתִי בְּסִיעָתֶם³⁾;
אֲשֶׁר בְּשִׁיעָתֶם,

וְגַנִּינִי אֵם אֲשֶׁר דָמוֹ
בְּתִי הַבְּכוֹר מִקְםָה
גָּוְלָהוּ בְּכֹור מִזְוָת
וּבְכֹוּ עַל־קָשִׁי יוֹמָם,
וְבְכֹוּ עַל־תְּמִימָה, בְּכֹור אֲמִי,
עַתָּה סְפָדִים לְבָנָדָקָם

¹⁾ הרכבי צד 89 שיר ג', בתיבת עלייו: וסתע קום יהונון עלי אך להם פקדוה פתדרבר אבא ובעם מעחט באא שדיידא וקל שי דליך ("וישטע אנסים מתעצבים על אחיהם הנارد להם זונדר את אחוי ובכח עמם בכרי דב, ואמר על זה").

²⁾ בית 1-4: בחערותי לדיואן ר'יה ברך א' צד 174 (ראה שם נס צד 295) כבר חוכתי, שהווע ער או עיש ובניה (איוב ט', ט'; ל"ח), ל"ב) סטלה האחדות השלמה והחותבות התבטיחה בפי משוריינו העברים, וחראשון אשר נודע לי שחתמתש בציור הווע הוא הנידל (בשיר שלפנינו ובשיר ל"א בית 9). מלטה נין, אשר לא תמצא בתניך רק עם סטלה נבד לאחריה, ענינה בן (לדעת הראשיות עב"פ). ולפי"ז יאמ"ר: ראייתי בני אם אחת, אשר דמו בענותם ובאחדותם לבני ער, אשר בבדו בלט את אחיהם הבכור כל בר, עד שנשבעו בשמו ובשלומו (ודרך האדרם להשבע בדבריו הזיקר בעיניו), ועתה הנה לרעתם ולצורת נפשם נול בכור מות (איוב י"ח, י"ג) את אחיהם הבכור, וישטעו את השמואה חזאת ויתאבלו ויספדו ויבכו על קשי יומם. – קשי (בית 4), בן ניל להניה, וככ"ז (הרכבי): קשה, ואם כי הווא כלשה"ב (איוב ל', ב"ה) איינו נכון בוח לפי עניינו.

³⁾ וכאשר ראייתי את האחים האלה מקוננים על אחיהם עלה לפני זברונך, אחוי בכור אמיתי, ובכיתוי נס אני בחברותם ובספדים ספדיتي נס אני, ואם חרלו מלכבות ריבוטי אליהם ואתכווצת עטחט על פשיעתם. אבלו היה

**וְאֵם פָּשַׁעַו וְלֹא בָּכוּ — אֲרִיבָם עַל־פְּשִׁיעָתָם,
בְּאֶלְוֹ קֹל נָרוּ פִּיהָם עַלְיָ אָחִי וְדָמָעָתָם!**

קינויים ורמותיהם בשבייל אחוי (ואם יהדרלו מלחנות קינויים ומלבבות-נדנו פשען). — בסמיעתם (בית 5), בחברותם, והוא לשין תרנום (בראשית כ"ז כי' עוד) ולשין חכמים (כמי בכתיבות ט"ז ע"א: סועה של בני אדם).

. ל.

אחרי עברו שנים עשר החלט למות אחיו הניל¹).

— — — — —

כבר שלמו שנים עשר חידושים. ואין מנוס לך מפח וקישים²!
המתקודך רגבים, או התבחר לך רקב ורמלה על-אננים?
בתרוי, קום ושותה אל-מקומות ומושבות לך ביןות ישישים³!
ונאינך לך את-מלך תמותי, ואודיעך קרבוי החידושים!
ואיך יקום אשר נמק בשרו, ועצמותיו במו עצים יבשימים⁴?
זהו חבייש בארכתו, בריתו נישטו בשטחים חבוישים,
ואכל עץ בטרך טרו בצלו . . . . .

¹ הרבבי צד 90 שיר נ"א, ומועל לו כתוב: وكאל عند מא כל
לומתך עם ואחד ("ואמר בעת נשלמה שנה אחת למותו"). סוף השיר הספר.
² הנה שלמו כבר י"ב חדש מא לחתת טוח, ועוד אין לך מנוס
ומפלש מפח יקווש (תהלים צ"א, נ), אשר נלכדת בו! או אולי מתכו לך
רנבים (אווב כ"א, ל"ג) ותמצא חוץ בקרך, או תבחר לך רקב ורמלה והם
חביבים עליך יותר מבני האדם, וע"ב לא שבע עוד?
³ אל נא, אחיכו בחורי, קום לך ושוב אל מקוםך ואל טושבך, מושב
הכבד אשר לך בין זקני העם והבטנו, שיב נמק לך את כל הקירות
אותו, אניד לך את מלחותינו אשר אני נלהב יאידיעך את קרבוי החידושים
(בטו שהידעתיך את הדשנים)?

⁴ הפשור ראה בדמיונו את אחיכו באלו הוא חי ויקרה לך לשוב
אליו, ועתה הוא מtauור מדמיינו ונזכר שאחיכו מת, והוא אומר אל למו:
ואיך יקום ווועמוד על רגליו איש, אשר נמק בשרו (נברוי י"ה, י") ועצמותו
גחו ויבשו בעצים ובשים, איש אבון הארץ מתחת רוחו ונשטו אסורים
בשיטים טפעל, אשר אבלו החולעים את בשרו אשר בתוך ערוי...
עצמותיו, עציים (בית 5) לשון נעל. – ח بواس, ח بواسים, לשון
חכמים הוא, ח بواس בבות האסורים (כתובות פ"ב, ע"ב).

לא

אל שני ידידי יהושע ויוחי בן אחיה בדוידין פרד מהטן.

בכל היום נסעה וחינה
ובכל ליל מלון עיטה באיה⁽²⁾,
ובכל בקר נרד ויטק גביה, ולבט מעד איני גביה⁽³⁾,
ויטקים למקום יירגאי ומני בחתית מטה ויטריה!
כיום אחר אני חבר לעפר, יום שני אני צי לבריה,
ולא אלין צגי לילות גביה,

⁽¹⁾ בית 5b-18 נדפסו ע"י הרכבי בספרו צד 1 שיר א', ואני השלמתי את ראשית השיר (בית 1-5a) עפ"י שריר טשרידי הגנזה אשר בפראנקפורט ע"ג טאין והדפטינו כלו במחברתי אוור הגנו צד 6 פ"י כ' בדיבת אברחט, הוא ספר היוול לבביד הח' ר"א ברליינר, חלק העברי צד 12). ובתיםعلיו: ולה פי דבר אל אל איזאן פי אלרבה (ולו), כאשר זכר את ידידי בחיותו בארץ נבריה") , ושמות יドידי נזכרו בבית 8.

⁽²⁾ המשיר מתרעם על רע נורלו ויאמר: הנה גנור על להיות נסעה וחינה, נסעה וחינה כל היום, ולין בלילה בטולן במדבר טlon אוcephitis במו איה (ויקרא י"א, י"ד ויעד), והוא צפיר דרור נדרת פקעה ומלוננת באשר תפצא, – הכל היוב, ישע' ב"ה, ב"ה – עיפה, טלשן ארץ עפתקה (איוב י", כ"ב), ר"ל מדבר, ארץ חזק וצלמות.

⁽³⁾ בית 2-6: בוקר בוקר ישחק הנדור בביתי בשם לאידי, ולעת ער בעבה עינוי בשבול הנדל, אשר הרחוקני מעלה נבולי ווירוני טהאנשים החביבים לי, וחוטם יטולני ווורקי מטוקם למסוקם, באשר זורקו הגבירות אנשי החיל ויטילו הנית טפע וישראל (איוב ט"א, י"ח); לא אטצא טנוות וטרגעה, ואם חבד אני לעפר (ר"ל לידיין) ביום אחד, למחרטו אני שני ר"ל קבר, קהלה ד', ח') לדייה הנדרת טשיטתת בתבל למצוא טנווה לכף רגלה; לא אוכל לשבת שני יטום בשלוחה בביתי או ללין שני לילות בבנית אחת (ר"ל בבניין אחד, יחזקאל מ"א, י"ט), אבלו היה חק ומזהה לרני לזרע ארוח בלוי הרף ולהתהלך ולסוב עיר ועיר. – ולא אלין (בז' 5), בן אני קורא מדעת, והב"י מטישיש בסוקים זהה.

להקפלך עלי כל-עיר וקריה!
בוחק יד ואירוע נטיה⁴⁾,
וזישע עתני בזאתה,
ואל נקיים לביתן – בשתייה,
בבית פלא, והאחד בשבייה,
בגב לבי, וזה מבה טריה!
על-ראשי בסיל ערם ועריה⁵⁾,
וירני נתבי בשאה, וועש

באל חוק עלי רגלי ותורה
אני גבר אשר צלח ישימות
והיו לי שני רעים בערי,
ונדענו בחברה אל בני עש,
ולקח חומן אחד ושםו
והעיה פרידת זה בוי
וברטימן ונטראר בסותי,
ועש יורה נתיב שחק לבני,

⁴⁾ בית 7-11: נבבל אלה לא דיו לו לומן, אבל הוא מוסיף לצערני כבפניו אחד. כי הנה אני הנבד (איכה 2, א'), איש נבר בחו עלי מדרת הוט יערתי במחברות בחוק יד ובודיע נטיה (ירטיה ל'ב, ב"א), והוא לו שני רעים חביבים, ושלשתנו דמענו בחברה (בונע להתחברות אהיה) אל בני העש, ובשתייה (כאשר ישבנו בטעבת רעים ונתענג על בוטות היין, ראה עשה בית 18), אל הנאספים באנת הביתן (אסטר א', ה' וחלאה), ומה עשה החומן הרע הזה? לפקח את האחד מידי וישם אותו בבית הכלא (פ"א כ"ב, ב"ז, דהו"ב י"ח, ב"ז), ואת האחד הוליך בשבייה. והניחה בלבי פרידת האחד בונעה ופרידת השני מכח טריה (ישע"י א', ו') – צלח (בית 7). עבר (שב"ט, י"ח). – אל בני עש (בית 9), ראה הערטוי לשיר כ"ה בית 4-1; והרבבי מפרש: "ר"ל כי היו מיטלים ורטה קרנס לבני כוכבים", והhor בו "בגמוניה" לשנת 1879 עמד 402, ראה דבריו והברח החכם ר' ר' קייפמן שביבא שם. לפניו הבוט בתבורי באיד הננו: "שבעת המристום המשדרות את פני הטלך (אברה א', י'). יאנינו רדיק בעיש כי פליזה חידות לו ומינטו על שבעת ביבוי לטפת", אולם העקר בפירושיו הווים, – ראה גם את הערטוי שלאהז".

⁵⁾ בית 12-18: וכי אוצר את ידו אלה הרו הוא באלו נהפכה לי הארין לפדבר שטפה ובאלו אספו את ננהם נט מאורי אוור בשמשים: סובב כסיל אשר מטעל להאשי ערם ועריה (יהוקאל ט"ז, ז' ועוד) הוא, כי חתנצל את עדני, וביבם עש, אשר באורו יורה לבניו (איוב ל"ח, ל"ב) את דרכם בשמשים, על נתיבותיו החשך יושם ווורה לי דרך – לשאהה. – והט דבר בסותוי, עדה"כ: והיכס עליינו בצלמות (תהלים ט"ד, כ'), וצלמות ומדבר עינוים אחד בפי משורנו. – באור הננו בארכוי את המשך הבתים 18-7.

ונשֵׁה אֲחֵ בְּרִעָה אָו בְּטוֹבָה – בֶּמוּ עַשְׂה מֶלֶאכָת אֶל רְמֵיה⁶! –
 15 אֲשֶׁר חָלֵק יִשְׁמַעְן לִי וְשָׁמֹות וּמְשָׁאוֹן וְצָמָאוֹן וְצִיכָה⁷!,
 וְחַלְקָה לְחַבְרִי כּוֹר וּכְידּוֹר וְגִתָּה הַבּוֹר וּמְדּוֹר וְאַנְיָה:
 בְּלָקָם מְפָרִיךְתִּי תְּשׁוֹבָה, זַאֲם לִי מְזִירְקָתָם עַלְיכָה?
 וְאַם גַּנְשֵׁב עַלְיָה תּוֹרָה לְהַרְיוֹשׁ, וְעַלְתִּירּוֹשׁ בְּרָאשָׁנָה שְׁנִיה?

באופן אחר ראמר: „אני הנבר אשר צלחתי ישיטות בניו, לא יכול נושא
עתה את השαιיה אשר אני תועה בה פאו נפראן מפני חזרני“, ייב' הבואר
זהו אפשר.

⁶ ואֲפָק כִּי זַכְרִי יִכְאַבָּא אֶת לְבָבִי, בְּבֵל וְאֶת לָא אָכְלֶל לְשָׁכָחָם, כי השובח את אחיו, אם מפני הרעה שמצויה את הנשבח או מרבי החטובה שנפלה בחילקו של השובח, הרי הוא בעשרה מלאת ד' רמייה (ירמי"י ט"ח, י').
⁷ בית 15-18: אתה האל אשר חלקת לי מדבר שטמה (ישיטו).
 שיטות, משאנו, צמאן וציה עניינם אחד, ובוונת המשורר על מה שאמר בב' 7: אשר צלה ישיטות, ובב' 13: „וַיַּרְאֵנִי מִתְּבִיבִי בְּשָׁאוֹה“) ואשר חלקת לחבריו כור הבהירול (בית בלא, בית 10) וכידור ואנניה (גולות ושבוה, שם): הודיעני נא אם אשובי עוד אליהם אחר שגפרדי מהם, אם נפל בחילקו לראותם עוד עולמים אחר שירדו, אם נספיק עוד לשבת על התורה הזהר, ואם נשתה עוז יין בטבבה אחת, באישו היוני צוותים ומטעלים באחים בראשינה, ר'ל ביטמים עבעו (בית 9)?! – ל' (בית 15), ב'ב' (הרבען):
 לו, ונופח זה לא יכול לפניו. – וכידור (בית 16), איזוב טין, ב'ד. –
 טדור (שם), כתוב הרכבי: „אָוְלִי צָל וְמַנוֹר תְּחַת וְטָדוֹר, אוֹ נְקָדָה חַטָּה מִן מְדוֹרָה (שְׁרָפָה וַיְקִידָא אַשׁ)“, ואולם אבישר שהבונה על הנאמר בדיאל ד', ב'ב: ועם היות ברא להוא מדך (וראח עיד שם פסוק כ"ט ופרשח ח'!), או ט"א), או ט"ל מדור בפני עצמו (= בית בלא) אלא שקדר המשורר בלשונו (וע"ד חח' פארנסט (בטה"ע Zeitschr. f. h. Bibl. לשנת 1908 זכר 172) צ"ל אוֹמְנוֹר בדעת הרכבי, או: מדור תא נִיחָה = בית אבל; – והח' באכער חושב שצ"ל: ומרוד, מלשון עני ומרודי (איבח נ', י"ט). – לדרכו של (בית 18), ערוא י', ט'

לה

ליידיו אבא חסאי¹⁾.

אָבָּא-חַסְפָּאָן, תְּרוּמִית נְדִיבִים, וּבְנֵרָאשִׁים וְאֶנְשִׁי־צָם וְטוֹבִים²⁾
וְעֲרָב, אֲשֶׁר חַקֵּי אֲהַבְּיוּ בְּרָם לְבִי וּנְפַשֵּׁי גַּעֲבִים!
יִסְתַּחַךְ כָּל־אֲשֶׁר אָמַר לְךָ בַּי שְׁבַחֲתִיקָה, יִזְפִּיחַ בְּגִבִּים;
יִדְיָה, אָם אָנָּי נְשָׂה יִדְיָדִים — אָהִי נְשָׂה עַשְׂרָה הַבְּתִּים³⁾,
וְאָם אָלְמָד עַשְׂה צָעֵן לְחַבֵּר — עֻזִּי יַלְמָדוּ עַלְיִי בְּרָבִים!

¹⁾ הרבבי צ"ד 28 ש"ר ב"ד; "הברטל" השכਊ שנת ד' עמוד 261.
(בלא שניוי); ונמצא גם בב"י אוכספורד 2787²⁴ עמוד 92a. ובתיו טמעל לו: אלה אליו צדיק ("ולו, אל אחד טיהודיו"), וכינוי העברי של היהוד זהה לנזכר בבית 1, ושמו העברי אפשר שהוא "יהודה", אבל אינו מוכחה, ובב"י אוכספורד כתוב: חסן (בנקוד ערכי).

²⁾ בית 1-3: אתה, אבא חסאן יידי, טבחר הנדריבים וכו', אתה יידי. העקב והגעים, אשר דם לבוי ונפשי ערבבים עלי שאשטר את דתך אהבתך (ר"ל: אשר טובן אני לחתת נס את דם לבוי ונפשי כפרו באחבותי אותו), דעת לך, כי כל האומר אשר שכחתיך טפייה בזבבים (טשי ו', י"ט עוד) הוא ורך להסתייך כי (דברים י"ג, ז') אמר כזאת. – תרומתית (בית 1), יוחקאל ט"ח, י"ב, ור"ל הנבחר, וע"ד שאמר ר"ש מדותינו תרומות טרומות מרותתו של ר"ע (ניטון ס"ז, ע"א). – זה ערך ב, נערבים (בית 2), לשון נע"ל, ו בראשתי מלהת נערבים מלשון אני ערבענו (בראשית ט"ג, ט'), וכן פרש הרכבי, אלא שהוא כתוב עוד פרוש אחר, והוא העקר לדעתו, לאמר: "טערבים נבלולים בהס לבוי", ולדעתי העקר במושכתבי. – אמר (בית 3), בב"י אוכספֶּן: יאמך.

³⁾ בית 4-5: יידי, אין זה דרכו לשכוה את יידי, כמו שאינני שכח את عشرת הדברים, שהם יסורי הרת, ואם רני לאעשה עון לעיל לחברו, ילמדו עלי מלאי השרה חובה לבני בסא הכבור! אני (בית 4), בב"י אוכספֶּן: אהוי. – אלמד, ילמדו (בית 5), לשון נע"ל, ובב"י אוכספֶּן: ילמדון.

הלא אִזְבֵּר אֶחָבִים פְּקָרוּמִים לְכֹמוֹךְ אֲשֶׁר יַזְבֵּר אֶחָבִים⁴?
 וּמִימֵּי שְׂתִּירֹת הָעֵדִי דְּבָקִים בְּרוֹדִיךְ כְּמוֹ דְּבָקָ רְגָבִים,
 יַבְדֵּיו הַפְּלָבִום נִכְתָּבוּ עַל־ קְרָבִי מִזְרָמִי יַנְקָ חַלְבִּים,
 וְלֹא יוּבֵל זְפַן לְמִחוֹת בְּתִיבָּת הַיּוֹ חַלְבָּ עַלְיָלוּת קְרָבִים!

⁴ בית 6-9: ואם נאמן אני בברית אדני רבר ודרדי, איככה
 אוכלIASCA את אהבתו היונה לאהוב נמייך, אשר נס היא יופ� את
 אהבתו לי ולא ישבחנה נצח? הלא נפשי קשיה בנטש אהבתו הבוקה
 באחบทך כטו דבק רגבים (עדהיך אויב לך), לך, רעל דבק קס וקשי
 אמריך מיטי השחתות, לא עיד ארא שבבד ביטוי, אשר נקתו עד חלב
 امي, היה לי חלב בדו, אשר נכתבה בו אהבתו אליך על לוח לבוי,
 וכתייה כזאת לא יובל הומן למחות אותה. הרעיון אשר הביע אותו המשורר
 בบทים האלה תפוץ دونתו נס בשיר י"ב בית 9, ראה הערטה שם.
 החלבים (בית 8) רבים מטלת חלב ולא מטלת חלב, כי יש טעם
 לאמר על החלב הנול שבא במקים חרוי, ולא יתרן לאמר כן על החלב
 שהוא קירוש ונקפא.

לג

לר' יצחק הדרין¹⁾.

לכל קן ולבּלִינְדֵּרֶד קאַזָּה וְשָׁפָה,
 אֲךָ אֵין לְנָדֵי קָעַזְבָּאַזְעָה עַד אַסְיָּה²⁾,
 וְלְתַחְלָאִים יִשְׁתְּרֹופָה, אֲךָ לְחָלֵי
 מַהְיוֹמֵן חַפְרָה וְהַרְעָאֵין תַּרְופָה!

¹⁾ נדפס ע"ז נייראות, לאחר טקתו באוור ר' שניואר זק"ש, בפ"ח"ע Isr. Letterbode Seite 1 (1877/78) צד 13 (הלהה ע"ז ב"י אוכספורד); הרכבי צד 18 (היד לפניו נס פ"ז פט"ב). בפ"ז בחד' תשובה טമעל לו: ולה גיאב אלו בעין אצחאה טן אלדיינן (עליה, תשובה לאחד מאיהבי טן הדריינס), ושמו של האוחב, יצחק, נזכר בבית 6, ורש"ז הארכיך להוביה, כי ר' יצחק זה הוא בן ברוך אלבליה, והרכבי משליל ספק בדבר. – הח' שוח"ה, ואננהה ורש"ז בעצמו תקנו מהה"ע חנ"ל (צד 97 והלאה וצד 163) כמה טיעות בנקודו של רש"ז ובאוורו, ועל התקונות טמין האחרון עשו בשינויו לוח צו"ך.

²⁾ בית 1-2: לכל דבר יש קען ולבוד כל בני האדם יש סוף ותכלית, רק לנדוידי ופרידויו אין קען וסוף; בן יש תרופה לכל המחלות, אשר לבני האדם, והן מעילות ארוכה, רק לחלי, למחלות הפרוד אשר החליאני החוטן הרע הזה. אין רפואיות ואין تعالה! – קאַזָּה (בית 1), הרכבי: קען, והוא מתנדט לטשקל, ורש"ז מנקר קאַזָּה, מהללה חזאת השתמש בה המשורר בסונר הבוית הזה, וע"כ נראה בעיני העקר בטע שנדחו, ועד לשון נעל השתמש המשורר בשלשת הטלית קאַזָּה, קען, נקאַזָּה, אשר אולי חכמים בחן אייזו "הוראות חלוקות דקוט" כදעת ריש"ז. – קאַזָּה (שם), צדקן דבריו ריש"ז, שהוא כאן להוראת גובל, כתו "קאַזָּה" – ישפה (שם), עד שפה יהיה לטווי (שנות ב"ח, ל"ב). – לנדי, "אין הבונה שלפנינו, עד שפה יהיה לטווי (שם) ב"ח, ל"ב). – לנדי, "אין הבונה כי הוא, המשורר, נע ונדר בארין, כי אם יكون על ידיו אשר ננד מטנו" (ריש"ז). – עד אסיפה, עד יומם מותו, וזהעל (אסף) בעין הזה נטצא ב"פ במקרא, והשם בתלמוד (ב"ב דף ט"ז, ע"ב: נועעה ואביפה קאמרטיגן) – צבシリ טיטירינו,

5. **שְׁלִיחָה פְּרִידָה אֶת בְּרוּחֵי לֹא בְּנָטוֹי —**

אֲתַי בַּיּוֹם נָדֵב בְּכוֹ אֶת־הַשְׁלִיחָה (ב' !)

אֶחָדים בְּנֵד הַדָּיִן, וְאוֹכְלָיו בְּשׁוֹבוֹ

אֲהַבָּת מִסְתָּרָת וְתוֹבָת חַטֹּאת (ג' !)

אמֶר לְפִי : הַנֵּח לוֹתָךְ, כִּי מִכְתָּב

מְהִיל יִתְהַבֵּב אֶת־דָּלוֹת לְשׁוֹן וְשָׁפָה (ד' !)

10

(3) "המשיר מסב את דבריו אל כל יודעיו ואומר להם: במו, אחוי,
על שפתמי, ביטם שביבי כי אהני אל בית ישראל את השרבת אשר שבקה ד'
שנו נז ארכן (ויקרא ז', ז'), כי טקרה אדר להם רלו, אשי קדה איתם
או, כי נדרין בשפטת נטעה עינ' קיטים (בנהדרין ד' ג'ב, ע'א), כי אני
ירקני היה, כי שלחה הפעידה אש בנשתי ולא בטופי". כן באර רשי"
לכון בטה"ע חניל צד 164, ובן בארו ישוח"ה (שם צד 97), וואנאה (צד
98) וחרכבי, ובתקומו (צד 16) באר רשי"ז בעניין אחר, אבל חור בו מדרעתין;
ראה דבריו נס "בשורי ברכה" (קבן על יד לחברת טק"ג שנת תרנ"ג) צד
18). ועוד חסוף רשי"ז להעיר על לשון "ביטם נדב" שהוא מושך בלשונות
הבתובים: ביטם מדין (ישועה ט', ג'), ביטם מצרים (הוקאל ל', ט') וכדומה.
(4) "אחים על יודעוי, בעט נדו טמעי, ולא אטלון עליו בטח שעשה
לי רעה כי הרחיק נדור ונשאר המשורר לבדו בינוינו, על הקדר רעו מפנו,
כי רחם ארחתנו טאד עתה, וכאבי נהור עד טאד, כי איינו לנוני; עתה
רב פעולותינו לנגד עיני, וחסרונותי חם דבריהם שנעלמו מן עיני היום, ואולם
בשיבו אליו, יוכל ינני ינעם טבאיבי, או חובה איבוה את עמיטוי זה
בתיבחת פנילה (חשיה) 'אהבה טסותה' (ריש'ו), וזה בירום נאטרום עדה'ב
טשלו ב'ז, ח').

(5) בות 5-6: נס רשי"ז ונס חרכבי לא בוט בברויות לדעת המשורר
בשנו הבטים האלה. רשי"ז מבאר: "יעין המשיר לפיו להניח את לחות
שפתמי. בלוטר: שלא יחבר ולא ידבר דבריו שיר בפני טו שנдол טמעו בו,
וחוא זה יודעוי יצחק, וסדרש את דבריו יאמר: בעבור זה אפרתי לך פי,
שאתה בעל לחות לשון ושבה, בעבור שאותה יוצא בחפונן להוציא דבריו שיר
ומליצה, והפוזו ילו רבעון. ט' ב' ת' ב, טן: מכתבים עטל כתבו (ישועה
ז', א') ומכתב טחיר הוא בטוי: ט' פ' טחיר, ויתכן עוד, שהמשורר
יכון בלשון מכתב, שם דבר להבלוי שבוטבין בו, והיינו העט, בהוראת
חשם הזה אצל חבטו"ל במשנה ותוספות בתרותא גמרא; ויהיה א'כ מכוון:

לפֶּרְדָּ לְשׁוֹנָה אַתִּיכְבָּר אֲצָקָן, בָּאָחֵי
 יְצָחָק אֲשֶׁר שְׂיוֹחֵן אַמְּרָתָנוּ צְרוֹפָה!
 שְׂרָה בְּתְּרָעָדוּ מְלָמְדוּ, זָאַזְן דָּין
 וְהַיּוּ בְּתוֹרָתָנוּ וְלֹא אִיפָּה [איַפָּה⁶];

טבת פ ח' – עט מהיר, במו: עט סופר מהיר (הגדלים פ"ה, ב") .
 ובבואר בית 6 הוא אומר: "ויעץ עוד את פיו וווכחונו, להרnil את לשונו, כי בצדך יהיו כל אמריו במליצה ושור, ויוחה זה, כי ולבן ויזרף את דבריו, מטען פתן, ולא יטהר לשלהם החוצה; וטודו יצחק. יראה וכען יעשה נם הוא בטעשו", והרבבי העיר, כי לא קלע רשות אל המשטרה, ועל כן הוא מבאר: "שני הבתים האלה יערוך הנגיד לנפשו... כי יאמר לפיו שנייה דבריו להיות שפטים ננד דורזו זה, אשר היא מכתב מהיר (משורר ופלין נדי) יטהר בדשים את דבריו הבלתי במליצה; עלאה ויעמדו ליטוםocabim (ונס ישיב עליהם ביתר שאות), כי אם ילטיד מאידמי ר' יצחק זה אשר אמרתו צרופה ובדבריו לא התמצא לאות שפטים". ובבואר זהה וחוק דבריו ה תלונה ימים רבים, מוטב לו שלא יכתבו כלל משוכתבם במליצה צחה ואטקה צרופה, כי אז יעמدو ימים רבים כאלו כתבם ר' יצחק יודו ; ואם את תשובה של מודיעו הוא ורא, האם ייחל ר' יצחק מלחשיב, אם יכתוב לו הנגיד בשפה ברורה? אולם באמת אהורת דבר הנגיד וזהו כונותו: בבית שלפיו אמר, כי יוכיחה את יודיעו על פניו בשיבו אליו, אכן מוד הוא נזכר שתודה תחכחו ואת עול ולחות שפטים נגד ידיו, אשר לא לצערו התכןן ולא מרוע לב נפרד ממנו ורק ההכרח אלצחו לעובו לפי שעה, ועוזו הוא אומר לפיו: הנה את לותך ואל תוכיה את עמיתה, כי היא עין פלילי, ויש בשם מקבב (סופר) אשר יברוב להיות לשין ישפה, ועל כל אלה יביא אליהם במשעת, אשר על כן נציר לשינך מרע ושפטיך מדבר עולה, ולמד לרבר אך דברי צדק ואמרי ישך באחי יצחק, אשר צרופה אמרתו (תהלים קי"ט, קימ' ועוד), וכן מצא לו המשורר מעבר לההלה יידי. אתה בין בדברי הנגיד בשיר ד' בית 10-ו ראה שם העשרה 9-10) ותדע, כי בדברי בן הוא, ובונתו עד שאמרו: (אבות פ"ב, מ"א): וכל מעמיד בספר נכתבות.

6) הכוונה כי נלחם במלחמותה של תורה עם המלומדים ווכל להם, עד דבתוכם (בראשית ל"ב, כ"ט) כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל, וכן (הושט יב, ד', ה') שרה את אלהים, וישראל מלמד, כי בא ררבבי והוא.

ונציל אֲשֶׁר שְׂטָף בְּשִׁבְלַת תְּמִימִים
וְדָל אֲשֶׁר חַפֵּח וְשִׁבְלָתוֹ שְׁדוֹפָה⁸ ;
חַדּוֹשׁ לְבִנָּה מִסְפִּירָה הַתְּקוֹפָה⁹ .

הבאור הנכון לפני הנוף שלענני, הוא נטה כ"ז פ"ב. ורש"ז היה לפניו נוף כ"ז איבספורד: שעה קבלמוֹדוֹ פָּלוֹ-מִקָּה, וע"כ הוא אומר בבאור הבית: אדרו שעתהיל המשורר בשבח ידיו יצחק, והוא טונה את שבחו עוד ואטר, כי ישקה את סדרתו, מדות ההלכה, וכל מדרת מדנותיו בתלמודו הוא מלה פלה, מלה שלפה, ואיננו ניתן דבריו בתורתו לשיעורים שונים (תלויים). ידשין "עשי המחות" הוא פלשן חז'ל התנאים כתה פעמים, בין ר"ע איסיד רואה אני את דבריו ר"א מדברי ר"י שר"א חשו וה את מדתו וזה הילק (משנות שקלים פ"ה, ט"ז), ובאמור המשורר פה: ואין הון והון וכו' (עדח"ב דברים ב"ה, י"ד, ט"ו), הרוי זה אבלו אמר: ולא חילק את תורהו, טלו-מדה, כתוב המשורר את המלא חסר, כתוב בכתב: מלאה קינה (יזוקאל מ"א, ח'). ואין להכריע בין שתי הנוסחות איו' היא העקריות, כי יש פנים לבאן ולפאנ.

⁷ "יתנה המשורר עוד את שבחי ידיו וה יצחק ויאמר: כי לו היה יצחק בזמנ שbit הטקדים קיים, כי או לא היה צרייכים חכמי הדורות ההם הפטניים ומופנים לדורש החדש, לקדש חדש עפ"י עדרי הראה, כי הוא - יצחק - היה מבנים, לקדש את חדשיו הירח עפ"י חשבון הטולדות והתקופות, כי כל כך נברח ידו בחכמת הבוכבים וחשבון מתקדם. כי הינו פשיג, היה טנייע, עתיד בטיקס עבר. הבינס, מקרא קצר, כלומר את בעלי דורות המקדש, ואלו ציל: בני טקדיש, בטוקום: ימי סקדש". בן בא ריש"ז יופח באර, רק להנחתו איננו מסכימים וטעם ימי מקדש: אנשי ימי מקדש. דבריו המשורר הם עדח"ב בראשית ט"ז, ט'. - ט מס' פירת ריש"ז: מסקפירות.

⁸ "הזראת הבית הזה הוא, כי ר' יצחק אהבו הוא מעוז וממחה לכל דל ואביזן, בן לנוד וועלת מטקוֹטוֹ שטוף זדון והטס, וכן לדל אשר הונח ונשאר על מטקוֹטוֹ, אולם הזוע מלוֹ ונטפהה שדרחו" בן בארכבי, וא"כ נדל הוא שס דבר וחיה מן הראי לכטוב נדל (כי אין כאן הפסיק מpatial), ולא יתכן לומר, שבשביל המשקל כתוב השטורר שלא בדין / אם און חברה לזה, ע"כ יתכן אולי באורו של רש"ז שכטב (במה"ע הנ"ל צד 165) : "שאין ודל האמור בגין שם: עני, כי אם פעל, מן דלו עני

חוּתָה עֲבַת עַל שְׁפָטֶיךָ וְכֵי לֹא

20 **תוּלִיל, בְּשִׁפְטָה, לְנַפְתָּלִים סְלִוֶּה^ט) —**

שְׁבָה וְרַדְפָּה לְחַנּוֹן דְּלִים בְּהַזְּנָה,

אַחֲרָ אֲשֶׁר חִזְתָּה בְּהַזְּנָה דְּלִים רַדְפָּה!

למרות (ישעי' ל"ח, י"ד) ובdomה, עניין הגבבה והתרוטטות, יצלה דעתך
היא מן השרשיהם יnoch ונוח, מנו ותעקה שם (וכירה ה', י"א), ועד יצרך
לא רק חניהו (עטום ה', ז'). וענין המאמור נדל אשר העד הוא: גבבה
למרות אשר גטו בשפל ואשר שלתו שדרופה (בראשית ט"א, ז' וועוד).
טעתה שני הצלעות של הבית זהה, "ציל אשר שטף", נדל אשר
הנכח" מקובלות הן אחת לאחת; בדרך לשון המקרא להכפיל העניין במולות
זרענות שנים, ושני הפעלים של ההצדל זההילו מושבים לפעול האחד;
כיו נס (ונדל) זיא דידי דיצט, שדייא דביבים לטעלת את דמץ לסתה לארכן,
כטו שהוא דטציל את הנשטע". ישינה מזה פרישתו של דש"ז במקיטי (שם
צד 17), והנה ראיינו שחזור בו מודעתו. — שבלת, שבلت, לשון נעל,
הראשון מלשון שלות פים (תהלים ב"ט, ט"ז), והשני שלת של תבואה.

^ט בית 11-10: עדת מרעים וועשי על ראתה, כי נכוו טידיך
שפטים לצלים ומחלמות לגו עשו רשעה, נם ראו כי לא תועלן לנפתלים
סלופה ועקבות בשפטך, ואך לשוא יומלו לסובב אותך בבחש, כי אתה
תבין להבדיל בין האמת ובין השקר ולהוציאו לאור משפט צדק, ובבן שבת
מדרכך חרעה ותחל לעשות טוב ולהיות חוננת דלים בחונה, תחת אשר היהת
עד עתה רדופה ורנילה לחונות דלים ולעשוק אותם. — שפטיך, לפי פרושי
ענינו מכת מופר, כמו במשלוי י"ט, כ"ט, וככ"ט במקרא, ומלה ב שפטיך,
במשמעותו, יש באן לשון נעל; וכן דלים בחונה, בחון דלית, הראשון
לשון הון ורביש, יהשני טרש ינה, לשון אינאה; וכן ורדפה, רדיפה
במשמעותה, רדופה, בענינו בלשון חכמים (יבמות דף ט"ב ע"ב): הרי
שהחותה רדופה לילך לבית אביה, כלומר רנילה (רש"י); סלופה (או):
סלופה כנוסח רש"ז). ענינו כמו סלוף במקרא, דברים נפתלים ועקבשים,
ושערור הדברים: וכי לא תועלן לנפתלים סלופה בשפטך. ושונה טפרושי
פרושו של ריש"ז, שכחוב: "ואמר כי בראות אנשי עולה משפטיך צדק, כי
לא יקומו בשפט לפניו, וכי לא יועלו בשלוח ידים בעולחה (וכי לא
תועלן, לא תהיה תועלת לחערת הרעה הזאת), כי בדרכם תשפטם להם,
בשפטך לנפתלים סלופה", עד: ועם עקש תחתל... בראותם כך, או

אָנְרַקְתָּךְ בָּאָה וְחִתָּה לֵי כְמִים

קָרִים בְּיוֹם שֶׁרֶב עַלְיָגְפָּשׁ עַיְפָה¹⁰).

25. יָקָרָה בְּעֵינִי בְּאָשֶׁר יָקָר לְנֶפֶשִׁי

חָק מַעֲשֵׂר רַאשׁוֹן וְלַבְּהֵן פְּנִיפָּה;

מְכַתֵּב יְהִידָה וְהַנוּגָתָ עַבְרָ וְחַקְמָתָ

שָׁבוּ מִחְדָּס הַדָּעַת. וְלֹא זוּ בַּלְבָד, אֶלָּא אָפְּ זֶה, כִּי זה הַחְלָם לְעַשּׂות נִסְתָּוֹב, לְהַגְּזָן דְּלִים וְלְבַבְּדָם מְהוּגָם, תְּחִתָּא אֲשֶׁר מִקְוָדָס לְזָה חִיוּ כְּמוֹ דְּחוּפִים (בְּנִיחָה דְּשָׁׂוֹ בְּתִיב): הַדָּעַת תְּחִתָּא רְדוֹפָה) לְהַגְּזָנָה דְּלִים, בְּאֶלְוֹן האונאה דְּחַסְפָּה בְּעַל פְּרִיחָה לְזָה, כִּי בְּלִ בְּקָדְ נְבָרָ עַלְיָהָם יִצְחָק הַרְעָ לְעַשְׂיק וְלְהַנְּזָהָת". יִשְׁתַּוְקָתָן של הרכבי נְרָאִית כְּהָדוּחָ לְפָרוֹשָׁו שֶׁל רְשָׂיו בְּבֵית 10, וְהַבּוֹנָה בְּבֵית 11 לְדַעַתוֹ: "בַּיְמָה קְבוּדָה לְכָן הִיְתָה עֲדָת עַל רְדוֹפָה יְלֻחָה אַחֲרָיו, הַזָּה דְּלִים, וְעַיְיָ אֲוֹחֵבָר" יִצְחָק שָׁבָה מַדְרָכָה וְעַתָּה תְּרִדוֹתָה לְהַגְּזָנָה אֶת הַדְּלִים", זְלִפְיָיָן מִשְׁתַּמְשָׁרָה הַמְּשֻׁוְרָה פְּעִים בְּמֶלֶת חֹנוּן לְבָנָה אֶחָת. – שֶׁ בַּה (בֵּית 11), בַּבְּבֵבָה כְּתוּב בְּטָעוֹת: שְׁבָת, וְהַיּוֹרֶשׁ, "שִׁתְחַנֵּן לְהַנִּיהָ נִסְמָשָׁקְתָּה", בְּלִומָד בְּטָלה טָעוֹת עָוָר עַל". – לְהַגְּזָן (שֵׁם), רְשָׂיו הַנִּיהָ וּכְתָבָן: לְהַגְּזָן (לְשׁוֹן לְחַגְּנָכָם, יִשְׁעֵי לְיָ, יְהָ), כִּי קָשָׁה בְּעֵינָיו שִׁיכְתָּבָן הַמְּשֻׁוְרָה מִקוּדָה שְׁלָא נִמְצָא מִקוּרוֹ בְּמִקְרָא, אֲבָל בְּאֶמֶת אֵין זֶה וְכָל בְּקָדְ (שְׁחָרִי בְּבֵית זֶה עַצְמָוָה כְּתָבָן הַמְּשֻׁוְרָה בְּהַזְּנוּגָתָ, וְזֶה זָר יְוָתָר) וְאֵין לְשָׁנוֹת בְּשִׁבְילָן אֵת הַנִּסְחָה הַגְּטָא בַּבָּבָה כְּהָיָן.

¹⁰ ב' 12–13: כתוב ר'ינ'ז: "מְעַתָּה יִסְפֶּר הַמְּשֻׁוְרָה אֶת גָּדָלָה שְׁתַּחַתְּהָ אֲנָכָּתָא אֲשֶׁר קָבַל מִחְבָּרוֹ זֶה, וְאַזְרָה הַשִּׁיבָה אֶת נְפָשָׁו הַצְמָה לְאַחֲבָתוֹ בָּאָרֶץ עַיְפָה לְטִים קָרִים, וּוְאָמָר: כִּי אֱנָתָ זֶה הָיָה לוֹ חַתִּיבָה דְּרוֹאוֹיה לְהַתְּכִיבָר בָּה וּקְרָחָ אֲצָלוֹ, כְּמוֹ יִקְרָה בְּעֵינָיו, שְׁהָוָה לְיוֹ, חַחְוק שְׁלִישָׁרָאֵשָׁן, הַגְּנָן לְבָנָי לְיוֹ לְמַחְלָה (בְּמִדְבָּר יְהָ, בְּאָ, וְעַיְיָ סְפָרָיו שֵׁם), וּכְטוֹ יִקְרָה לְבָנָי חֹוה הַתְּנוּפָה וּכְלָתְרוֹתָת טָנָנָתָה הַתְּנוּפָה (בְּמִדְבָּר שֵׁם יְהָ, וְעַיְיָ סְפָרָיו וְרְשָׂיו שֵׁם). – בְּבֵית 12 רָאָה מְשָׁלְיָן בְּיָה, – מֶלֶת טְעַשְּׂרָה אַיִינָה פְּטִיבָה לְפָרָתָה רַאשׁוֹן (מֶלֶת שְׁבָה תְּשִׁינָה אָמָנָה לְשִׁנָּת כְּשִׁישָׁ אַחֲרָיה שֶׁם מְסָפֵר, אֲבָל הָיָה יִצְחָאת בָּזָה מִן הַבְּלֵל), וְעַיְיָ אֵין לְנִקְדָּה טְעַשְּׂרָה, כְּנִקְדָּה של הרכבי; מֶלֶת הַקְּסָבָה אָמָנָה לְמֶלֶת מְעַשָּׁר, אֲבָל תְּמִונָה לֹא תְּשִׁנָה בְּסִמְכּוֹת וְתָהִי לְקָקָ רק עַם הַמְּקָפָה (אָפִי' בְּלֹא סִמְכּוֹת), זְבָחה שְׁלָפְנִי אֵין מִקוּם לְמִקְפָּה, וְעַיְיָ אֵין לְנִקְדָּה קְקָדְמָעַשְׂרִידָר אַשְׁוֹן בְּרוּתָה רְשָׂיו (בְּמַה"ע הַנְּלָל צָד 165).

ונן ועלא-בישקל גני עפר ועיפה¹¹ .

קָבַל פְּהַלְמָתִי מִקּוֹם שִׁזְקָה, וְאֵם לָא

תִּפְנִין שְׂקָדָה-תְּבָקָה בְּרוּם בָּרָה וַיְפָה¹² ;

וְהַ שִּׁיר וְהַ שִּׁיר—אֲךָ לְחַרְףּ לֹא אֶרְטָה

חַם צָח, וְבַת מֶלֶךְ אֱלִי שְׁפָחוֹת בְּדִיבָּה¹³) .

¹¹ "הנה המשורר ינמור את החלל על אנרת הדוד זה יצחק ושירותו" ויאמר, שהוא כלולה בכל יוופי, כי הוא בתובה בכתב אשוריות ושבת קדרש (כתב יהודה), והונינה, הגון טלה, חמיון נעלמה, כי הוא בתות ישראלי תהנה, ומתה עליה גם רוח הבטת יונית (והונית לא תזרור את בת יהודה), כי היא בחבטי זיהרתי יידיע לשיטות שלטב בינויהו, וטיקלה בטיקל שיר העבריים, עירא זעפְּרָה, בן בשיר (במאשיות ב"ה, ד") לטעפות העבריים והשבוי אף ב"ה" (רט"ז). – (תג'ז'ת, ב"ה ב"ב, ב"ב, ב"ב, ב"ב) הנה ובטעם חכוג, והיחסים הרבבי החודר, "שהיא הגונה שאינה צריבה לנויה", כי הבינה היא שהכתב בכתב אשורי ובלשון עבר, ונמצא (בתהלהט מ"ט, ד') וחנות לבו על מהשבה, ואטנס השריש הגונה יורחה גם על הדברו, ואף כי נובל למור כי גם פה הבינה מהשבה עברית, אולם יותר נראה כי יובון אל הלשון".

¹² "הנגיד יבקש את ר' יצחק לקיבול את תחלתו ואת תחת השיר אשר שלח לו או חבו זה, אף כי לא פתן השחרחות (כאשר יקרה לשירותו דרך עונה) בכתב הבראה והופחה (השוויה של ר' יצחק)", בן באר לנגן הרבבי, ורשות' הגינה וכותב ואס לו תחת ואס לא, וכן פtan תחת פtan ונחק בפואר הדברים, ואחר זמן חז' ב' פאנדרט (במח"ע הנ"ל זד 165) ובאר גם דיא בפאייט לפוני, אבל נזהר בפואר דפסאות "תנו פקיים" מפני שהנইה את נקיונו (סגן) ולא תקנו.

¹³ המשורר הזכיר שני דברים ותקבצם ובינתו לאטר: בשם שאפשר לדמות קוין להרף ובת מלך לשפהה הרופח, אך אי אפשר לדמות את שיריו לשירך, כי האחדון נעלמה על הראשון פאד פאד. ורשות' הרוחיק לлемת בהבנינו אל דמיונו של המשורר כונה מיויחדת באמרו: "שירך ושירוי נט שניהם אמנים קרוויות בשם: שיר, אך רק בשתוּפּ השם בלבד, לא על צד האמת; כי שירך – השומע אוטו ו煦ם לבבו ויאמר: האח חמומי! ושירוי הוא משולך קrho על כל שומעו ביום הרף; שירך הוא בכונתה בת מלך,

ושירוי הוא שפהה נחרפת לה, ואיך אדרמה שירוי לשירך? " ואחר הדברים האלה כתב רשות: "ניש להתעורר, כי מה שאמר הנגיד על שינו, מצד העונה, כי הוא קר בזמנן ההרף, אמר נבורול על שיר הנגיד הזה על צד האמת ובדרך חננות באחד הшибורים שעשיה על צנת אחד הלילות, כי הוא צוין "במו שלג שנייר או כמו שירות שפאל הקהדי (ר"ש הנגיד הללו מבני קהחת), ובמ"א הארכתי בענין זה". אני אינני יודע, אם נדפסו דבריו רשות שירטו עליהם פה, ואת אישד אהזה אני לי בענין בקרתו של נבורול אותו הגדרתי במאמר מיוחד במח"ע Monatsschrift לשנת 1910 חוברת 3/4 המבואר אובייט עד בתולדות הנגיד. – לחרף, בכ"י פט"ב בטעות: להודך, יונפה ב"י אונבספירד (רשות): אך לחם זה לא אדרמה חרף, – שפהה חרופה, "חיא מלשין גזאל", גם פה בחר השווים דשין געל ישטיין דשין: חרף, לזרן חרטן יונבספירד" (רשות). גבלשין המקרה טענו שפהה בעריבות (תיקוא י"ט, ב').

לה.

לאחד מיזידיזי 1).

— — — — —

וְאֶל-תָּגַנְשִׁי פְּרִידָת ... יַדְיֶךָ וְתַשְׁוֹבֵי נַחֲבֵי עַל-פְּרִידָה,
לְמַעַן אַחֲרֵי גַּשְׁבָּה וּבְרִטְיוֹ וְשַׁבְּחָתָה אֲחַזְבָּה עַזְנִינִין מְרִידָה,
וְשָׂאֵל עַל-מָקוֹם אֲשֶׁר נָרְדִים, הַשִּׁיבָתָיו : בְּלִבֵּי הַיָּא יְקָדָה²⁾,
בְּהַשְׁיָאָה רְתִיחָת דָם לְבָבִי אֱלִי רָאשִׁי – עַלְיָן עַזְנִין יְרָקָה ;
וְאֵיךְ יִכְלֶל אָנוֹשָׁ רַיְבִי לְהַבְּחוֹשׁ אֲשֶׁר אָמַר, וְדָמָעָה מְעִידָה³⁾.

ו) דרבנן צד זו שיר ז. ראיית ר' סיון רבינו, ויעיר לא נוכל
לחיבן את שני החටות הראשונות, אשר ישב בדם המטהורה במדבר אל
הנקבה, וכן לא נוכל לתכנן אל כבן את דלהת הבית הראשון, אשר חוסר בו
דבר ונחתת משקלו (וחרבני כתוב פרידת ד' תחת פרידת כ' והוסיפה על
תקומו סימן הטעלה: «אף אמנים תקומו אינו עולה יפה»).

ז) בית 4-5: וזה כי ישאלני איש על אש הנירוד איה מקומה, איש בלו
בי האש החותת לבבי היא יקרת, ובאשר העלה האש ע"י חקעה את רתיחה דם
לכבי עד לראשי או תגא הרתיחה ותרד (בתורת דמעות) דרך שמי עני. הרעיון
זהו יסודו בדעת הראשונים על דבר סבת הדמעות ומהותן, וכמ"ש במוסרי
הפליטופים שער ב' פ"ז : לא יהלחה העין עד אשר חבער הלב, ובאשר יבער
העללה בושלהבת וועללה עונה לראשו, ועל בן יתרערו הדמעות לדחת, ורובם
ומעתם בפי יקירת הלב יבו. ראה הערטין בדיאן ר' ר' בר' א' צד 93 וдолאמ' . -
א' הש (בית 3),عنيו א' (ילא קרben אשה בעני במקרא), ואילו ירבנן לנקד
;א' הש (עמ' 1), עניינו א' (ילא כתוב אשה בעני במקרא), או א' ש א' = א'ש (ר' ניאל ז' י'א) . -
ראוי לומר יקרת, ישעי' סיה, ה', או יקרת, וכן הוא אמר בבית שלאחד
;יב' ק' ; וככבי (הרביבי) כתוב: י' ק' ק' . - בה שיא א' (בית 5), הבעל
משרש נשא, וריל מ' ע' לה . - רתיחה (שם). קצוף (Schaum), ולשון חכמים:
הוא (טבול ים פ' ב' מ'א. ועוד), וקרוב אצלם שהשתמש הניד במליה הוצאה
להבל היוצא מנולדים רותחים.

ח) בית 6-7: אם ירצה איש להבהיר את דבריו ולאמר, כי מהדרו:

בעודות עש לבהזעניא אשר הוא לבנייה ערי בקר שְׁקָה !
 עצמי באשר עבשה פרדה⁴),
 פאלו חן שני תכלי מדרה⁵),
 ללחם, געל נרבי לאראה⁶ ;
 בקר טוב לנפשי החרדה⁷)
 ובשלומו, אן גאה לנפשי
 דברים נמצאו באל ריבר⁸),
 בשלום גבירץ צמאה,

בנדי עשי עיני ועבשו
 יבדקי פני ארוץ ברגeli,
 וחיו לי דמי עיני בגדתי
 ולולי כי כתוב שלח זידוי
 לבלה עקה תמייה העתידה ;
 גנא לאוש עיר לביקה,
 ובצער גבירץ צמאה,

ופחד הדודים אינם נועים כל כך אל לבי, דעתו מעידה על אמתה דבריו, כאשר יעד גם כוכב עש על עיני כי נדרה שנה והוא פתוחה כל הלילה ועד הבקר הוא שקדת על בני עיש ואיבר ליה, ליב) ומוניה אלהם. והמושור המשמש בשני ריעונים, אשר הביעו אותן המשוררים אשר באו אחריו הרבה מאור ובאופן שונים; האחד הוא: כי דעתו העין מדות נאמנה על דיבך איש בלבד, ראה הערתו בדיאן ריה ברך א' צד 118; והשני: כי האיש הנער בלילה אבל הפוך להוות שומר את הכוכבים, ראה הערתו שם צד 205 .

4) עיני נמקו בחוריהן מרוב בכבי על נהרו ועכמי יבשו בגרנו ריחoba, וכן הוא אומר בשיר ל' בית 8 : ועצמותי כמו עצים יבשים . – תחלים ו – ח ; גואל א' יז , יברעת ד' עינה שפרשת (בצרש עבש ובשרש פרדו) עבשו = יבשו . – פך דה , בכאי (הרכביון) פרכיה .
 5) לשון חבל מהה (וכרי' ב', ה).

6) דמי עיני, בונתו על הרמעות, ובנה אותו בשם דם, על שם הרם המעורב בהם; ראה הערתו לשיר, הנה ימי הקור . – תחליט מ'ב, ד'; בראשית מ'ב, כה ועדי .

7) בית 11-12: לילו שלח לי יידידי כתוב . ובו דברים טובים וחומים לנפשי החדרת ושבורה עד שלומו של יודידי, כי או הותה נשוי מתה בלא עתה: עדרכיך קחלת ז', יט). – ו בשלומו (בית 12), בצל לפיה המשקל, ובכאי (הרכביון): ב שלומו . – תפותה ח עתידה (שם), המות העתיד לבוא לכל בני חלוף .

8) עדרכיך איבר ז', ב' .

15 קָרְאָתִינוּ וְקָרְאָתִי בְּקוֹל רַבָּה: הַרְוֵר נִקְרָא לְנֶפֶשִׁי הַשְׁדֹּךְהָ,
וְשָׁלָם קָזׁוּגָנוּ וְשָׁעָנוּ.
וְאָשָׁלָם וְסָרָה הַקְּפָרָה⁽⁹⁾;
וְחַזְקָרִי בְּנַשְׁעָנִים פְּקָרָה⁽¹⁰⁾,
וְמַשְׁלָוחַ לְרָגְלֵי הַעֲזָקה⁽¹¹⁾!
וְבָא נָוח לִידֵי הַעֲמָלָה,
אַנְיַנְתָּשׁ בַּעֲדַר וּרְימִים, בְּאַלְוִי
אַנְיַנְתָּשׁ לְאִישׁ צָלָה יְעֻדָּה⁽¹²⁾!
20 וְאִסְמָר תֹּוך מִצְדָּת נָוד-חַבְרִי תַּחֲתָרְפֵי לְהַתִּיר הַמִּצְדָּה?
וּמַיְיַכְלֵל לְהַצִּיל אַתִּינְדִּידּוּ וּמַתְעַלֵּם - כּוֹבֵחַ לְשָׁרָה!

(9) כאשר קראתי את דבריו יידי אמרתי, אך עתה שלם קע יונו ויעש (עדיה בראשית טז, טו), אשר הוא סבת ימי, ובא שלום לנפשי וסרה הקפלה (עד-האמם ביז'אלר ז, בז).
10) פְּקָרָה, מלען זו, פְּקָרָה את שם (בראשית ב. א. א. ב. פְּקָרָה),
חשובה ומוניה, מלען לפְּקָרִיהם (שםות ל', י), ווש בה לשון נעל.

(11) במתבבו של יידי מצאתו נופש ומרגוע; ידי העמלה כל היום בו מצאה מנוח, ורגלי העקודה - כי מפני עבודתי הרבה ושמירת פקדתי הגני בעדר לא חפש ורגלי לנוחותם הנשוו - מצאה משלה, נעשית חפשית ואובל לפשתה בחפצ'.

(12) בית 19-21: הרבבי העיר על "לאיש צלה ועדיה" שהוכנה על למך (בראשית ד. ב'). ולא יצא בוה יידי חוביתו, כי באמת בית 19 הוא קשה ההבנה. ואם הנוכח שלפנינו הוא הגנן והבואר שני הבתים שלאחריו: המשורר, אשר הרחק נדור ולבו עליו רדי על פרידתו מבוי ביתו ומידתו, כבר אמר בבתים שלפעין, כי רק בביא אליו מטבח פיז'יטי - יבערט מיזידו אשר אלו עיריך דשיך שלפנינו - ימצע נחת וענין ואו יבלגי על יונט ברגע, אשר על כן זה חפאי שירדו אהביכם לבתוב אללו ולדוקל עיי מכחיביהם את מכאוכו ואת עצם חוגמו, וזה דָּקָרְנוּ להם: יידי, הן אני נתפס בין זרים בארך נבריה, באלו היזיטי חבר למך, אשר הרג בשוגג את קון וקונ' ואת טובל קון בנוthonמא (בראשית) ריל: באלו נתחיבתי גלות כדין מכח נפש בשוגג (בມדרבר לה', יא והלאה), ואני נלכדר ונאסר במצודת הנדור, ואתם הלא טובלו להתריל המצודה ולהוציאני חפשי עיי מכחיבכם, אשר הם בנואלים בעני וראה בית צו). ועתה: התחתרטו לעשות זאת? הן האיש אשר יוכל להציל את יידי מרעטו והוא מעליים עשי ממעט, הוא כובח לשורה (רבאים לב. יז; מהלים

אהובי, אם לעקר נעלמת, שארי אה-פָּרָעִי מַעֲבָדָה⁽¹³⁾, ואם גיגול אני מבין בני אב קבנימון-היה אהה יתנתקה, ואם אבר אני-הישב נדרתי, ולו עלה-אל שבר חסיב אברהו; 25 ואם אין-לאל بي סוד עטקה קבונאי בנוראות פקודה!

קי', ל"ז), כי גם הוא עין פלילי' באלו בחש לאל ממועל! ודברי המשיח בזה בדבריו בשיר ל"א בית 14: "ונשחה אה ברעה או בטיבה | כמו עטה מלאת אל בטיה". (הרביבי הוסיף על בית 21 סיטון השאלת, י'באת את כן שאלה כי אם קריאה). – ב' עד (בית 19), פרשתי ראי ענייני=בתה, ולא מצאתי לו חבר, ואולי יש כאן איזה טעות (ג'айл: ביד?). – ח'ביבי הת ארפו (בית 20), לולי דמתפניא היהתי פניה וקוריא: ח'ביבי חתפְּרָה, והמשורר מדבר רך אל ידיו האחד, אשר אליו ערוך השיר, כמו בכל הבתים שלפני זה ושלאחר זה.

⁽¹³⁾ בית 22-25: אתה, אהובי, תוכל להקל את עלי הקשה ולהציגני ע"י מכתבייך מכל פגעי החיים: אם עבדתי לעקר (עדה"ב ויקרא כ"ה, ט"ז) לעבודה עבדת עבד בלי הרף (ראה בית 18)-פָּרָעִי מעבודתי; אם לבי עלי יכاب על אשר נזולתי מבין בני אבי ומקרב משפחתי בבניימין- היה אתה ביהודה, אשר השתדל בכל فهو להציל את בנימין ולהשיבו אל אביו (בראשית ט"ד, י"ח והלאה); ואם אבר אני, נע ונד באדען נביריה-חשב את נחחי (עדה"ב דברום כ"ב, א', אלא שבנה לו, במראה, שם חדש: ג'ח), בשביל המשקל, וזה ישלט לך את שבת חישבת האבדה; ואם את שלש אלה לא תעשה לי, אין זאת כי אם יש לאל סוד זו, נטר בלטו לאבדה, ועתה הניע הופן ותבונני הפקודה (הנורה אשר נור עלי) באופן נורא, ודברים האלה (בבית 25) בדבריו בבית 11-12. – שארו את (בבית 22), כי בן נאמר במי שנתר לעקר (ויקרא כ"ח, ט"ח): אחד מהחיו יגאלנו. – פָּקָדָה (בית 25), טלשן ימי הפקודה (חוושע ט, ז') והדומית לו, ובכ"ז (הרביבי) ח'פליך.

לה.

לאחד מיזידינו¹⁾.

עליה עלי ימוי גולני בבודי²⁾,
ולתאחר להושיע מזמנן
בלבי גדר ולא שנו להבי
ולא ירעו אנשים מהבלבי,
ואבל ירע זמן רע כי בותינו,
ואם עלי במלבדתו יסובב –

עליה עלי ועוני, יידי,
ולתאחר להושיע מזמנן
בלבי גדר ולא שנו להבי
ולא ירעו אנשים מהבלבי,
ואבל ירע זמן רע כי בותינו,
ואם עלי במלבדתו יסובב –

¹⁾ הרבבי צד 21 שיר ב"א, ימוי מבעל לו: ולה אמר אלאנטאל
מי קרבנה ("ילו טיד אהרי חתרחוי פקרטבוח"). כ"ז השיר חסר ב"ז.
²⁾ בית 1-2: יידי, עליה עלי ועוני (עדה"ב יהושע י', ד, ו).
טיד החומן חרע, אשר נול טמני את כבורי, ובין את לבך לדבר אחד,
והוא: להושיע לי, אשר מזמן אני לתלאות קשות הצד החומן, אשר שטמי
ייחידי, כי הפריד בניו ובין אחיו ורעי. – גזלוני, שרש נזל עס יחס
הפעול נמצא ב"א במרקא (שופטים ט', כ"ח; משלו כ"ב, כ"ב ועוד). –
יחות אחד (בית 2), בן אני מניה וקורא, והוא מלשון התאחדו הימני
(יוחוקאל ב"א, ב"א), ובכ"ז (הרביבי): זהה אחר, וזה לא יתכן לא מפהאת
דקrox הלשון ולא מפהאת המישקל; והמשורר משתמש בלשון נעל בפובל:
חתא חדוי – ייחידי, מזמן – טזן.

³⁾ בות 3-4: אף כי בלבי תבעה חבת אש חיים על אשר אנט
על ידי החומן להוכיח נדהן, אילם בכל זאת להלהה הזאת לא טובל לשנות
את עז פניו והחיצניות שלו, כי יודע הוא להסתור ונונע בסתר לבבו ולא
ידעו האנשים האחרים את סודו" (הרביבי). – קד (בית 3), טוקר, טרש
יקד, ונמצאה חמללה הזאת למשוררנו גם ב"א. – יאצבי (שם), אובי י"ג ו.

⁴⁾ בות 5-7: אבל החומן יודע את אשר בלבי, הוא יודע כי נקל
הוא בעוני ובזוי טהרא, וכי נבויים ומאמינים בעוני נס תנאותיו (במדבר י"ד,
ל"ד; אובי ל"ג, י') אשר ימצא עלי, ואין אני ירא מפני כל וכל; אם
הוא יסובב עלי במלבדתו (אובי י"ח, י') – בעוזרת צורו אלכדרנו אני בראשתי,
ואם יכון חזיו עלי יתר לירות אותן בי, עוד יבוא יום ואנכי אפילו בחצר

אם יכין גני קשטו—**אפלח** בחרצי לב זמן, פלח בגדיו;
 אם אלוי ישיבנו לרבי, או נבוש זמן הרחיק נדרוי;
 אם עיתת תהי עלי לטובה, עליך יעקב זמן אונד גדרוי,
 10 אם יידי ביר נחום אהוה, ומפני שאחמי אהוה בגדוי;

* * * * *

את לא חומן, אשר ימלה עלה את נבדן בגדין (עמ"ג מס' 2, ס' 1) ויחזור בגדינו; מחרבון אמר נראם את אמן זה הנדרין כי אין לך גוד נבדן האמור, וזה מעת מעת ידי לא שיב את הגדין ינזרבון כי עלה תרין גודן בגדין; ואת הגדין זה נראם בוגר עז בשירות דוד. – בצדקה (בית 6), בעיתות צהו, והזכיר שם אהם הטלה חוות טוון הקריהה, וב"חנאק"
 ח"א (1902) צד 48 חור בו ויאמר למתקון, "כיו קרוב לדאי הוא כי הוראת הטלה היא מן עיר בזורה (ויתורונט טיניגע פעסטונג)", ולא דק, כי היבית בטלה שלפנינו היא שמישות ובטלת בזורה היא שרשיות. ולדעתה הח' רב"ז באבער אפשר, שטלה בזורה הוא תחת בהרבוי, טרישון הרבות ארים (יהושע ח', ב'), ונאמר כנ"ד בהצוי בבית 7.

(5) בות 8-10: אם דיבב ישיב אמי האל לרבי (ירט"ג, ו), לביותי ולמנוחתי, או ביחס החומן אישר הרחיק את נדרוי, ריל אשר הבריחני להיות נודה למרחוקים; ואם עין ד' תהי עלי לטובה, או אסופה את נדרוי ואנבה על החומן ואנבדן ואונד יעקב, ריל אמרצנו יאבריתנו (לשון נעל עדה"ב ביאשיות ט"ט, טט): זהה בו תאריך ידי ביר נחום (בשאראה בנהמתה), וזה החומן אהו ביזו לאעביד איטן בחפצי – ג'חוב, אלשונן;
 יקומים, ישייע נ"ז, י"ח; ובロー א', י"ג.

ל.

לאחר מידויו¹⁾.

— — — — —

נִשְׁמָה מֵאָשֶׁר תַּרְאֵי גְּדוּעָה, וְנִפְשָׁת מֵאָשֶׁר תַּשְׁאַל מִנְעָה²⁾,
וְנוֹרָה שְׁמִינִי וְשְׁבָעִי וְדָשִׁין – נִשְׁמָה חֲכֻבוֹתָה לֹא שְׁבָעָה,
וְאִישׁ עָנוֹ מִתְּלָךְ עַל־אֲקָמָה, וּמִחְשַׁבְתּוֹ עַל־יְשָׁחָק שְׁרָעָה;
וּמַה־יוֹצֵעַל לְאִישׁ קְשָׁר בְּשָׁרוֹ וְטוֹבָתוֹ וְהַגְּשָׁת בְּךָעָה?

¹⁾ הרבבי צד' 13 ט"ז ט"ז, ימצעל לו בתים: ולה פ"י אלצבא עדן אנטבלאלט פון פרטנץ ("הה' במדרייתו בעט דרבנן טראטטען"). קאמ טיעית שבנקודות תמן הרבבי כ"המאט", בד"ק א' (1902) צד' 48. - הרעיון, אשר הביע אותו אנדרה בקרורה בשיר ט' בות 22 והלאה (ראד טש"ב טס בהערה 13) ובמקומות אחרים בשיריו, הוא סבטה אותו בשיר של פלפניו בדבריות רבי עניין ומלאי עז וכח, המעידים על עוזו הרוחן של טשרוונט, על שאיפותיו הרכבות וועל אומץ לבו העשיי לבלי חת טמיי כל משפטין זטפריע, אשר יאנע בו בדרכו, ואשר לא ידע מנוח וטרגעה עד אט החג'ע אל המטהה אשר הציב לו בחיקת.

²⁾ בית 1-4: בשחשתו-בחוותו עד יויש בשלווה בתיו, על אדות מצבי בהיותם, הייתי דומה בעני לאייש הרוחה, אשר ישאף לנדרונות וידיו אסירות ולא יוכל להשיג את פניוינו, נשטו גדוועה, רחוקה וטולכת מן הדבר אשר תתחאה אלמי. נפשי פניעה יעיציה פרפעה, אשר תשאלנו זותבקשנו, ובעד ישינוי שטן ישבע ידשין (עד"ה בדרכו ט' א', כ'; ישעה ל', ב''), נפשי הגבודה תרעב ללהם אבזרום. להם טן השטמים, תרעב ולא תשבע, והייתי באיש ענו ונדהה, חולק שוחה על האדמה והוא כנור בארץ, כי נשטו תדריך עז, מהשבטו שרואה (ישעי' כ"ח, ב'). פשיטה וסורהה על עני שחק ודרעינו לבו ייעשו עד הרקיע, כי מה תועלת לאיש במשמן בשרו ובטבות חוטן איש נפל בחלקו, אם נשטו ברעה תחתוננו? רוחו בזעם בקרבו ולבו ביט ננרש והשקט לא יוכל עד אט חישע את הנדרונות, אשר חבקש נפשו! – לשונה 3 ראה שיר ט' שורה 26 ומש' שם: בחערה 14.

וְיָשָׁר גַּעֲמִים, מְגֻרְעִים לֹא מְטִיבִים, גָּדְלֵי גַּוף וּמְפָרָתִם גַּרְזָעִה³), יְבָשֶׁה כִּי לְהַוְסִיף הָן֙ אֲנֵי סָרָרׁ וּנְעָפָק מְחַנֵּה אַלְיָנִיסִעָה, וְאַסְרָאֵשִׁי בְּצִיצַת רַאֲשָׁה פְּרוּעָה, וּבְתַעֲזַעַן גְּפָךְ לִילְ קְרִוָּה – וְלֹא יָקְרָעַ מְרַעֵּי סָורְ לְקָבֵבִי, אָבָל, לֹא דְּבָרָיו גַּעֲשֵׁי גְּרָעָה, גַּנְפָּשִׁים מְבָלִי הַכָּרְבָּנִין, בְּגַנְפָּשִׁת הַבְּהָמָה הַשְּׂבָעָה ! 10 תַּיְתַּאֲפָק אֲשֶׁר נְפָשֵׁי לְבָנָה, וְלֹאֲבָנָה לְהַקְּנָשָׁא גַּנְעָה⁴).

³ בית 5-9: וההבדן דהה, אֲנֵי דָה בְּלַי נְהָלָל בְּצִוְתָה הַפְּשָׁש, אֲנֵי בְּלַי בְּאַדְם מְבָשִׁים אַתָּה, וְיָמֵן יִשְׁתַּחַווּ בְּלַי דְּבָשָׁה – נְרָאִים בְּאַדְמָה הַמְּפָרָעִים יְמַעַלְוָה אֵין וְלֹא מְשִׁיבִים וְלֹשֶׁן דָבָר, נְעָמֵן נְהָלָל וְעַמְּשָׁבָתָה רָעוּה וְנְרָעוּה – וְבְּאַרְתָּם אֶת הַרְבִּיאָה תְּעַמֵּד נְאֵת הַשְׁתָּדָלָתוֹ הַגְּמָרָה, אֲנֵי אֲנֵי טָאָס בְּחַבּוֹק יְדוֹת, סָר וּנְעָטָק מְחַנֵּה, מִשְׁיָבָה בְּשָׁלוֹה, אֲלֹ נְסָעָה וְנְרוּדָה בָּאָרֶץ רְחוּקָה, וְאֲנֵי נְאַבָּק עַמְּסָה בְּלַי הַסְּבָות הַמְּפָרָעִות אָתוֹ וְנְלָחָם בְּיַד חֹקָה בְּכָל הַמְּבָשִׁילִים אֲשֶׁר עַל דְּרָבִי וּכְעַטּוֹד בְּרוֹל וְחוּמָת נְדִשָּׁת נְגַבָּה אֲנֵי הַכָּן וְאַנְגַּנוּ נְוֹתָה מִן הַמְּסָלָה אֲשֶׁר סְלֹתוֹ לְיַי – בְּרָאֹותָם כָּל אֶלְהָה הַמְּשׁוּבִים כָּי בְּלַי בְּנִתִּי רָק לְהַרְבּוֹת הָן֙ וְלְעַשּׂוֹת עַשְׂרָה, אֲשֶׁר עַל בְּנֵי בְּרָאֹותָם כִּי הַשְׁתָּדָלָתוֹ תְּסַבֵּב לְיַי אֲנֵן יְנוּן וְדָאגָה, וּבְשִׁבְילָה דָאֵשָׁי מְקַסָּה בְּצִוְתָה דָאֵשָׁה (תַּלְתְּלֵי שָׁעָר, יְחוּקָאֵל ח', נ') פְּרוּעָה מְרָב צָעֵר וְצָרָה (וְרָחָח וְיִקְרָא יַגְּ), וְעַיִן תְּחַשֵּׁבָה בָּאַלְוָה הוּוּ קְרוּעִית וּמְחֻלּוֹת בְּפָזָק לִיל שְׁחוֹר (עַדְהָבָה) וְרָמְטִי ד', ל', וְרָאָה מְשָׁבָב עַל הַמְּלִיצָה הַזָּאת בְּהַעֲרוֹתִי לְדִיוֹאָן רְוָי'ה בְּרָק א' צָד (164), חָמֵת תְּמָהִים עַלְיָה, כִּי אַיִּינָם יוֹדָעִים מָה בְּלָבִי, וּמְלָכָרִים דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא בְּנֵי, כִּי נְפָשָׁם בְּגַנְפָּשִׁת הַבְּהָמָה (דְּבָרִים י'ד, ז') לֹא תְבִין וְלֹא תְדַעַּ – וּוֹשֵׁת לְפָרִישׁ טָלֵת וְאַס' בְּבִית 7 כָּס בְּעַנְיָן וְאַפְּ אַס', וְתְהִיה בְּקַיְתָה הַמְּשִׁזְזָר לְאַטְרָה, שְׁחוּשָׁדִים אֶתְהוּ אַנְשִׁים בְּמָה שָׁאַיָּן בְּוּ וְחוּשָׁבִים שֶׁכָּל מְגַטְּטוּ לְאַטְפָּה הָן֙, אַעֲפָי' שְׁתָמָם רְוָאִים, כִּי נְהָפָךְ הָאָה וְכִי הַשְׁתָּדָלָתוֹ עַד תְּזִיקָה לוּ וְהָוָא שְׁבָע בְּעַם וּמְכָאָבוֹם בְּשִׁבְילָה; אָבָל חְפֹרֶשׁ הַרְאָשָׁון עָרָאה לוּ יוֹתֵר, – בְּגַעֲימָס פְּרָעָעִים (בְּבִית 6, לְשָׁן נְעָל). – מְטִיבִים (שָׁבָ), מְשָׁרֶשׁ טָוָב, וּבְמִקְרָא לֹא נְפָזָא בְּנִיּוִי (בְּרָבָרָה) רק מְשָׁרֶשׁ יְטָבָה: מִיְּשִׁירִים, וּמִתְּבָבָן בְּשִׁבְילָה מְשָׁקָל. – וּמִתְּמָתָּם (שָׁמָ), לְשָׁן רְעִוָּן וּמְחַשְּׁבָה, בְּמוֹ בְּמִשְׁלֵי כ'א, ב'ז וּוּדָה. – אָבָל (בְּבִית 8, ר'ל): אַמְנָס, בָּאַמְתָה, וּבָאָרָק לְחֹק הַעֲנִין, כָּטוּ בְּבָרָאִית י'ז, י'ט וּוּדָה.

⁴ בית 10-12: וּסְבַת טָעוֹת הָאַנְשִׁים הַאֲלָה הָוָא, שָׁאַיָּנָם יוֹדָעִים, כִּי רָוחָה בְּאַנְשָׁתָן שְׁדוֹי הָוָא תְּכִרְחָהוּ לְפָשָׁל וּלְעַשָׂות, מְבָלָתִי שְׁאַיָּל אַס-

ונישקם, עד אשר יאור במתני**בנפשו** קאייש איזר יריעה,
ועד יפעל **וינצטנו פעלוי**, **ויזסוק עד בום על-השטיעה?**
במי האל וחיה עבורי אלהים – **ובממי זהי שומר שבועה** ⁵) –
ברגלי אללה סלע, וארד **אל-רפהת במעטים תקווה,**
15. **ואתפר אתר-שפט מדבר במדבר, ואקרוע ים בכל-שיטה קלעה,**
ואשות עד אשר ארום ואעל **אל-שיאה, תהרי לעד ידעה!**

יתגא לו טוחה תועלות חטריות או לא, קאייש אשד אלה לו, בעל נפש לבנה, זכה וזכה, נקייה וטהורה, געה להתנסה עד הלבנה – איש כהה לא יובל להתחזק (אף אם ירצה) ולא ישקיט עד אשר יעלה לטעלה רמה והיה נס: הוא בירח יכר הילך יאנז, כי יאנז וזה הלבנה באשר יאור איש איזר בתני**ויבואו ידראו**, יעד אשד יצעל נדיות נצירות, ישבני רחיקות את שמע פוליו יושב כים, הרבה טאר (ראח מ"א י', ו', ז'; דהו"ב ט', ח', ו')! – לבנה, ובלבנה (בית 10), לשון נעל, ונקדתי **ובלבנה** בשביב הטישקל, והטנקד **ובלבנה**, לטיד בלא גנט (כמו במלת ה'לון: שבטקרא), לא הפיך. – **בנפשה** (בית 11), **בנפשה**, וריל אורחה ותורה, עד **בנפי שחר** (תחלים קל"ט, ט'), **שמש... בנבניה** (טלאבי י', ב'). – **יריעה** (שם), חתיכת בנד, איזור.

5 בית 13–16: ואחריו הודיעו אותו את כל זאת, דע לך, יידידי, כי אחת נשבעתי – ואקימה, כי איש כמוני הלא ישמר את שבותו – בחזי הדאל ומשרתיו עשי רצוי: כל המכשולים לא יעמדו עבידי וללעג המתחכמים לא אישים לך; אנבי עשית את ישן, בפי חפציו בידי יצלה: בצעדי און אצעד קדימה, הדאלות ידריבו על במויתך יידע און כי התהritis בבדרכך, אבל בכל זאת לא יראה לך ואין לך עני; אנבי עלתה מלעים ברגלי, ונם אל שאל ארד, לתוך פחת התקווה בטעמים (**עד יעלן** – הרים ירדו בקעות, תחלים ק"ד, ח'), נס שפת (קכח ונבול) מדבר אתFOR (אחים) במדבר, כלומר: אסע מדבר למדבר, נס את הום – אשר נקו טיטו בכל שואה עטקה הקלואה (ר"ל חרותה וחופורה) בארץ-אקרוע לנוראים לטען עבררכו, נס באיזר אשוט ואروم ועלה שיאה (טיקום נשא וגנבה, בענן שייא שבטקרא, איזוב ב', ו'), אשר תהיה ידעה לעד ודור אחרון יטפחו תחלתו ועוזו! – **וכמגין** (בית 13), **ראח שיר ינ' בית נ' והערתי שם,**

וְתִמְצֵא לְדוֹרִי בַּי תְשִׁיעָה⁶)
וְלִי אָזֶן לְמַדְעֵי רְצִיעָה,

וְלִי נֶפֶשׁ לְמַשְׁטִיעִים מִנְעָה!
20 מְלָאָה, עַל־גַּהֲרָה אָהָב מִנְעָה⁷ ;
בְּחַמְתִּת בְּעַבְעַת גְּבִיעָה,

עַלְיָ שְׁמַשָּׁה קְבַת חִילָקְרִיעָה!
וְלִי כִּי זֶה בְּאַחֲרָה, עַקְשָׁה אֲשֶׁר אָהָב קָדוֹם אַכְרִיעָה⁸ ;
וַיְשַׁלֵּחַ אֶל בְּמִשְׁעָה וַיָּרַח יְשִׁיקָה!

וְתִמְצֵא לְצָרִי בַּי חִרְדָּה,
וְאֶצְעַ אַתְּבִּי חָרִים בָּאָזֶן,
וְלִי נֶפֶשׁ לְגַעֲמִים מִחְוֹקָת,

20 וְלִי תְּקַהַע עֲרוֹגָה, מַזְדִּידָה
בְּדִידָה הַשְּׁמַרָה מַעֲשָׂרִים,
מִפְתְּחָת בְּפִתְחָי יְרָקָךְ
וְלִי טְמַשָּׁה קְבַת חִילָקְרִיעָה!
וְלִי כִּי זֶה בְּאַחֲרָה, עַקְשָׁה אֲשֶׁר אָהָב קָדוֹם אַכְרִיעָה⁹ ;
בְּלִי שְׁמַשָּׁה יְשִׁיקָה יְשִׁיקָה!

⁶ בית 17-19: ובאשר תהיה יורי תקיפה, או יחרdoneן צרי טפמי, אבל דובי יומצאו בז עוזר ותומך, ואע"פ שייחו או בני חורוים לו לעבדים וככנו תחתוי, אני אהוה את אשר הנני היום: עבר נרעץ למודעוי ובער (דברים נאמרים עדה"ב' שמות ב"א, ו'), ואו אראך, כי יש לו נפש מחוקת ותומכת בעיטים וידירוט, אבל היא מנעה, בלואה יעירה למשטינעם עושי רשותה ואין תקווה להם פטנה.

⁷ בית 20-22: אתה, יידי, הנך חביב לי יותר מאשר יידי, כי יש לך בנפשך ערונה (ערונות נ') טלאה יידיות, נתועה על טרי אהבים (ועל בן יפו פרחה ופריה פרי הלולות), והידידות הזאת לא תטלול היא, לא קובללה היהת ולא תאבד כן לילך, אבל היא שטורה לך למן ימי הנערות זקוביה בלבבי, בחותמת הקביעה בטבעת, אשיך לא תזוז ולא תטיש ממוקטה, וחחותמת זאת, אשר המשלתי אליה את יידיותה, היא אבן יקרה מעתה שתוחוו זחוב כמו החלונות אשר היו עשויים בקשי שערי החיבל, ובינת השטוויה על הכתב (ישע"י נ"ד, י"ב): יושטוי ברכד שטשיתך, שדרשויהם על שערי החיבל (ב"ב דף ע"ה ע"א, סנהדרין דף ק' ע"א, ראה שם צביריקות ישע"י רטו תע"ה), ואני יידע מהיכן לך, שהו החלונות שעתהם פתוחות זהב. – ירךך (בית 22), לשון ורךך חביבין, תחליטים ס"ח, י"ד. – קרועה (שם), לשון ורךך זו הלווי, יושטיה ב"ב, י"ד.

⁸ בית 24-28: טפמי בברכה לאפר: יהו לך, כלומר: עטך,andal באשר תאהב ותחfine, נפץ אשר אבקה תהיה פדרעה (אווב ל"ג, ב"ד) וגאולח מיד צר, ואל לטושעות (תחליטים ס"ח, ב"א) ישלח לך ישועה עד בלי עטיש וירח (עדה"ב שם ע"ב, ז'), ר"ל: עד העולם!

לו.

לאחד מידיידי¹⁾.

שְׁאֵלָה שְׁאֵלָה
וַתֹּחַלְתָּ מִמְשָׁכָה²⁾
יְהִי מְבִין בְּמוֹתָךְ
עֲבֹדֶתְךָ עַלְיָפִיךְ
וּבְמִנְדָּה וּבְסְמִיכָה³⁾
וּבְמִלְאָה וּבְחִשּׁוֹכָה⁴⁾
בְּזַהֲרֵךְ בְּגַבְגָּה
אָנָשִׁים יָמְרוּן כְּהָ —

עֲשֵׂה אֲחֵי בְּחִיָּה²⁾
וְאֶל תְּהִיה בְּקֻץ אֶרְךְ
וּבְסִפְרָךְ אֲשֶׁר פָּכַין⁴⁾
וְצִוְּחוּ וְתְהִיה בָּלָ —
וּוְשָׁמֵר בְּכָל־טָעֵם
וּבְפִתְחָהִים וּבְקִמְצִיכִים
וְצִוְּחוּ אֶת לְעֹנְדָלָן
אַנְיָ אָמֵר — נְאָדִיבָי

1) הרבבי צד 55 שיר ליג. וכותבعلו: וללה אל' שבע בלהה אל אשראך. עלל מקבלה אל מקרא אלדי כתוב בכתב ידה גULO, לאיש אשר הודיעו להשניה על הגנתה דמקרא אשר כתוב בכתב ידו). ומתחום השיר נראה שכתו לאחד מידייו ויבקשו להשניה על הסופר אשר כתוב את המקרה בשביב הנגיד.

2) או מלשון שבואה, או עד ההתול: بعد אתה בחיים ולא תnia את הדבר, שאבקשך לעשותו, עד לאחר מותך (הרבי).

3) זילא תהוה שאלתו בקען אלך (בקען: תלטען), אשר מהbins אתנו לו והוא איש בלאו ובזיהולן במשבח (מטלי יין, יין), שעיא מHALLA לב.

4) אחד הקוראים הגיה בפיו ובכתב ח' ב' יין במקומות ח' ב' יין, ואינו נכון.

5) טעם הוא הגינה. — ובמנידה משרש נוד (או נדר וציל בפ' ג' ה), שעיננו ההרתקה, והוא הפק הסמייקה, וא"כ טעם "ובמנידה ובסמייקה" כתועם "בונדר ובנסטר", והם שני הפלסים כמו הווגות שבביהת 6;

יעיד הרבי ריל: "בכל מקום שציריך להיות שוא נע ומלאך", ולא בן דודו.

6) ווּשְׁמֵר שְׁלָא לְחַלְיָף פָּרָח וּקְמַע (שהברת שנייהם) זה בוה, ושלא יטעה במלוא וחטר. — וּבְחִשּׁוֹכָה = וּבְחִשּׁוֹקָה, וע"כ יתכן לנקר את הבית בפתח אעפ"י שבאה החותם בשווי פשטוט ולא מרכב) בשביב המשקל. ובכפי

וְצִדְקָה מַלְאָכֹתִיךְ ۲ ;

וְעֹזֶרֶת לְחַבְּרִיכֶךָ .

בִּישָׁר בְּלֵעֶלֶיךְ

וְטוֹב טָעַם ۳ בְּךָ נִמְצָא

בְּחִיבָּה : וּבְחַטָּבָה . וְאֵב יַחֲבֵן אֹולֶה לְכַתֵּב אֶת חַטָּאת הַזָּהָר (חַטָּאת)
۲) תְּהִלָּת עֵינָה , כְּחָה , וּרְיֵל בְּלֵפֶץ .

۳) שֵׁם קִרְעֵת , סַעַד .

לה.

לאחד מידידיו בשעה בעסוי¹⁾.

למי מאנשימים אספר באבי, אשר בא גנט אליךיר לרבבי?²⁾
 פנה, רפאי! אל לנגי ארי, עד ירחים ויבש עוני אהבי!³⁾
 תיראה נידידי, והוא בחשב אתר רצוני בקצפו וטבו בחייב!⁴⁾
 אנחנו יוקשה ואהוב יישנא ! אען אמרת בו יושא יענידבי!⁵⁾

¹⁾ מצאתי בטע דיואן ראב"ע כ"ז ברלין (20 ט"י 1283) בין
 טורים שבתnob עליהם "לקט טן דיואן ר' אברהם בן הילען" והברתו עפ"י
 הבית הרבני, שהוא מיבא בשם של הגניד בת' אלמאזרה ואלמאברה
 לרוטב"ע (דוקט, נחל קדוטים צד 38; רשות פוזאנסקי בספר על רטה"ט)
 ניקטלייא צד 24 הערכה (3) והדפסתו בה"חאשכול" ברך א' צד 157.

²⁾ טי הוא האיש, אשר איבל לספר לו את גני לבבי ואת טכובינו
 העזומים, על אשר מסם בו אהובו ואוהבי בשכחו את הבריות אשר כרנו
 אני והוא! – ראה תהילים ס"ט, כ"ז; ש"ב י"א, כ"א.

³⁾ פנה לך, רופא! סב לך ועל תנזה לרפוא את מחלתי האנושה,
 כי היה לא רפואי עד אשר יرحم אהובי ויבש את עוני (עדה"ב טיבח ז',
 י"ט) ולא יעלח על לבו עוד!

⁴⁾ אולס און כל תקוות, כי ישיב עוד יידיו יונצני, יען כי הוא
 יטעה כי, ובעוד אשר שיבו בחייב את שלמו אני דורש תמיד, יהשוב
 הוא כי קצפי רצוני והואו אחפוץ כל הימים ! ודע כי בבי טוב רצוני
 בקצפי, והנשאה הזאת בלתי מתישבת על הלב. ואולי יש להנאה:
 רצונו בקצפי, והוא פרשו כמו שאמר הגניד במ"א. (שיר נ"ב בית 2):
 רצוניה יתפנוי וקצפי יסדק".

⁵⁾ ואתם ראו מה בין לבין יידי? ! אני אנחנו אלו והוא יוקשה
 (טראה את עצמו באיש קשה לב וקשי ערף) ולא ישמעו kolel תחנוני; אני
 אוהב אותו והוא ישנאגני; אני ענה בו אמרת ואשפשת עליו בטישרים, והוא
 יענה כי שוא (עדה"ב דברים ח', י"ז) ובכל דברי ומעשי הוא רואה רק
 רע, כי התאנח הוא מבלש עליו!

לט.

תודה (1).

הַלְּפֵשֶׁל וְלִנְפֵּל תָּקוֹמָה,   **וְלִנְבֵּד וְלִאַבֵּד תָּנוֹמָה,** ⁽²⁾
וְאִם יִשְׂרָאֵל, בְּמוֹת רָגְלֵי, **וְאִם יִשְׂרָאֵל קְרָסְלֵי אֲשֶׁר מַעַד תָּרוֹמָה?**

(1) ייל ע"ז אבן ריש (아버지ם פירראציין) בהברטל העברי שנות ח' (תר"ל) עמ' 253 (הדריך; הרכבי צד 28 שיר ב"ג, ובזים מפעל לו):
 זכר פ' אלבהר פ' נבאר ט' תנ' פסילות עלות דאהה יבטה אהל אלפנצהה בהוא אלבהר אלטהנה ויקטען עלי אנחא למ' תברג קט עלי טרכוב וסלט מנהא פספהחט אללה بعد שדה שרהא פקהל הלה אלקטעה ווצף פיהא מא נרי מן הוה אלהאל וממאחה תודה ("ונגע בבחורתו על הים בחברת סוחרים, ויצאה עליהם היה אחת אשר יודיע חיים וקרואה בשם טינה (טהונגייש), ואומרות עליה כי מעולם לא תתנפלו על ספרינה ותצא הספרינה בשלום מפניה, והצלם ד' אחריו צוקה גדולה, ואמר את השירה הזאת ומספר לה מה שקרה לו במצב ההוא, וקרא את שמה: תודה"). וכבר העירוני בם' שער השיר (צד 27, הערת ל"ס) 22), כי לדעתך יש איזה יחס בין השיר שלפנינו ובין "השירת היתומה" אשר שלח ר' יוסף בן חסדי להנגיד (והיא נרכשת אצלנו בנוספות ס' ו'). – השיר הזה ושליט השירים הבאים אחריו (ואילו גם אחרים מן השירים ס' ס' – מ"ט) הם שרודים בם' "בן תחלים" להנגיד. כבר העיר הרכבי שיש לר' הלווי פיטוט (הרשوت לנשمة שבת חזון, נרכשת במחוזרים שניים וגם בם' ציצים וסדריים לר"א עינר צד 18), דומה בתחלתו להתחלה השיר שלפנינו, והוא, "הַלְּנוּפְלִים תָּקוֹמָה – טֻבָּר שְׁבֵי" (נ"א: עני) הטענו בו, ואם יש תרומה – לזרדי בור ידימה? – בין בית 11 ובין בית 12 הברים בב"ז שני דפים, וחחד א"ב חלק נדול מהשיד, וחבל על דראבדין!

(2) בית 1-2: המשוו רואה את עצמו בצרה והוא שואל: האפשר הדבר, כי תהיות עוד תקומה לבוש ולבופל (חפק הנאמר בוקרא ב"ז, ל"ז, ל"ז), איש נע וננד, אבד ונדח במנוי, ייפצע מנוח לנפשו וויכל לישן את שנותו בשלהו? והוד תהיה תרומה לי – במות רגלי – ולקרסלי אשר טעד, כי יריטני ויקיטני האל, המקטים טעד דל ומרום איבינו מאשפות? – ראה תחלים ל"ה, י"ז; י"ט, ל"ז (ש"ב ב"ב, ל"ז).

בנפש כל אשר יבא בזורה גניחה לכל נפש הלומה,³⁾
ובנפשים אשר באו ביום בא מהומתי וראו כי מהומת
וידמו כי לעולם אין תמורה ליום צרה ולא תשיב שמה –
ויאלירים אשר החש והשפיל, ולו סודות ודרבו נעלמה!
שמע מלחה, ודע כי לא לך יתני אלהים על אדמתה!⁴⁾
ונקבל את עמי רעה בלב טוב ופה סגור ומתחשה חסינה,

(3) בית 3-6: ועל השאלה הזאת הוא מшиб בחוב ואומר: חי نفس יידי, אשר יבואו אליו בעורה ובדברי נחמה, בשעה שנפש הלומה מרוב המכות אשר הפטוי, וחיה נפש יידי, אשר ייראו לנפשי ובראותם את מהומתי וחשבו, כי يوم צרה לא יעבור עוד, אין לו חלוף ותמורה לעולם: האל ירости, אחר אשר דשך ירושיל (ישע' כ"ה, י"ב) איתי, ואם אין אני שבינים לטה הוא מרים פעם ומשפיל פעם – בוד ד' הוא זמי יביא בסידן או מי ירד עד טוף דעתו ויבין את דרכו הגעלמה! – בן נראת בעין להניד ולפרש את דברי המשורר, וטעם בנפש ובנפשים, בטעם נשבע ד' צבאות בנפשו (עמוס ו', ח'); ולא נעלם מני, כי יש בפרושי קצת דוחק. זבבי כתוב בבית 3: בְּנֶקֶשׁ, וְכֵה אָצַל אָבִן רִשְׁף : וּבְנֶפֶשׁים, כַּמֵּשׁ לְפָנֵינוּ). קורא הרכבי: יְבִנֶּפֶשׁ (ואצל אבן רישף: וּבְנֶפֶשׁים, כמ"ש לפנינו). והוא אומר בבואר הדברים: כמי הנראת הורת המללה – בנפשי ובנפשם – מהו? כמי רצוני וטבחו ועשה כל איש אשר בו, וכמי רצונם וחשך להם יעשו האנשים אשר באו וכו'; אבל טלבך שהנוכח ובנפשם הוא מתגנד לטشكל השור, הנה לפמי הפרוש הזה אין הטשך לדברים האלה לא לטה שלמעלה ולא לטה שלמטה מהם, נם לא פורש (בבית 4) מה היא וזה שעישים האנשים כפי רצונם וחשך להם. – נבא בעזרה (בית 3). יבוא יביא אותו עורה, ועד הרכבי דבר המשורר ע"ד הערבי נא ב... (הביא את). – לא תשב שטמה (בית 5), לשון להרבות חרב שטמה... ולא תשב (יחזקאל כ"ט, י', ו"א), ובוגת המשורר שהם, המתיאשים, חושבים שלא תהיה לו עד תקוה ותקנה, כשם שלא תהוא ארץ שטמה שוב טרבה ביושבים.

(4) בית 7-11: המשורר מדבר אל נפשו ואל עצמו הוא אומר: שטם את דבריו אשר אמר לך וחי נכון ונבוח, כי לא לדבר קל ולא על חם הביאני אלהים הלום ופה באפי נשתת רוח חיים, אבל יש לו בזה בינה מיחdet ולנדות יצרני, ועל כן אין לך לפחד בבוא יום צרה

וּמְשׁׂוֹנִים תַּהֲיוּ אָנוֹנֵךְ בְּבָדָה, וּמְזֻנִים תַּהֲיוּ עִינֶךְ עַצְמָה,
10 בַּמָּוֹחֶפֶן בְּשָׁלָה, אוֹ בּוּמְרִי בְּמִדְיָנִית, וְאָנוֹן בְּגִבְמָה;
שְׁפַטָּע מֶלֶה וְתַגְגַּל יְהָה בְּבִיתָה וּבְהַרְחָךְ, וּמְסִרְשָׁבָת וְקִימָה!

וְרַאשׁ לָהּ בְּאַנְיִישִׁיט בְּמִדָּה, שְׁלִי פְּנִים בְּנִיצָאִים בְּרִמָּה,⁵⁾
כַּמָּו בְּבָשָׂן, וְלַהֲרַקָּה בְּחוֹמָה,⁶⁾ וְעַיִינִים בְּפָעִינִים, וְחַיָּר

צָוקָה, בַּיְמָלֵב צָרָה וְעַשְׂעֵנִי ד', וְטַטְצִיקָוִתוֹ יְצִיחָנִי; קִבְּלָת יְסִי רָעה
בְּלָב טָוב, שִׁיקָּשׁ בְּוּתָח, בְּנוֹת אֶת פַּיְךְ טַלְבָבְדָה בְּבָדָה זָעִי נָנָד נָרָת הָאָל,
וּמִלְמָהִשְׁבָּתָךְ שְׁפָטָר מְהֻבָּבָךְ אֶל גְּדָדָה אַחֲרָה בְּדָהָתוֹ, וְאַם יְתָרָךְ שְׁוֹנָת
(טְשָׁלוֹ בְּד', בְּא') הָעֹבָרִים עַל הַדָּת, וְיָאמְרוּ לְהָעָבָר גַּם אָוֹתָךְ עַל דַעַת
וְעַל דַעַת קָוֵךְ (כִּי יָאמְרוּ שָׁאַנְיָה מְשִׁיחָה עַלְיךָ אוֹ קָצָרָה יְדוֹ מְלֹהָשִׁיעָךְ) אֶל
תָּאָבָה וְאֶל תָּשְׁמַע לְהָם, וְאֶת עִינָךְ תָּעִצָּם וְתָסְנוּר מְרָאוֹת אֲנָשִׁים זָנוֹנִים מַעַל
אַלְיהָם לְלִכְתָּבָת אַחֲרֵי שְׁרִירֹת לְכַטְמָה חָרָע — כַּמָּו חָפֵן (שָׁב' פָּרָשָׁה ב'), וּמְרוֹי
(בְּסִדְרָבְרָה פָּרָשָׁה בִּיה) וְאָנוֹן (בְּרָאשָׁית לִיה, ט', י') — וְלֹא תָלָמֹד לְעַשְׂתָה
בְּמַעֲשָׂהֶם; שְׁמַע מְלָתֵי וְהַט אָוֹנֵךְ לְדִבְרֵי: תָּנֵן גְּדָלָה לְאֱלֹהִים בְּבִתְהָרָה וּבְדָרָךְ,
בְּשִׁבְתָּךְ וּקְיִמְתָּךְ (עַדְחָב' דְבָרִים ו', ז'; יְא', יְט; אַיְכָהָנִי, ס'ג' . . . פָּה
חָפֵר הַטְשָׁךְ הַדְבָרִים, כַּמָּו שְׁהִעִירָותִי, וּנְרָאָה שְׁהַמְשָׁרוֹר דָבָר עַל לְבָבוֹ לְבָלָתִי
יְתָיאָשׁ בַּיּוֹם רָע וְיִשְׂוִים טְבָתָחוּ בָד', כִּי כָה הַצִּיל אָוֹתוֹ ד' נָסְמָן הַצָּרָה אֲשֶׁר
מִצָּאה אָוֹתוֹ בְּצָאת הַחִיָּה הַרְעָה וְהַנְּרוֹאָה לְכָלְעוֹ חִיִּים, וְהַוָּא מְתָאָר אֶת
הַחִיָּה הַזֹּאת לְכָל פָּרָטִיה בְּדִיקָה רַב וּבְקוּיָם בּוֹלְטִים לְקַדְחִים טַן הַמְצִיאָות,
וְחַבֵּל עַל רָאשָׁית הַצִּוּר הַזָּה בַּיְ נָאָבְדָה טָמֵנו. — וּבְזָוְנוֹנִים (בֵּית 9),
פְּרָשְׁתָיו בְּעַנֵּן הַצְפָתָה כָּל זָוָנה מְפָךְ (תְּהִלִּים עֲג', בָּג') וְהַדּוֹמִים לוֹ; וְלַדְעַת
ר'ש זְקָנָשׁ (שִׁוּרוֹי בְּרָכָה, קוֹבֵץ עַל יָד לְשָׁנָת 1893, צָד 18 העֲרָה 1,
ונְרָאָה שְׁהִיא נָס דַעַת הַרְכָּבִי) זָנוֹנִים לְשָׁוֹן וְנוֹתָת מְפָשָׁה, וְהַנְּגִיד פָּרָשָׁחָתָא בְּנֵי
עַלְיָה פְּשִׁיטָתוֹ כְּפָשְׁטָטוֹ, אֲבָל אַין טָעַם לְחוֹזֵה יְהָרָה עַל הַזָּנוֹנָה דּוֹקָא בְּמַקּוֹם הַזָּה.

⁵⁾ בָּאִישׁ הַחִיָּה הַוְתָה פְּדָתָן כְּפָדָת אַנְיִישִׁיט (רִישְׁעֵי לְגָנ., בָּא'),
וְחַרְאָשׁ הַזָּה הִיָּה עַלְיָה (רְאֵל פָּאָדוֹן) פְּנִים, אֲשֶׁר הוּא מְנַשְּׁאָים בְּרִמָּה (כִּי
נְשָׁאָה הַחִיָּה אֶת פְּנִיהם לְמִרְוּם כְּדֵי לְבָלּוּעַ אֶת פָּרָשָׁה). — בְּרָמָה, הַרְכָּבִי:
כְּרָמָה (בְּהַכְּרָמָל בְּמַשׁ שְׁלֵפְנִינוּ).

⁶⁾ עַיִן הַחִיָּה הִיָּה כַּמָּו טָעִינִת טִימָם הַפְּתָוחִים לְרוֹה (וְהַשְׁתָּשָׁש הַמְשָׁרוֹר
בְּלָשׁוֹן גַּעַל), מְנַחְיָרוֹ יֵצֵא עַשֵּׂן בְּעַשֵּׂן הַכְּבָשָׂן (איּוֹב ט'א, יְב; שְׁמוֹת יְט
ד'ח), וּרְקַטוֹ עַבָּה וְזָוקָה כַּמָּו הַוְתָה.

15 וְפֶה עַמְקָן וּרְחֵב בְּמִעֵדָה, תַּעֲרֹר נֶגֶר אֱלֹהִים תָּבוֹן בְּצִמְאָה,⁷⁾
בְּקַשְׁפָתּוֹת בְּנָאָר עַל-נָאָר נְפֻחוֹת, וְגִינִיָּהָם בְּפִי תְּחִרָה פְּרָמָה,⁸⁾
וְנוֹתָר לְבָנָן וְגַבְבָר יְלָק וְצְוֹאָר כְּמוֹ מְגַדֵּל וְבָטָן בְּעַרְמָה⁹⁾
וּבְסִנְפִיר כְּמוֹ חָרָב לְטוֹשָׁה בְּקַשְׁבָתּוֹת בְּסִחְרָה אַדְמָה¹⁰⁾
וְגַזְרָתָה לְמִשְׁגִיָּהָם כְּמוֹ צָרָה אֲשֶׁר חִתָּה בְּלִבְנָבָד בְּדָמָה¹¹⁾
וְאַיִן מִגֵּד וְאַיִן נְאַיִם נְאַיִם¹²⁾ 20 וְשִׁטָּה מִסְבִּיבוֹת לְסִפְינָה
עַלְיִי וְגַבְבָר אָרוֹן שְׂדָמָה¹³⁾, וְהַגִּיאָה לְאַדִּיכָה וְעַמְדָה

9) ראה יהוקאל כ"ג, ל"ב; ומונע הבית עד': כי יגיה ירדן אל סיוו (איוב ט', כ"ג לדעת הראשונים עכ"פ).
8) שפטותיו מינדרית ודידית לשני נארות נפוחות מונחות זה על זה, ביניהן הפה הדיבח לעז תחרה תשיטה ביה, ל"ב; ל"ט, כ"ג) פרומה וקרועה קרע נדול ורחב.

9) עדחה"ב שה"ש ד', ד' ; ו', ג', ח'.

10) בסורה ארמה, עד' מן נבריו יהו מְאָדָם (נהום ב', ד') ודרת את הקששים לסתור (תהלים צ"א, ד') טפי קשין והוקן ודרבקותן זו בו ובשביל שני טניות על החיה, ואולי באර הנגיד נס הוא את הכלוב (איוב ט"א, ז') נאה אפיקי טנים, שהפונה על הקששים, כדעת י"א שהביאו רבא"ע, וראה ש"א י"ז, ח'.

11) והרואה את תמנתה של החיה נרמה היא בעינו בצור, כי במוחה נס היה בתוך הים יושבת (עדחה"ב יהוקאל כ"ז, ל"ב), ור"ל שהזאת נראות לרואה כי מחת מדלה, וכמאמרו של רבב"ח זימנא חדא היה קא אולין בספינה וחוינן האי כוואר וכו' סברין יבשא הוא יפי' (בב"ד רף ע"ג ע"ב). – וזורתה, ר"ל תמנתה, ידעת הנגיד בדעת הטרנס באיבה (ר', ז') ספור נורמת: וכשבוזא פרוציזהון; והרבבוי העיר: «בְּפִי הַנְּרָאָה ר"ל נְבָנָתָה וְגַנְוָרָה וְקוּרָצָה עַד וְהַגָּרָה וְהַבְּנָה (יהוקאל מ"א, י"ג), או ר"ל תוחיר ותצהיר, ע"ד ספר גורתמן».

12) וְאַיִן נְאַיִם נְאַיִם, ר"ל אין דבר דבר, לשון וונאטו נאם (ירמי' כ"ג, ל"א), והמשורר בנה לו מלה חדשה משרש נאם שימושתשים בו הפייטנים הרבה.

13) שְׁבָטָה, טלשן וסדרות לא עשה אבל (הבר枯 נ', י"ז), שהכוונה בו הנפן לדעת הטעדיים הקרים, ואולי הוא טין אילן לדעת הנגיד.

או נמס לבב בלאיש בדנא
וכפום נשבלה ורימה ⁽¹⁴⁾
ברחיל יומטבָה נאלמה ⁽¹⁵⁾
לנגידו יופרו אל באשימים ⁽¹⁶⁾
עוניה ולפדו נפש אשמה ⁽¹⁷⁾
ובקשה לאזרחות – אני מה?
אלחי הארדלי כי אשר בא
הזרען זיהו בנינה
ואם זה הוא גטיל צור קדו זו
קלחת מזורי העצמה;
ונתקעה בתקום מים בטל אשר האל בום זיה ורפה יי

(14) עדח'ב ירושל' ב'א, י'ב; תדר'ם ב'ג, ט'ו. שבלת זרפתה,

ודם פ'ג.

(15) עדח'ב תדר'ם קל'א, ב'; ישע' נ'ג, ז'.

(16) אני זברתי את אלחי, ובעלי אמותות אחריות אשר היו על הספינה זכרו בשמות אלילייהם, כמו אשומה אליל איש חמת, ט'ב י'ז, ל" (הרכבי).

(17) בית 25-28: ובראותי את הסכנה הנדולה, אשר רחפה עלי, אמרתי אני אל לבי: אמנס הרבה שלוחים לטוקם, ואם באופן כזה או בדומה לו – עונותיה ילבדו (עדח'ב טשי' ה', ב"ב) את הנפש החוטאת, זום הצרה הזאת באה עלי בחטאותי ואין טnom ממנה, ואף כי קרה, שבלווד הרגן אשר בים את יונה והקיאו (יונה ב', א', י"א), בזכותו וצדתו של יונה הייתה זאת, אבל אני – מה אני, כי יעשה לי נס גדול כזה? אולם בכל זאת הנה שעריו החטלה לא נגלו ולעולם אל ימנע אדם את עצמו מן חרומות. י"ב אני מתפלל: אלחי, הארד לי (קחלה' ח', י"ב) ועל ת מה להפרע טני, כי אם הייתי עד היום ב'שנ'. הצרה הזאת הקיצה אותו – שנות האולת – ואמ חטאתי לך והרעותי מעשי, מעתה אשובה ואיטיב דרךי! אולם אם בה נגזר מלפני לחטבעני הום במצוות ויהיה זה נמול ידי ושלמת מעשי הרעים – נאשנה רצונך ותהייה טוית כפרה על כל עונותי – אני מה (בית 26), ב"ה, הברטל" והוא הנבן, והרכבי קורא: אֲנִי מֵה אולם מלבד הדוחק אשר בחריש הטלה בשהוא לעצמה בלתי אפשרית, כי אם הוא – בדעת הרכבי – הפעיל טריש נאם, או היה לו לומר: אֲנִי אֶתְה – מטעתי (בית 28). עני, טושון אשר העווה עבדך (ט'ב י'ט, ב').

(18) בית 29-31: ובעוד שעני מתפלל נדלה הסכנה לסתירת העין, כי נשתקעה החיה בתוך המים, כחול טצירות אשר יורה ורטה אותו האל בים

וְמִתְפָּלֵל־לִבּ וְאֶבְדַּה כֶּלְנִשְׁמָה—
אֲבָל גַּעַר אֱלֹהִים בְּחַיְשָׁבָה
כְּרָגָע אֶל־מְצָלוֹת יִם פְּנִימָה
עַלְיָ שׂוֹכָה בָּמוֹ זְפַת קְרוּמָה ⁽¹⁹⁾
וְהַשִּׁיב מִשְׁאָול מְתִים וְהַצִּיל
וְתִמְחוּ כֶּלְנִבּוֹנִים יִם זְמַרְוּ
בְּמָה וְהַגְּמַלְתוּ אֱלֹהִים זְלַפְּה ⁽²⁰⁾

(שפטות ט'יו, ד' / כ"א) ותבוא חיה אל תחת האניה להפכה, ויתר כל לב (ש"א כ"ה, ל"ז) ואבדה כל נשפה מרוב מורה וחד — אבל נבדו רחמי האל, וונער בחיה ותשב כרגע אל מצולות ים ולא עלתה עוד ! — ואתה ראה, איך השכיל המשורר לציר את הסבנה מדרנה אחר מדרנה בתארו ראשונה את החיה הנוראה לכל פרטיה (בית 18-19). ובזכרו אה"כ איך שטה סביבות רבינו, איך הניעץ עציז, איך עטקה בועם אפה עלי ונב, בטעט חשבים אנחנו כי בא דקן לבינו, והוא טסוק בדרכו וזה מתחילה לספר עד הפחד והבהלה אשר בא בלב הנומעים ואיך התפלל איש לאלהו והתפלל גם הוא אל אלהו ישראל. ובתווך כך אנו רואים את הספינה יושביה בסבנה גורלה וככספים אנחנו לדעת אחריות הדבר, והנה הוא שב ואומר, כי אחר התפללה עוד גדרה הסבנה, כי נשתקעה החיה ותבוא אל תחת האניה להפכה — ועתה כי הנעה הסבנה עד מרים קצה, באה תשועת ד' כהרף עין ! — ונשתקעה (בית 29). בנין ארמי מוגל בפי בעלי התלמוד והמדרשה, ובברית היה לנו לומר: והש תקעה. — מצולות ים (בית 23) כיה בהברמל, ובחורתי בנותה היהו שהוא כלשהיכ (מיבחו), י"ט; תחלים ס'ת (כט), והרבבי קורא: מ צוֹלָת יִם.

(19) שְׁזַבְּה, מְלֻשָּׁן שיבת עצים (שיטפחים ט' / מ"ז); קְרוּמָה מְצָפָה וּמְבָסָה (יחוקאל לו, ר, ח), ודריל קורת עצים מזבח בית (ראה שפטות ב', נ), והכוונה על הספינה. — במו, בכ"י (הברמל והרבבי): במו.

(20) בית 34-35: כל גבוי הום וודעי הסכנות. הנוראות המוכנות ליריד חיים ואשר אין מידן מצליל, חמדו. וישאלו איך נהיה לדבר הנadol הזה, כי גמלטו אלה האנשים, שהרי עד עתה לא דותה עוד פליטה לספינה אשר גפלה ביד החיה הועמה (משל כי' ב', י"ד) זו? — מנזידין (בית 35), ב'המאסף' ברך א' (1900) העיר הרבבי, כי הבית הזה מובא בס' דקהוק, כי המוחם לאבן שושן, ושם כתוב: פְּנִיעָה בְּיַד דְּשָׁה, וכן הרפש ר' ר'.

25 ולא היה פליטה לאני לפנים מניידי קרחה עיניה? עניותים: בגיןאלת אל ליעי בבוד הזר, מהגרת שלמה,²¹) והוא עשה לפירוי תשעה, והוא עשה במרגיו נקמה! אשרלו ים וחיתו ומימי תחום רבה, ותלם עלבלימה ומה חיה לנדר צור נסכה ושם לך תעצמה? 40 אני אורה לאל תודת נאוליט, קרי גלדי מברכת ונטרמת,²²)

דיבובידן בספר Opuscules נס XX. הדיבוב הזה נס היה נבון (ואילו הוא התקף). שמן נטה המשמעות שלטעמם את השיר במשמעותו, ויש לדב על מה שמשמעותו (הניאר יב, ב'; החירות יא). — קרחתה (יש), «פְּנֵי דָמָא יִבְנֶה דָמָא בְּנֵי אֶת הַדָּמָא טִבָּה שֻׁרוֹתָה (טְבִילָה קְשָׁתָה)». בן העיר הרכבי, אילם המשורר אמר על החותה זו את שיש לה קשתה בטהרה (בית 18); ובכלל טסקט אני מאר, אם זה היה, אשר הביא את המפינה בסכנה, הוא הדג הנקרא טהונטש, כי לא בן יתרה טשורנו.

(21) בית 35–39: ואני עניתו את השואלים לאמיר: יד ד' עשתה זאת! ובכל אשר אתה הויס בזה, בן היה נאלת אל – מהדרת בענו ושלמה – אשר בה ינאל את היהודים כבוד הodo; לו המכ壑 לחת תשועה למיכורי עושי רצונו, ולעשיות נקמה במרגיוו (איוב יב, ו') עברי רצונו; לו חום והוא עשהו (תהלים צ'ה, ח'). נס חית הים ידיו יצרו וכי תהום רbatch (ישעיה נ'א, י') הוא צוה נבראו, ואת קלים, ים ומלאו, הוא תלה על בליטה (איוב כ'ו, ז'), כיון שבן הוא. מה תיבל חתיה לשיטות ננד נורת הויוצר אשר יצירה ואשר נתן לה לנו ימיה יעצמה? איך תרע יתשתיות ידר לא צוחה?! – נסבה (בית 39). מלשון מי יצר אל ופסל נסך (ישעיה מ'ד, י'), ענן יציקה (השוה איוב י' ו') או מלשון המסתה הנוכחה (שם כ'ח, ז'), ענן ארינה, והראשון נראה לי לעקר. ולדעתי הת' באבער אפשר שהוא מלשון ואני נכברתי מלפני (תרביז' ב/ו), ובט' ש' אח'ב: ישך לה שע.

(22) בות 40–46: ואחר כל אלה אני נתקן תודת, תודת נאוליט (ראת ברבות נ"ד ע"ב: ארבעה צריבין להורות יורדי הים וכו'), והתורה הזאת תהיה טסדרת על ליטני ישומה בפי (עדת' ב' דברים ל'א יט) וכל ימי חי לא אשכחנה, ובעוד נשכתי כי לא תעובי אמותני ואודה (הodium על דבר שהוא בן; ושונה ענינו טענן לאודה" בבית 40) כי אין לצורי תקופה ואין לו חתימת, אין לו ראשית ואין לו אחרית כמו לנבראים, וכן אודה כי

וְאַזְהָבֵי לְצִוְּרֵי אֵין פְּחַלָּה
וְאַזְהָבֵי אֶמֶת הַיָּא הַתְּחִיה
בְּבָא קֹעַ הַשְׁבוּעָה הַסְּתוּמָה
וְכִי מְשָׁה וְתוֹרָתוֹ אֲשֶׁר הִיא
בְּזִדְנָה אֶמֶת בְּתָם רְשֻׁמָּה,
וְכִי דָּבָרִי חַכְמִינָיו יִשְׂרָאֵל.
וְכִי שָׁכֵר לְעוֹלָם בָּא לְוָבִים. 45
וְתַּגְמִילִים לְמִתְּהִימָּה עַל עַלְמָה,
וְאֶל שְׁלִיטִים בְּגַבְּשָׁת נִימִים
וּבְשִׁקְרָבִים עַל-עַיִשׁ בְּיִמָּה,
וְתוֹרָתוֹ עַל פְּנֵי נִתְּנָהּ וְתִמְמָה! ⁽²³⁾

תהייה תהית המתוים בבוא קץ הנאולה, אשר הוא סתום והתום (דניאל י"ב, ט'); כי משה אמת ותורתו, הכתובה ורשומה בתם, אמת; כי דברי חכמיינו ישרים וכו'; כי יש שכיר בעולם הבא לשבטים ותנוטל וענש לטתיים על כל געלם, וכי האל הוא השולט בזאת בובשה ובশטחים ממועל על הכוכבים (יעיש וכיפה, איוב ט', ט'; ל"ד, ל"ב). זדנה מנה בגין הנגיד כמה עקריות שהוא מודה וטאמין בהם, והרבבי העיר שיש בהן חמשה טבניות לדבישין מן העקרונות שמנה הרמב"ס, ואחד (כי דברי חכמיינו ישרים) שאין זכר טמן בעקי רהטב"ס. – תודת (בית 40) כ"ה "בהרמלל", והרבבי קורא: תודות. – לשובים (בית 45), זכרים בטהשכה ובטעשה, "ובהרמלל" חנוסח; לשובים, גם זה נכון. – עלומה (שם), פרשטו בענין הכתוב כי את כל מעשה האלים בא במשמעות על כל נעלם (קהלת י"ב, י"ד), והנגיד באך את הכתוב הזה בר' יהונתן (הנינה דף ה' ע"א) "ששקל ל- שננות כבודנות", ור' ל' שיש תנוטל וענש נס על השנות, וכונת הבית כלו שהוא נומל לאיש חסיד כמפעלו ונונן לרשות רע בראשתו; יש טפרושים על מניינו למאור פניך (תהלים צ', ח'), עצותיו מלאו עליו (איוב ב', י"א) נ"ב על הדרכך הזה (חטאות נעלמות או החטאות נערויות). והרבבי באך: על עולמה, כפי הנראה מזון המלות הוא לעולם הבא הנעלם מעין כל חי", ולא בן דעתו.

⁽²³⁾ עדח"ב שמות כ', כ'; תהילים י"ט, ח'.

כ-

שירה(1).

אֱלֹהָ יְעַזֵּר קָנִיא וְנוֹרָא,
בְּרוּמָס אֶת עַלְיָבְרִישִׂיד יְשִׁירָה(2).
וְיֻם תְּגִיאֵל גָּלְתָּה בְּהִקְרָה(3),
לְמַעַן כִּי פְּעַלְתָּה מְרוּמִים,

(1) נדפס ע"י ابن רשות, "בחרטמל" השבועי שנות ה' (תר"ל) צד 261, 271, 277; הרכבי צד 30 שיר כ"ה, מועל לו כתוב: וערצה מא זו משchor מע והיר צאחב אלטורייה עלי יידי ابن עבאס כאתבה פלטה כפאה אללה קאל להה אלקטעה אלתי אפטאנע בתאבן בחא זיך פיה חאלת טעהמא ומא היה אללה תעאל ליה עליהמא וסמאחא שירה ונפה הדא אלפתח אל נילצחו יומ אלגעעה אויל יומן אלול שבע מאות ותשעים ותשע ("וקרה לו מה שנודע עם בקר מושל אלטורייה על ידי בן עבאס יועצי, ואחריו הצילו ד' אמר את השירה הזאת אשר החל בה את ספרו ותאר בה מצבו עם שנייהם, ומה שעורו האל ויתעלח עליהם, וקרא את שמה שירה זקרה הנצחון הנעלוה הזה בצדדים ביום הששי, ראשון להdash אלול שנת תש"צט"). הכתבתה חזאת, עם החנויות שהבנטוי בפניש, ובית 37—54 מנגף השיר נמצאים גם בכ"י אוכספורד, סי⁴ 2787²⁴ ברשימה ניבואיר-קולוי.—הערות אתקוניות לשיר שלפנינו (מקצתם מר"י רוייפטאנן) הדריס הרכבי ב"הטאמפ" פרך א' (1902) צד 50 וחלאה. — בבית 137 אמר המשיר על ברי שיוו שהם כוורות תהליין בספירה, וא"כ זהה מספרם כס"ז, כי בן היה מספר חמוטורים בספר תחליט לדעת הקדומות (ראה שיר פ"א בית 138 הערטי שש), וטחים נשאו קל"א, חסרים א"כ ט"ז בתום (60—75).

(2) עדח"ב יהושע ב"ה, י"ט; נחום א/ב'; נהמיה ט/ה'; ובאמטו;
על כל שיר ושירה רמז על השיר שלפנינו שקרה לו שם "שירה".
(3) ל ט ען = יען, ראה העratio לשיר נ' בית 5.—פְּעַלְתָּה מְרוּמִים,
נדילים ונשגבים, וטלת מדרוטים היא תאָר הפעל, בטן מרים וקדושים,
אשכון (ישעי' נ"ז, ט"ז) והdotsים לו,—ב הירח, סלשן בחיר הוא בשחקים,
אייב ל"ז, ב"א, ור"ל זכה וברורה, וכט"ש בית 84: ישועתה ברורה, וכן
אמר בשיר ל"ט בית 36: גאלת אל... מהירות שטחה. וב"חרטמל" נדעם
בחיר ה תחת: בחיר.

יעל-בל-ךם ומתחלל ברכעה ועשק רשות — לך רשות מזורה⁴!
ובכל-צעך אשר יזכיר בשתמך — בשם ענה בצר עזק יזכיר!
וילך נספים קטנים ועצומים, ונפלהה נקלחה וחטורה⁵!
והחטורה אשור-לי אל עשיתה, עלי בלא-טוב שמעתיה יתירה.
ואמיר לי ביום צרה: חבי עד-עבר-יעם, עניתיו צור לצרה⁶!
ואמיר לי: הלא תירא עניתו בחתונה אדרני לי ואידרא?
ויש פוץ ויש בראש דמי דל, ויש גמל ויש שקר לתוכה,
וניש בדחים עלי נפשי בריתם, ולי גם ליבריה אבות שמריה
ויאיכה לא אספיר מעשה אל ולי פה ואני בעל אמירה⁷!

⁴ בית 3—4: על כל איש, אשר רם לבנו, מתחלל ברעה (תהלים נ"ב, נ) ובעשק רשות (קהלת ה, ז). יש לך רשות מזורה (פסלי א, יז) אשר יולדך בה בענו (כטו שקרה לשונו), אבל החזוק ומתפלל אלקיך קורא בשמה, חזק הוא וקורא בשם אל ענה ביום צרה (בראשית ל"ה, ג), כי תשמע לcold עצתו ותענחו משמי קדשך (כאשר קרה לך).

⁵ בית 5—6: ובירך היובלת לעשות נספים קטנים ועצומים ונפלאות קלות וחמורות, ר"ל נדולות, אבל החטורה אשר עשו אותה לי יתרה היא וועלה על כל טוב, אשר שטעתי בו עשות אותו מאו מעולם.

⁶ בית 7—10: ושובתק ונתה היה לי עקב אשר האמנתי לך ואבטח בעורתך, ואם אמר לי איש בעת צרה: חבי עד יעבר זעם (ישעיה כ"ז, ב'), עניתיו לאמר: למה זה אהבא, הלא יש צור פורה ומצליל מכל צרה? ואם שאלני איש ביום רע: הלא תירא? אף אני השיבו אמרי לו בחתונה: ד' לוי-ויאירא (עדח"ב תחלים ק"ח, י)? הלא יש דין ויש דין, יש גמל (שם, קט"ד, ו) מהרב רעה ויש דרש דמי דל (שם ט, ינ); יש גמל לחיבים בפעלים ויש מיטיב לטובים ומשלים שכר טוב ללוודי תורה ולשarrow פקוידה; ואם יש אויבים בורותם ברותם עלי נפשו (שם נ, ח) ומתחריות יחורו להרע לנו-נס לי ברית אבות שטורה והוא תעדר לי ותנן בעדרו.

⁷ ועתה כי באח תקומי וד' אלהים ערד לי, איך אחשח ואתפק מלספר מעשה אל ואת כל תנומלוי עלי, ויש לי פה, ואיש דברים אנכיזן — אטירח, לשון חכמים הוא=Aמְרָה=Aמְרָה בלשון התקרא.

בעת ראה אָנֵג שְׁבֹן לְחוֹף יַם וּמִשְׁנֶהוּג, בָּנו עֲבָם מִקְרָא⁽⁸⁾
בְּבוֹזִי אַתִּפְנִי מִלְּפִי, וּכְיַבְלֵי הַבְּרִ-מִלְּבָות וּעֲצָה בַּי גִּוּרָה,
וְכָל-מִלְּה גִּמְורָה בְּאָשָׁר לֹא גִּמְתִּיתָ אַנְיָה גִּמְורָה.
15 חַמְדוֹנִי עַלְיָהוּדִי וּבְקָשֵׂיו ?הַדְּפָנִי בְּדִים מִתְּהָרָה,
וְאַמְרוֹ אִיךְ תְּחִי מִעָלָה לְעַם וְעַלְיָהוּת וּמִמְשָׁלָה אֲשִׁוּרָה
וּמִשְׁנֶהוּג יְבָרְכִי גָּדוֹלָה וּרְעוֹת מִבְּלִי חֲתִית וּמִזְרָא⁽⁹⁾
וְחַבְרָ אַתִּיכְזָבִי הַעֲצּוּמִים וּ(חַרְבִּים⁽¹⁰⁾) בְּאֶפְרָת חַקּוּחָה⁽¹¹⁾).

⁽⁸⁾ בית 12-16 : כאשר ראו אָנֵג (כנה כן את זְהִיר מִפְנֵי רִישָׁעָתִי, שהתנהג בנכזר ודון טורע עַמְלָק), אשר לוחף יִמְוִים יִשְׁבּוּן (עדח"ב בראשית מ' י'ג, והכוונה על מדינת אלטיריה) ומשנהו הוא יוועזו הנקרא בן עבאמ, את כל כבורי בעני פְּלִיכִי וכוי כל דבר מלכות (אטמר א', י"ט) ועצת גוחכיות על פְּיו ובל ענין, אשר נגmr בסוד המלך ווועציו לעשנות, איינו גנטר כי אם על ידי קנאו טאד למעלתי ובקשׂו להדרני ממצביו, כי אַמְרוֹתָה היהתן שתהיה מעלה ומיטלה אשורה וטקיות לעם זה (ישראל) על שם זה (המחמדאים)? האחד בא לנור ווישפט שפטות-את פְּנֵי (בית 13)= על פְּנֵי, כמו בראשית י"ט, י"ג ועוד בכ"מ. – גִּזְוָרָה (שם), מִלְשָׁן ותְּנוּר אמר (איוב כ"ב, כ"ח). – גִּזְוָרָה – גִּזְוָרָה (בית 14), לשון נ"ל, הדיאנון במחשבה (בעשליעטסטען) והשני במעשיה (אוייספיהרען). – חַטְ דָּוִנִּי, קנאו בי, וכן טשתמשים בשרש חַטְרָה לעניין הקנאה הרבתה, ראה הערטה בדיואן ר'יה ברך א' צד 382. – אַשְׁוֹרָה, לשון חמביב, בטנו אַשְׁדָנוּה זקיננוו (כתובות דף ב"א ע"א) והdotsים לו.

⁽⁹⁾ גָּדוֹלָה, רַיֵּל עֲוֹתָה, דְּבָרִים קְשִׁיטָה-חֲתִיתָה, כן הַנִּיהָרְעִי רִיּוֹטָמָאנָן לְבִןָן ("הַמְּאַפָּה" צד 56), ובכ"י ("בְּחַבְרָתֶלֶל"); חַתָּת, וּחַרְכָּבִי הַנִּיהָה: תְּקָה.

⁽¹⁰⁾ יְשֻׁעִי ח', ז'.

⁽¹¹⁾ אם הַנִּיחָה הַוָּה עֲקִירָה, או עַלְיָנוּ לְפָרְשָׂו על ברחנו מִלְשָׁן וּבָא דָעָהו וּחָקָרוֹ (פְּשָׁלִי י"ה, י"ז) וּהdotsים לו, והכוונה: באנרת אשר בה בקר אחריו טעשי להרשענִי, אולם לפְּזִי"ז לא יתכן להשתמש בביבוני פְּעָול. וּר' רִיּוֹטָמָאנָן הַנִּיהָה: חַזְוָרָה, "רַיֵּל אַנְרָת הַחוֹזָה וּסְוִיכָת בְּכָל הַטְּדִינָת, כְּכֹתוּב לְפָסָטה: וּפּוֹרָם בְּמִדְינָת אֲנָרוֹתָיו", ועל זה העיר הרכבי ("מְאַפָּה" שם): אַךְ לְזִוְּזִי זה יותר נכון להניח פְּזָוָרָה, כי לא נמצא הסתלה חַזְוָרָה בהוראה בוגאת". והנהתו של הרכבי לא תחנן בעניין, כי אין לומר על אַנְרָת אַחַת

בְּפִי מֶלֶת תָּהִי עַלְיוֹ נְטוֹרָה—⁽¹⁾
 20 וְפִירֵב פְּמִדְינוֹת אֲגַדְּתוֹי,
 לְשׁוֹת וְאֶת בְּפִי עַמוֹּ סְדוּרָה⁽²⁾),
 וְלַהֲקִים עַלְיוֹ נְפִשִּׁי בְּדָבָה
 וְלֹא אָתִי לְבָד בְּקַשׁ לְהַשְׁמִיד בְּדָבָרוֹ אֲשֶׁר בְּךָ וּבְךָ⁽³⁾),
 אֲבָל בְּקַשׁ לְהַבְּרִית לְעֵרת אֶל שְׁאָר זְגִינִין יוֹלְכָת וְהַרְחָה
 וְלֹא חָזֵון אֲדֹנִי אֶלְדָבָרִי וְלֹא דָשָׁת לְבָד עַלְעַת הַחֲסִידָה⁽⁴⁾).

שהיא פוזורה, ולדעתי איננו רחוק שצורך להיותו באנרת בקורה, וטעם הדברו בטעם אנרת בקורס, בתובות דף צ"ט ע"ב (ונוד בכ"ט) במשנה, ורש"י כתוב שם: "הברזה, ולשון בקורס שמקירין זהה לנו אדם ע"י הברזה", אין לדין עכ' המשורר שהשתטש בגין הכל תות בנין פעל בשביול הטשקל. וזה הח' באבער אוילו צ'ל הבורה - פְּחַפְרָה.
 (2) ואף כי עשה לי את כל הרעה הזאת, לא השיבו לו בנים שלו, ולא דברתי עליו דבר שהיה בו בעין נקימה וגנוריה, כי חילתה לאיש כטוני לעשות בזאת!

(3) בית 20-21: אבל הוא חומיק חטא על פשע, כי פור את אגרותו כבל עיר ועיר, כדי שייהיו דבריו ששנתנו סדרוים בפי העם ושןורוים על לשונם, ולטמען הקיט אותם עלי ע"י דבר אשר בראת מלבו כמו האנשים אשר נשאו זמורה בטוט (המרגולים, בפדרבר י"ג, ב"ג), אשר הוציאו דברת הארץ רעה (שם פסוק ל"ב). – זו את (בית 20), מוסף על דבריו בבית 16, או כנתו על הנאמר בבית 19, ובן עבאמ הוציא על הנגיד דברה, שכותב עליו (על בן עבאמ) שפנקה. והרכבי העיר: "הבנייה, כפי הנראה, כי שבר עליו סופרים טשוריים לחבר שווי התול ודבורי איבח גנד הנגיד, והשוררים האלה היו שגורים בפי העربים השונאים להנגיד ולבני ישראל, בדרך חערבים בומים ההם; וכבר ידענו כי קודם הריגת בנו הנגיד ר' יוסוף חברו נ"ב עליו שוויו לעג ומטשטמה באלה", אבל אין די באלה לבאר מלת "זאת" אל נכון.

(4) בית 22-23 עד הנאמר באסתה ג' ו' ; סוגר הבית 22 הוא ערה' ישעי, יה, ביב; ירמי ל"א, ז.

(5) בית 24-25 : ואמנם אדני, חכום מלך רגנאטה, לא שת לבו לדעתו (שמות ז / ב"ג ; משל כי"ב / י"ז) החסרה ועצתו הנבערה, אבל אדני זה מה אחריו ימים מועטים ביום עברה וצרה חשכה ואפליה (עדה'ב צפנ' א/ ט"ז).

25 וְאֶלָּם מֵת אֱלֹהִים יָמִים מַעֲטִים בַּיּוֹם עֲבָרָה, בַּיּוֹם צְרָה עֲכֹרָה,
וְאֶמְרָתֵינוּ אֲחָתָה, אִיךְ אֲחָתָה עוֹה, וּסְרָר צְלִי יְבָאָה הַצְפִּירָה?
וּמִצָּא הָאֱלֹהִים אֶתְדֹּעָנוּ וְדֹנָנוּ—נָדִינָן בְּמַשְׂרוֹתָנוּ
וְאוֹ שָׁלָח מְשֻׁנָּנוּ וְתָהָרָה, אֲשֶׁר שָׁטָ לְאַידִי, אֶל־מִזְדְּעָיו בְּשַׁרְהָנוּ⁽¹⁶⁾)
בְּכָר בְּאֶת יוֹם, אֲשֶׁר מֵאָנוּ אֲקֹנוּ תְּבוֹאתָנוּ, וְסְרָה הַמְּנוֹרָה,
וְאֶבֶד—בְּאֶבֶד מְלָפָנוּ—שְׁמוֹאָל, וְתוֹחַלְתָנוּ בְּכָר אֹלֶה וְסְרָה!
וְתָרָה לִי, וְתָרָה לְאֱלֹהִים, נָאָפוּ בּוֹ בְּאֶת נִשְׁקָן וְתָרָה!
אָנוּ עַמְדָ בְּפִיר עַמִּים וְעַצְרָה בְּעַמְנוּ אֲהָרִי אֲבָיו עַצְרָה⁽¹⁷⁾)

ב'זון שבשל עוזר נטבל שדה, אמרתו אני אל לבני אין אוכל לחות עד אחר
אשר סר צלי (במדבר י"ד, ט) ובאה הצפירה ייחוקאל (ו ו) עתה מצא
галלים את עוני (בראשית מ"ה, ט"ז) ורני ברוע פעל, ואני מבדיק עלי את
הדין, כי כל משפטינו צדק, מדה בנגד מדת עוני – ש ת (בית 24), בבי"ז שם,
ותקנו הסופר קעכמו. – ב א ה ה צ פִירָה (בית 26), פרשו הנגיד אם כפושו
ר' יונה בשרש צפרן סבוב הגלגול או הנורה, או באחד משאר הפרושים וולמי
פרש התראות.

16) בית 28-31: ואף אמנים שלח משנאי אבן עבאמ, אשר היה שמה
לאידי, בשורה אל רעינו ומִזְרָעָיו לאמ' הגה בא היום, אשר מאו קייתי לבואו
עתה סדרה המנורה (משל' י, ב"ד) ואין עוד פרה לנגד עיני, כי באבד מלכו
אבך גם שמואל ותיהלתי – שיריה לו מלך עז עוזר (ח'יבר זיל אליבין לפניו).
כבר הלכה לה, ואיננה, ועל הדבר הזה היטיב חרחה לי, וגם אָפֵה ד' חרחה בו
ונשך באש (עדחוב תהלים ע"ח, כ"א). – ת בואתו, שם נגור משרש בוא, עימן
קובניה, תבוקה והודומים לאלה, ואין הכרה לאמה, שהחשב הנגיד מלה תבואה
באובב כיב, כבא לשם, כי אין מעציר לו לברוא מלה חדשת.

17) בית 32-37: זיקם מלך חזש-באדיס בן חbos-איש גבור חיל הומה
לכפירות עמים, ועוצר בעמו עצרה (עדחוב ש' א ט', י"ז) וויטסל בו אחר אבויו,
וימחר צוריין בן עבאס ויכתוב אליו כתוב חוק (קשה) ורומ (לשון נאה ורומ, ישע
ב/י"ב), בגאות ובונדל לבב, ולא בדברים רבים, בעונה וברודך בקשה לאמרה:
החרע כי לפֵי דחטו עברה הויא וען פְלִילָה להחותות (להניהם בחיים) את שמואל
ועתה דעת לך, כי לא יהוה שלום והשקט יישע' לך י"ז בארץ, כל עוזר
שתרזה נפשו של יהודוי היה צרויה בتوز גופו אשר על בן שלח אותו לנפשו.

וكتب צלרי אלוי בנהן פְּתַח חֹק וְרַם מָאוֹן פְּצִירָה,
ונשלה לוֹ הַתְּדֻעַ בַּיְשָׁמָןָאֵל לְתִיחַוּ בְּרַתְנוּ עֲבָרָה?
וְאֵין שְׁלוּם וְאֵין חַשְׁקָת—וַנֶּפֶש יְהוּדִי נֵה בְּתוֹךְ גַּפְתָּה נְצֹוָה;
שְׁלַח אָתָּה וַיְסֹרוּ מַדְנִים וּמַדְקִינִים, וְקַח עַלְיוֹ פְּשָׁרָה,
וְאֵם אֵין דָּעָה בַּיְתְּמָלְכִים עַלְיוֹ מַלְחַמְתָּךְ קְשָׁרָה קְשָׁרָה,
וְכֹה הַשִּׁיב בַּסְּפָרוֹן: אִם אִמְלָא שְׁאַלְתָּךְ תְּבוֹאָנִי מַאֲרָה¹⁸),
וְאִם אִמְסָר בַּיְדֵי צְרִיוּמְשָׁרָתִי—תְּהִי נְפָשִׁי בַּיְדֵי צְרִי מַסּוֹרָה!
לוֹאת קָצֶת מִשְׂנָאִי זָה וְאָתָּה בְּשִׁטְנָתוֹ וְהַיקָּשׁ לוֹ וְחַרְחָה¹⁹).

(הפקורה) ויסרו דבריו ריבות ומדינות. וקח עליו (כלומר: בעבורו) פשרה
(בדרכם שאמר ה'ת), אחריו נ' ט': עשרה אלפים בבר בסוף אשכול וכיו' ואם
לא תעשה את הדבר הזה, או או יקשי המלכים קשר לעזרך מלחתה נדרה—
בפירות עמ'ם (בית 32). בן אני מונה עפי הכתוב יחזקאל ל'ב, נ' ב' כפир גנות
עדרפית; ובכ' כתוב לפיה העתקת ابن רשות והרכבי בפ'יד עמי, אבל יקרה
לפעמים כי גם הבקאים בקריאת כתבי יד ישנים יטעו באותיות הזרמות (ב'
וכ' ד' ו/or). ור' ריטמן צדר 51): «והיא השורה מובה, אף כי גם הנוסחה הכתובה
הרכבי (מאסקף' צדר) נישרה, וריל בעת האסון והשבר אשר קרה אל העמים במלכות
(בפ'יד) נישרה, וריל בעת האסון והשבר אשר קרה אל העמים במלכות
גרנאטה במוות מלכים חbos הנזכר בסוגר הבית הזה», וביעני נראה כמו
שכתבתי.—בנ'ח (בית 33) ר'ל בנחיתה ובמהירות, והשתמשו הפטיטנים במללה
זהות הרבה.—ו'רם (שם), ור' ב.—פְּצִירָה (שם), לשון וופצ'ר בת
מאדר (בראשית י'ט, ג'), וכן באדר הרכבי יופת אמר על ר' ריטמן שהחטא
המפרה בהגדה: און פְּצִירָה (מאסקף' שם).—מד נ'ים ומדינ'ס (בית 36) משל
ה' י'ב (וקן הכתוב י' י'ד); י'ת'יח'ועה; לשון נעל. פְּשָׁרָה (שם), לשון הכתים
הוא, כמו בברכות דף י' ע'א: שידוע לעשות פשרה; וריטמן אמר להגיה
ווקם עלו אסרא (עדהיכ דניאל ר' ט). וצדק הרכבי שלא הודה לו (ב. מאסקף'
שם).—על'ו מַלְחַמְתָּךְ (בית 33), בדבר המלחמה נדר.

ט' בית 38-39: אולם מלכי ואדוני באדים השיב לאובי לאמרה: תבוא
על' מהרה (ר'ל כללה ברבות דף כ' ע'יב) אם אמלואת שאלתך, ואם אמסר
את משורת שמו אל ב'ה. צורי תdry גם נפש' מסורה ב'ד צרי מדה בנד' מדה!
ו' ואחרו, ר'ל הוסיף להחויק בה. — זה: ק' ש', הפעל מושך קש

וְלֹא נִח עָד אֲשֶׁר אָסֵף חִילֵי עַמְלָק וְאֶרְזָם וּבְנֵי קָטוֹרָה⁽²⁰⁾)
וְאֶל שֶׁתְּמִזְרִיכִים רָאשֵׁית לְגַפְלָם בְּקִרְבָּת מַעַן שׂוֹחֵה חַפְרָה⁽²¹⁾ ;
וּכְפֵל אַתִּינְסִיעָתִי וּמַהְרָה⁽²²⁾ בְּעוֹף יְרֵבֶב בְּנֵרָה רָום וִירָא⁽²³⁾ ;
וְעַעַן הָוָא וְעַעַן אַל—זַקְמָה⁽²⁴⁾ עַצְתָּה אַלְאָל אֲשֶׁר אִין לְהַחְפָּרָה⁽²⁵⁾ ;
וְבָא אַלְול בְּטוֹבָה לֹא אַחֲרָה⁽²⁶⁾ ; 45 וְזַצְא אָב בְּרֻעה נַקְדּוֹמָה⁽²⁷⁾ ;
וְתַקְעַנְוּ בְּהַלְלָה הַעֲבָרָה⁽²⁸⁾ ; וְתַקְעַנְוּ אֲהַלְוָי בְּהַרְרָה בְּעֵבֶר⁽²⁹⁾ .

(קשה), וּרְיָל שָׁתְּיוֹה הַרְבָּר קַשָּׁה בְּעֵינִי אֲבָן עַבָּאֵס וּכְבֵד מְנֻשָּׂא. וּכְבֵי אַוכְסָטוֹרָד
בְּתוּבָה וְהַרְעָלָה וְאַוְלִי הָוָא הַגְּכָנוּ עַפְיָי יְוָנָה דָּרָא, וְהַשְׁתָּמֵשׁ הַמְּשִׁוְרָד בְּהַטְעִיל,
וְעַנְיָנוּ כְּעַנְיָנוּ דָּקָל.

(20) עַמְלָק, דָּם חִילּוֹת וְהָרָם לְמִרְמָה. אֲשֶׁר יָכוֹנוּ הַגְּדָר בְּשֵׁם
אָגָן (בֵּית 12: 100-103) וּלְלִיהְתָּם כְּוִינוֹ גַּם בֵּית 102, 104; אֶרְזָם וּבְנֵי
קָטוֹרָה, אֲנָשֵׁי צָבָא נַזְרָאִים וּעֲרָבִים, אֲשֶׁר נָלוּ עַל שְׁוֹנָאֵי הַגְּנִיד בְּהַלְחָמָה
גְּנִיד. וְהַרְכָּבָי כְּתֵב (מַאֲסָף' שָׁמָא), עַמְלָק וְאֶרְזָם כְּנָוי לְהַשְׁמָעָלִים וּהַסְּפָרָדִים
וּבְנֵי קָטוֹרָה כְּנָרָאֵה כְּנָוי לְהַכְּנָעִינִים (הַעֲבָדִים) לְפִי דָעַת חַוִּיל שְׁקָטוֹרָה הָוָא הַגְּנִיד
שְׁפָחָת שְׁרָה; אָוָלָם כְּבָר רָאִינוּ לְמְשֹׁורְדָנוּ, אֲשֶׁר לְדָעָתוֹ בְּנֵי קָטוֹרָה. עַיְשָׁה
וְעַסְרָ עֲרָבִים הָם (שיר לִגְנָשׁוֹרָה 28).

(21) אַבְלָהָלָה הַקְּדִים רְפָואָה לְמִכָּה וּמִמִּי בְּרָאשֵׁת הַכִּין בְּקִרְבַּת הָעִיר
הַוּשְׁבָת עַל מְעִינּוֹת (הָיָה הָעִיר Alpuente = נְשֵׁר בְּלְשׁוֹן סָפָרָד, כְּמוֹ שְׁהָעִיר
הַרְכָּבָי) שָׂוֹחֵה עַמְוקָה וּחְפֵרָה לְהָם בָּור לְמַעַן יַטְלָו בָּוֹ, וְהָוָא עַד הַגְּנָמָר
בְּרָאשֵׁת יָד, יָד, הַמְּשִׁירָה רָמוּ עַל אֲחִירָת הַמְּלָחָמָה וְתִיצְאָוֹתָה, כִּי נָסָו זְהָר
וְאֲנָשָׁיו וּנְמַלְטוּ אַל הַהָרִים וּרְבָּים מֵהָם נַפְלוּ מִמְּרוֹמָם הָרִים אַל הַגְּזַקְקָה וּמִמּוֹתָה.

(22) כְּפֵל אַתְּ נְסִיעָתִי, רְיָל מַהְרָה וּעֲבָר בְּשָׁעָה אַחַת דָּרָךְ שְׁתִי
שְׁעָות, וּבְמוֹשְׁרָשׁוֹ בְּמַבְלָתָה בְּשַׁלֵּח פְּבַב עַהְעָס וּפְרָעָה הַקְּרִיב. סָגָר הַבַּיִת
הָוָא עֲדָהִיכְ שִׁבְבָּב, יְאָא (ערדה ב' ישע' יָד, ב' צ').

(23) וְאָמָחָדָש אָבָ, הַמּוֹבֵן לְפָרָעִינוֹת, הַבִּיא גַם לִרְעָה כְּדִרְבוֹ בִּימִים
הַקְּדָמִים, הַנָּה בָּא אַחֲרֵיו הַחֲרֵש אַלְול וּבָא אַתְוָה לֹא אַחֲרָה, טוֹבָה
הַבָּא בְּעַתָּה וּבְמִנָּה וְלֹא אַחֲרָה הַמּוֹעֵד. - אַלְול, הָיָה הַחֲמֹונָה-הַארָמִית,
וְהַשְׁתָּמֵשׁ בָּה הַמְּשִׁוְרָה גַם בֵּית 116 וּבִמְיָא. 45
(24) לְפִי עֲרוֹת סּוֹפְרִי הָעֲרָבִים מִהְכְרָה. הוּא לְהַזְרָה לְשׁוֹב לְאָרְצֵו דָרָה

וְלֹא שָׁתַנו לִבְגָּנו לְחִילוֹ, חַשְׁבָּנוּהוּ כְּאֵלֹה הִיא שִׁירָא²⁸⁾ ;
וְהַרְבָּה, בְּאָשֶׁר בָּא, הַדְּבָרִים, וְשָׂפָה בַּי אֲנַשְׁינוּ גֻּרְגָּה²⁹⁾ ,
וּבְרוֹאֹת צָלְרִי בַּי עַל לְשׁוֹןִ בְּפֶה אַחֲרֵ תְּדָבֵר הַחֲבֹרָה -
50 אֹוי הַרְיךְ חַנִּית רַפְּחָ וְחַרְבָּ וְגַם סָגֵר לְהַלְּחָם סְגִירָה,
וְקָם הַצָּר - וְקָם הַצָּר לְגַנְגָּה, וְאֵיךְ תָּקוּם בְּקָלוּם צָור הַיְצָרָה³⁰⁾ ?
וְעַמְדוּ חַחְלוֹת מְעַרְבָּת צָר בְּשִׁירָה³¹⁾ .

מעברות צרים (ענפאות) בין ההרים המפרידים בין מרינה גראנטה ואלמירה, והמלך באדרס החשוב חילו בתווך המעברות האלה, ולזהות יזרו דבריו ותקענו בדרך העברת (הרכבי). ומלהת העברת העיניה במו בש"ב ייט, ייט.
26) עדיה"ב תhalb"מ"ח, י"ד. - ש"ר א, אורחת אניות סוחרים ולא חיל לוחמים; בכ"י פט"ב (הברמל' יזרכבי): ש"ארה, ובכ"ז אוכספ' ש"ירה (בשני יידין בטביל הרון הגקוד).

27) בית 48-49: ובאשר בא אבן עבאס דרבנן בדבורי משפטה השתREL להקים עלי את המלחמה מביתו, כי שפת וגידה כי את אנשיינו זבראותו כי כל השתרלותו לריק, וכי כל מהחבורת חסכים עמרי בפה אחד אוי הריך חנית וכוכי (הרכבי). - סג'ר סג'ירה, עדיהיב תhalbיט לה פ' והריך חנית וסנד' וכו', וריל שהchein את עצמו לסגור עליינו את הדרך. ואולי טנירה=סג'ר שבמקרא וענינו כל מלחמה גם לדעת הנגיד, ובמי שפרשו כי יונה בראש "segur", וטעם סג'ר סג'ירה: שם עלי את כל מלחמותה בין כך ובין כך אין צורך לומר כמי' הרכבי, שטעם המלות האלה הוא: השליט גמר בדעתו.

28) אבל גם בדבר הוה לא יצליח, כי בשעה שקם הצור גם הצור לנגן ובគומם הצור אין היירה יכולה לעמוד בפניו. - קס' ת קום, לשון מופל על לשון, וכן צר, צור, יצירה.

29) ובמו שהchein הצור את עצמו למלחמה עשו גם אנחנו את ההכנות הדרושים, ועמדו החילות אשר אתנו בשורה, מערכת לקראת מערכת צר עדיהיב ש"א יז, ב"א). - ועמדו החילות שבכ"י, הרכבי מנקר: ועפ"ז, וטניה: ח' לות (תחת החילות שבכ"י) כדי להעמיד את המשקל לפני נקודה, ורוי ריפמאן מנקר בהונן (כמ"ש לפניו) והעיר עליו הרכבי (מאקף) צד 25) שהוא נגד המשקל, ושכח לפני שעה כי בכ"ז מוחב לבון החילות וזהו הוא שהשミニט את הה"א. - מ ערבה, בכ"ז אוכספ': מערבת.

אנַשִׁים יְחִשּׁוּן יָמֵן אֶפְ וְתִמְתָּה וְקַנְאָה אֶת־בְּכֹרָה⁽³⁾,
וְכָל־אֶחָד מִבְּקָשָׁלָו קָנוֹתָ שָׁם, וְנִפְשֹׁו בְּאֶשְׁר וְקַנְאָה מִבְּרוֹה;
55 וְנִעֲהָה אַדְמָה מִיסּוֹדָה,
וְנִהְפְּכָה בְּמִרְחָבָה עַמְּרָה⁽³⁾,
וְפָנִים קָבָצָו פָּאָרוֹ וְהָדָר,
וְנִהְפְּכָה אַלְיָ שְׂוִילִי קְרָרָה⁽³²⁾,
וְתוֹזֵם יוֹם עַרְפָּל וְחַשְׁבָּתָה,
וְהַשְּׁמֵשׁ בְּמוֹ לְבִי שְׁחוֹרָה⁽³³⁾,
וְקוֹל הַמּוֹן בְּקוֹל־שְׂדֵה, בְּקוֹלִים וּמִשְׁבָּרִים בְּעֵת יְסֻעָּרָה⁽³⁴⁾,
וְהָאָרֶץ בְּצִיאָת שְׁמֵשׁ נִמְזָנָה⁽³⁵⁾, ...
וַיָּאֲכַלְמָנוּ בְּמוֹזָקָשׁ יוֹם סְעָרָה⁽³⁶⁾!

(30) בית 53-54: ריל אַנְשִׁים אֲשֶׁר יָהָרְבוּ נִפְשָׁם לְמוֹת וַיַּחֲשָׁבוּ לְחַלָּק
שָׁבָט וְחַלָּק בְּכֹרָה יוֹם אֶפְ וְתִמְתָּה כֹּה, יוֹם קַנְאָה וּמְחַלּוֹקָת עַם בְּכֹרָה מוֹת
אַיוֹב יְהָ, יְגָ; רָאָה הָעִיטָן לְשִׁיר יְגָ בֵּית 10-12), אֲשֶׁר יַחֲמַץ בְּיוֹם כֹּה
לְמִשְׁךְ בְּרָשְׁתוֹ אֶת אֱנֹשִׁי הַגְּבָא הַגְּלָחִים, וּבֶל אֶחָד מְאַנְשֵׁי הַגְּבָא יִשְׁתַּדֵּל
לְקָנוֹת שֵׁם בְּגִבְرָתוֹ, אֶפְ כִּי עַיְיָ הַשֵּׁם הוּא אֲשֶׁר יַקְנֵה יַמְכֹר אֶת נִפְשָׁו, תַּל
יְמֹת בְּמִלְחָמָה (הַרְכָּבָי). – יְחִשּׁ בְּוֹן (בית 53), בְּבֵן אַיְכָסָפָן, יְחִשּׁ בְּבֵן
מַבְקֵשׁ (בית 54), שֵׁם: יְבָקֵשׁ.

(31) עַדְהָבָה דְּבָרִים בִּיטָּ, בְּבָ וְעַדָּ .

(32) בְּלָ פְנִים קָבָצָו אֶת הַפָּאָר וְהַהָדָר הַשְׁפּוּכוֹם עַלְיהָם בִּימֵי הַשְׁלוֹה
וְנִהְפְּכָה וְהַשְׁחֹרוּ בְשָׂוְלִי קְרָרָה (וּרְוַשְׁלָמִי חַנְגָּה פִּיבְ דָף עַיְיָ עִידָּ). דָלַת הַבַּיִת
דוֹא עֲדָהִיכָּ יְוָאָל בְּרוֹן, נְהָוָם בְּרֵיאָ, וְהַעִיר הַרְכָּבָי שָׁפָרֶשׂ גַּם הַנְּגִיד אֶת
מְלִיצָת הַבְּתוּב לְאָמֶר: כִּי נָאָסָפָה וְהַדָּל הַפָּאָר וְהַהָדָר מִן הַבְּנִים וּבְמַיִן שְׁפָרֶשׂ
מַנְחָם בְּן סְרוֹיק, בְּן גַּנְאָח וְפְרָחָן.

(33) עַדְהָבָה יְוָאָל בְּרוֹן, צְבָנָי אָ, טְזָ. עַל חַלְלָגָה, שְׁחָרוֹת הַלְּבָב⁽³⁷⁾
(סְרָבָ דָאָנָה וְצָרָה) הַעִירּוֹתִיבְדָוָן רַיְהָ בְּדָק אָ צָה 247.
(34) וְקוֹל הַמּוֹן, קוֹל דְּרָעֵשׁ וְתְרוּעָת מִלְחָמָה, בְּקוֹל שְׂוִיל (יְהָוקָאל
אָ, כְּדָ), בְּקוֹל יִסְ וּמִשְׁבָּרִים בְּשָׁעה שַׁהְאָה הַולְךָ וְסָעוּרָ. – סְעִירָה = סְעָרָה
אוֹ סְעָרָה שְׁבָטְקָא.

(35) סְנַפְּרָה הַצִּירָה חַיָּה עַל אֲדוֹת הַמִּלְחָמָה וְתִקְפָּה וְרָאשָׁוֹת תְּפִלְתָּוֹ שֶׁל
גַּמְשָׁוֹר בְּשַׁעַת הַסְּכָנָה חַסְרוֹים בְּכָ"ו.

(36) עַדְהָבָה שְׁמָטוֹת טְזָ, זָ.

עֲשֵׂה־לְךָם כִּסְפֶּרֶת, וְעַשְׂה־לְךָ לְבָרֶק עַמִּיךְ בָּזָרֶה,⁽³⁷⁾
 בָּרֶק בָּרֶק אֱלֹהִי וְהַפִּיצֶם
 גָּעֵר בָּהֶם וְאַבְדֵו מִגְעַרֶתָה,⁽³⁸⁾
 וְשִׁיתְרָפֵי בְּיוֹם נִזְהָלִי תְּמֻזָּרֶה,⁽³⁹⁾
 זְכִות יִצְחָק זְאַבְרָהָם וְשָׂרָה,⁽⁴⁰⁾
 וּבְנָעָמָרָם עַמְהָרָלִי בְּמִקְרָה,⁽⁴¹⁾
 80 וְאַבְיָי יַעֲקֹב הַפֵּל תְּחִנָּה,
 וְכָל־שָׁכֵן בְּמִכְפָּלה הַתְּשִׁבָּב בַּיּוֹם בְּרוּאָלָה עַל מִזְרָחָתָה,⁽⁴²⁾
 וְהַקְלָלוּ בְּכֶסֶף אֵל וְקָרָאוּ לְאֵל רְחוּם וְאַמְרוּלָו בְּמֶרֶחָה!
 וְאָם יָאָמָר: עַלְיָה מְהֻרָה יְדִידִי? עַנוֹהָן כּוֹם יְהִקִּיצה וְעַקְרָה!⁽⁴³⁾

(37) עדה"ב תהילים פ"ג, י" ; ראה שפטים פרשה ד".

(38) עדה"ב תהילים קמ"ד, י" ; פ' י"ז.

(39) פדרני טקסט פירושי (דברים ל"ב, כ"ה) י"ג נפש איבוי תחת נפשי למות.

(40) עדה"ב תהילים כ"ה, ז' . "זכור את יצחק קודם אברהם ושרה בשבייל החורו" (הרכבי, "מאוסף" שם).

(41) במרלה, ביום מר ובשעה שנפשו מרה לי ; והרכבי ("מאוסף" שם) רצתה להניחה: בפדורחה, כסוכה נדולה כמדורת אש, ואני אינני הואה בזו הכסה או צדך להניחה. אולם במה שאמר המשורר: "ואבוי יעקב" יש לעין עוד, כי זכר אמנת לפני זה זכות אברהם ויצחק, אבל לא אמר להם עוד שיתפללו עליו ועלען זה כלל את האבות כלם בבitem 82-81, ומה נשנה יעקב שהוזיא אותו מן הכלל ? אשר על בן אפשר שצ"ל: "ואבוי אחרן", וקראו "אבי" שהיה משפט לוי, והזוכר בביתו שלפנינו את משה ואת אהרן, ובבאותו שללאו ? את האבות שובני התכפלה ?

(42) בית 82-81 : ואתם, אבות קדושים שובני טורה התכפלה ? התובילו לשכבה במנוחה ביום רע ומור בוה ? עלו מן המערה ותקלו בכסא הכהן וקראו לאל וחתפללו לו בנפש טרה ! – ואמרו, נראה לי שהוא לשין תפלה.

(43) בית 82-83 : ואם ישאל אתכם מה זה ועל מה זה כל הרעשות הנדרול, ענוהו : קותה ד', הקיצה וועורה (עדה"ב תהילים ל"ה, כ"ג ; מ"ד , כ"ד), כי אם לא תרחש אתה את שמיאל ציריך, איך איפוא תפצע ואשועה ברורה ובחורה (ראה הערתו לבית 2) ? ואם לא תקנא חיים, בעת צרה ובשעת הסכנתה, לעבדך – הם תורה וו שברה (ברכות דף ס"א ע"ב ועוד) ?

ואם נא לא-תרחם את-شمואל צערך – אין ישועחה ברכחה ?
 ואמ' היום לעבדך לא תקננא – הו תורה ואם זה היא שכחה ?
 ואיש שמח בכירית עבר בימים – תישטרף? יונך לא קצחה!
 איש בשור בכיריתך במוֹרָאש – תישטרף בכיריתך בעורה ??
 ואמרי לו: אליהם קום ביהמה, בער בהם יוכלו בבעורה !!⁴⁴)
 פתח דילחות ישעתך לעבדך במקומ צר וככל-כך לסת סגורה⁴⁵)
 הפקת חרבם אליך לפם נוקם בהם ואל אטמי ישית קשחתם שבזרד⁴⁶)
 ומלאכים גשו הלחמו בהם, וכובדים ישלמש המאירה,⁴⁷)
 ויאמרו מכתלות עמים עצומים: מבקש יש לעני שהוא פורדו⁴⁸)
 וניאל שמי תפלי בקראי רמו הילה בפבירה מצאה,⁴⁹)

הויבן שישטרף בימים הויהנים איש, אשר עימת אותו ותבטחו לו אמר:
 כי תעבור בימים אתך אני – בעוד אשר באמת לא קצחה יידך טלהושיע
 לו ? או יתכן שישתק באש מלחה ברורה איש, בשרת אותו לאמר:
 כי תליך במו אש לא תבזה ? והמשורר יסוד את דבריו על החתום בישעיה
 מ"ג, ב', ואין הבינה שהבטיחה בן הקב"ה להניע בפרט, אלא שזאת היא
 הבטהתו לצדיקים עoshi רצונו בכלל, וכטו שהעיר נס הרכבי. – שמו אל
 (בז"ה, בב") הניה הסופר בעצמו וכותב יהוסף תחת שמו אל (ומן
 גדרס "בחברטל"). והרבבי הייטב להוכיח שאין להנחה חזאת טקיים זה. –
 אין (שם) = אנה, שי"א ז', י"ד.

⁴⁴) והוסיף עוד והחפלל אליך לאמר: אליהם קום וכו'.

⁴⁵) ר"ל כי לעת כזאת אין מפלט ומונט טן הסכנה בטו שאי
 אפשר לנוט ולברוח בשחדלת פנורה" (הרכבי, "במאפק" שם).

⁴⁶) עדיה"ב תחליט ל"ז, ט"ז. – וקום בהם, ר"ל ננדס ולרעתם
 (בעין שרש קום הבא ביחס קד בסקרא), ואל אקסם. לא להיות אתם
 ובעורתם; והרבבי מנקר ונאל אקסם, ואני יודע איך הוא מבאר את הדברים.

⁴⁷) "שיעור הבית: ומלאכים ובובדים ישתטש המתודה נשו הלחטו
 בכם" (הרכבי), ראה שפטים ה', ב'.

⁴⁸) ירמי נ', י"ז.

⁴⁹) עדיה"ב תחליט ס"ז, י"ט; ירמי ד', ל"א; ט"ח, ט"א; ס"ט, ב'.

ונשׁתְּ קָבֵב בַּיּוֹם יִסְדִּיסְיָפִי וְסֶפִי בְּסֻופְתוֹ וְהַרָּאָם הַגְּבוּרָה,⁵⁰
 95 וְאֶשְׁתְּ מַעַת אֲכָלָתֶם וְתַמְזִי
 כְּמוֹ עַצִּים בְּתַנוּר חַם וְכִירָה,⁵¹
 חַטֵּשׁ לְהַב בְּקָרְבַּתְּ הַמְּדוֹרָה,
 תַּאֲגִים נִמְבָּרוֹ אַלְפִי בְּגַנְגָה,⁵²
 וְמַעֲלִרִים בְּמַפְלִתָּם נִפְחוֹתִים
 בְּמוֹ נָאֹדוֹתָה, כְּמוֹ אַשְׁתָּה עֲבָרָה⁵³,
 וְשַׁכְבָּיו שְׁמָעְבָּרִים עַלְאָדָןִים, וּמְכִים עַמְּמַלְכִים אֵין בְּגִירָה⁵⁴,
 100 וְהַיּוּ עַם אָגָג מֶלֶכֶם בְּרַמֵּן בְּתוֹךְ שָׂרָה וְאַיִן לָהֶם קְבוּרָה,⁵⁵
 וְאֶחָד מִזְרָבָה גַּשְׁאָרוּ בָּם, בְּעוֹלָלֹת בְּכָרְם יוֹם בְּצִירָה⁵⁶,
 וְתַم זָכָר עַמְלָק מִסְפָּרֶד. וְסֶפֶת חַילָּם וּמֶמְלָכָתָם גַּוְרָה!⁵⁷

(50) גַּשְׁאָ בְּצִינָאִי כְּמַיִּינָה בְּרִיחָו בְּיָמֵינוּ יִם סִפְר (שמות ט"ז, י"ז)
 וּבְמִינְחָתָן בְּפִי – אֵז דָאָ אֶת בְּנֵרְתָּנוּ; רָאָה יִשְׁעָיָה מ', בָּנְדִי – יוֹם יִם
 סְוִיפָר, רָאָה הַעֲרָתוֹ לְשִׁיר לְגַנְשָׁוָה 6. – פָּזָה, סְפָו, סְוָסָטוֹ, לְשִׁין גַּעַל.

(51) בית 96–95: איש מות אֲכָלָה אֶתְּסָתָם (עדה"ב יִרְמַיִּהוּ ה', י"ד) וְתָמָר
 בְּעִזּוּם יִבְשִׁים לְפָנֵי הַאוֹר בְּתָנוּר וּכְירָה כְּשָׁחָם חַטִּים (כַּשְּׁהָאָשׁ בְּעָרָת בְּחָסָר)⁵⁸
 וְצָוְרוּי אֲשֶׁר שַׁכְבָּנוּ עַל עַפְרָה נְדָטוּ בְּעִינֵי כְּחַשְׁשָׁ (קַשׁ) בְּלַהֲבָה אֲשֶׁר בְּמִדְרוֹת
 הַאֲשָׁר. – הַשְׁשׁ לְהַב (בית 96). הוּא עדה"ב וְחוּשׁ לְהַבָּה (יִשְׁעָיָה ה'),
 בָּנְדִי, וּפְרָשׁוּ הַגְּנִיד: וְחוּשׁ בְּלַהֲבָה, וְהִיא דַעַת הַמְּתָרְגָּם (בְּשְׁלַהְבָּוּתָא)
 וּבְאוֹרוֹ הַשְׁנִי של רַדְק בְּשָׁרֵשׁ חַשָּׁשׁ.

(52) וְרָאָשִׁי הַגְּבִירִים, הַנְּפֹוצִים הַנָּהָה וְהַנָּהָה עַל פָּנֵי הַאֲדָמָה, נְדָטוּ
 בְּתַאֲנִים הַרְוָות (רָאָה יִרְמַיִּהוּ בָּנְדִי, ה'; בָּנְט, י"ז) הַנְּטָבוֹת אַלְפִי בְּגַנְגָה
 (בְּפֶרֶתָה).

(53) רַל אַשְׁתָּה מִעְבָּרָת, וְאַיְלוֹ קָרָא נֶס הַגְּנִיד בְּתִינְבָּת תְּהִלָּים נ"א, ז' ;
 שְׁבָרָת, כְּטַשׁ בְּקַצְתָּן נְבוֹחָות, וְהַרְבָּבִי מַנְקָד עֲבָרָה, וְרָאָה הַעֲרָתוֹ; וְלְדָעַתִּי
 אֵין לְמַקְדֵּשׁ כָּן כְּשָׁאֵן בְּבִי⁵⁹ וְיַיְהֵ אֶחָד הַבָּיִת.

(54) מִבְּיִם, לְשׁוֹן מַפְרִיך (וַיָּקָרָא בָּבָה, מ"ז), וּרְלָל דְּלִים וּמְלִיכִים,
 קְטָנוֹת עַם נְדוּלִים, אָוָן בְּרִירָה, בָּאָוָן הַבְּדָל; וַיְשַׁ בָּאָן לְשִׁין גַּעַל.

(55) עדה"ב יִרְמַיִּהוּ ח', ב' וְעוֹד : קְהַלָּת ו', ב' .

(56) עדה"ב יִשְׁעָיָה בָּנְדִי, יִגְנָה ; יִרְמַיִּהוּ מִיט, ט' ; עֲבָדִי פְּסָוק ה' .
 (57) אַחֲרָיו מַפְלָתוֹ הַזֹּאת תָּם זָכָר עַמְלָק וְגַמָּה כִּסְפָּרֶד (רָאָה הַעֲרָתוֹ
 לְבִתָּה 41), הַיְלֹו סָפָר וְתַم וּמֶמְלָכָתוֹ גַּוְרָה וּגְבָרָתָה. לְעֵד ..

לפניהם מטה אָגָן עַל־יָד שְׁמוֹאֵל, וְהַמִּן עַל־יְהוּדִי בַּעַל סְבָרָה,⁵⁸⁾
ומקדים עַמְלָק בָּא בְּרַעַת, וְאֶזְלָם אֵין לְבִיאָתוֹ תְּרוּהָ
105 עֲנוּבָנוּס בְּעַרְבָּה לְצַבְּעִים וְתְּגִינִּים גְּנָמָר וְחַזְירָה,⁵⁹⁾
וְהַנְּחָנוּמִים מִסְבִּים עַל־אָבָנִים וְגַנְשָׁעָנִים עַל־סְלוֹן וְסִירָה,⁶⁰⁾
וְגַנְתָּנוּ בְּשָׂרָם שֵׁי לְעַיטָּה, וְשַׁמְנָנוּם לְאָרִי וְזַאֲבָתְשָׂרָה,⁶¹⁾
וְהַשְּׁפָעָנוּס בְּדָם, לְאָדָם טְרָפָה, וְבָשָׂר רַב וְלֹא מַתּוֹךְ קָעָרָה,⁶²⁾
וְתִמְהָוּ עַל־בְּנֵי בְּתִים סְרוּחִים מִצְאָוָם לֹא בְּצַל בֵּית וְקֹרֶה,⁶³⁾

(58) בית 103—104: לפניהם מטה אָגָן — כמו שפת היום אחד
פָּבָנִי בְּנֵי — על יד שְׁמוֹאֵל (ש"א ט"ז, ל"ג), והמן האנני גם הוא נפל
שודד לפני מרדכו, אבל עם עטלק לא נברת עוד חוספיק להצער לישׂ-אָל
ברעטו ביטים עברו, אבל עתה — בא הקץ לעטלק ולא יחוור עוד לבוא
ולחרע לנו. — בעל סברה (בית 103), ר"ל מרדכו אשר לדבריו
חוֹלָל (מנלה דף י"ג ע"ב ודף ט"ז ע"ב) היה מנהדרין ויושבי לשכת הנויות
(הרכבי).

(59) לְצַבְּעִים ר"ל חוות טרופות (ש"א י"ג, י"ח; ב"ק דף ט"ז ע"א),
ואולי הכוונה ל夷ט צבוע (ירמי י"ב, ט) וצ"ל לְצַבְּעִים (הרכבי), והפרש
הראשון נראה לי עקר, ואת夷ט זכר המשורר בבית 107. — נתינקה,
חוֹרָו יְעַר הַטּוֹרָף.

(60) והחננים (את האוייבים) שכבים על האבנים אשר על הארץ
ונשענים על קוֹץ ודרדר. — סְלוֹן, יְחֻקָּל בְּיַחַד, כַּד; סִירָה, יהִיד
טְמִלָּת סִירָהִים (תְּהִלָּם נִיחַד, יי, לדעת הראשוניים).

(61) רָאָה יְחֻקָּל לְעַט, ד'; תְּהִלָּם ע"ט, ב'.
62) וְשָׁבְעָנוּ אֶת הַחַוֹת בְּדָם, אבל לא בדם בהתח או היה שנטרפה
כִּי אָם בְּדָם אָדָם; וְהַאֲבָלָנוּ אָוֹתָן בָּשָׂר הַרְבָּה, וְלֹא בָשָׂר מַעַט אֲשֶׁר אָפְשָׁר
לְתַת אָוֹתָן בְּקָעָרָה.

(63) בית 109—110: וְתִמְהָוּ הַחַיוֹת עַל אֲנָשִׁים מַפְנִיקִים, אֲשֶׁר זה
זהה דרכם לישבת סְפִינִים בְּבִתיָּם וְלְהַזּוֹת סְרוּחִים עַל עֲרַשּׁוֹתָם (עמוס ו' י'
ד', ז'), וְעַתָּה מַצָּאוּ אֵתֶם לֹא בְּצַל בֵּית וְלֹא בְּצַל קָוָרָה (בראשית י"ט ח')
בְּיַ אָס מַשְׁלִיכִים עַל פְּנֵי הַשְׁדָּה, וְאֶפְרַילוּ בַּיּוֹם שְׁרָב (חָם, יְשֻׁעָי' ס' ט, י')
וּבַשְׁעַת חַם הַיּוֹם (בראשית י"ח, א') אַיִם נְגַנְּבִים, כְּדָרְכָם, לְבַתִּי הַשִּׁיעָן
(שהוא קָר וּמִקְרָד) וּעַלְתָּה הַמְּקָרָה (שְׁפָטִים נ', כ').

110 וְלֹא בָּאוּ בַּיּוֹם שֶׁרֶב וּחָמֵם יוֹם בָּבִית שְׁנִישׁ וּבָעֵליתִ מִקְרָה; עֲלֵיכֶם יָבֹכִין נֵיעַ יָגִינִים וַתַּרְקֹד בַּתְּשֻׁקָּה לְאַשְׁרָה,⁶⁴⁾ וַיַּכְרֹבוּ עַל-לְחַמְּמוֹ פְּפִירִים, וַיַּמְּאַת לְגַרְיהָ פְּפִירָה,⁶⁵⁾ וַיַּכְרֹבְנִי מִדְּנוֹתֶם וְאַרְצֶם, וַיַּרְקֹרְבָנִי בְּנֵקֶם קָרֵר וּמִזְרָה,⁶⁶⁾ וַיַּרְשְׁנִי פְּרִירִים עַמְּדִקְפָּרִים, וַיַּכְבְּשָׂנִי בְּכָחֵן שִׁיר יְבִירָה,⁶⁷⁾ 115 וַחֲזָרָנוּ וַלְאִגְפְּקָר אָנוֹשׁ מִזְרָה חַבְרִינוּ וַלְאִגְבָּצָר בְּצִירָה!⁶⁸⁾ וַרְאֵשׁ שְׁשִׁי בַּרְאָשׁ אַלְול בְּעֵינִי בַּיּוֹם תְּשֻׁעָה בְּאָב אוֹ הַעֲשָׂרָה,⁶⁹⁾ וַסּוֹפּוֹ יוֹם גָּאֵלה, יוֹם שְׁמָחוֹת, בְּמַנוֹ שְׁמָחוֹת עֲנִים בְּקָצָרָה.⁷⁰⁾

⁶⁴⁾ עדה"ב ישעי י"ג, כ"א, וטעם נינו = בני (בנות), ראה הערתי לשור כ"ט בית 1, ויאמר כי אחרי שנשארו האובייטים במדבר שפט, עליהם, ריל סביבות, תבוננה בנית יונה וכו'. ראה הערתי לשור כי בית 4-5.

⁶⁵⁾ "עד יכּרוּ עַלְוֹ חֲפָרִים (איוב ט', ל'), הַכְּפָרִים יִשְׁעָוּ סְעוֹדָה טבשותיהם, והכפירה תניח עוד טבשותיהם לנוריה לאכול לאחר זמן" (הרכבי).

⁶⁶⁾ עדה"ב ישעי ב"ב, ה'. קיר, היא החותם המקפת את הערים הבצורות, וטירה, הוא המנדל אשר על החותם (ראה שה"ש ח'. ט'). ואס נפרש טירה מלשון מתחת הטירות סביב (וחוקאל ט"ז, ב"ג, ודר' ק מפרש בן טורת בסוף שבשה"ש), וריל חומה, יהוו קיר ושורה בעין שמות נרדפים.

⁶⁷⁾ את ערי הפרוזות, אשר אין להן חותם, ואת הכפרים ירשנו בלו عمل (ירושה באה לו לאדם בלי عمل ושרה), וערים נדלות ואת ער חבירה כבשנו בכח.

⁶⁸⁾ עדה"ב במדבר ל"א, ט"ט. – נבצר בצדיה, מלשון ולא יבצר טפח מומחה (איוב מ"ב, ב') ו/or לא חסר טפנה איש.

⁶⁹⁾ עד מאמר ר' יוחנן (תענית דף ב"ט ע"א): אלמלוי הייתי באוטו חדור לא קבועו אלא בעשווי מפני שרבו של היכל בו נשך, וחתלה עשרה נערבה מה בעבור החזרו" (הרכבי, טאפק" צד 52) – בחדש, ביום, בכ"ז: בחדש, ביום, והתקון תקונו של הרכבי.

⁷⁰⁾ בית 17-18: שעור הדברים: يوم شמחות בשמחת בקציר וביום חלק שלל צרים (עדה"ב ישעי ט/ב), ויום ניל כוות לדת וכו' (שת נ"ד,

יומם חלק שלל צרי, יומם גיל ביום לרות עקרת העצירה;
ולפנִי בא שנות תשע ותשעים תשועה שלחה אל ואורה²⁰ (ויחמְשָׁנָה אֲשֶׁר יַעֲזֵב וְתַמֵּךְ²¹ לְחַרְגֵּנִי וגור הַגָּרָה,
וְאֶל-עַבְרָן נָהָרוֹת בָּא לְרֹעַ לִי—נוּנוּ גָּלָח בְּתַעַר הַשְׁכִּירָה²²)
הַפְּשָׁתָיו וְהַבְּיאָתָיו בְּחַבְלִי לְבֵית סֹהֵר וְשָׁמְתָיו בְּמִגְּדָה²³)
וְרַאֲתִי בְּאַיִל תָּאוֹתִי²⁴ (וְנַקְמָתִי בְּנֶפֶשׁוֹ הַאֲרוֹרָה,
וְטוֹב לִי סְחָרָה מְפָלֵסְחָרָה²⁵ (בְּאַשְׁר בְּתַעֲדָה חַחְזָקָתִי
בְּלִיל שְׁמָחָת תְּעוֹדָה תִּזְקָרָה²⁶ (בְּמַוְּדָן נְגַבָּן הַרְגָּגָן גְּבָלִים
וְמַלְאָא אֵל בְּבָר אָבִי לְשָׁבְטָה, בְּנֵי הַשִּׁיר וּמְקַרְיבִּי קְטוֹרָה,²⁷
וְרַבְרָה דְּבָרָה וְרַשְׁלָקָנָה בְּכָרְיוֹ מַתִּי שִׁי בְּאַנְגָּרָה,²⁸

א). העצירה, לשון עצני ד' מלדת, בראשות ט"ז, ב').

²⁰ עד' השנה שבה היה הנצחון הזה ראה דבריו בתולדות הנגיד בראש הספר.

²¹ מלא תלמידית חתך הדין, עד' אמרם (מנלה דף טז ע"א): חתך שביל דבריו מלכות נחטין על פיו (הרבי).

²² עד' הבישעיה ז', ב'. – וכן, ר' בער הנחר,

²³ בן נ"ל להנחי, והוא פלשן העוד חורע במנורה (חנ' ב', י"ט), ער'ל בית אסף האסירים, בית כלא; ובב"י ("הברמל" וחרבבו): במנורה.

²⁴ עד' הבישעיה נ"ד, ט.

²⁵ עד' הבישעיה נ', י"ד.

²⁶ עד' הבישעיה כ"ז, ז'; ש"ב נ', לג. – שחתת תעודה – שחתת תורה (שmini עצרת).

²⁷ האל מלא את דבר אבי, ר' לא את הברכה אשר דבר משה (שתייה לו) לשפטו, שפט לו, לאטר: מבחן מתנים קמי ומשנאי מון יוקוטון (רבויות לא', י"א). וחרכבי בתב, שהבונה על הכתיב (בטהבר ד', י"ח) אל תבריתו את שפט משפחות הקהתי מותך הלויס, "ובהמניד" (1879 אדר 402) כתוב יכול להיות כי בנית הנגיד לכתב אחר (ירמי' לג', י"ח): ולבחנים הלויס לא יברת איש מלפני, ובכל אלה אין כי לבאר את המלות "דבר אבי לשגבתו". – ומקראי ב' קטורה, דברים שם פסוק י'.

²⁸ ר' מה שרבה ורש להמן אם מושע הדוחרים בו: נעל חטול

וְשַׁבְּתָתִי וְעַחֲתִי כִּימְשָׁנָאִי, וְגַבְּבָתִי וְהַסְּפָתִי שְׂדָרָה,

וְאַין זֶבְּרֵי לְרֹעָה בְּלָאָמִים, וְכָלְקָנָה וְשָׁנָה נְעִצָּרוּ⁽⁴⁸⁾

130 וְשָׁעה מַצְרָבָסִיל, וְעַן פְּעַלה בְּסִיל עַלְיוֹ מְחַתָּה מְעִירָה,⁽⁴⁹⁾

וְאַל-תָּרַג בְּעַתְּרִים אַוְילָרָאָש, תְּרוּמִית אַוְילָרָאָש מְסִירָה,

וְאַם פְּפִילְתָּהָה לֹן בְּזִיחִיק בְּרַשְׁעַתְּנוֹ—נְפִילָתוֹ מְהֻרָה,

(אסתר ז' י"ג), והמן הוא הקונה את ישראל (המביאים שי ותרומה לד' אך שקל בסוף או אגרות בסוף) בעשרה אלפיים כבד בסוף (אסתר ג' ח' ט"א) ובחר הנגיד במלת אגורה (ש"א ב' ל"ו) בעבור החירות, כן בא ר' הרכבי במאסף' צד 22, ואם הנוסח שלפנינו נכון נראה לי שבאה מלת אגורה ביחיד במוקם הרבים, ור' ל' מס' פרט אגרות, דהיינו עשר, והנגיד באר נ'ב (כמפורטיםקדמוןיות) אגורה=גירה, וכונתו על מחצית השקל שהביאו בני ישראלי תרומה לד', ומחזיות השקל עשר נרה (ראה שמות ל', י"ג), וטעם הדברים עד שאמיר ריש לקיש (מגלה ד' י"ג ע"ב): נלו' וודוע לפני מי שאמיר וזהו העולם שעמיד המן לשקל שקלים על ישראל לפיכך הקדים שקלין לשקליו והיו דתן באחד באדר משמעין על השקלים. - מתיין, בבב' (הכרמל' והרכבי): ז' מ' ת' ו' (במאסף' צד 22 הדפס' הרכבי לנכון במש' לפניו).

80) זֶבְּרֵי זֶבְּרֵי אָוִתִי. - נְעִצָּרָה, חָדָה, בְּמַדְבֵּר יְהִי, ט'ו.

81) בית 130-134: את אשר למד אותו המקהלה זהה ואת אשר הורדו הניסין כמה פעמים מודיע הנגיד בתורה עצה טוביה לאיש ואיש לאמר: שעיה מצר שהוא בסיל, אל חפן אל רשותו של חסניה אלו, והזה בטוח שסוק סוף פעלתו תעיר ותעורר עליו מהחה (ראה משל' י'ח ז', והויטוב הרכבי להעיר על מאמרם בשבת דף ל'ב ע"א: שבקה לרויא דמנפשי' נפייל), ובשתראת כי הוא מרם את איש ויעילך לנדלהו, אל תדא' בטהיל זה, כי אחריו דרגא יבוא תבירות והרמות ראשו תהיה סבה להסתור ראשו, וכשהפיכל לפניו תהנה ולא ישמע לקולך. ווסף עוד להזכיר ברשותו - מהרה תבוא נפלתו, כי כן משפט כל כל הרט המחזק טמאות בטנו (וותנמשל): בז' אדמה מלא רישען שאין לו תקנה בשטיפה, וטבלתו היא - שבירה ויקרא ריא, ל"ג). ושוו' נגה אשר אין שמירה מועלת לו כבר אמרו עליו: אין לו שמירה אלא בסיכון (פיק' פ"ד מ"ט). - ט' מ' א'ות, דברים טמאים; והרכבי מנקד: ט' פ' א' ת' (קרי: טמאות), וזה מתנגד למשקל השיר. ולදעת' חמי באכער ציל טמאות (עיט' ערבות) = טמאה.

ומשפט כל-בלי מחוקק טמאות בגופו - כי טבילהתו שבירת,
ושור נעה אשר אין לו שמירה בבר אמריו שחיתו שמירה.
לאיל הגדיל עשה שירה אנדרל, תהי על-בל-בנותה השיר לשרה,¹³⁵
במדברים בספרים ארוגה ושיחים מנ-בדולחים תפורה,¹³⁶
ממלאה כחמים בחריה וכומרות תהלים בספרה,¹³⁷
עליהם יעשן יומם טוב אבלים ותשפתה כוס ישועות כל-נירדה,¹³⁸
ובכל-לשון תמלא מרינה ונילה על-גאלתי בשירה,¹³⁹

¹³⁸) לאיל אשר הנדריל לעשות עמי, עשה נם אני. שורה נדירה (בכמות
ובאותה), אשר מהו לשרה (גבורה) בן בנות השיר (קהלת יב, ד).
שרה (שם השיר שלפנינו), השיר, לשדה, לשון נעיל.

¹³⁹) השירה הזאת אරוגה (עשויה) מדברים (מלות) יקרים בספרים,
ותפורה (מחברה) משליטים (אקרים) יקרים כבודלים. – במדברים, כן
הוא המכון וכן היגי נס הרכבי (במאסף) שם, ובכ"י (הברמל והרכבי)¹⁴⁰
במרבדים. – ארוגה, ראה הערתו לשדר יג' בית 35. – בדחלים,
רכימת מלחת בדלה (בראשית ב', יב; במדבר יא, ז), ומשתמשים בו
המשודרים הרבה.

¹⁴⁰) בנווע להריזה ממלאה איב השירה בטורי (חרוי) אבני יקרים.
כמו האורים והתקמים, ריל כמו החתן שהיו בו האורים והתקמים, ועליו נאמר
(שמות ב'ח, יז): ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן וגוי, ובונע
למספר החורות הוא (השירה) ממלאה וכומרות תהלים (קמץ חרותים, ראה
הערה 1 לשיר שלפנינו). – מטלאה, בן אני קורא, ובכ"י (הברמל
הרכבי): מטלאים, אבל לא יಹן לאמר על המדברים יטשימים (בית 136)
שם ממלאים; ובשיר שלחחו בית 138 יש ראייה להגהוי שהוא נבונה, שכן
כתוב שם: ממלאה עלי חשבון רעות בטורי שיר וכו'. – קחפים, הוא
המכון וכן שפרשתו, והרכבי נקד שם הוא כן, אבל חור בו מדעתו (במאסף)
שם ואמר שציל: קחפים, והוא הרבים מן קחף, ואין אני מסכים לו.

¹⁴¹) על טורי שירתי – בקרם אוחם – יעשן יומם טוב אף האבלים,
אשר נפשם מרה להם, גם המירה, אשר שתיתת היין אסורה לה ואמרא
נוזרה ולא נזיר בשביב החירות תחול את נורה ותשתה כוס ישועות
בקראה את שירתי ועיי נזרע לה שרכי היושעה הנדולה אשר עשה לי אלהים.
¹⁴²) בשירתי נת – ריל על זהה – תמלא כל לשון רזה (ואהלים קבועים
ב) ונילה על גאלתי (לשון נעיל) ופהות נשפי.

- 140) **וְכָל־גַּם** **הַמֶּלֶךְ** **פֶּה** **שׁוֹחֵךְ** **עַל־פְּרוּתָה נִפְשִׁי** **בְּעוֹלָם הַזֶּה** **פָּטוּרָה,**^(*)
- לְבָנָן, אֲחֵי, תָּנוּ וּמְרָה לְאֵל חַי, וּהַרְבוּ שִׁיר וּתוֹדָה בְּעֵצֶרֶת,^(**)
- וְאִמְרָזֶלֶוּ יְהוּדִי עַד לְסִמְךָ, וְלַתְמִיכִים לְתֹרֶה הַיִשְׂרָאֵלִית,^(**)
- וּפֹורֶר מְשֻׁנָּה עָשָׂו לְאֵל אֲשֶׁר קָם וּסְעָף בְּעַמְלָק צַיָּעַן וּפְאַרְה.,^(*)
- וְהַשְׁמִיעוּ בְּאָפְרִיקִי זָצָן, וְהַזְּמִיעוּ בְּנֵי בֵּית הַבְּחִירָה,^(*)
- וְלִישִׁישִׁי לְזָקְנֵי פּוֹם בְּדִיחָא, וְלִישִׁישִׁי בְּנֵי בֵּיבְּרָב בְּסָנָרָא.^(*)

(17) הבונה למאמרים (ברכות דף לא ע"א): אסור לו לאדם שימלא שחוק פיו בעוהז; ויאמר הנגיד כי אמנים הממלא שחוק פיו לפדרות נפשו פטור הוא, וכל זה לנודל הנם שנעשה לו ולכל ישראל, ואדרעתא דהבי לא גורו רבנן (הרביב). – ת מ ל א, בב"ז: תָּמָלָא, ותקנו הרביב.

(18) לבן, בן הסכין המשיריים לכתוב בשיל המשקל; ראה העתרתי בדו"אן דינה ברך ב' צ"ה 276. – ב ע"ר ה, בקהל רב, לשון קראו עצרה (ויאל אי, ייד; ב', טו), ואולי יש לפרש בעצה=בעצה, והנגיד הדיבן את השירה שישירו אותה ביום השmini לת העצה, אחד עברו שנה תמיימה למפלת אויבו שנחרג בו ביום (כאמור בבית 125).

(19) החפלו אלו שיהוה נס בימים הבאים סומך לי ולכל תומכי תורה.

(20) עשו פור משלמה (פודים שני) וכברון ליום אשר בו הוסיף שנית לסקע בعمالק ציַע וּפְאַרְה (עדהיב ישע' י, ל"ג). – פור, וּפְאַרְה, לשון געיל, ובכ"י ("הברמל" והרבביב) כתוב ופורה תחת ופְאַרְה, ותקומי עפי הבהיר בישע' שם.

(21) השמייע באפריקוי וכו', מצרים וירושלים, או ארץ ישראל, כי

בערובות יבנה בית אלמגד, החלק במקום הכלל, (הרביב)

(22) בן אני מניה, וריל לראשי שתי היישובות סורא ופומבדיתא. ובכ"י כתוב: וסורה, וככתב הרביב (מאפק' שם): גראה כי בעבור זה כתוב הנגיד: ולישישי בני כי רב וסורה, מפני שישיבת סורה בטללה אחורי מות רב שמואל בן חפני חותמו של רה"ג בשנת השציד (1034) ולא היו עוד בסורה תלמידים צעירים ובוחרים ורק נשארו שם זקנין היישיבה. וסורה נכתבה בעבור החרוז. אולם לדעתו ישיבת סורה לא בטללה פעם אחת, ואם לא העמידו נגן אחר במקומו של ריש בן חפני, לא נמנעו בעבור בן להזחיק את דרישות זמן טה, צט ור א לא לא מגם תוכיה הנגיד.

וְקָרָא אֶת־שְׁמָה אֲחוֹת לִמְקָרֶה אַחֲשָׁרוֹשׁ וְאַסְטָר הַגְּבִירָה,⁽⁹³⁾
וְכִתְבוּה בְּסֻפְרֵיכֶם, לְמַעַן תַּחֲיוּ לְעֵד וּמַדְלֵךְ דָּר⁽⁹⁴⁾ זִכְרָה!

(93) הַגְּבִירָה, רַילְ המִלְכָה.

(94) שְׁמוֹת י"ז, ט"ז.

מ.א.

תהלה ו).

בְּכָל־שָׁנָה פְּעָלִים, כְּפַעַלְךָ לְאֶבֶות נְאָצִילִים, ז'
זְׂנוֹלִי תְּשַׁחַט כְּפִירִים בְּאֲצִירִים, זְׂנוֹלִי תְּבוֹחַ שְׁחָלִים בְּרָחְלִים!
בְּכָל־שָׁנָה אַנְיָ עַבְרָ בְּלָבִיזֶם – וַיְהִיפֵּךְ לְמַסְלּוּלִים סְלּוּלִים,
בְּכָל־שָׁנָה אַנְיָ הַלְּךָ בְּמוֹדְאִישׁ – וַיְמַתְּלִיףּ לְבָבְךָ לִי בְּטַלְלִים!

ו) הרכבי צד זו שיר ליה, וממעל לו בתוכו: ווקעת אלוהימת על
אנחאות עבادر עזה אל-הרוב מן דלק אלויות: קהיל בן עבادر כי אוול ליליה
אלגבעה ערב סכות פְּקָאֵל חַלָּה אל קְטֻעה וּסְמָהָא תְּהַלָּה (ונברחו אנשי
UBEAD לפנות ערב היום ההוא – יום החמשי יג תשרי שנת תית – ונדרוג בן
UBEAD במחלה ליל יום הששי בערב סכות, ואמר – הַנְּגָד – את השירה
זהות ויקראו את שמה: תְּהַלָּה); והבונה על המלחמה, אשר עברו מלך
ונראתה ומלהק מאלקה את ישמעאל בן עבادر משבלה ונבדחו; ראה
הערה ב לשיר מז'.

ז) בית ו-4: אמנים נפלאים מעשיך, אל, והתובות אשר תגמלנו: מריד
שנה בשנה חפהעל עמי פְּרָלִים גְּדוּלִים, ותראני נסים וnofלאות בדרך שעשית
לאבות הראשונים ולגדולי ישראל ואציליו בימים עברו, תשחח ל' כפירים
כצפירי עזים, ושחלים (ר' ל ארויות, רביט ממלת שחל) כרחלים ועדרי
זאנן; בכל שנה אני עובר בתקוד מים, בלבד ים, והיה שם מסלול ודרך סלולה
אריל; יבואו הימים עד נפש – ואני נאלמן הסבנה). ובכל שנה אני הולך
במו אש (אש המלחמה), אתה מחליף לי את להבות האש והז' של' כמו
טל מהיה ומשיב נפש! – דברי המשורר בבית ו-4 מיסודות עהיב ישע' מג',
ב', וכונתו לאמר, כי ליפוי שנה הצילו ר' במלחמותנו ננד אבן עבאס (באמור
בשיר שלפין) ועתה שלח לו עורתו מקדרש במלחמותנו ננד אבן עבادر. –
ה' ל' (בית ו), נ' ק' ל' (בית ו-3), ההיא באה לא לשאלת, כי אם לאמת
ה' מז' (ראה העדרוי בדריוואן ויזה ברך א' צד 198. – כפירותם בצד פרידיס),
ישאלים ברחלים (ביה ו), לשון עלי.

וְלֹךְ הַצּוֹר, לֹךְ נָאֹה תִּהְלָה, וְאַתָּה אֶל וּמִזְרָח אֲיָלוּם,³⁾
וְאַתְּ מִסִּית – בְּבוֹא קָצֵם – נִסּוּגִים וְאַתָּ מסִיר בַּיּוֹם נִקְםָם בְּדִילִים⁴⁾!
אָסְפָר אַתְּ בְּבָזָק בְּשֻׁעָרִים, וְאַזְרָה אַתְּ רְשָׁמָךְ בְּיִנוֹת קָהָלִים,⁵⁾
וְאַנְדָּר פְּלָאָה בְּעַדְתָּ חֲסִידִים, וְגַסִּיךְ בְּתוֹךְ עַטְיִ גְּדָלִים⁶⁾!
גָּאַלְפָנִי וְשָׁמֶת לִי לְכָפֶר, בַּיּוֹם אִיר וְהַכְּמוֹ שְׁנָה, אֲנוֹיָלוּם;⁷⁾
וְאַחֲרֵי מָוֹת בְּנֹו עֲבָאָם, לְכִיאָת בְּנֹו עַבָּאָר אֲחוּנִי חֲבָלִים,⁸⁾
שְׁנִיהם רְדָפִנִי, אֲךְ בְּרָאֵשׁ וְהַכְּלִיל מִלְכּוֹת, וְוְהַמְּנִיד הַטְּפָלִים;⁹⁾
וְעַלְפִּי וְהַאֲצִילִים יַעֲלֵוּ אֶל מְלֹוכָתָם, וְעַלְפִּי נְאַצְלִים.¹⁰⁾

(3) אֲיָלוּם, כְּחַגְבָּרָה, מְלָשָׁן בְּנֵבֶר אֶן אֶל (תְּהִלִּים פִ'ה, ה), וַיֵּשֶׁ
בְּאָן לְשָׁן, נְעֵל: אֶל – אֲנוֹלִים. – לֹךְ נָאֹה תִּהְלָה (עֲדָה בְּתְּהִלָּה
קְמַז, א), רָמוּ בּוּה עַל שִׁירְתְּוֹ הַנוּבָחוֹת, אֲשֶׁר קָרָא אָוֹתָה תִּהְלָה.

(4) אֶת הַנִּסִּינִים אַחֲרֵי בְּמַלחָמָה לְנוּם וְלְהַמְלָט עַל נִפְשָׁתָה מִסִּתְתָּה
לְשֻׁבָּה וְלְהַלְלָם, לְמַעַן יוֹצֵעַ עַל שְׂדֵי קְטָל, כִּי בָא קָצֵם לְמוֹת. – וּמִן יִסְפְּרוּ
בְּאַמְתָּה הַסּוֹפְרִים הָעֲרָבִים, כִּי בְּעַת נִפְגָּשׁוּ צְבָאוֹת בְּנֵי אַשְׁבָּלִיהָ עַם בְּנֵי גְּרָנָאָתָה
דְּפָתָה רֹוח הַרְאָשׁוֹנִים וַיְפָנוּ עַרְפָּה וַיְנוּסָה, וַיְשַׁמְּעוּלָל בְּנֵן עַבָּאָר הַפִּיחָה בְּרָם רֹוח
אָוֹזֶן לְחַתְּחֹק וְלְעַמְדָה עַל עַמְדָה נֶגֶד חִיל צְבָא הַגְּנִיר, עַד כִּי נֶפֶל יְשַׁמְּעוּל
שְׁדוֹר, וְאַנְשֵׁי צְבָא בְּרָאָותָם כִּי מַת גּוּרָם נָסָו עַד הַפִּעְמָס מִנוּסָה חַרְבָּה
וְנִחְפּוּרָוּ אֶל בְּלָ רֹוחָי (הַרְבָּבִי). – מְסִיר בְּדִילִים, עֲדָה בְּיַשְׁעָה א/ בְּתָה
וְרִיל שְׁהַוְרָגָת הַרְשָׁעִים בַּיּוֹם נִקְםָם.

(5) עֲדָה בְּתִים ט, טז; לִיה, יְחִי; צו, ז.

(6) רָאה שְׁרָדָה בֵּית 8 וְהַעֲרָתִי שם.

(7) בַּיּוֹם ט – זה כָּמוֹ שְׁהָהָלַצְתָּ אֶת נִפְשָׁי בַּיּוֹם צְרָה, וּבַיּוֹם אִידָּי
הָיָה מְשֻׁעָן לִי וְתַגְאַלְעִי וְתַחַן אֲיָלוּם (רְשָׁעִים, כָּמוֹ תְּהִלִּים קו, יז וועוד)
כְּפָר נִפְשָׁי, וְאַחֲרֵי מָוֹת אָבִן עֲבָאָם, אֲשֶׁר רְדָפִנִי אוֹ וְהַצְלָתִי מִידָּוֹ, אֲחָמִי
צִירִים וְחַבְלִים (עֲדָה בְּיַדְמִי ז, בֵּיא זועד) בְּשִׁבְול אָבִן עֲבָאָר, אֲשֶׁר בָּא
לְהַצְדָּקָה לִי.

(8) בְּרָאֵשׁ אָבִן עֲבָאָר הוּא בְּלִיל מִלְבָחוֹת, כִּי הוּא הוּא הַמוֹשָׁל
בְּאַשְׁבָּלִיהָ, וְאָבִן עֲבָאָס הוּא מִן הַטְּפָלִים, כִּי הוּא יוֹעֵן וְהַיָּר וְמִשְׁנָהוּ (הַרְבָּבִי).
בְּזָאת – זָאת –
שְׁנִינוֹן הַקָּאָדי (הַשְׁוֹפְטָן) מְאַשְׁבָּלִיהָ, כְּאֲשֶׁר יַצְגִּירָהוּ לְעַיְלָיו גַּם טְוֹפְרִים וְעַרְבִּים;

בְּרִישׁוֹנוֹ, וּבָרְצַנוֹ קְטוּלִים,
וְאֶלְיוֹ יְשִׁמְעוֹ סְרִינִי פְּלִשְׁתִּים,
וְלֹא יְהוּדֵי נְשִׂיאִי יְשִׁעָאָלִים,
וְתַּגְיֹונָנוֹ בָּמוֹ מְטָר יְתְלִים. 15
וּבֵין מְלָכִי וּבֵינוֹ רֵיב יְקֻנָּה,
וְזֹה מְשָׁה בְּאֶרְצֹתָם בְּדָלִים, 16
שְׁנֵיהֶם בֵּין מְלָכִים פְּאָרוּם,
וּכְלִ-מְלָכִי אֲרָמָה פְּשָׁתְלִים, 17
שְׁנֵיהֶם לְמִדוֹ לְטָרֵף מְלָכִים,
וּכְבִּירִים בְּחִרְכָּם נְאָלִים, 18
וּמְאֹחֶלֶלֶל רְאִשִּׁים בְּרִשְׁתִּים,
וּקְדָם וּבְחוֹזֶה אַלְיָם בְּאַיִלִים, 19
וְאֵין עַמְּד בְּאַסְפְּמִיא לְנַגְּדָם, 20
לְהַמְּרוֹתָם, וְאֵין מַעַל מַעַלִים,
אֵין יָצָא וְהַתְּקַרְבֵּן לְמִדּוֹן, 21
וְעַמְּד בְּחִילְיוֹ עַל-גְּבוּלִים. 22

(הרבבי). – נָא צָלִיכָּה, לשון הפרשה והשרה (יחוקאל מ'ב, ז), ור' של שם מוסרים ומידיות מבסאייהם על פיו. ויש גם כאן לשון נעל: אַצְילִים – נַאֲצְלִים. – בְּרַשְׁוֹנוֹ, רֵיל בְּבָרְשָׁוֹנוֹ, עֹורָנוֹ, ז'ו. – לבית ג' ראה איזוב ביט, בג.

20) בְּדָלִים, רֵיל נְבָרְלִים וּנְפָרְשִׁים זה מהו, כי מר' השנאה אשר בלבם לא היתה בינוּם שום נגעה והתחברות, כדרך מלכים שהם שכנים זה לזה.

21) בְּשַׁתְּלִים, רֵיל בְּנְשִׁיעָות רְכוֹת.

22) עַדְהַב יְחֻקָּל יְשָׁט. ג', ז; דְבָרוֹת לֵב, מ'ב.

23) וזה היה ררכם מאו להכנייע בכחם הרב גודלים בקטנים, לדקור ולהרוג ראשיהם בראשים (לשון נעל) ולוחות אלים (גבורים, יְחֻקָּל לֵב, כ'א) באילם (כמו צאן, וש גם בוה לשון נעל); ראה ורמי נ'א, מ'. – חַלְלוֹ, לשון דקירה והריגת, כמו בזיד מְלָלָה (יחוקאל ב'יח, ט), ומקביל למלה זו בז'ו בסוגר הביטה, ומלה כרשיים מקבילה למלה ב'אלים. וע'כ אני קורא אותה בכיף, והרבבי קורא: בְּרֹא שִׁים (ביבית) ומאבר: "וכבר החלטו ראשי ושרים בראשים ורלטם, כי כמה מהמלכים והשרים ירדו על ידיהם למרגנה התהוננה ועשה דלים ואבוניס", ולדעתי הנesson כמו شيئاתי ופרשתי.

24) לא היה באספמיא איש שהעוו להמרות את פיהם ולהכעיסם, למעיל בהם מעיל (וקרא ה', טז ועוד) ולמרוד בהם.

25) בית 21-22: ואו-בעת שאמר עליה בבית 20, שאחזרו חבלים וצירים

Alof